"GÜLÜN GÜNLÜĞÜ"

Rüzgârgülü

URSULA K. LE GUIN

İngilizceden Çeviren: Ümit Altuğ

AYRINTI

4. BASIM

URSULA K. LE GUIN

Le Guin 21 Ekim 1929'da ABD'nin Kaliforniya eyaletinin Berkeley kentinde doğmuştur. Babası ünlü antropolog Alfred Kroeber'dir. Le Guin, esinini Kızılderili efsaneleri ve masallarından alarak, ilk öyküsünü dokuz yaşında yazar. Üniversitede Fransız ve İtalyan edebiyatı okur ve Rönesans edebiyatı üzerine uzmanlaşır. Master eğitimini 1952'de Columbia Üniversitesi'nde tamamlar. 70'li yıllardan itibaren çeşitli Amerikan ve Avustralya üniversitelerinde bilimkurgu üzerine "workshop"lar düzenler. Le Guin geleneksel edebiyat tekniklerini ustalıkla bilimkurgu öğeleriyle birleştirmesi ve büyük bir derinlikle alternatif toplumlar ve düşünce biçimleri yaratmasıyla tanınır. Genellikle fizik ve kimya gibi teknik bilimlerin ayrıntılarını betimlemekten kaçınarak kültürel antropoloji, siyaset ve psikoloji üzerinde odaklaşır. Yapıtlarında telepati, zihin okuma, önbili gibi psişik fenomenlerden yararlanır ve karşılıklılık, birlik ve bütüncülük gibi temaların öne çıkarılmasından da anlaşılacağı gibi Taoizm ve Zen felsefelerine yer verir. Le Guin karmaşık, genellikle paradoksal simgeler, imgeler ve anıştırmalar kullanarak, bireylerin ve toplumların düzen ile kaos, uyum ile bütünlüğe ulaşmak için ayaklanma gibi karşıtlıkları dengeleme gerekliliklerini vurgular. Bilimkurguya edebiyat saygınlığını kazandırmasının yanı sıra, yarattığı müthiş ütopyalarla son derece tahrik edici bir siyasal ufuk da çizen olağanüstü bir yazardır Ursula K. Le Guin.

Başlıca yapıtları: *Rocannon's World* (1966) [*Rocannon'un Dünyası*, Çev. Tuba Çele, Metis Yay., 1995]; *Planet of Exile* (1966) [*Sürgün Gezegeni*, Çev. Ayşe Gorbon, İthaki Yay., 1999]; *City of Illusions* (1967) [*Yanılsamalar Şehri*, Çev. Meltem Tayga, İmge Yay., 1994]; *The Earthsea Trilogy (Yerdeniz Üçlemesi, sonradan altı cilde ulaşmış, bunlar biyografide numaralandırılarak belirtilmiştir: A Wizard of Earthsea* (1968) 1-[*Yerdeniz Üçlemesi: Yerdeniz Büyücüsü*, Çev. Çiğdem İpek Erkal, Metis Yay., 1994]; *The Left Hand of Darkness* (1969) [*Karanlığın Sol Eli*, Çev. Ümit Altuğ, Ayrıntı Yay., 2001]; *The Tombs of Atuan* (1971) 2-[*Atuan Mezarları*, Çev. Çiğdem Erkal İpek, Metis Yay., 1995]; *The Lathe of Heaven* (1971) [*Rüyanın Öte Yakası*, Çev. Aylin Ülçer, Metis Yay., 2011]; *The Farthest Shore* (1972) 3-[*En Uzak Sahil*, Çev. Çiğdem Erkal İpek, Metis Yay., 1995]; *The Word for World is Forest* (1972) [*Dünyaya Orman Denir*, Çev. Özlem Dinçkal, Metis Yay., 1996]; *The Dispossessed* (1974) [*Mülksüzler*, Çev. L. Mollamustafaoğlu, Metis Yay., 1990]; *Very Far Away From Anywhere Else* (1976) [*Her Yerden Çok Uzakta*, Çev. Semih Aközlü, İmge Yay., 1995]; *The Eye of the Heron* (1978) [*Balıkçıl Gözü*, Çev. Çiğdem Erkal İpek, Metis Yay., 1995]; *Malafrena* (1979) [*Malafrena*, Çev. Cemal Yardımcı, Metis Yay., 2013]; *Always Coming Home* (1985) [*Hep Yuvaya Dönmek*, Çev. Cemal Yardımcı, Ayrıntı Yay., 2001]; *Tehanu* (1990) 4-[*Tehanu*, Çev. Çiğdem Erkal İpek, Metis Yay., 1996]; *Four Ways to Forgiveness* (1995) [*Bağışlanmanın Dört Yolu*, Çev. Çiğdem Erkal İpek, Metis Yay., 2000]; *The Other Wind* (2001) 5-[*Öteki Rüzgâr*, Çev. Çiğdem Erkal İpek, Metis Yay., 2004]*Changing Planes* (2003) [*Uçuştan Uçuşa*, Çev. Çidem Erkal İpek, Metis Yay., 2004]; *Gifts* (2004) [*Marifetler*, Çev. Çiğdem Erkal İpek, Metis Yay., 2006]; *Voices* (2007) [*Sesler*, Çev. Çiğdem Erkal İpek, Metis Yay., 2008]; *Lavinia* (2008) [*Lavinia*, Çev. Güral Koca, Metis Yay., 2009]; *Powers* (2008) [*Güçler*, Çev. Çiğdem Erkal İpek, Metis Yay., 2009]; *Wild Girls* (2011) [*Yaban Kızlar*, Çev. Algan Sezgintüredi, Versus Yay., 2011] en önemli romanlarıdır. *The Wind's Twelve Quarters* (1975) [*Rüzgârın On İki Köşesi*, Çev. Aysun Babacan, Ayrıntı Yay., 2011]; *Orsinian Tales* (1976); *The Compass Rose* (1982) ve *A Fisherman of the Inland Sea* (1994) [*İçdeniz Balıkçısı*, Çev. Çiğdem Erkal İpek, Metis Yay., 2007]; *Unlocking the Air and Other Stories* (1996) [*Aya Tırmanmak ve Diğer Öyküler*, Çev. Aslı Biçen, Metis Yay., 2012]; *Tales From Earthsea* (2001) 6-[*Yerdeniz Öyküleri*, Çev. Çiğdem Erkal İpek, Metis Yay., 2001]; *The Birtday of the World* (2002) [*Dünyanın Doğum Günü*, Çev. Çiğdem Erkal İpek, Metis Yay., 2005] yazarın öykü kitaplarından bazılarıdır. İlk iki kitaptan oluşturulan bir öykü derlemesi yayınlarımız arasında yer almaktadır: [*Rüzgârgülü (Gülün Günlüğü)*, Çev. Ümit Altuğ, Ayrıntı Yay., 2012]. Yazarın ayrıca şiir, çocuk ve deneme kitapları da bulunmaktadır.

Ayrıntı: 49
Edebiyat Dizisi: 19

Rüzgârgülü / "Gülün Günlüğü"
Ursula K. Le Guin

Kitabın Özgün Adı
The Compass Rose

İngilizce'den Çeviren
Ümit Altuğ

Yayıma Hazırlayan
Gökçe Çiçek Çetin

THE COMPASS ROSE ©
1982 by Ursula K. Le Guin

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Kapak Düzeni
Gökçe Alper

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı ve Cilt
Ali Laçin - Barış Matbaa-Mücellit
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No. 286
Topkapı/Zeytinburnu - İstanbul - Tel. 0212 567 11 00
Sertifika No: 33160

Birinci Basım 1992
İkinci Basım 1995
Üçüncü Basım 2012
Dördüncü Basım 2017

Baskı Adedi 2000

ISBN 978-975-539-657-6
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Ursula K. Le Guin

Rüzgârgülü / "Gülün Günlüğü"

EDEBİYAT DİZİSİ SON ÇIKAN KİTAPLAR

BİR SON DUYGUSU / *Julian Barnes*
HAYAT DÜZEYLERİ / *Julian Barnes*
MUTSUZLUK ZAMANLARINDA MUTLULUK / *Wilhelm Genazino*
KIRIK KÖŞELİ İLKBAHAR / *Mario Benedetti*
GECELERİ DAİRELER ÇİZEREK / YÜRÜRÜZ / *Daniel Alarcon*
BİR BUĞDAY TANESİ / *Ngũgĩ wa Thiong'o*
İSTİSNA / *Christian Jungersen*
ORBITOR / *Mircea Cărtărescu*
GÜVERCİNLER HAVALANIRKEN / *Melinda Nadj Abonji*
KAYBOLUYORSUN / *Christian Jungersen*
İÇERDEKİLER / *Victor Serge*
TİBET ŞEFTALİ TURTASI / *Tom Robbins*
BAHAR / *Sabine Adatepe*
CHE'NİN BİRLİĞİ / *Carlos Gamerro*
EFENDİNİN GÜZELİ / *Albert Cohen*
FRANSIZ SAVAŞ SANATI / *Alexis Jenni*
ARADAKİ NEHİR / *Ngũgĩ wa Thiong'o*
BEDENİN GÜNCESİ / *Daniel Pennac*
ZAMANIN GÜRÜLTÜSÜ / *Julian Barnes*
ORBİTOR Göz Kamaştırıcı / *Mircea Cărtărescu*
KIRAÇ GÖKYÜZÜ / *E. E. Sule*
DENİZ DENİZ / *Iris Murdoch*
BAŞLAMA YERİ / *Ursula K. Le Guin*

Ursula K. Le Guin

Rüzgârgülü / "Gülün Günlüğü"

Sunuş

Bu kitaba *Rüzgârgülü* adını verirken onda bir örüntü ya da tutarlılığın algılanmasını umarken bir yandan da öykülerin her birinin kendi yönüne gittiğini belirtmek istemiştim. Hepsi de harita üstünde geçiyor, kenar çizgileri dahil. Haritanın ne haritası olduğunu bilemiyorum. Bir zihnin haritası, şüphe yok buna; belki de yazarın zihni. Ama bundan fazlası olmasını umuyorum. Birisinin zihni hiçbir zaman onun kendi zihninden ibaret değildir, doğumunda bile. Ve insan yaşadıkça, öğrendikçe, kaybettikçe bundan daha da uzaklaşır.

Rüzgârgülünün, manyetik pusulamızın dört yönü, KDGB sözü edilmeyen bir beşinci yönde birleşir ya da ondan doğar: merkez, gülün taçyapraklarıdır.

Ellerinde pusulalarıyla doğudan gelen istilacıların yerinden yurdundan ettiği Amerika halklarının çoğu dünyalarını, dört rüzgâr yönü (ya da yarı yönü) ile iki ek yön, Yukarı ve Aşağı, temelinde yapılandırmıştı; bunlar merkezden/kendinden/

buradan ve şimdiden yayılıyor ve ayinsel olarak diğer altısını içerebiliyordu ve işte bu da Evren'di. Dört boyutlu pusuladır bu, uzamsal ve zamansal, maddi ve ruhsal, Yeni Dünyanın Gülü.

Denizcilere yol gösterme bakımından, bu kitap güvenilir değildir. Yerel manyetik alanlara aşırı hassas olabilir.

Kitap içinde, çeşitli döngüsel hareketler fark edilebilir; birinci ve son, dördüncü ve on yedinci öyküler arasında olduğu gibi. Görünüşte dışa doğru yolculuklar başlatsa da, aslında bunlar içe doğrudur, on birinci öyküde olduğu gibi; nesnel gerçekliği günümüzün Yeryüzünde, günümüzün haritasında doğrulanabilen tek öykü, yedincisi ise, içlerinde belki de en özneli.

Her bir öykünün belirli bir yöne ait oluşunun nedenlerine gelince; pek ciddi nedenler değil bunlar. Örneğin, Dip yeraltı da olabilir, en derinler de veya sadece üzüntü de. Düzenleme ilkesi tarihsel de olabilir, şiirsel de, kelime anlamına göre de. Dünyayı sembol ve anlam ile canlı olarak tanımanın bir yolu da her şeyi kelime anlamıyla alma sanatını geliştirmek değil midir?

Daha önceki bir öykü derlememin adı *Rüzgârın On İki Köşesi* (*The Wind's Twelve Quarters*) idi, yani A.E. Housman'dan ödünç alınmış bir pusula. Buna da Rainer Maria Rilke'nin *Les Roses* grubundan Fransızca bir şiirini şiar olarak alayım.

Est-ce en exemple que tu te proposes?
Peut-on se remplir comme les roses,
en multipliant sa subtile matiere
qu'on avait fait pour ne rien faire?
Car ce n'est pas travailler que d'etre
une rose, dirait-on.
Dieu, en regardant par la fenetre,
fait la maison.

Rilke, güle şöyle bir şey soruyor:

Kendini bir örnek olarak mı sunuyorsun?
Bir gül gibi açabilir mi insan
kendi hassas özünü çoğaltarak?
Yoksa işini yapmak yeterli mi?
Çünkü iş denmez
bir gül olmak için yapılana.
Tanrı, pencereden dışarı bakarken
eve çekidüzen veriyor.

Ursula K. Le Guin

Dip

1
Akasya Tohumlarının Yazarı

Hayvandilbilimi Derneği Bülteni'nden Diğer Seçmeler

KARINCA YUVASINDA BULUNAN
ELYAZMALARI

Mesajlar, karınca kolonisinin en derin katlarından birinden açılıp uzanan, dar ve düzensiz bir tünelin ucunda, yan yana, bir sıra oluşturacak biçimde dizilmiş kuru akasya tohumlarının üzerine salgıyla yazılmış olarak bulunmuştur. Araştırmacıların ilk dikkatini çeken, tohumların düzgün sıralanışı olmuştur.

Mesajlar bölük pörçüktür ve çeviri de yaklaşık ve büyük ölçüde yoruma dayalıdır; ama metin bizce bilinen diğer hiçbir karınca dili metnine benzerlik göstermediğinden oldukça ilgi çekici görünmektedir.

1-13. Tohumlar
Dokunaçlara dokunma[m]. vurma[m]. Kuru tohumlar üzerine ruhu[mu]n tatlılığını akıt[ırım], [Ben] ölünce bulunabilirler. Dokun[uyorum] bu kuru ağaçlara! Seslen[iyorum]! [Ben] burada[yım]!

Bu pasaj şu şekilde de okunabilir:

Dokunaçlara dokunma. Vurma. Kuru tohumlar üzerine ruhu[nun] tatlılığını akıt. [Sen] öldüğünde [başkaları] bulabilirler. Dokun bu kuru ağaçlara. Seslen: [Ben] burada[yım]!

Bilinen hiçbir karınca lehçesinde üçüncü tekil ve çoğul şahıs ile birinci çoğul şahıs dışında şahıs zamiri ve çekimi bulunmamaktadır. Bu metinde de fiillerin yalnızca kök biçimleri kullanılmıştır; bu nedenle söz konusu pasajın bir otobiyografi mi yoksa bir manifesto olarak mı yazıldığı anlaşılamamaktadır.

14-22. Tohumlar
Uzundur tüneller. Tünelsizler daha uzun. Hiçbir tünel tünelsizin sonuna varamaz. Tünelsiz, on gün (yani sonsuza kadar) gideceğimiz yoldan daha öteye gider. Şan olsun!

"Şan olsun!" diye çevrilen işaret, geleneksel "Şan olsun Kraliçe'ye!" veya "Yaşasın Kraliçe!" veya "Kraliçe Var ol!" selamının ilk yarısıdır. Ancak, "Kraliçe" anlamına gelen sözcüğü/işaret atlanmıştır.

23-29. Tohumlar
Nasıl ki yabancı-düşman karıncalar arasına düşen karınca öldürülür, karıncasız karınca da ölür; ama karıncasız olmak bal peteği kadar tatlıdır.

Kendisininkinden başka bir koloniye sızan bir karınca genellikle öldürülmektedir. Diğer karıncalardan ayrı düştüğünde de birkaç günden fazla yaşayamaz. Bu pasajdaki güçlük "karıncasız" sözcüğünde/işaretindedir. Bunun karınca dilinde "yalnız" sözcük/işareti anlamına geldiğini sanıyoruz.

30-31. Tohumlar
Yumurtaları ye! Yükseklere çıksın Kraliçe!

31. tohum üzerinde bulunan bu cümle yoğun tartışmalara konu olmuştur. Önemli bir sorundur bu; zira bundan önce gelen tüm tohumlar ancak bu sonsöz ışığında anlaşılabilir. Dr. Rosbone, kanatsız nötr-dişi bir işçi karınca olan yazarın kanatlanmayı ve yeni bir Kraliçe ile birlikte yukarı uçarak yeni bir koloni kurmayı umutsuzca arzuladığını ileri sürmektedir. Metnin bu biçimde yorumlanması mümkün olsa da biz metnin içeriğinde bunu destekleyen hiçbir şey olmadığı kanısındayız. Özellikle de bir önceki, 30 sayılı tohumda yazılı "Yumurtaları ye!" cümlesinde. Bu okuma şaşırtıcı olsa bile tartışma götürmez.

31 sayılı tohuma ilişkin karışıklığın "yüksek" kavramının etnosentrik bir yorumundan kaynaklandığını söylemeye cüret edeceğiz. Bizim için "yüksek, yukarı" iyi bir yöndür. Ancak bir karınca için aynı şey söz konusu değildir. "Yukarısı" yiyeceğin geldiği yerdir, burası doğru; ama "aşağısı" da güvenliğin, huzurun, sılanın bulunduğu yerdir. "Yukarısı" kavurucu güneştir, donduran gecedir, tünellerin korunağından yoksun kalmaktır; sürgündür, ölümdür. Bu nedenle kendi tünelinin yalnızlığı içindeki bu garip yazarın eline geçirebildiği araçlarla, bir karıncanın düşünebileceği en büyük laneti ifade ettiğini varsayıyoruz. Bu yüzden 30-31. tohumların, insan terimleriyle, doğru karşılığı şudur:

Yumurtaları ye! Yerin dibine batsın Kraliçe!

Elyazması ilk bulunduğunda, 31. tohumun yanında küçük bir işçinin ezilmiş vücudu bulunmuştur. Büyük bir ihtimalle koloninin askerlerinden birinin dişleriyle kafası gövdesinden koparılmıştır. Müzikal bir diziye benzer biçimde, dikkatle düzenlenmiş tohumlara dokunulmamıştır. (Asker kastından karıncaların okuma-yazması yoktur; bu yüzden asker, yenilebilir çekirdekleri çıkarılmış faydasız tohumlarla ilgilenmemiş olabilir.) Akasya Tohumlarının Yazarı'nın ölümünden bir süre sonra, komşu karınca yuvası ile yapılan savaş sonucunda kolonideki tüm karıncalar ölmüştür.

G.D'Arbay, T.R. Bardol

Penguen dilini okumakta karşılaşılan büyük zorluklar sualtı kamerasının kullanımıyla büyük ölçüde azalmıştır. Film üzerinde, hiç olmazsa yazının bulanık sekanslarını tekrarlamak ve yavaşlatmak mümkün olmakta, sürekli tekrar ve sabırlı bir çalışma yardımıyla bu zarif ve canlı edebiyatın birçok öğesi anlaşılabilmektedir. Ne var ki nüanslar ve belki de öz, bize daima uzak kalmak durumundadır.

Yazıtların, Yabankazı dili ile uzaktan akrabalığını ortaya koyarak Penguence'deki kapsamlı ilk sözlüğün hazırlanmasını mümkün kılan Profesör Duby olmuştur. Daha önce Yunusça ile kurulan benzerlikler pek yarar sağlamadığı gibi araştırmacıları da yanlış sonuçlara götürüyordu.

Neredeyse yalnızca kanatlar, boyun ve hava ile yazılan bir yazının, güdük boyunlu, yüzgeç kanatlı bu su-yazarlarının şiirini açıklıyor oluşu gerçekten garip görünmekteydi. Ancak penguenlerin, aksi yönde tüm kanıtlara rağmen aslında birer kuş olduğunu düşündüğümüzde bu kadar garip gelmemektedir.

Yazılarının biçim olarak Yunus diline benzemesi içerik bakımından da benzerlik taşıdığı anlamına gelmez. Gerçekten de böyle bir benzerlik yoktur. Aynı olağandışı kıvrak zekâ, çılgın mizah kıvılcımları, yaratıcılık ve eşi bulunmaz zarafet hiç kuşkusuz göze çarpmaktadır. Balıklar âleminin sayıları binleri bulan edebiyatında böylesi bir mizaha pek nadir rastlanmaktadır ve bu da çoğu kez basit ve ilkeldir. Köpekbalığıyla Hani Balığı'nın muhteşem zarafeti tüm Balina ve Yunus yazıtlarındaki coşkun dirimsellikten çok farklıdır. Coşku, canlılık ve mizah, tüm Penguen yazarlarında ve hatta Fok *auteur*lerinin en iyilerinde görülen ortak özelliklerdir. Vücut ısısı bir bağdır. Ama beynin ve rahmin yapısı bir engel oluşturmaktadır! Yunuslar yumurtlamazlar. Bu basit olguda dünya kadar farklılık yatmaktadır.

Profesör Duby'nin bize penguenlerin aslında birer kuş olduğunu, yüzmeyip aslında suda uçtuğunu hatırlatmasından sonradır ki hayvandilbilimciler penguenlerin deniz edebiyatını

kavrayabildiler; ancak bundan sonra millerce uzunluktaki film kayıtları yeniden incelenip değerlendirilebildi.

Ancak çeviri güçlüğü hâlâ sürmektedir.

Adelie lehçesinde bir dereceye kadar umut verici gelişmeler olmuştur. 31° Fahrenhayt soğukta, planktonlarla dolu, sebze çorbası yoğunluğundaki, fırtınalı bir okyanusta kinetik bir grup performansını kaybetmenin ne kadar güç olduğu malumdur; yine de Ross Buz Sınırı Edebiyat Çevresi'nin gayretli çalışmaları sayesinde büyük başarılar elde edilmiştir. Leningrad Balesi'nden Anna Serebryakova'nın sunuşuyla dünya çapında ün kazanan Güz Şarkısı'nın "Buzdağının Altında" adlı bölümü bunun en iyi örneğidir. Hiçbir sözel yorum Bayan Serebryakova'nın versiyonunun coşkusuna erişememektedir. Çünkü açıkçası, Leningrad Balesi korosunun eşsiz bir güzellikte icra ettiği, özgün metindeki çoğulluğu yazıyla yeniden üretmek imkânsızdır.

Gerçekten de Adelie lehçesinden –ya da herhangi bir kinetik metin grubundan– yapılan, çeviri adını verdiğimiz yorumlar basit bir ifadeyle notlardan ibarettir; operasız libretto gibidir. Bale versiyonu ise hakiki çeviridir. Kelimelerle anlatılan her şey daima eksik kalır.

Bu nedenle, bu iddiamın öfke haykırışları veya kahkahalarla karşılanacağını bile bile hayvandilbilimciler için –sanatçı ve amatörlerin tersine– Penguence'deki kinetik deniz yazılarının en az umut veren çalışma alanı olduğu kanısındayım: Dahası tüm o çekiciliği ve görece yalınlığına rağmen Adelie lehçesinin İmparator'dan daha az umut veren bir alan olduğu görüşündeyim.

"İmparator!" Meslektaşlarımın tepkisini tahmin edebiliyorum... İmparator! Tüm Penguen lehçeleri içinde en zor, en uzak olanı. Bizzat Profesör Duby'nin, "İmparator penguenin edebiyatı Antarktika'nın donmuş yüreği kadar erişilmez, ulaşılmazdır. Güzellikleri başka bir dünyaya aittir; bizim için değildir" sözleriyle ifade ettiği dil.

Olabilir. Zorlukları yadsımıyorum. Bunlar arasında hiç de yabana atılmayacak biri de İmparatorların diğer penguenlerden çok daha içe dönük ve kapalı, vakur yaradılışlarıdır. Ama para-

doksal bir biçimde, benim umut bağladığım şey de işte bu içe kapalılıktır. İmparator yalıtılmış değil toplumsal bir kuştur ve üreme dönemlerinde karaya çıktığı zaman Adelie gibi koloniler halinde yaşar; ama bu koloniler Adelie türlerinden çok daha küçük ve sessizdirler. Bir imparator kolonisinin üyeleri arasındaki bağlar, toplumsal olmaktan çok kişiseldir. İmparator bir bireycidir. Bu yüzden İmparator edebiyatının koro halinde değil, tek tek yazarlar tarafından oluşturulduğuna kesin gözüyle bakıyor ve bundan ötürü insan konuşma diline çevrilebileceğini düşünüyorum. Kinetik bir edebiyattır bu; ama deniz yazınının uzamsal olarak yaygın, hızlı, çok katlı korolarından ne kadar da farklıdır! Tam bir çözümleme ve aslına yakın transkripsiyon nihayet mümkün olacaktır.

"Ne!" diyecek eleştirmenlerim, "orada, kış ortası karanlığında, buzullarda -60 derece soğukta, asla erimeyen buzlar üzerinde, ayaklarının dibinde birer yumurtayla oturan birkaç garip kuşun acayip şiirini kaydetmek için kalkıp da Cape Crozier'e, buzullara, -60 derece soğuğa mı yollanacağız?"

Benim cevabım evet! Profesör Duby gibi benim de önsezilerim bu şiirin, yeryüzünde bir eşini daha bulamayacağınız kadar dünya ötesi bir güzellikte olduğunu söylüyor bana.

Bilimsel merak ve estetik risk ruhları hâlâ güçlü olan meslektaşlarıma sesleniyorum. Şöyle bir şey hayal edin: buzlar, bembeyaz kar, karanlık, rüzgârın bitmek bilmez uğultusu ve haykırışları. Bu kapkara yalnızlık içinde çömelmiş, küçük bir şairler topluluğu. Açlıktan ölmek üzereler; haftalarca yiyecek bulamayacaklar. Her birinin ayağının üzerinde, ılık karın tüylerinin altında, buzun ölümcül dokunuşundan saklanan koca bir yumurta duruyor. Bu şairlerin hiçbiri diğerlerini duyamaz, göremez. Sadece bir ötekinin sıcaklığını hissedebilir. Onların şiiri budur; onların sanatı budur. Tüm kinetik edebiyatlar gibi, sessizdir; ama öteki kinetik edebiyatların aksine durgundur, dile getirilemeyecek denli incedir. Bir tüyün kabarışı; bir kanadın çırpınışı; bir dokunuş, yanınızdakinin hafif, belli belirsiz, sıcak dokunuşu. Anlatılmaz, dayanılmaz, karanlık yalnızlığın içindeki olumlama. Yokluk içinde varlık. Ölüm içinde dirim.

UNESCO'dan yüklü bir fon koparıp bir keşif gezisi düzenlemiş bulunmaktayım. Halen, dört kişilik boş yerimiz var. Perşembe günü Antarktika'ya doğru yola çıkıyoruz. Bizle gelmek isteyen varsa, buyursun!

D. Petri

HAYVANDİLBİLİM DERNEĞİ BAŞKANI'NIN BAŞYAZISI

Dil nedir?

Hayvandilbiminin temelinde varolan bu soru bizzat bilimin varlığı ile –bulgusal olarak– yanıtlanmıştır. Dil iletişimdir. Teori ve araştırmalarımızın dayandığı ve tüm bulgularımızın türediği öncül budur ve keşiflerimizin başarısı bu öncülü doğrulamaktadır. Ne var ki, bununla bağlantılı ama özdeş olmayan "Sanat nedir?" sorusuna tatmin edici bir yanıt verebilmiş değiliz.

Tolstoy, başlığını bu sorudan alan bir kitabında bunu kesin ve açık bir şekilde yanıtlamıştır: Sanat da iletişimdir. Bu yanıt hayvan-dilbilimciler tarafından, kanımca yeterince incelenmeden ve hiçbir eleştiri getirilmeden kabullenilmiştir.

Örneğin, hayvandilbilimciler neden sadece hayvanları incelerler?

Neden? Çünkü bitkiler iletişim kurmazlar. Bitkiler iletişim kurmazlar; bu bir olgudur. Bu nedenle bitkilerin dili yoktur; bu da tamam. Temel öncülümüzün bir sonucu. Bu, nedenle bitkilerin sanatı da yoktur. Ama bir dakika! Bu temel öncülümüzden değil, tartışmasız kabullenilen Tolstoycu savdan kaynaklanmaktadır.

Ya sanatlar iletişimsel değilse?

Ya da kimi sanatlar iletişimsel, kimileri değilse?

Biz, aktif, yırtıcı hayvanlar olduğumuzdan (doğal olarak) aktif, yırtıcı, iletişimsel bir sanat arıyoruz ve onu bulduğumuzda hemen tanıyoruz. Bu tanıma gücü ve anlama yetilerinin gelişimi yeni ve büyük bir kazanımdır.

Ama şunu da teslim edelim ki hayvandilbiliminin son yirmi-otuz yılda gerçekleştirdiği görkemli ilerlemeye rağmen hâlâ keşif çağının başındayız. Kendi öncüllerimizin esiri olmamalı-

yız. Gözlerimizi önümüzde uzanan daha geniş ufuklara çevirmedik henüz. Bitkilerin neredeyse dehşet verici meydan okumasıyla yüz yüze gelmedik daha.

Eğer iletişimsel olmayan, bitkisel bir sanat varsa, bilim dalımızın temelleri üzerinde yeniden düşünmeli ve bir dizi yeni teknik öğrenmeliyiz.

Zira, Gelincik cinayetlerinin gizemlerini, Kurbağagillerin erotikasını veya yersolucanlarının tünel destanlarını incelemekte kullanılan eleştirel ve teknik becerilerin kızılağaç ya da enginarın sanatına doğrudan doğruya uygulanması mümkün değildir.

Kalküta'da Dr. Srivas tarafından başlatılan zaman-aralığı fotoğraflarıyla bir Günebakan sözlüğü oluşturma yolundaki çabaların başarısız kalması -yine de soylu bir başarısızlıktır bu- bunun kanıtıdır. Övgüye değer bir girişimdi bu ama başarısızlığa mahkûmdu. Çünkü yaklaşımı kinetik bir yaklaşımdı; kaplumbağa, istiridye ve tembel hayvanın iletişimsel sanatlarına uygulanabilir bir yöntemdir bu. Sorunun çözümünü bitkilerin hareketlerinin aşırı yavaşlığında aradı ama ötesini göremedi.

Oysa, sorun çok daha büyüktü. Bulmaya çalıştığı sanat, varsa eğer, iletişimsel olmayan ve muhtemelen de kinetik olmayan bir sanattır. Bilinen tüm hayvan sanatlarının birincil öğesi, matrisi ve ölçeği olan Zaman, belki de hiç yer almaz bitki sanatında. Bitkiler sonsuzluk ölçeğini kullanıyor olabilirler. Bilemiyoruz.

Bilemiyoruz. Tahmin edebildiğimiz tek şey varsayımsal Bitki Sanatı'nın Hayvan Sanatı'ndan tamamen farklı olduğudur. Ne olduğunu söyleyemiyoruz; henüz keşfetmedik. Yine de belirli bir kesinlikle tahmin edebiliyorum ki vardır ve keşfedildiğinde görülecektir ki bir etki değil tepkidir: İletişim değil algılamadır. Bildiğimiz ve tanıdığımız sanatın tam karşıtı olacaktır bu. Göreceğimiz ilk edilgen sanat olacaktır.

Sahiden bilebilir miyiz onu? Biraz olsun anlayabilir miyiz?

Son derece zor olacaktır. Bu çok açık. Ama umutsuzluğa kapılmayalım. Unutmayalım ki, çok değil, daha yirminci yüz-

yılın ortalarında çoğu bilim adamı ve çoğu sanatçı Yunusça'nın dahi anlaşılamaz ya da anlamaya değmez olacağını düşünüyordu. Bir yüzyıl daha geçsin, belki o zaman bize de böyle güleceklerdir. "Düşünebiliyor musun, azizim" diyecektir bir bitkidilbilimci bir sanat eleştirmenine, "daha eğreltiotu okumasını bile bilmiyorlardı." Ve cehaletimize gülerek sırt çantalarını yüklenip bisikletlerine atlayacak, Pike Zirvesi'nin kuzeye bakan yüzünde henüz açığa çıkarılmış yosun şiirlerini okumaya gideceklerdir.

Ve onlarla birlikte veya onların ardından daha da cüretli bir serüvenci gelecektir belki de; yosunun zarif ve fani şiirlerini boş verip diplerde yatan, daha az iletişimsel, çok daha edilgen, tümüyle zaman ötesi olan, soğuk, volkanik kaya şiirlerini çok çok önceleri, uzayın muazzam yalnızlığı ve daha da muazzam kalabalığı içinde bizzat yeryüzünün dile getirdiği her bir sözcüğü okuyacak ilk yerdilbilimci.

2
Yeni Atlantis

Vahşi Yaşam Haftası'ndan dönerken otobüste biraz tuhaf bir adamın yanına düştüm. Uzun bir süre konuşmadık; ben çorap söküklerini onarıyordum, o ise kitap okuyordu. Derken, Gresham'a birkaç mil kala otobüs yolda kaldı. Su kaynatmış! Şoför saatte otuz milin üstüne çıkmaya çalıştı mı hep böyle olur. Otobüs Süpersonik, Süpermanzara, Lüks Sınıf Uzun Yol cinsi kömürlü taşıtlardandı. Ev Konforu, yani tuvaleti vardı ve koltuklar, daha doğrusu yayları henüz bozulmamış olanlar bayağı rahattı; bu yüzden kimse inmedi. Üstelik yağmur yağıyordu. Yolda kalıp bekleyen insanların her zaman yaptığı gibi konuşmaya başladık. Elindeki kitapçığı gösterdi –ciddi görünüşlü bir adamdı ve öğretmen edasıyla elini kolunu sallayarak konuşuyordu– ve "İlginç bir şey!" dedi. "Okuduğuma göre denizin derinliklerinden yeni bir kıta yükseliyormuş."

Mavi çorapları içler acısı bir haldeydi. Dikebilmek için delik olmayan bir yeri olmalıydı en azından. "Hangi denizden?"

"Henüz tam olarak bilmiyorlar. Uzmanların çoğu Atlantik olduğunu düşünüyor. Ama Pasifik'te de olabileceğine dair belirtiler varmış."

"Okyanuslar biraz fazla kalabalık olmayacak mı?" diye sordum, pek ciddiye almadan. Biraz yolda kaldığımız için, biraz da o mavi çoraplar bir zamanlar ayağı sıcak tutan iyi çoraplar olduğundan kafam bozuktu.

Kitapçığı tekrar gösterip ciddiyetle başını salladı. "Hayır" dedi, "eski kıtalar yenilere yer açmak için batıyor. Kendi gözlerinizle görebilirsiniz bunu."

Gerçekten de görebilirdiniz. Manhattan Adası şu anda su yükselmediği zamanlarda üç buçuk metre su altında; Ghirardelli Meydanı'nı da istiridye yatakları sardı.

"Kutup buzlarının erimesiyle okyanuslar yükseldiği için oluyor sanıyordum ben bunu."

Tekrar başını salladı. "Bu, etkenlerden biri. Kirliliğin yarattığı sera etkisi yüzünden Antarktika bile yaşanılır hale gelebilir. Ama iklim etkenleri Atlantik ve Pasifik'te yeni, belki de çok eski kıtaların yükselmesini açıklamaya yetmez." Kıtaların nasıl kaydığını anlatmayı sürdürdü; ama Antarktika'ya yerleşme fikri hoşuma gitmişti ve ben bir süre bunu düşledim. Erebus Dağı'nın yüksek zirvesinin ardında doğmayan güneşin kuzeye altın haleler saçtığı, çok boş, çok sessiz, baştan aşağı mavi ve beyaz bir yer olarak düşünüyordum orayı. Çok az kişi bulunuyordu. Onlar da çok sessizdi; beyaz boyunbağları ve kuyrukları vardı. Bazıları ellerinde obua ve viyola taşıyordu. Güneyde, beyaz topraklar kutba kadar, uzun bir sessizlik içinde uzanıyordu.

Hood Dağı Vahşi Yaşam Alanı'nın tam tersi. Yorucu bir tatil olmuştu. Yatakhanedeki diğer kadınlara bir şey diyeceğim yok ama kahvaltıda sırf makarna veriyorlardı ve bir sürü de, sıkı kurallara bağlı eğlence düzenleniyordu. Amerika Birleşik Devletleri'nde kalan en büyük orman olan Ulusal Orman Park Alanı'na gitmeyi dört gözle beklemiştim ama ağaçlar hiç de kartpostallarda, broşürlerde ve Federal Güzelleştirme Bürosu'nun reklamlarında görünenlere benzemiyordu. Bodur ağaçlardı ve her birinin üzerinde hangi kurum tarafından dikildiğini belir-

ten bir plaket çakılıydı. Aslında ağaçtan çok yeşil piknik masaları ve çimentodan erkek ve kadın tuvaletleri vardı her yanda. Ormanın çevresine, izinsiz girmek isteyenleri uzak tutmak için elektrikli tel çekilmişti. Orman korucusu dağ kuşlarından bahsetmişti: "Gözü kara küçük soyguncular" diyordu, "gelip elinizdeki sandviçi kapıverirler." Ama ben bir tekine bile rastlamadım. Belki de haftalık Fazla Kalorilere Dikkat Günü olduğundan hiçbirimizde sandviç yoktu da ondan. Bir kuş görsem onun elindeki sandviçi ben kapıverirdim belki de, kim bilir. Her neyse, yorucu bir haftaydı; keşke evde kalıp çalışsaydım diye düşündüm durdum. Gerçi o zaman bir haftalık ücretten olurdum; çünkü evde kalıp viyola çalışmak Federal Birlikler Birliği'nce belirlenen planlı, boş zamanları değerlendirme etkinlikleri uygulaması kapsamına girmiyor. Ama yine de pişman oldum.

Antarktika seyahatimden döndüğümde yanımdaki adam hâlâ kitap okuyordu; kitapçığa bir göz atabildim ve en tuhafı da bu oldu. Kapağında "Devlet Muhasebeci Yetiştirme Okullarında Verimliliğin Artırılması" yazıyordu ve göz attığım paragrafta okyanusların derinliklerinden yükselen kıtalara ilişkin hiçbir şey yoktu; tek kelime bile edilmiyordu.

Çıkıp Gresham'a kadar yürümeye karar verdik; zira yapabileceğimiz en iyi şeyin Portland Metropoliten Alanı Hızlı Toplu Taşımacılık Hatları'na ulaşmak olduğuna karar verilmişti; çünkü arızalar çok sık olduğundan otobüs şirketinin elinde, bizi almak üzere gönderebileceği otobüs kalmamıştı. Yürüyüş sırılsıklamdı ve bayağı sıkıcıydı da; bir tek Soğuk Dağ Komünü'nün yanından geçişimiz dışında. Çevresinde izinsiz girişleri engellemek için bir duvar ve "Soğuk Dağ Komünü" yazılı neon bir tabela vardı; otantik blucin ve panço giymiş bazı insanlar otoyola çıkmış, turistlere makrame kemer, şekilli mum ve soya ekmeği satıyordu. Gresham'da, Burnside'a hareket eden, 4.40 GPARTL süperjet uçan trene binip 230. Bölge'ye gittim, oradan 217'ye yürüdüm ve Goldschmidt Geçidi'ne giden otobüse atladım, sonra aktarma yapmak için bir diğer otobüse geçtim ama o da su kaynattı; böylece aşağı bölgedeki aktarma noktasına ancak 8.10'da varabildim. Saat başı kalkan otobüs sekizde git-

mişti; ben de Longhorn Kalın Biftek Lokantası Büfesi'nde etsiz bir hamburger yedim ve dokuz otobüsüne binip saat onda eve vardım. Daireme adım atar atmaz ışıkları açmaya giriştim ama yanmadı. Batı Portland'daki arıza yüzünden haftalardır kesinti vardı. Ben de karanlıkta mum aranmaya başladım ve bir dakika geçmedi ki yatağımda birinin uzanmış, yatmakta olduğunu fark ettim.

Paniğe kapıldım; tekrar ışıkları yakmaya çalıştım.

Uzun, ince yapılı bir adam uzanmış, yatıyordu. Ben yokken her nasılsa eve girmiş ve orada ölmüş bir hırsız olabileceğini düşündüm. Bir an önce çıkabilmek ya da hiç olmazsa çığlıklarımı duyurabilmek için kapıyı açtım; elimin titremesine bir kibrit çakabilecek kadar hâkim olmayı becerip, bir mum yaktım ve yatağa yaklaştım.

Işık onu rahatsız etti. Gırtlağından bir horultu yükseldi ve başını yana çevirdi; gördüğüm bir yabancıydı ama kaşlarını tanıdım, sonra örtülü gözkapaklarının genişliğini ve derken kocam olduğunu anladım.

Elimde mumla başında dikildiğim sırada uyandı. Güldü ve uyur uyanık bir halde konuştu: "Ah, Psikhe! Kutsal toprak olan bölgelerden gelen kadın."

İkimiz de pek fazla tantana yapmadık. Hiç beklenen bir şey değildi; ama orada olmak ona doğal geliyor gibiydi, orada olmamaktan daha doğal ve çok heyecanlı olamayacak kadar yorgundu. Karanlıkta yan yana uzandık ve taşocağında bir kazada sırtını incittiğini ve daha da kötüleşeceğinden korktukları için onu Rehabilitasyon Kampı'ndan erken salıverdiklerini anlattı. Orada ölecek olursa bu, dışarıda kötü reklam olurdu; zaten Rehabilitasyon Kampları ve Federal Tabipler Birliği hastanelerindeki ölüm olayları hakkında bir sürü söylenti dolaşıyordu etrafta. Birileri onun Goldbach Hipotezi'nin kanıtlanması üzerine yaptığı bir çalışmayı Pekin'de yayımlattığı için yurtdışındaki bilim adamları Simon'un adını işitmişlerdi. Bu yüzden onu, ilk tutuklandığında cebinde bulunan sekiz dolarla vaktinden önce salıvermişlerdi; bu para da tabii ki ona yetmemişti. Idaho, Coeur D'Alene'den eve kadar otostop yaparak gelmiş ve bu

arada da, otostop yaparken yakalanıp Walla Walla'da iki gün hapiste yatmıştı. Bana bunları anlatırken gözünden uyku akıyordu ve anlattıktan sonra da uyuyakaldı. Elbise değiştirip yıkanması gerekiyordu ama onu uyandırmak istemedim. Üstelik, ben de yorgundum. Yan yana yattık; başını koluma dayadı. Hiç bu kadar mutlu olduğumu hatırlamıyordum. Hayır; mutluluk değil miydi yoksa bu? Daha büyük, daha karanlık bir şeydi; daha çok bilgi gibi bir şey, gece gibi: coşku.

Uzun süredir karanlıktı, çok uzun süredir. Hepimiz kör olmuştuk. Ve soğuk vardı, yoğun, hareketsiz, ağır bir soğuk. Hiç kımıldayamıyorduk. Kımıldamadık. Konuşmadık. Ağızlarımız kapalıydı, soğuktan ve ağırlıktan kilitlenmişti. Gözlerimiz sımsıkı yumulmuştu. Kol ve bacaklarımızı kımıldatamıyorduk. Zihinlerimizi kımıldatamıyorduk. Ne zamandan beri? Zaman süresi yoktu. Ölüm ne kadar sürer? Hem insan sadece yaşadıktan sonra mı ölür yoksa yaşamdan önce de ölümüdür? Kesinlikle öldüğümüzü düşünüyorduk, eğer bir şeyler düşünüyorsak; tabii ama bir zamanlar yaşamış olsak bile bunu hatırlamıyorduk. Bir değişiklik oldu. Önce basınç değişmiş olmalı; ama biz bilmiyorduk bunu. Gözkapakları dokunmaya duyarlıdır. Sımsıkı kapatılmaktan yorulmuş olmalılar. Üzerilerindeki basınç biraz azalınca açıldılar. Ama bunu bilmemize imkân yoktu. Hiçbir şey hissedemeyeceğimiz kadar soğuktu. Görülecek bir şey yoktu. Siyahlık vardı.

Ama sonra –"sonra"; çünkü olay zamanı yarattı, öncekini ve ardındakini, uzağı ve yakını, şimdiyi ve sonrayı yarattı– ışık oldu. Bir ışık. Kestiremediğimiz bir uzaklıktan, yavaşça geçen küçük, garip bir ışık. Geçerken ışınım noktasını hafifçe bulandıran küçük yeşilimsi-beyaz bir ışık. Gözlerimiz açıldı "sonra" herhalde çünkü onu gördük. An'ı gördük. An bir ışık noktasıdır. Karanlıkta olsun bütün ışık alanında olsun, an küçüktür ve hareket eder ama hızlı değil. Ve "sonra" da gider. Bir başka an daha olabileceği gelmedi aklımıza. Birden fazla olabileceğini düşünmek için bir neden yoktu. Biri bile yeterince harikaydı: Karanlığın tüm alanında, soğukta, ağır, yoğun, kımıltısız, zamansız, yersiz, sınırsız siyahlıkta bir anlık, küçük, hafifçe bulanık, kımıldayan bir ışık! Zamanın bir kere yaratılması yeter diye düşündük.

Ama yanılıyorduk. Bir ile birden-çok arasındaki fark dünya kadardır. Hatta dünya bu farklılıktır. Işık geri geldi.

Aynı ışık mı yoksa başkası mı? Belli değildi.

Ama "bu kez" ışığı merak ettik: Küçük ve yakın mıydı yoksa büyük ve uzak mı? Yine belli değildi; ama kımıltısında bir şey, bir duraklama belirtisi, bir duraksama niteliği vardı ki büyük ve uzak bir şeye özgü olamazdı. Yıldızlar, örneğin. Yıldızları hatırlamaya başladık. Yıldızlar hiç duraksamazlardı.

Belki hareketlerinin soylu kesinliği uzaklığın bir etkisiydi yalnızca. Belki delicesine sarsılıyorlardı, kozmik karanlığa fırlatılan bir ilk bombanın şarapnelleri gibi; ama zaman ve uzaklık bütün anları yumuşatıyordu. Eğer evren, göründüğü gibi bir yıkım eylemiyle başlamışsa bile görmeye alıştığımız yıldızlar anlatmıyordu onun öykülerini. Eşsiz bir dinginlikteydiler.

Gezegenler ise... Gezegenleri hatırlamaya başladık. Görünümleri ve hareket yönleri değişmişti. Yılın belirli zamanları, Mars yönünü ters çevirip gerisingeri yıldızlara doğru giderdi. Venüs, hilal tolun ve batış evrelerinden geçtikçe parlaklaşır ve sonra solardı. Merkür gündoğumuyla aydınlanmış, gökte kayan bir yağmur taneciği gibi titreşirdi. Şimdi seyrettiğimiz ışıkta da bu düzensiz, titrek özellik vardı. Kesinlikle gördük yön değiştirdiğini ve geri döndüğünü. Sonra küçüldü, görünmez oldu; kırpıştı –bir tutulma mı oldu ne– ve yavaş yavaş gözden yitti. Yavaşça; ama bir gezegen için yeterince yavaş değil. Sonra –üçüncü "sonra"– kuşkuya yer bırakmayacak kadar kesin biçimde Dünyanın Harikası çıkageldi, Büyülü Oyun; bak şimdi, bak gözlerine inanmayacaksın, anne, anne bak ne yapıyorum.

Bir fırlama hareketiyle soldan sağa bayağı hızla ilerleyen, sıra halinde yedi-ışık. Sağdan sola daha az bir hızla ilerleyen iki bulanık, yeşilimsi ışık. İki-ışık duruyor, kırpışıyor, ters yöne dönüyor, telaşla ve yalpalayarak soldan sağa geçiyor. Yedi-ışık hızını artırıyor ve yetişiyor. İki-ışık umutsuzca parlıyor, titriyor ve gidiyor.

Yedi-ışık hareketsiz kalakalıyor bir süre, sonra yavaş yavaş tek bir ışık halini alıyor, uzaklaşmaya başlıyor ve adım adım karanlığın yoğunluğu içinde gözden yitiyor.

Ama karanlıkta başka ışıklar doluyor şimdi, birçok ışık: Işıltılar, benekler, diziler, kıvılcımlar... Kimileri burnumuzun dibinde, kimileri uzakta. Yıldızlara benziyorlar, evet; ama yıldız değiller. Büyük Varoluşlar değil gördüklerimiz, sadece küçük hayatlar.

Sabahleyin Simon kampı anlattı biraz ama bana evin her yanını arattırıp mikrofon olmadığını anladıktan sonra. Başlarda, onu davranış moduna soktuklarını ve paranoyak olduğunu düşündüm. Daha önce dinlenmemiştik hiç. Ve bir buçuk yıldır yalnız yaşıyordum; kendi kendime konuşmamı dinlemek iste-

mezlerdi herhalde. Ama o, "Benim buraya geleceğimi tahmin ediyorlardır" dedi.

"Ama serbest bıraktılar seni!"

Orada öylece uzanmış bir halde bana gülümsedi. Ben de aklıma gelen her yeri araştırdım. Tek bir mikrofon bile bulamadım; ama ben Vahşi Yaşam'dayken birisi gelip çekmeceleri kurcalamış gibiydi. Simon'un tüm kâğıtları Max'lerdeydi; bu yüzden bunun pek bir önemi yoktu. İspirto ocağında çay demledim ve demlikte kalan sıcak suyla Simon'u yıkayıp tıraş ettim; kalın bir sakalı vardı ve Kamp'tan getirdiği bitler yüzünden ondan kurtulmak istiyordu. O sırada da bana kampı anlattı. Aslında çok az şey anlattı ama fazlasına gerek yoktu zaten.

On kilo vermiş. Zaten normalde de 60 kilo kadar olunca geriye pek az şey kalmıştı. Dizleri ve bilek kemikleri derisinin altından taş parçaları gibi çıkıntı yapıyordu. Ayakları Kamp botlarının içinde şişmiş ve çiğnenmiş gibiydi; yürüdüğü son üç gün boyunca çıkarmaya cesaret edememişti onları, bir daha giymeye mecali kalmayacağından korkarak. Onu yıkamam için çömeldiği zaman gözlerini kapattı.

"Sahiden burada mıyım?" diye sordu. "Burada mıyım?"

"Evet" dedim. "Buradasın. Benim anlayamadığım, buraya nasıl geldiğin."

"Ah, durmadığım sürece o kadar kötü değildi. Gereken tek şey nereye gittiğini bilmen, gidecek bir yerinin olması. Biliyorsun, Kamp'taki bazı insanlar, onları bıraksalar bile gidecek yerleri olmadığı için hiçbir yere gidemezler. Asıl olan hiç durmamaktı. Sadece sırtım tutulmuş durumda şimdi."

Banyoya gitmek için kalktığında doksan yaşındaki bir adam gibi yürüyordu. Dik duramadı; iki büklüm olup yığıldı. Temiz çamaşırlar giymesine yardım ettim. Yeniden yatağa uzanırken, kalın bir kâğıt parçasının yırtılırken çıkardığı sesi andıran acı bir haykırış çıktı ağzından. Odada dolaşıp eşyaları yerleştirdim. Yanına oturmamı istedi ve ağlamayı sürdürürsem gözyaşlarımda boğulacağını söyledi. "Bütün Kuzey Amerika kıtasını suya gömeceksin" dedi. Başka ne söylediğini hatırlamıyorum; ama sonunda beni güldürdü. Simon'un söylediği şeyleri hatırlamak

ve onları dinlerken gülmemek güçtür. Sadece onu sevdiğimden söylemiyorum bunu; herkesi güldürür o. Bunu bilinçli olarak yaptığını sanmıyorum; sadece başka insanlarınkinden farklı çalışan, matematikçi kafası yüzünden. Sonra da, güldükleri zaman hoşlanır bundan.

"Onu" düşünmek; on yıldır tanıdığım adamı ve tanınmaz hale gelmiş, farklı biri olmuş "onu" düşünmek garip geliyor. Çoğu dilde neden "ruh" anlamına gelen bir sözcük bulunduğunu anlamanıza yetiyor bu. Ölümün çeşitli dereceleri var ve zaman hiçbirine karşı korumuyor bizi. Yine de bir şeyler kalıyor geride; işte bunun için de bir sözcük gerekiyor.

Bir buçuk yıldır söyleyemediğim şeyi söyledim: "Beynini yıkamalarından korkuyordum."

"Davranış modu pahalıya geliyor" dedi. "Sadece ilaçlarla yapsalar bile. Daha ziyade, Çok Önemli Kişiler için kullanıyorlar onu. Ama korkarım, benim de önemli biri olabileceğimi düşünüyorlar. Son aylarda çok sık sorguya çekildim. 'Dış bağlantılarım' hakkında." Homurdandı. "Yurtdışında yayımlanan şeyler, sanırım. Bu yüzden dikkatli olmak niyetindeyim, ki bir dahaki sefere beni tıktıkları yer Federal Hastane değil yine Kamp olsun."

"Simon, onlar... zalim insanlar mıydı yoksa sadece inandıkları adalet anlayışını mı uyguluyorlardı?"

Bir süre cevap vermedi. Cevap vermek istemedi. Ne sorduğumu biliyordu. Başımızın üstünde umudu, o kılıcı hangi ipin tuttuğunu biliyordu.

"Bazıları..." dedi sonunda, belli belirsiz.

Bazıları zalimdi. Bazıları yaptığı işi seviyordu. Her şeyi topluma yükleyemezsin.

"Gardiyanlar kadar mahkûmlar da" dedi.

Her şeyi düşmana yükleyemezsin.

"Bazıları, Belle" dedi heyecanla elime dokunarak, "bazıları... Orada pırlanta gibi insanlar da vardı."

İp kalın; tek darbede kesemezsin.

"Neler çalıyorsun" diye sordu.

"Forrest, Schubert."

"Dörtlünüzle mi?"

"Artık üçlü. Janet yeni sevgilisiyle Oakland'a gitti."

"Ah, zavallı Max!"

"Fena da olmadı hani. Zaten kötü bir piyanistti."

Ben de Simon'u güldürüyorum, isteyerek yapmasam da. İşe gitme saatim gelip geçene kadar konuştuk. Geçen yıl çıkan Tam İstihdam Yasası'ndan beri on iki vardiyasında çalışıyorum. Kesekâğıtlarını yeniden işleyen bir fabrikada kontrolörüm; ne var ki şimdiye kadar tek bir kesekâğıdını bile geri çevirdiğim olmadı. Hatalı parçaları önce elektronik kontrolör yakalıyor. Oldukça sıkıcı bir iş. Ama günde yalnızca dört saat; üstelik İşsiz kategorisine kaydolmak için kuyruklarda bekleyip, beden ve zekâ testlerinden geçmek ve bir sürü form doldurup her hafta sosyal güvenlik danışmanları ve müfettişlerle konuşmak, sonra da her gün ekmek karnesi için kuyrukta beklemek daha çok zaman alıyor. Simon her zaman olduğu gibi işime gitmemi istedi. Denedim ama yapamadım. Hoşça kal demek için onu öptüğümde cayır cayır yanıyordu. Çıktım ama işe gitmeyip yasadışı çalışan bir doktor buldum. Fabrikada çalışan kızlardan biri önermişti onu, federal hekimlerin kürtaj yaptıktan sonra her seferinde yazdığı, iki yıl süreyle cinselliği öldüren ilaçları almadan kürtaj yaptırmak istersem diye. Doktor, Alder Sokağı'nda bir kuyumcunun yanında çalışıyormuş; bu da iyi bir şey demişti kız, paran yoksa kuyumcuya bir şeyler rehin bırakabilirsin. Kimsenin yeterli parası yok ve kredi kartları da karaborsada para etmiyor tabii ki.

Doktor hemen gelmek istedi ve birlikte otobüse bindik. Evli olduğumuzu hemen anladı; bize bakıp bir kedi gibi gülümsemesi komikti. Bazı insanlar yasadışılığı sırf yasadışılık uğruna severler. Kadınlardan ziyade erkekler. Yasaları yapan, uygulayan ve çiğneyen erkeklerdir ve sonra bütün bu gösterinin ne kadar harika olduğunu düşünürler. Kadınların çoğuysa yasalara aldırmamakla yetinir. Fakat bu kadın, tıpkı bir erkek gibi, yasaları çiğnemekten hoşlanıyordu. Belki de en çok bu yüzden, işin karanlık yanını sevdiğinden yasadışı bir işe girişmişti. Ama tek neden bu değildi tabii. Kuşkusuz, doktor olmayı da istemişti ve

Federal Tabipler Birliği, kadınların tıp fakültesine girmesine izin vermiyordu. Eğitimini bir başka doktorun özel öğrencisi olarak, tezgâh altında tamamlamış olmalıydı. Simon da matematiği böyle öğrenmişti; çünkü üniversiteler İş İdaresi ve Reklamcılık ve Medya Bilgisi'nden başka bir şey öğretmiyorlardı artık. Her neyse, bu işi bir şekilde öğrenmişti ve işini seviyor gibiydi. Hemen Simon için ev yapımı bir çekici hazırlayıverdi ve Simon'a iki ay boyunca fazla yürümeye kalkarsa hayatının sonuna kadar sakat kalacağını ama uslu durursa çok çok biraz topallayacağını söyledi. Öğrenmekten memnun kalacağınız bir şey değildi ama biz memnun olduk. Gitmeden önce bana içinde iki yüz kadar düz beyaz hap bulunan, etiketsiz bir şişe uzattı. "Aspirin" dedi. "Haftalar boyunca bir hayli ağrı çekecek."

Şişeye baktım. Daha önce hiç aspirin görmemiştim; sadece fed-doktorların reçetelere yazdığı, Temiz İlaç ve Gıda Kurumu'nun araştırma rekabet ruhunu teşvik için belirlediği çok ama çok ucuza satılan, mahallenizdeki FTB ruhsatlı, dostça hizmet veren özel-teşebbüs eczanelerde hazırlanan, her doktorun tavsiyesi, mucizevi alaşımlı Ekstra Güçlü Apaspirin ile Süper-Kabarcıklı Ağrı Kes ve Üç Etkili N-L-G-Zic'i biliyordum.

"Aspirin" diye tekrarladı doktor. "Her doktorun tavsiyesi mucizevi alaşım." Yine kedi gibi sırıttı. Sanırım, günah içinde yaşadığımız için sevmişti bizi. O karaborsa aspirin şişesi herhalde rehin bıraktığım Navaho bileziğinden çok daha pahalıydı.

Simon'u, adresime geçici ikamet statüsüyle kaydettirmek için tekrar çıktım ve onun adına Geçici işsizlik tazminatı ekmek karnesi almak için başvurdum. Bunları yalnızca iki hafta süre için veriyorlardı ve her gün gelmeniz gerekiyordu; ama onu Geçici Özürlü statüsüne geçirmek, iki fed-doktorun imzasını almak demekti ve bunu bir süre ertelemenin daha iyi olacağını düşündüm. Kuyruğa girip doldurması gereken formları almak ve memurların kendisinin neden gelmediği yolundaki sorgusuna cevap vermek üç saat sürdü. Bir şeyden işkillenmişlerdi. Eğer sürekli yer değiştiriyorsanız ve arada bir arkadaşlarınız sizi idare edip kendi adresine kaydettiriyorsa iki kişinin evli oldu-

ğunu kanıtlaması zordu elbette; ama bizim bütün eski dosyalarımız ellerindeydi ve açıkçası, kuşku uyandıracak kadar uzun bir süre birlikte dolanmıştık. Devlet sahiden kendi kendine bir sürü zorluk çıkarıyor. Evliliğin yasal kabul edildiği ve zinanın başınıza dert açtığı zamanlarda yasaları uygulamak daha kolay oluyordu herhalde. Sizi bir kere yakalamaları yetiyordu. Ama bahse girerim, insanlar en az şimdi yaptıkları kadar sık çiğniyorlardı yasaları.

Fener yaratıklar nihayet sadece ışıklarını değil, ışıkla aydınlanmış bedenlerini de görebileceğimiz kadar yakına geldiler. Güzel değildiler. Koyu renkliydiler, çoğunlukla da koyu bir kırmızı ve tümüyle bir ağızdan ibarettiler. Birbirlerini yiyorlardı bütün bütün. Işık ışığı yuttu; hepsi hep birlikte karanlığın koca ağzında yutuldu. Yavaş hareket ediyorlardı çünkü hiçbir şey, ne kadar küçük ve aç olursa olsun o ağırlık altında, o soğukta hızlı hareket edemez. Korkudan yusyuvarlak olmuş gözleri hiç kapanmıyordu. Yutkunan ağızlarının ardındaki vücutları ufak ve kemikliydi. Dudaklarında ve kafataslarında tuhaf, çirkin süsler taşıyorlardı: püsküllü saçaklar, düğüm düğüm ibikler, tüye benzer yapraklar, nişanlar, halkalar. Derin otlakların zavallı küçük koyunları. Karanlığın ağırlığıyla kemiklerine kadar ezilmiş, karanlığın soğuğuyla iliklerine kadar donmuş, partal, avurtları çökük cüceler; bizi yaşama döndüren, parlak bir açlıkla yanan küçük canavarlar! Arada bir, fener yaratıklardan birinin ölgün, titrek aydınlığında başka büyük, hareketsiz şekiller de çarpıyordu gözümüze: Uzaklarda bir duvar gibi değil, bir duvar kadar katı ve kesin değil ama bir yüzey, bir düzlem gibi... Orada mıydı?

Ya da uzaklarda, aşağılarda bir şey parıldıyordu belli belirsiz. Ne olabileceğini anlamaya çalışmanın faydası yoktu. Fener yaratıkların boğuşmasıyla sarsılmış, yavaşça havalanıp inerken bir parça elmas tozu gibi titreşen bir kalıntı lekesi, çamur veya mika herhalde. Şu veya bu; gidip ne olduğunu görmek için kımıldayamıyorduk. Fener yaratıkların soğuk, kısıtlı özgürlüğüne bile sahip değildik. Hareketsizdik, çakılı kalmıştık, yarı belirgin gölge duvarlar arasındaki durgun gölgelerdik. Orada mıydık? Fener yaratıklar bizim farkımızda değil gibiydi. Önümüzden, aramızdan, belki de içimizden geçiyorlardı; emin olamazdık. Korkmuyorlar, merak da etmiyorlardı.

Bir defasında, bir elden biraz büyükçe bir şey yakınımıza geldi sürünerek ve bir an için, sürünen yaratığın parıltısında, her biri küçük mavimsi ışık noktacıklarıyla, benek benek tüylerle örtülü bir duva-

rın yükseldiğini gördük kaldırımdan. Yaratığın altında kaldırımı ve yanında duvarı gördük; kesin, berrak çizgiselliğiyle, akışkan, rasgele, geniş ve boş olan her şeye karşıtlığıyla ürküten duvarı. Yaratığın pençelerinin, küçük gergin parmaklar gibi yavaşça uzanıp açılarak duvara dokunduğunu gördük. Işıktan tüyleri titreşerek duvara süründü ve köşeyi dönerek kayboldu. Artık biliyorduk ki duvar oradaydı ve bir dış duvardı o, bir evin dış cephesi belki ya da şehrin kulelerinden birinin kenarı. Kuleleri hatırladık. Şehri hatırladık. Onu unutmuştuk. Kim olduğumuzu unutmuştuk; ama şehri hatırlıyorduk artık.

Eve vardığımda FBI çoktan gelmişti bile. Simon'un adresini kaydettirdiğim, polis karakolundaki bilgisayar, adını FBI merkezindeki bilgisayara ışık hızıyla iletmiş olmalı. Simon'u bir saat kadar sorguya çekmişler; ekseriyetle de Kamp'tan çıkıp Portland'a gelene kadar geçen on iki gün boyunca ne yaptığı hakkında. Pekin'e falan gitmiş olduğunu düşünüyorlardı herhalde. Walla Walla'da otostopçuluktan sabıka kaydı bulunması sayesinde hikâyesini kanıtlayabilmiş. İçlerinden birinin banyoya gittiğini söyledi bana. Banyo kapısının kenarına iliştirilmiş küçük mikrofonu elimle koymuş gibi buldum. Dokunmadım. Şunu çok iyi anlamıştık ki, evde bir tane olduğunu biliyorsanız, hiç dokunmamak, onu çıkarıp sonra bilmediğiniz öteki mikrofonların nerede olduğunu merak edip durmaktan çok daha iyidir. Simon'un dediği gibi, vatanseverliğe aykırı bir şey söylemek istediğimiz anda sifonu çekebilirdik.

Pilli bir radyom vardı: Çok fazla kesinti oluyor ve suları kaynatmak filan gerekiyor; bu yüzden zaman kaybetmemek ve tifodan ölmemek için pilli bir radyoya gerçekten ihtiyaç duyuyorsunuz. Ben ispirto ocağında akşam yemeğini hazırlarken Simon da radyoyu açtı. Tüm-Amerika Yayın Kurumu saat altı haberlerinin spikeri Uruguay'da barışın imzalanmak üzere olduğunu, Katmandu dışındaki bir villada sürdürülen gizli görüşmelerin 613. gününde Başbakan'ın özel yardımcısının yanından geçen bir sarışına gülümserken görüldüğünü söyledi. Liberya'daki savaş iyi gidiyordu; düşman 17 Amerikan uçağını, Pentagon ise 22 düşman uçağını düşürdüklerini söylüyordu ve

başkent -adını unuttum; ama zaten yedi yıldan bu yana terk edilmiş durumdaydı- özgürlük güçlerinin eline geçmek üzereydi. Arizona'daki polis operasyonları da başarılı olmuştu. Phoenix'teki neo-Birch asiler Amerikan Ordusu'nun ve Hava Kuvvetleri'nin ezici üstünlüğü karşısında fazla dayanamazlardı; çünkü Los Angeles'taki Weather-people'dan sağladıkları küçük taktik nükleer silah yardımının onlara ulaşması engellenmişti. Sonra araya reklam girdi: Biri fed-kredi kartlarına aitti, peşi sıra gelen ise Yargıtay'a: "Yasal bir sorununuz mu var? Dokuz Bilge hepsini çözer! Yargıtay!.." Bunu, gümrük tarifelerinin neden yükseltildiğine ilişkin bir haber ve 2000'in üzerinde kapanan borsa hakkında bir haber ve kulakta kalan kısa bir melodi eşliğinde ABD Hükümeti'nin teneke kutularda satılan suyunun reklamı: Rasgele su içmeyin. Mikroplu sularla hasta düşmeyin. Herkesin seçimi. Buuz gibi, tertemiz Devlet suyu. Üç soprano da son dizede tam bir uyum içindeydi. Sonra tam piller bitmek üzereyken spiker uzaktan gelen bir fısıltıya dönüşen sesiyle yeni bir kıtanın ortaya çıkmakta olduğuna ilişkin bir şeyler söyler gibi oldu.

"O neydi?"

"Duyamadım" dedi Simon. Gözlerini kapatmış, yatıyordu; yüzü solgun ve terliydi. Yemekten önce ona iki aspirin verdim. Çok az yedi; ben banyoda bulaşıkları yıkarken uyuyakaldı. Viyola çalışacaktım ama tek odalı bir dairede viyola bayağı gürültü yapar. Onun yerine biraz kitap okudum. Janet'in gitmeden önce verdiği, çoksatar bir kitaptı bu. Çok iyi bir roman olduğunu söylemişti; ama Franz Liszt'i de sever o. Kütüphaneler kapatıldığından beri pek bir şey okumuyorum; kitap bulmak çok zor, sadece çoksatarları satın alabiliyorsunuz. Bunun adını hatırlamıyorum ama kapağında "Doksan Milyon Baskı!!!" yazılıydı. Geçen yüzyılda, sorunların pek az, hayatın yalın ve nostaljik olduğu o güzelim 70'lerde, küçük bir kasabadaki seks hayatı hakkındaydı. Yazar bütün karakterlerin evli olması olgusundan çıkarabildiği her türlü gerilim unsurunu sonuna kadar kullanmıştı. Sonuna baktım ve bütün evli çiftlerin, çocukları şizofren keşler olduktan sonra birbirlerini vurduğunu gördüm;

sadece tek bir cesur çift boşanıyor ve ardından, hükümet adına çalışan bir çift açıkgöz âşıkla birlikte yatağa giriyordu ve sonra da parlak bir geleceğin şafağında sekiz sayfa süren grup seks... Ben de yatağa gittim. Simon ateşler içinde yanıyor ama sessizce uyuyordu. Soluk alıp verişi, yumuşak dalgaların uzaktan gelen sesi gibiydi ve ben bu seslere dalıp karanlık denize gittim.

Çocukluğumda, uyumak üzereyken karanlık denize giderdim sık sık. Uyanan aklımla unutmuştum bunu neredeyse. Çocukken bütün yapmam gereken uzanıp düşünmekti: "karanlık deniz... karanlık deniz..." Sonra, kısa sürede orada olurdum; muazzam derinliklerde sallanır dururdum. Ama büyüdükten sonra, muhteşem bir armağan misali, çok nadiren gerçekleşir oldu. Karanlığın uçurumunu bilmek ve ondan korkmamak, kendini ona ve oradan çıkabilecek herhangi bir şeye bırakmak... Bundan daha büyük bir armağan olabilir mi?

Minik ışıkların etrafımızda gidip gelmesini seyrettik ve bunu yaparak bir mekân ve yön hissi kazandık: yakın ve uzak, en azından ve yüksek ve alçak. Akımların farkına varmamızı sağlayan, bu mekân hissiydi. Mekân etrafımızda tümüyle durgun değildi artık, kendi ağırlığının muazzam basıncıyla ezilmişti. Zorlukla fark ettik: soğuk karanlık kımıldıyordu yavaşça, yumuşakça, uzun bir süre bizi zorlayarak, sonra da yoğun bir dalgalanma içinde yok olup giderek. Boş karanlık kımıltısız, görünmez bedenlerimiz boyunca ağır ağır aktı; onlardan geçti, onları geçti; belki de içlerinden geçip gitti. Bunu nereden bilebilirdik ki?..

Nereden geliyordu bu soluk, yavaş, yoğun dalgalar? Derinliklerde bu yavaş yükseliş kımıltılarını harekete geçiren hangi basınç veya çekimdi? Anlayamıyorduk bunu; yalnızca bize dokunuşunu hissedebiliyorduk ama onların kökenini ve sonunu bulabilmek için duygularımızı keskinleştirdiğimizde başka bir şeyin farkına vardık; büyük akıntıların karanlığındaki bir şeyin: sesler. Kulak verdik. İşittik.

Böylece mekân hissimiz keskinleşti ve bölgeselleşti; bir yer hissi oldu. Çünkü ses bölgeseldir, görüntü ise değildir. Ses, sessizlikle sınırlanır ve hem mekân hem zaman içinde çok yakınlaşmadıkça sessizlikten doğmaz. Bir şarkıcının bir zamanlar durduğu yerde dursak da şarkı söyleyen sesi duyamayız; yıllar onu akıntılarıyla götürmüş, batırmıştır. Ses kırılgan bir şeydir, bir titreşimdir; hayatın kendisi kadar naiftir. Yıldızları görebiliriz ama duyamayız. Uzay boşluğu bir atmosfer, ses dalgalarını aktaran bir eter olsaydı bile yıldızları duyamazdık; çok uzaktalar. En fazla, o da din-

lersek, kendi güneşimizi duyabiliriz; zor duyulur bir fısıltı halinde, yanışının heybetli harıltısını, patlayan fırtınasını. Bir deniz dalgası birinin ayağına çarpar· dünyanın öteki ucundaki bir volkan patlamasının şok dalgasıdır bu. Ama hiçbir şey duyulmaz. Ufukta kırmızı bir ışık titreşir: Uzak bir anakarada yanan bir şehrin sisli puslu bir yansımasıdır. Ama hiçbir şey duyulmaz. Şiddetli gök gürültüleri ve tiz haykırışlar yalnızca bir yanardağın eteklerinde, şehrin dış mahallelerinde duyulur.

İşte böyle, duyduğumuzu fark edince duyduğumuz seslerin bayağı yakınımızda olduğundan emin olduk. Ama yine de yanılmış olabiliriz. Çünkü garip bir yerdeydik, derin bir yerde. Derin yerlerde ses çok uzaklara ve çok hızlı gider; tam bir sessizlik vardır orada, en küçük ses bile yüzlerce mil öteden duyulur.

Ve bunlar küçük gürültüler değildi. Işıklar ufaktı ama sesler yoğundu; yüksek değil ama çok genişti. Çoğu kez çok düşük bir perdedendiler; sesten çok, uzun, yavaş titreşimlerdi bunlar. İlk duyduğumuz, altımızdaki akıntılardan yükseliyor gibi geldi bize: Yoğun homurtular, iliklerimize işleyen iniltiler, tıslayan, derin, tedirgin bir fısıltı.

Sonra, yukarıdan bazı sesler gelmeye başladı ya da karanlığın sonsuz katlarına takılmışlardı; bunlar daha da garipti çünkü musikiydi. Uzaklardan, karanlıktan gelen muazzam, davetkâr, hazin bir musiki... Seslendiği biz değildik. *Neredesiniz? Ben buradayım.*

Bize seslenmiyordu.

Büyük ruhların sesleriydiler; büyük hayatların, yalnızların, yolcuların sesleri. Çağırıyorlardı. Pek sık cevap alamıyorlardı. *Neredesiniz? Nereye gittiniz?*

Ama kemikler ve Güney'in buzul adacıklarındaki ak kemiklerin çatıları ve lifleri, kemiklerin uçları cevap vermedi.

Biz de cevap veremedik. Ama dinledik ve gözlerimizden yaşlar aktı, tuzlu yaşlar ama okyanuslar kadar tuzlu değil; dünyayı kuşatan zavallı dalgalar, büyük hayatların terk edilmiş yolları kadar tuzlu değil, o kadar tuzlu değil ama daha ılık. *Ben buradayım. Siz nereye gittiniz?*

Cevap yok.

Sadece yukarıya doğru fısıldayan gök gürlemesi.

Ama cevap vermesek de biliyorduk şimdi, biliyorduk çünkü işitiyorduk çünkü hissediyorduk. Çünkü ağlıyorduk; biliyorduk varolduğumuzu ve öteki sesleri hatırladık.

Ertesi gece Max geldi. Ben klozet kapağının üstüne oturdum ve banyo kapısını kapatıp viyola çalıştım. Mikrofonun öteki ucundaki FBI adamları, tam yarım saat boyunca aralıksız solfej ve ikilik suslar dinlediler; ardından da Hindemith'in eşliksiz

viyola sonatının enikonu iyi bir yorumunu. Banyo çok küçük, yüzeyleri de çok sert olduğu için yaptığım gürültü sahiden korkunçtu. Ses pek iyi değildi; son derece yankılı ama tiz tınısı her yanı dolduruyordu ve gitgide daha yüksek sesle çalıyordum. Yukarı kattaki adam bir kez yeri yumrukladı; ama eğer ben her pazar sabahı onun sesi sonuna kadar açık televizyonundan Tüm-Amerika Olimpiyat Oyunları'nı dinlemeye mecbur kalıyorsam, o da arada bir tuvaletine çıkan Paul Hindemith'i kabulleniversindi bir zahmet.

Yorulunca mikrofonun üzerine koca bir pamuklu bez örttüm ve yarı sağır bir halde banyodan çıktım. Simon ile Max ateş gibiydi. Alevleri sönecek gibi değildi. Simon çekim formülleri çiziktiriyordu; Max ise her zaman yaptığı üzere bir boksör gibi dirseklerini aşağı yukarı sallayıp genizden gelen sesiyle "E-lektron emisyonu..." diye sayıklayıp duruyordu. Gözlerini kısmıştı ve zihni belli ki dilinden saniyede bilmem kaç ışık yılı fazla hızla işliyordu. Çünkü habire baştan başlayıp "E-lek-tron emisyonu..." deyip duruyor ve dirseklerini aşağı yukarı sallıyordu.

İş üstündeki entelektüellere bakmak çok garip oluyor. Sanatçılar denli garip. Seyircilerin orada oturup *sanki gördükleri şeylerin musikiyle bir ilgisi varmış gibi*, gözlerini devirip dilini ısıran bir kemancıya veya tükürüğünü biriktiren bir kornocuya ya da elektriğe tutulmuş kara bir kediye benzeyen bir piyaniste nasıl baktığını bir türlü anlayamamışımdır.

Alevleri bir kasa karaborsa birayla söndürdüm –yasal olanı daha iyi oluyor ama hiçbir zaman biraya yetecek kadar karne bulamıyorum; yemek yemeden duracak denli de susamadım hiç– ve Max ile Simon da yavaş yavaş yatıştı. Max'e kalsa gece boyu kalıp konuşurdu; ama onu kışkışladım çünkü Simon yorgun görünüyordu.

Radyoyu, yeni pil takıp çalar halde banyoya yerleştirdim, mumu üfledim ve yanına uzanıp Simon'la konuşmaya başladım. Uyuyamayacak denli heyecanlıydı. Max'in, Simon Kamp'a gönderilmeden önce kafalarını kurcalayan problemleri çözdüğünü ve onun denklemlerini (Simon'un deyimiyle) çıplak olgulara uyarladığını söyledi. Bu demek oluyordu ki "doğrudan enerji

çevrimi"ni sağlamışlardı. Simon, yirmi iki yaşında işin teorik kısmını yayımladığından beri on, on iki kişi farklı zamanlarda bunun üzerinde çalışmıştı. Fizikçi Ann Jones teorinin pratikte en basit uygulamasının bir "güneş-kapanı", güneş enerjisini toplayıp depolamaya yarayan, kimi zenginlerin evlerinde bulunan ABD Güneş Isıtaçlarından çok daha ucuz ve üstün bir araç, kurmak olduğunu göstermişti. Ve ipin ucuna yeterince asılırlarsa geriye çok basit bir iş kalıyordu. Şu anda Max ipin ucunu yakalamıştı.

Simon'un, teorisini yayımladığını söyledim; ama tam da böyle olmadı. Elbette yazılarının bir tekini bile, basılı halde, yayımlatmadı. Federal Hükümet adına çalışmıyor ve devlet onayı yok. Ama çalışması bilim adamları ve şairlerin *Sammy's-dot* adını verdiği biçimde, yani el yazısıyla yazılmış veya teksir olarak elden ele dolaştırıldı. FBI'ın, parmakları mor olan herkesi tutukladığına dair eski bir şaka vardır; çünkü ya *Sammy's-dot*'ları teksir etmişlerdir ya da deri hastalığına yakalanmışlardır.

Her neyse, o gece Simon'un başı göğe ermişti. Asıl coşkuyu saf matematikte buluyor; ama on yıldan bu yana teorisini hayata geçirmek için Clara, Max ve diğerleriyle birlikte çalışmaktaydı ve somut bir zafer kazanma duygusu da iyi bir şeydir. Hiç olmazsa hayatta bir kere yaşamalı insan bunu.

Beni temsili kitle farz edip, güneş kapanının kitleler için ne ifade ettiğini açıklamasını istedim. Bataryadan daha kolay yapılacak bir araç yardımıyla güneşten enerji sağlayabileceğimizi söyledi. Verimliliği ve depolama kapasitesi öyleydi ki sözgelimi on dakikalık güneş ışığı bizimki gibi bir apartmanın yirmi dört saatlik her türlü enerji ihtiyacını, ısıtma, aydınlatma, asansör falan dahil, karşılayabilirdi, hem de kirlilik yaratmadan; ne katı ne termal ne de radyoaktif kirlilik. "Güneşi tüketmek tehlikeli değil mi?" diye sordum. Ciddi ciddi yanıtladı –aptalca bir soruydu ama çok da değil; bir süre öncesine dek insanlar yeryüzünü tüketmekte de bir tehlike görmüyordu– ve "Hayır" dedi; çünkü madenlerden ve ormanlardan aldığımız, atomu parçalarken yaptığımız gibi, enerjiyi çekip almayacak, ağaçların, otların, yabangüllerinin yaptığı gibi zaten bize doğru gelen

enerjiyi kullanacaktık. Buna "Çiçek Gücü diyebilirsin" dedi. Simon yükseklerdeydi, başı göğe ermişti, güneş ışınlarının sırtına binmişti.

"Biz Devlet'in malıyız" dedi, "çünkü korporatif devlet güç kaynakları üzerinde bir tekel kurmuş durumda ve herkese yetecek kadar güç yok. Ama her isteyen evinin çatısında, tüm bir şehri aydınlatmaya yeterli enerji sağlayacak bir jeneratör kurabilir artık."

Pencereden karanlık şehre doğru baktım.

"Sanayi ve tarımda merkezileşmeyi tümüyle kaldırabiliriz. Teknoloji sermayeye değil, yaşama hizmet edebilir. Her birimiz kendi yaşantımızı yönetebiliriz. Güç güçtür!.. Devlet bir makine. Bu makinenin fişini çekebiliriz artık. Güç kokuşmuşluktur; mutlak güç mutlak kokuşmuşluktur. Ama bu, güç bir bedel karşılığı olduğu sürece geçerli. Gruplar gücü kendi ellerinde tutabildikleri sürece, fiziksel yapabilme gücünü başkaları üzerinde manevi yaptırım gücü olarak kullandıkları sürece, bileği kuvvetli olan haklı olduğu sürece. Ama ya güç karşılıksız olursa? Ya herkes eşit güçte olursa? O zaman, herkes haklı olduğunu göstermek için daha iyi bir yol bulmak zorunda kalır."

"Bay Nobel de dinamiti icat ettiğinde bunu söylüyordu" dedim. "Dünyada barış."

Güneşin ısıttığı doruktan binlerce metre aşağı kayıp serpişen karlar içinde gülümseyerek yanımda durdu. "Ziyafet sofrasındaki kafatası" dedi, "duvardaki el yazısı. Sakin ol! Bak, görmüyor musun Pentagon'da güneş ışıyor, bütün çatılar açılmış, güneş gücün koridorlarında ışıyor nihayet... Ve onlar iki büklüm oluyorlar, sararıp soluyorlar. Oval Salon'un halılarını otlar bürümüş. Kırmızı telefon, faturalar ödenmediği için kapatılmış. İlk işimiz Beyaz Saray'ı çeviren elektrikli tellerin dışına bir elektrikli tel daha çekmek olacak. İçerideki, yetkili olmayanların içeri girmesini engelliyor. Dışarıdaki de yetkililerin dışarı çıkmasını engelleyecek..."

Sertti elbet. Hapisten yumuşacık çıkan pek olmaz.

Ama son derece dayanılmaz bir şeydi, büyük umudu görmek ve bunun için umut olmadığını bilmek. Biliyordu bunu. Pekâlâ

biliyordu. Ortada bir dağ olmadığını, rüzgârın akışına kapılıp gittiğini biliyordu.

Fener yaratıkların minik ışıkları birer birer yok olup, sönüp gitti. Uzaklardan gelen, yalnız sesler sustu. Soğuk, yavaş akımlar boşandı, boşaldı, arada bir uçurumdaki kaymalarla sarsılır oldu sadece.
Gene karanlıktı ve kimse konuşmuyordu. Baştan aşağı karanlık, dilsiz, soğuk.
Sonra güneş doğdu.
Hatırlamaya başladığımız gündoğumlarına benzemiyordu: havanın kokusunda ve dokunuşundaki tuhaf ve incecik değişim; uyutmaktansa uyandıran, dik tutan ve bekleyen susku... Boz bulanık, yeni, henüz yaratılmış gibi duran nesnelerin görünümü –doğu göğüne yaslanmış uzak dağlar, kendi ellerimiz, çiğ ve gölge dolu yeşil çimenler, pencereyi örten perdenin kenarındaki kıvrım– ve sonra, insan yeniden gördüğünden, ışığın geri döndüğünden, günün doğduğundan emin olamadan uyanan bir kuşun apansız tatlı ötüşü. Ve sonra koro, tek tek her bir ses: Bu benim yuvam, bu benim ağacım, bu benim yumurtam, bu benim günüm, bu benim yaşamım; işte buradayım, işte buradayım, yaşasın! Buradayım! Hayır, hiç de böyle değildi bu gündoğumu. Tümüyle sessizdi ve maviydi.
Hatırlamaya başladığımız gündoğumlarında ışığın değil, ışığın dokunduğu her bir nesnenin, şeylerin, dünyanın farkına varılırdı. Orada olurlardı, gene görünür olurlardı; sanki görünürlük doğan güneşin bir armağanı değil de kendi özellikleriydi.
Bu gündoğumunda ışıktan başka bir şey yoktu. Işık bile yoktu aslında, yalnızca renk: mavi.
Onu gösteren bir pusula yoktu. Doğuda daha parlak olmuyordu. Doğu ya da batı yoktu. Sadece alt ve üst, aşağı ve yukarı vardı. Aşağısı karanlıktı. Mavi ışık yukarıdan doğru geliyordu. Işıltı düşüyordu. Sarsıntılı gök gürlemesinin durduğu aşağıda parlaklık, morluktan körlüğe geçerek yok oluyordu.
Biz, doğrularak ışığın düşüşünü seyrettik.
Bir bakıma, güneşin doğuşundan ziyade ince bir kar yağışına benziyordu. Işık belli belirsiz parçacıklar, sonsuz küçüklükte lekecikler halinde, yavaşça alçalıyor, silikleşiyor, karanlık bir gecede düşen kar taneciklerinden daha silik ve daha ince görünüyordu; ama maviydi. Mora çalan, yumuşak, derine işleyen bir mavi, bir buzdağındaki gölgelerin rengi, kardan önce bir kış öğleden sonrasında boz bulutlar arasındaki gök kesiğinin rengi; yoğunluk olarak soluk ama renk olarak diri: uzağın rengi, soğuğun rengi, güneşten en uzak renk.

Cumartesi akşamı odamızda bilimsel bir konferans düzenlediler. Clara ile Max geldi, elbette, bir de mühendis Phil Drum ve güneş kapanı üzerinde çalışan üç kişi daha. Phil Drum'un keyfi yerindeydi; çünkü o şeylerden bir tane, bir güneş hücresi yapıvermiş ve yanında getirmişti. Ne Simon'un ne Max'in aklına böyle bir şeyin geldiğini sanmıyorum. Yapabileceklerini bildiler mi bunu yeterli görüyor ve başka şeylere dalmak istiyorlardı. Ama Phil, bebeğini bin bir fiyakayla kundağından çıkardı ve herkes türlü yorumlar yaptı: "Bay Watson gelip bir bakar mısınız", "Hey, Wilbur uçuyorsun yahu!" ve "Boktan bir şey bu, Alec, at şunu" ve "Aha, ah yakıyor, yakıyor bu be, vay, vay!" Bu sonuncu yorum Max'ten gelmişti. Phil, hücreyi o akşamüstü, saat dörtte, Washington Parkı'nda hafif yağmur altında bir dakika süreyle güneşe tuttuğunu anlattı. Batı Yakası'nda perşembeden beri ışıklar yanıyordu, dolayısıyla çekinmeden deneyebilirdik.

Phil masa lambasının kordonunu hücreye bağladı; sonra ışıkları söndürdük. Lambanın düğmesini çevirdik. Ampul her zaman olduğundan iki kat parlaklıkta, tam 40 Watt gücünde bir ışık saçtı; şehir şebekesi tabii ki hiçbir zaman tam kapasiteyle çalışmıyordu. Hepimiz bakakaldık. Altınrengi metalik ayaklı ve plastik abajurlu ucuz bir masa lambasıydı.

"Bin güneşten daha parlak" diye mırıldandı Simon yattığı yerden.

"Sakın" dedi Clara Edmonds, "biz fizikçiler günahı keşfetmiş ve öte yakaya geçmiş olmayalım?"

"Bomba yapmaya yaramaz" dedi Max hulyalı hulyalı.

"Bomba ha!" dedi Phil Dram aşağılayarak. "Bombaların miadı doldu. Anlamıyor musun, böylesi bir güçle bir dağı yerinden oynatabiliriz. Yani Hood Dağı'nı tutar, havaya kaldırır ve yine yerine koyarız. Antarktika'yı eritir, Kongo'yu dondurabiliriz. Bir kıtayı batırabiliriz. 'Bana bir dayanak verin dünyayı yerinden oynatayım.' Pekâlâ Arşimet, işte dayanağın. Güneş."

"Lanet olsun!" dedi Simon. "Belle, radyo!"

Banyo kapısı kapalıydı ve mikrofonun üzerini kalın bir bezle örtmüştüm ama haklıydı; bu tonda konuşmayı sürdürecek

olurlarsa daha fazla parazit gerekecekti. Her ne kadar lambanın berrak ışığında yüzlerini seyretmekten hoşlansam da –hepsinin güzel, ilginç, tıpkı tahta aletlerin sapları ya da akıntılara karşı duran kayalar gibi çok hoş, yıpranmış yüzleri vardı– gece boyu konuşmalarını dinlemek istemiyordum. Bilim adamı olmadığım için değil; bu hiç fark etmiyordu. Ya da söyledikleri şeyleri kabullenmediğim, onaylamadığım, onlara inanmadığım için de değil. Sadece konuşmaları beni müthiş üzdüğü için. Başarılmış bir işi, yapılmış bir keşfi yüksek sesle kutlayamadıkları, orada saklanıp fısıldaşmak zorunda kaldıkları için. Güneşe çıkamadıkları için.

Viyolamı alıp banyoya gittim ve klozet kapağına tüneyip uzun bir dizi sautille çalışması yaptım. Sonra Forrest Üçlüsü'nü çalmayı denedim ama fazla sertti. "Harold İtalya'da"nın solo bölümünü çaldım; güzeldi ama ruh halime uymadı. Öteki odada hâlâ bağrışıp duruyorlardı. Doğaçlamaya başladım.

Mi minörde birkaç dakika çalmama kalmadı, lavabo aynasına düşen ışık titreşmeye başladı ve derken sönüverdi: Yeni bir kesinti. Portland Metropoliten Alanı'na enerji sağlayan yirmi üç nükleer santrale değil de güneşe bağlı olan öteki odanın ışığı ise hiç sönmedi. Aradan iki saniye geçmeden biri onu da kapattı; böylece West Hills bölgesinde ışıklı tek pencere olmaktan kurtulduk. Mumları hazırlayıp kibritleri çaktıklarını işitebiliyordum. Karanlıkta doğaçlama yapmayı sürdürdüm. Işık olmayınca, şeylerin sert, parlak yüzeylerini görmeyince ses daha yumuşak, daha az karışık geliyordu. Çalmayı sürdürdüm; biçim almaya başladı. Yay hareket ettikçe tüm armoni yasaları hep birlikte şakıyordu. Viyolanın telleri benim sesimin akortlarıydı, hüzünle gerilmiş, sevincin tınısına ayarlanmış. Melodi, havadan ve enerjiden yaratıyordu kendini; vadileri yükseltiyor, dağlarla tepeleri alçaltıyor, düzlükleri sivriltiyor ve çıkıntıları düzleştiriyordu. Ve musiki karanlık denize doğru gitti; karanlıkta, uçurumun ötesinde yankılandı.

Dışarı çıktığımda hepsi orada oturuyor ve hiçbiri konuşmuyordu. Max ağlamıştı. Gözlerinin çevresindeki yaşlarda küçük mum alevlerinin yansımalarını görebiliyordum. Simon karan-

lıkta yatağına boylu boyunca uzanmıştı; gözleri kapalıydı. Phil Dram, güneş hücresi elinde, iki büklüm oturuyordu.

Mandalları gevşetip viyolayla yayı kutusuna koydum; gırtlağımı temizledim. Rahatsız etmiştim. En sonunda, "Üzgünüm" dedim.

Kadınlardan biri konuştu: Rose Abramski, Simon'un özel öğrencilerinden; matematiksel simgeler dışında pek az laf eden, iriyarı, utangaç bir kadın. "Onu gördüm" dedi, "onu gördüm. Beyaz kuleleri ve kenarlarına çarpıp tekrar denize doğru akan suyu gördüm. Ve on bin yıllık karanlıktan sonra sokaklarda ışıyan güneş ışığını."

"Onları duydum" dedi Simon, karanlığın içinden çok alçak bir sesle. "Seslerini duydum."

"Ah, Tanrım! Yeter!" diye haykırdı Max ve kalkıp, paltosunu almadan ışıksız koridora daldı. Basamaklardan indiğini duyduk.

"Phil" dedi Simon yattığı yerden, "kaldıracımız ve dayanağımızla beyaz kuleler dikebilir miyiz?"

Uzun bir sessizliğin ardından Phil yanıtladı: "Bunu yapacak gücümüz var."

"Daha ne gerekiyor?" dedi Simon. "Daha ne gerekiyor güçten başka?"

Kimse cevap vermedi.

Mavi değişti. Daha parlak, daha ışıltılı ve aynı zamanda daha kesif oldu: Arılığını yitirdi. Mavi-morun şeffafımsı aydınlığı turkuaza döndü: yoğun ve mat. Yine de her şeyin artık turkuaz renginde olduğunu söyleyemiyorduk; çünkü hâlâ hiçbir şey yoktu. Hiçbir şey yoktu, turkuaz rengi saymazsak.

Değişim sürdü. Matlık kayboldu, inceldi; koyu, kesif renk yarı saydam, saydam bir hal aldı. Sonra, sanki kutsal bir elmas veya bir safir ya da zümrüdün parlak kristalinin yüreğindeymişiz gibi oldu. Bir kristalin iç yapısında olduğu gibi hiç devinim yoktu. Ama artık bir şey vardı görülecek. Değerli bir taşın moleküllerinin devinim siz, zarif iç yapısını görüyorduk sanki. O düzgün, pırıltılı, mavi-yeşil ışıkta düzlemler ve açılar, gölgesiz ve berrak görünüyordu etrafımızda.

Bunlar şehrin duvarları ve kuleleriydi, sokakları, pencereleri, kapılarıydı.

Onları biliyorduk ama tanımadık. Tanımayı göze alamadık. Çok zaman olmuştu. Ve çok garipti. Bu şehirde yaşarken düş kurardık. Uzanır yatardık geceleri, pencerelerin ardındaki odalarda uyurduk. Ve düş görürdük. Hepimiz okyanusu, derin denizi düşlerdik. Düş görmüyor muyduk şimdi?

Kimi zaman aşağıda, derindeki gürleme ve titreşim yeniden harlıyordu ama hafifti şimdi, uzaktaydı; gürleme ve titreşim ve ateş ve çöken kulelere dair anılarımız kadar uzakta, çok eskide. Ne ses ne de bellek korkutuyordu bizi. Onları biliyorduk.

Safir ışık iyice parlaklaştı; yeşil, neredeyse altın yeşili oldu. Başımızı kaldırıp baktık. En yüksek kulelerin, yayılan ışıkta parıldayan tepeleri zor görünüyordu. Sokaklar ve eşikler daha karanlık, daha belirgindi.

Bu uzun, elmas-karası sokaklardan birinde bir şey kımıldıyordu: Düzlem ve açılardan değil eğim ve yaylardan oluşan bir şey. Hepimiz, yavaşça, merakla dönüp baktık ona, kendi devinimimizin, özgürlüğümüzün o yavaş rahatlığıyla. Meşum, güzel bir akıntıyla toplanarak, yuvarlanarak, kâh hızlı kâh duraksayarak, sokak boyunca boş bir bahçe duvarından bir kapının eşiğine kaydı. Orada, koyu mavi gölgede görülmez oldu bir süre. Seyrettik. Bir kapının tepesinde solgun, mavi bir eğri belirdi. Ardından ikinci bir tane geldi ve üçüncü bir tane. Kımıldayan şey orada, kapının üstünde asılı kalakaldı, kemiksiz bir el ya da gümüşi kordonların sallanan düğümü gibi, bükülmüş bir parmağıyla kapının üzerinde, kendisine benzer ama devinimsiz bir şeyi –bir oymayı– göstererek. Mücevher ışığından bir oyma. Taştan bir oyma.

Zarafetle ve kolayca, uzun, eğimli uzantı oymalı şeklin eğimlerini, sekiz ayağı, yuvarlak gözleri izledi. Kendi imgesini tanımış mıydı?

Canlı şey ansızın eğildi, eğrilerini gevşek bir düğümle topladı ve sokağa doğru seğirtti; hızlı ve tehditkârdı. Ardında bir an, daha koyu mavi, belli belirsiz bir bulut belirdi, hemen sonra dağıldı, kapının üzerindeki oymalı şekli açığa çıkardı yeniden: Deniz çiçeği, mürekkepbalığı, hızlı, koca gözlü, zarif, çekingen, özenli işaret bin duvara oyulmuş; sütunların, kaldırımların, tutamakların, elmas kutularındaki süslemelerin, kaplamaların, kakmaların, masaların, kapıların desenlerine işlenmişti. Başka bir sokağın alt kısmında neredeyse ilk kat pencereleri düzeyinde, yüzlerce gümüş tozdan, titrek bir bulut belirdi. Tek bir hareketle karşı sokağa yöneldi ve karanlık mavi gölgelerin arasında parıldayıp yitti. Orada, gölgeler vardı şimdi.

Başımızı kaldırıp baktık, gümüş balığın uçuşundan yukarı doğru, mücevher-yeşili akıntıların boşaldığı ve mavi gölgelerin düştüğü sokaklardan yukarı doğru. Kımıldayıp yukarı baktık, özlemle, şehrimizin yüksek kulelerine. Öylece duruyordu çökmüş kuleler.

Orada, yukarıda, mavi değil, mavi-yeşil değil, altınrengi, giderek parlaklığı artan bir ışıltıyla parlıyorlardı. Çok, çok yukarılara uçsuz bucaksız, değirmi, titrek bir parlaklık uzanıyordu: Deniz yüzeyine vuran güneşin ışığı.

Buradayız. Parlak çemberden yaşama atladığımızda, su boşalacak ve kulelerin beyaz kenarlarına çarpacak ve dik sokaklardan tekrar denize akacak. Su, koyu saçlarda, koyu gözlerin kapaklarında parıldayacak ve kuruyup beyaz, ince bir tuz şeridine dönüşecek.

Biz buradayız.

Kimin sesi? Kim seslendi bize?

On iki gündür benimle birlikteydi. 28 Ocak günü Sağlık Eğitimi ve Sosyal Güvenlik Bürosu'nun adamları geldi. Tedavi görmeksizin hastalık geçirip işsizlik tazminatı almakta olduğuna göre onun bakımını devletin üstlenmesi ve onu iyileştirmesi gerektiğini çünkü sağlığın demokratik bir toplumun fertlerinin vazgeçilmez haklarından biri olduğunu söylediler. Simon hastaneye yatırılma belgelerini imzalamayı reddedince onun yerine Sağlık Başmüdürü imzaladı. Ayağa kalkmayı reddedince iki polis onu yataktan çekip kaldırdı. Onlarla boğuşmayı denemeye kalktı. Sağlık memuru tabancasını çekip direnmeyi sürdürürse sosyal güvenliğe karşı geldiği için onu vuracağını ve beni de Devlete karşı komplo kurmaktan tutuklayacağını söyledi. Arkamdan ellerimi kavramış olan adam da istedikleri anda beni, çekirdek aile oluşturma niyetiyle izinsiz hamile kalmak suçundan tutuklayabileceklerini söyledi. O zaman Simon kurtulmaya çalışmaktan vazgeçti. Bütün çabası bunun içindi zaten; amacı onlarla kavga etmek değil, sadece ellerinin serbest kalmasıydı. Bana baktı; onu alıp götürdüler.

Salem'deki federal hastanede kalıyor. Normal bir hastanede mi yoksa ruh hastalıkları koğuşunda mı olduğunu bir türlü öğrenemedim.

Dün, radyoda gene Güney Atlantik ve Batı Pasifik'te yükselen kara kütlelerinden söz ediliyordu. Ertesi gece, Max'lerde jeofizik basınçları, kayma ve yarılmaları anlatan bir TV programı seyrettim. ABD Jeodezik Hizmetler Dairesi kentin dört bir yanına ilan asmış; en çok göze çarpan da üzerinde "Bizim hatamız değil" yazan ve Oregon'da geçen ay Kaliforniya'da ol-

duğu gibi büyük bir deprem ve kayma olsa bile Portland'ı etkilemeyeceğini ya da olsa olsa batı banliyölerini etkisi altına alacağını gösteren şematik bir haritayı işaret eden bir kunduz resmi bulunan, büyük bir ilan panosu. Haberlerde de, bir zamanlar Miami'nin bulunduğu yere nükleer bombalar atarak Florida'daki gelgitleri önlemeyi planladıkları söylendi. Sonra da denizi doldurarak Florida'yı yeniden anakaraya bağlayacaklarmış. Şimdiden, dolgu alanlarında konut geliştirme projeleri ve emlak alım-satım ilanları boy göstermeye başladı. Başkan, Colorado, Aspen'de bir mil yüksekteki Beyaz Saray'da kalıyor. Pek işine yarayacağını sanmıyorum. Willamette taraflarında yüzer evler 500.000 dolara gidiyor. Portland'dan güneye kalkan ne tren var ne de otobüs; çünkü geçen haftaki sarsıntılar ve toprak kayması bütün otoyolları fena halde tahrip etmiş; bu yüzden Salem'e yürüyerek gidebilir miyim, ona bir bakmak gerekiyor. Hood Dağı Vahşi Yaşam Haftası için aldığım sırt çantası hâlâ duruyor. Şubat ayına ait Federal Eşit Pay Süper Değerde Yeşil Damgalı en alt sınırdaki ekmek karnemle kuru fasulye ve kuru üzüm aldım; karnenin tamamı ancak yetti. Phil Drum güneş hücresiyle çalışan küçük bir kamp ocağı yaptı benim için. İspirto ocağını almak istemedim, çok yer tutuyor; viyolamı da taşıyabilmek istiyorum. Max bana yarım şişe konyak verdi. Konyak bittiğinde bu defteri şişeye tıkıp ağzını sıkı sıkı kapamayı ve Salem yolundaki tepelik alanda bir yere bırakmayı düşünüyorum. Su tarafından yerinden oynatılıp ağır ağır kaldırılacağını, sonra sallana sallana karanlık denize doğru yol alacağını düşünmek hoşuma gidiyor.

Neredesiniz?
Biz buradayız. Siz nereye gittiniz?

3
Schrödinger'in Kedisi

Her şey bir doruğa yaklaşır gibi olunca buraya çekildim. Burası daha serin; hiçbir şey hızlı hareket etmiyor.

Gelirken yolda, parçalanmak üzere olan evli bir çifte rastladım. Kadın sahiden parça parçaydı fakat adam ilk bakışta sağlam gözüküyordu. Bana, artık hiçbir hormonu kalmadığını anlatırken kadın kendini topladı ve kafasını sağ dizinin arkasına kıstırıp sağ ayak parmakları üzerinde zıplayıp bağırarak yanımıza geldi. "Ee? İnsan kendini ifade etmeye çalışamaz mı yani?" Yerde yatan sol bacağı, kolları ve gövdesi kıvrılıp onu desteklercesine titredi. "Harika bacaklar" dedi kocası ince bileğe bakarak. "Karımın bacakları harikadır."

Bir kedi gelip hikâyemi yarıda kesti. Göğsü ve patileri beyaz, diğer tarafları yol yol bir sarman. Uzun bıyıkları ve sarı gözleri var. Kedilerin gözlerinin üzerinde bıyıkları olduğunu daha önce hiç fark etmemiştim. Normal midir bu? Bunu nereden bilebilirsin ki!.. Kucağıma yatıp uyusun, devam edeceğim.

Nereye?

Aslında hiçbir yere. Yine de anlatma isteği geçmiyor. Birçok şey yapmaya değmez ama hemen hemen her şey anlatmaya değer. Her neyse, doğuştan şiddetli bir hastalığa tutulmuşum: *Ethica laboris puritanica* ya da Âdem İlleti. Kalıbı dinlendirmedikçe iflah olmaz. Uyuduğumda düş görmeyi sever ve düşlerimi hatırlamaya çalışırım: Böylece yedi-sekiz saatimi boş yere yatarak ziyan etmediğimi düşünürüm. Şimdi buradayım, burada uzanıyorum. Bununla uğraşıyorum.

Neyse, bahsettiğim çift sonunda ayrıldı. Adamın parçaları minik civcivler gibi etrafta zıplayıp duruyor ama kadından geriye bir yığın sinirden başka bir şey kalmadı: Kümes teli gibi ama karmakarışık.

Böyle geldim buraya, bir ayağımı dikkatle ötekinin önüne yerleştirerek ve hüzünlenerek. Hâlâ hüzünlüyüm. Bunun benim bir parçam olmasından korkuyorum, ayaklarım, belim ya da gözlerim gibi ya da belki kendi benliğim: Çünkü bundan başka bir benliğim, daha öte bir şeyim, hüznün sınırları dışında olan bir şeyim yokmuş gibi geliyor.

Yine de ne için hüzünlendiğimi bilmiyorum: Karım için mi? Kocam için mi? Çocuklarım ya da kendim için mi? Hatırlamıyorum. Düşlerin çoğu unutulur, sen ne kadar hatırlamaya çalışsan da. Ama sonra bir müzik notası duyulur ve zihnin mandolin tellerinde armoniler dolanır ve birden gözlerimizde yaşlar olduğunu fark ederiz. Bazı notalar çalındı mı içimden ağlamak gelir ama ne için?

Parçalanan çifte ait olduğunu sandığım sarı kedi düş görüyor. Patileri arada bir kıvrılıyor ve kapalı ağzıyla kısa, belli belirsiz bir şeyler söylüyor. Bir kedi ne düşler, kiminle konuşur, merak ediyorum. Kediler pek boşa konuşmazlar. Sessiz hayvanlardır onlar. Kendi kendilerine düşüncelere dalarlar. Gün boyu düşünürler ve geceleri de gözleri düşünür. Besili Siyam kedileri bazen küçük köpekler kadar gürültücü olurlar. Bu yüzden insanlar da, "Konuşuyor bunlar" derler; ama bu gürültü, tazı ya da tekir bir kedinin derin suskunluğuna kıyasla konuşmadan çok daha öte bir şeydir. Bir kedinin tek söyleyebildiği şey, miyav; ama belki

de suskunlukları, kaybettiğim şeyin ne olduğunu, ne için hüzünlendiğimi hatırlatabilir bana. O biliyormuş gibi bir his var içimde. Bu yüzden geldi buraya. Kediler hep Bir Numara'yı ararlar.

Berbat bir sıcak vardı. Yani gittikçe daha az şeye dokunabiliyordunuz. Fırın ocakları mesela. Biliyorum, ocaklar oldum olası kızar; nihai amaçları buydu zaten, kızmak için vardılar. Ama daha açılmadan kızmaya başladılar. Kahvaltı için mutfağa gittiğinizde karşınıza çıkan elektrikli ocaklar da gazlılar da kızgındı; üzerilerindeki hava ısı dalgalarıyla jöle gibi titriyordu. Onları kapatmanın da faydası yoktu; çünkü açık değildiler zaten. Üstelik düğmeler de sıcaktı; dokunamıyordunuz.

Bazı insanlar onları soğutmak için çok uğraştı. En çok kullanılan teknik, ocakları açmaktı. Kimi zaman işe yarıyordu ama buna güvenmek mümkün değildi. Kimileriyse bu olguyu araştırdı, köklerine, nedenlerine inmeye çalıştı. Belki de en çok korkanlar onlardı; ama insan ne kadar çok korkarsa o kadar insan olur. Bunlarsa kızgın ocakların karşısında dikkate değer bir soğukkanlılıkla hareket ediyorlardı. İnceliyor, gözlemliyorlardı. Michelangelo'nun *Son Hüküm*'ünde, şeytanlar tarafından Cehennem'e götürülürken elleriyle yüzünü kapatan o adam gibiydiler; ama yalnız tek göz kapalıydı. Öteki göz etrafa bakmakla meşgul. Tek yapabildiği buydu. Gözlemliyor. Hatta insanın, o bakmasaydı Cehennem de olmazdı diyesi geliyor. Ancak ne onun ne de bahsettiğim öteki insanların bir şeyler yapmak için yeterince zamanı oluyordu. Son olarak bir de ne bir şeyler yapmaya çalışan ne de bu konuda düşünenler vardı.

Bir sabah soğuk su musluklarından sıcak su aktığında, her şeyin suçunu Demokratlara yükleyenler bile bu işten bayağı huzursuz oldular. Çok geçmeden, çatallar, kalemler ve penseler de eldivensiz tutulamayacak kadar ısındı; hele arabalar korkunçtu! Arabanızın kapısını açtığınızda alev alev bir fırının kapısını açmış gibi oluyordunuz. Oraya varana kadar zaten diğer insanlar, parmaklarınızı dağlamış oluyordu çoktan. Bir insanı öpmek kızgın demiri öpmekten beterdi. Çocuklarınızın saçları elinizi alev gibi kavuruyordu.

Burası ise dediğim gibi daha serin; nitekim bu hayvan da. Sahiden serin bir kedi. Bu yüzden kürkünü okşamak hoş oluyor. Hem yavaş da hareket ediyor; en azından çoğu zaman, bir kediden beklenebilecek tüm yavaşlıkla. Son zamanlarda diğer tüm yaratıklara musallat olan o telaşlı hava yok bunda. HOP diye yok olup gidiyor hepsi. Mevcudiyetten yoksundurlar. Sanırım, kuşlar zaten hep böyleydi; ama bülbül bile metabolik telaşı içinde bir an olsun durur, bir tekerleğin aksı gibi hareketsiz kalır, güllerin üstünde mevcudiyet kazanır, sonra giderdi; ama o bulanık parlaklığın ötesinde bir şeyler olduğunu bilirdiniz. Ama artık serçeler ve güvercinler, o ağır, arsız kuşlar bile birer bulanıklık olmuştu; kırlangıçlar ise ses duvarını aşıyordu. Kırlangıçların geçtiğini akşamları eski evlerin saçakları etrafındaki kısa, kesik ses patlamalarından anlıyordunuz.

Solucanlar, bahçedeki toprak boyunca kuruyan gül kökleri arasından yeraltı trenleri gibi geçiveriyordu.

Çocuklara elinizi bile süremiyordunuz artık: Yakalayamayacağınız kadar hızlı, tutamayacağınız kadar sıcak oluyorlardı. Gözlerinizin önünde büyüyorlardı.

Ama belki de oldum olası böyleydi bu.

Bu sırada kedi uyanıp bir kez miyavladı ve kucağımdan atlayıp ısrarla bacaklarıma sürtünmeye başladı. Kendine yemek verdirmeyi bilen bir kedi bu. Atlamasını da biliyor. Yerçekimi onu diğer yaratıklardan daha az etkiliyormuşçasına tembel bir akışkanlık vardı atlayışında. Aslında, ben ayrılmadan önce bazı bölgelerde yerçekimi de kalmamıştı; ama bu kedinin atlayışında başka bir şey vardı. Zarafetten korkacak kadar kendimi kaybetmedim daha. Bilakis, beni rahatlattı bu. Bir kutu sardalye açıyordum ki birisi geldi.

Kapıya vurulduğunu işitince postacı olabilir diye düşündüm. Mektup almayı özlüyorum; bu yüzden hemen kapıya koşup sordum: "Posta mı?"

"Hıı!" diye bir ses geldi; kapıyı açtım. Aceleyle, beni adeta iterek içeri girdi. Taşıdığı koca paketi yere devirdi, omuzlarını ovuşturdu ve "Hay!" dedi.

"Buraya nasıl geldin, yav?"

Beni süzdü ve tekrarladı: "Nasıl, yav?"

O zaman insan ve hayvanların konuşması hakkında düşündüklerimi hatırlayıp bunun muhtemelen bir insan değil, küçük bir köpek olduğuna karar verdim. (Büyük köpekler gerekmedikçe pek nadir hırlar ya da havlarlar.)

"Gel bakayım evlat" deyip çağırdım onu. "Gel hadi, hadi oğlum, gel kuçu kuçu!" Hemen bir kutu kaz ciğeri ile fasulye konservesi açtım çünkü çok aç görünüyordu; iştahla, ağzını şapırdatıp yalanarak yedi. Bitirince birkaç kez "Hav!" dedi. Tam kulaklarının arkasını kaşıyacaktım ki kasıldı, tüyleri diken diken oldu ve hırlamaya başladı. Kediyi görmüştü.

Kedi onu daha önceden görmüş ama ilgilenmemişti. *İyi Akort Edilmiş Klavye* plağının üstüne oturmuş, bıyıklarındaki sardalye yağını temizliyordu.

"Hav!" diye havladı, adını Rover koymaya karar verdiğim köpek. "Hav! Bu ne, biliyor musun? *Schrödinger'in kedisi bu*!"

"Hayır, artık değil; artık benim kedim" dedim gereksiz yere alınarak.

"Tamam canım, Schrödinger öldü elbette ama bu onun kedisi. Yüzlerce resmini gördüm. Erwin Schrödinger, hani şu büyük fizikçi. Oh, hav! Burada karşılaştık, ha!"

Kedi ona bir an soğuk soğuk baktı, sonra umursamaz bir tavırla sol omzunu temizlemeye başladı. Rover'ın yüzünde adeta dinsel bir ifade belirdi. "Bunda bir iş var" dedi yavaş ve etkileyici bir ses tonuyla. "Ah-ha bunda bir iş var. Rastlantı olamaz. Mümkün değil. Bende kutu var, sende kedi ve burada karşılaşıyoruz şimdi." Gözleri mutluluk ateşiyle parlayarak bana baktı. "Harika değil mi?" dedi. "Hemen kutuyu hazırlayayım." Ve koca paketi açmaya başladı.

Kedi ön patilerini temizlerken Rover da paketi açtı. Kedi kuyruğunu ve göbeğini, erişmesi en güç yerleri zarafetle temizlerken Rover paketten çıkanları birleştirdi. Hayli karmaşık bir işti. O da kedi de aynı anda işini bitirip bana baktığında çok etkilenmiştim. Saniyesi saniyesine aynı anda yapmışlardı bunu. Gerçekten de rastlantıdan öte bir şey var gibiydi. Bu şeyin ben olmadığını ümit ediyordum.

"Bu ne?" diye sordum kutunun dışındaki bir çıkıntıyı göstererek. Kutunun ne olduğunu sormuyordum; bunun bir kutu olduğu belliydi.

"Tabanca" dedi Rover hararetli bir gururla.

"Tabanca mı?"

"Kediyi vurmak için."

"Kediyi vurmak için mi?"

"Ya da kediyi vurmamak için. Fotona göre değişir."

"Foton mu?"

"Hah! Bu Schrödinger'in büyük *Gedankenexperiment*'i. İşte burada bir küçük foton kaynağı var. Sıfır Zamanı'nda, kutunun kapağı kapandıktan beş saniye sonra bir foton fırlatacak. Foton tam sırlanmamış bir aynaya çarpacak. Fotonun aynadan geçmesinin kuantum mekanik olasılığı tam olarak bir bölü iki, tamam mı? Tamam! Eğer foton aynadan geçerse tetik ateşlenir ve tabanca patlar. Foton engellenirse tetik ateşlenmez ve tabanca patlamaz. Şimdi kediyi içine koyuyorsun. Kedi kutunun içinde. Kapağı kapatıyorsun. Uzaklaşıyorsun! Uzak duruyorsun! Ne olur?" Rover'ın gözleri pırıl pırıldı.

"Kedi acıkır?"

"Kedi vurulur ya da vurulmaz" dedi kolumu sımsıkı tutarak. Neyse ki dişlerini kullanmadı. "Ama tabanca sessizdir, tamamen sessiz. Kutu ses geçirmez. Kutunun kapağını kaldırmadıkça kedinin vurulup vurulmadığını bilmenin yolu yoktur. Hiçbir yolu yoktur. Bunun kuantum teorisi için ne kadar önemli olduğunu biliyor musun? Sıfır Zamanı'ndan önce tüm sistem, gerek kuantum düzeyinde gerek bizim düzeyimizde dümdüz ve yalındır. Ama Sıfır Zamanı'ndan sonra tüm sistem yalnızca iki dalganın doğrusal bileşimiyle temsil edilebilir. Fotonun nasıl hareket edeceğini tahmin edemeyiz. Foton hareketini tamamladıktan sonra da onun belirlediği sistemin durumunu tahmin edemeyiz. Bunu bilemeyiz! Evet, Tanrı evrenle zar atıyor! Böylece apaçık görülüyor ki kesinlikle istiyorsan, herhangi bir kesinlik istiyorsan onu kendin yaratmalısın!"

"Nasıl?"

"Kutunun kapağını kaldırarak elbette" dedi Rover ani bir düş kırıklığı, hatta birdenbire kilise meselelerini kendi tarikatından biriyle değil bir Metodist, hatta Tanrı göstermesin bir Episkopal ile tartışmakta olduğunu fark eden bir Baptist'in o kuşkulu tavrıyla. "Kedinin ölüp ölmediğini anlamak istiyorsan."

"Yani" dedim sözlerimi özenle seçerek, "kutunun kapağını kaldırmadığın sürece kedi ne vurulmuştur ne de vurulmamış."

"Hah!" dedi Rover rahat bir nefes alarak. "Ya da belki her ikisi de."

"Ama kutuyu açıp bakmak sistemi neden tek bir olasılığa indirgemiş oluyor ki? Ya ölü kedi ya canlı kedi. Neden kutunun kapağını kaldırdığımızda biz de sisteme dahil edilmiyoruz?"

Bir an duraksadı. "Nasıl?" diye havladı Rover, kuşkuyla.

"Pekâlâ biz de sisteme dahil edilebiliriz. İki dalganın üst üste binmesi, tamam mı? Bu neden yalnızca açık bir kutunun içinde olsun ki? Gelip baktığımızda, sen ve ben, ikimiz de hem canlı bir kediye hem ölü bir kediye bakıyor olabiliriz. Ne dersin?"

Rover'ın gözlerinin önünden kara bir bulut geçti. Bezgin, kısık bir sesle iki kez havladı ve arkasını döndü. Başını çevirmeden, kendinden emin, üzgün bir sesle konuştu: "Meseleyi karmaşıklaştırma. Yeterince karmaşık zaten."

"Emin misin?"

Başını salladı, bana doğru döndü, yalvarırcasına konuştu. "Dinle. Elimizde bir tek bu var, kutu. İşte burada. Kutu. Ve kedi. İkisi de burada. Kutuyla kedi, en sonunda. Kediyi kutuya koy. Koyar mısın? Kediyi kutuya koyabilir miyim?"

"Hayır" dedim hayretten donakalmış bir halde.

"Lütfen. Lütfen. Sadece bir dakika. Sadece yarım dakika! Lütfen, kediyi kutuya koyayım!"

"Neden?"

"Bu korkunç belirsizliğe dayanamıyorum" dedi ve gözünden yaşlar boşandı.

Bir süre kararsız kaldım. Bu zavallı orospu çocuğuna acımama rağmen nazikçe hayır demek üzereydim ki tuhaf bir şey oldu. Kedi kutuya yaklaştı, etrafı kokladı, kuyruğunu kaldırdı ve kendi bölgesi olduğunu belirtmek için bir köşeye işeyiverdi;

sonra da yavaşça, o muhteşem akışkan rahatlıkla içine atlayıverdi. Atlar atlamaz sarı kuyruğu kapağın kenarına süründü ve kutu yumuşak, kesin bir tıkırtıyla kapandı.

"Kedi kutunun içinde" dedim.

"Kedi kutunun içinde" diye tekrarladı Rover dizüstü çöküp fısıldayarak. "Oh, hav. Oh hav. Oh hav."

Sonra bir sessizlik oldu, derin bir sessizlik. İkimiz de öylece durmuş, ben ayakta, Rover diz çökmüş, kutuya bakıyorduk. Ses yoktu. Hiçbir şey olmadı. Hiçbir şey olamazdı. Kutunun kapağını açmadıkça hiçbir şey olamazdı.

"Pandora gibi" dedim fısıldayarak. Pandora efsanesini tam hatırlayamıyordum. Bütün dertleri ve kötülükleri kutudan çıkarıyordu tamam ama bir şey daha vardı. Bütün kötülükler salıverildikten sonra çok farklı bir şey, hiç umulmayan bir şey kalıyordu geride. Neydi o? Umut mu? Ölü bir kedi mi? Hatırlayamadım.

Sabırsızlanıyordum. Rover'a dönüp baktım. Kahverengi gözleriyle anlamlı anlamlı bakarak karşılık verdi. Kim demiş köpeklerin ruhları yok diye.

"Neyi kanıtlamaya çalışıyorsun?" diye sordum.

"Kedinin ölüp ölmeyeceğini" diye mırıldandı munis bir şekilde. "Kesinlik. Bütün istediğim kesinlik. Tanrı'nın evrenle zar atıp atmadığını kesin olarak bilmek istiyorum."

Bir süre inanamadan, şaşkın şaşkın baktım ona. "İster atsın ister atmasın" dedim, "kutunun içine sana bunun hakkında bir not bırakacağını mı sanıyorsun?" Kutunun yanına gittim ve etkileyici bir hareketle kapağı açtım. Rover yutkunarak ayağa fırlayıp baktı. Kedi orada değildi tabii.

Rover ne havladı ne inledi ne küfür etti ne ağladı. Olan biteni hemen kabullendi.

"Kedi nerede?" diye sordu sonunda.

"Kutu nerede?"

"Burada."

"Burası neresi?"

"Burası şu an."

"Öyle sanıyorduk" dedim, "ama aslında daha büyük kutular kullanmalıyız."

Şaşkınlık içinde, ses çıkarmadan öylece kalakaldı ve etrafına bakındı; evin çatısı kutunun kapağı gibi açılıp da yıldızların akıl almaz, tarife sığmaz ışığı içeri girince bile kılını kıpırdatmadı. Sadece soluk almaya zaman bulabildi: "Oh, hav!"

Kulağıma çalınıp duran notayı tanıdım. Zamkı erimeden önce mandolinde denedim. La notası bu, besteci Schumann'ı delirten nota. Güzel, berrak bir ton; şimdi yıldızlar görünürken daha da berrak. Kediyi özleyeceğim. Kaybettiğimiz şeyin ne olduğunu buldu mu acaba?

Kuzey

4
Kuzey Hattında İki Rötar

1. PARAGUANANZA'YA GİDİŞ

Nehir taşmıştı; Brailava'dan Krasnoy'a kadar setler su altındaydı. İki saatlik bir tren yolculuğu, dinmek bilmeyen sağanak yağmur altında, dönüşlerle, beklemelerle, yukarı Molsen tepeleri boyunca bir köyden ötekine ağır aksak ilerleyerek akşamüstünü bulmuştu. Yağmur yollar, devedikenleri, teneke çatılar, uzaklardaki bir ağıl ve başkentin batısında bir yerlerdeki isimsiz bir köyde bir başına bir çiftlikteki tek bir kavak ağacı üzerine erken bir alacakaranlık çökertiyordu. Derken, elli dakikadır pencere dışında anlaşılmaz bir sabırla kendi kendine duran bu manzara tiz bir telaşın siyahlığıyla karardı: "İşte marşandiz! Sonunda binebileceğiz" dedi her şeyi bilen satıcı ve Mesovalli aile de onun coşkusuna katıldı. Yollar, devedikenleri, teneke çatılar, ağıl ve ağaç tekrar görünür olduğunda, tren hareket etmeye başladı ve bu şeyler, sessiz, değişmeden, kayıtsız, yağmur karanlığı içinde tekrar ebediyen kayboldu. Mesovalli

aile ve satıcı birbirlerini kutladı. "Geldik sayılır; yarım saati geçmez, Krasnoy'dayız." Eduard Orte, kitabını tekrar açtı. Bir iki sayfa okuduktan sonra başını kaldırdığında, dışarısı iyice kararmıştı. Uzakta bir yoldaki yalnız bir arabanın ışıkları dolanıp sonra kayboldu. Karanlıkta, ışıyan yağmurun içinde, yeşil panjurun kenar çizgisini ve onun altında kendi yüzünü gördü.

Güvenle baktı o yüze. Yirmisinde bu yüzden nefret ederdi. Kırkında onu sahiplenmişti. Derin çizgiler, uzun burun, uzun çene; Eduard Orte'ydi bu. Ona bir eşiti gibi, hayranlık duymadan ya da hor görmeden bakıyordu. Ama kaşların şeklinde, "Ne kadar da ona çekmişsin", "Eduard annesinin gözlerini almış" diyenlerin gördüğü şeyi gördü; saçma, sanki bunlar onun kendi gözleri değilmiş gibi, sanki dünyayı kendi için görmeye hakkı yokmuş gibi. Oysa ikinci yirmi yılda bu hakkı elde etmişti.

Bugünkü yolculuğunun dolambaçlarına ve hatalı başlangıçlarına rağmen, nereye gittiğini ve ne olacağını biliyordu. Kardeşi Nikolas onu Kuzey İstasyonu'nda karşılayacak, arabasıyla yağmurlu şehir boyunca ilerleyerek doğuya, doğdukları eve götürecekti. Anneleri yatakta, pembe lambanın altında oturuyor olacaktı. Eğer bu hafif bir krizse, yüzündeki ifade çocuksu, sesi ise ince olacaktı; eğer onu direnmesi için korkutacak kadar ağırsa, uyanık ve neşeli olacaktı. Birbirlerine sorular soracak ve cevaplayacaklardı. Sonra aşağıda akşam yemeği, Nikolas ve sessiz karısıyla biraz sohbet, ardından da yatma faslı. İlk yirmi yıl boyunca uyuduğu yatak odasının pencerelerinden yağmurun sesini dinleyerek. Kız kardeşi Retsia orada olmazdı büyük ihtimalle; Solariy'de bıraktığı üç küçük çocuğunu hatırlamış ve panikle onların yanına koşmuş olurdu, onlardan kaçarkenki acelesiyle. Nikolas ona telgraf çekmezdi, krizden sonra doktorun ne dediğini söylemek için telefon ederdi sadece; ama Retsia ortalığı telaşa vermeyi severdi. Başucuna koşturmuş, gülünç olmaktan çok gösterişli HEMEN GEL telgrafları göndermişti. Nikolas'ın haftada iki ziyaretinden ziyadesiyle memnun olan anneleri ne Eduard'ı ne Retsia'yı "görme" rutininin bozulmasını ve Retsia'nın yıllardır hiç ilgisini çekmeyen onun durumuna aldatıcı bir ilgi göstermesini istemiyordu. Ama Retsia

beklenene, alışılmışa o kadar ihtiyaç duyuyordu ki bunu elde etmek için alışılmamış şeyler yapıyordu. HEMEN GEL telgrafı aldın mı hasta annenin başucuna koşarsın; satrançta bazı hamlelerin sadece belli yanıtları vardır. Alışılmış olana kız kardeşinden daha güçlü ve daha bilinçli bir şekilde bağlı olan Eduard Orte kurallara ses çıkarmadan boyun eğdi. Ama tahtası olmayan bir satranç oyunu gibiydi bu; bir hiç için ileri geri gidip durmak: İki yılda birbirinin aynı üç anlamsız yolculuk. Yoksa ilk krizden bu yana üç yıl mı geçmişti? Ne saçma! Öylesine bir vakit kaybı ki tren bütün gece boyu, o tüm akşamüstü yaptığı gibi, tepelerde bir o yana bir bu yana kayarak, ana yoldan çıkıp hiç yaklaşmadan gitse de umurunda değildi; hiçbir şey fark etmiyordu.

Trenden indiğinde, peronun nemli velvelesi ve Kuzey İstasyonu'nun ışık ve sesleri arasında, kendisini bekleyen kimse olmadığını gördü, morali bozuldu, kendini aldatılmış hissetti. Gereksiz bir duyguydu. Nikolas beş saat gecikmiş bir treni bekleyecek değildi. Eduard evi arayıp geldiğini haber vermeyi düşündü, sonra bunun neden aklına geldiğini merak etti. Karşılayan kimsenin olmamasının yarattığı anlamsız hayal kırıklığı yüzündendi bu. Bir taksi bulmak için dışarı çıktı. Taksi durağının yanındaki otobüs durağında, bir 41 bekliyordu; duraksamadan gidip bindi. Krasnoy'un, Mart gecesinde karanlık ve ışıkları göz kırpan, sokak lambalarının yansımalarının siyah asfalt nehirlerde uzadığı gürültülü sokaklarında, üniversitedeki dersinden geç saatte çıkıp eve dönen bir öğrenci olarak otobüs yolculuğu yaptığı günlerden bu yana aradan ne kadar zaman geçmişti: On yıl, belki on beş, hayır daha fazla. 41, tepenin eteğindeki eski durakta durdu ve iki öğrenci, solgun, sessiz iki kız bindi. Eski Köprü altındaki Molsen, taş setler arasında çok yüksek akıyordu; herkes görmek için dikildi ve arkasında duran birisi, "Demiryolu Köprüsü altındaki depolara kadar uzanıyor" dedi. Otobüs inledi, sarsıldı, durdu, Trasfiuve'nin uzun, düz sokakları arasından kendine bir yol bulmaya çalıştı. Orte, inen sondan bir önceki yolcuydu. Otobüs, tek yolcusuyla kapılarını kapatıp yoluna devam etti; yerine bir

sessizlik, bir banliyö sessizliği bıraktı. Yağmur devam ediyordu. Başka gecikme veya yol değişikliği olmadı. Orte eve doğru son yarım bloğu yürüdü.

Önce yavaşça tıklattı, sonra kilitsiz kapıyı itti ve içeri girdi. Nedense, koridor çok aydınlıktı. Oturma odasında birisi yüksek sesle konuşuyordu; yabancı bir sesti. Bir parti mi vardı? Paltosunu çıkarıp askıya asarken, bir çocuk ona doğru yaklaştı ve durup parlak, iri gözleriyle onu süzmeye başladı.

"Sen kimsin?" diye sordu Orte, çocuk aynı soruyu sorarken ve "Eduard Orte" diye yanıtlarken çocuk da aynı yanıtı verdi.

Bir an, korkutucu bir baş dönmesi hissetti, açılan bir uçuruma düşüş.

"Ben senin amcanım" dedi, üzerindeki yağmur sularını silkeleyip şapkasını asarken. "Annen burada mı?"

"Piyano odasında. Cenazecilerle birlikte." Çocuk onu incelemeye devam ediyordu dikkatle. "Neden yoldan çekilmiyor? Yoksa geçemem ki" diye düşündü Orte.

Retsia giriş holüne geldi, onu gördü, bir çığlık attı. "Ah, Eduard! Ve ağlamaya başladı. "Ah, zavallı Eduard!"

Onu kendine doğru çekti ve ancak Nikolas gelince bıraktı. Nikolas elini hafifçe sıkarak, sakin bir sesle, "Sen çıkmıştın" dedi. "Sana ulaşamadık. Çok kolay oldu. Beklediğimizden önce ama sonuçta çok kolay..."

"Görüyorum, evet" dedi Orte. Uçurum, altında uzanıyordu; kardeşinin elini tuttu. "Tren" dedi.

"Saat tam ikide" dedi Nikolas.

Retsia, "Öğleden beri istasyonu arıyoruz" dedi. "Aris'ten ötesine tüm demiryolunu su basmış. Çok yorulmuş olmalısın, zavallı Eduard! Ve gün boyu, haber bile almadan!" Gözyaşları yüzünden yağmur trenin pencerelerinde nasıl süzülüyorsa aynı öyle akıyordu.

Orte annesini görmeye gitmeden önce Nikolas'a birkaç soru sormaya niyetliydi: Ciddi bir kriz miydi? Aynı ilaçları mı kullanıyordu? Çok ağrısı var mıydı? Hâlâ bu soruları sormak istiyordu; ne de olsa daha yanıtlanmamıştı bunlar. Nikolas ona ölümden söz etmeyi sürdürmüş ama o bu konuda bir şey sor-

mamıştı. Haksızlıktı bu. Hâlâ başı biraz dönüyordu ama bunun nedeni gün boyu yolculuk yapmasıydı. Uçurum kapanmış ve o, Nikolas'ın elini bırakmıştı. Retsia ona yaklaştı; gülümsüyordu ve yaşlıydı. Nikolas'ın gergin ve yorgun göründüğünü fark etti; kalın gözlüklerinin ardındaki gözleri şişmişti. Ya kendisi neye benziyordu? Böyle kederli mi görünüyordu o da? Kederli miydi? Endişeyle kendine baktı; devam eden hafif bir sersemlik dışında bir şey bulamadı. Buna keder denilebilir mi? Ağlamak istemez miydi?

"Yukarıda mı o?"

Nikolas yeni düzenlemeyi anlatıyordu. "Çok verimli ve dikkatli çalışıyorlar" dedi. "Naaş, Doğu Bölgesi Krematoryumu'na götürülmüştü; bir adam belgelerle, cenaze törenini düzenlemek için gelmişti; Eduard geldiğinde düzenlemeler henüz tamamlanmıştı. Hep birlikte müzik odasına gittiler ve adam kendisine tanıştırıldı. Eve geldiğinde Orte'nin duyduğu sesti bu; yüksek ses ve parlak ışıklar, tıpkı bir parti gibi. Nikolas adama yolu gösterdi. Eduard bir an duraksadıktan sonra kız kardeşine dönüp, "Genç Eduard ile tanıştım" dedi. Sonra da konuştuğuna pişman oldu; çünkü onun adını verdikleri yeğeni bu genç değildi belki de, o çok daha büyüktü, hem adının Orte olduğunu söylemişti, değil mi? Oysa Paren olmalıydı adı, Retsia'nın evlilik soyadı Paren'di. Peki ama kimdi o çocuk?

"Evet, çocukların gelmesini ben istedim" diyordu Retsia. "Tomas yarın sabah direksiyona geçecek. Umarım yağmur diner; yollar berbattır herhalde." Retsia'nın sağlam, bembeyaz dişleri ilişti gözüne. Otuz sekiz yaşında olmalı; imkânsız. Yolda karşılaşsalar tanımazdı onu. Gözleri griye çalan bir maviydi. Ona bakıyordu. "Yorgunsun" dedi, bir zamanlar insanlara nasıl hissettiklerini söylerken olduğu gibi onu rahatsız eden bir şekilde; ama bu sefer rahatsız olmamıştı. Özellikle yorgun olduğunun farkında değildi; ama yorgun görünüyorsa veya bilmeden yorgunsa, belki de farkında olmadığı uygun duyguları da vardı. "Gel, bir şeyler ye; adam gitti zaten. Çok aç olmalısın! Çocuklar mutfakta yemek yiyorlar. Ah, Eduard, her şey o kadar tuhaf ki!" dedi onu kolundan çekerek.

Mutfak sıcaktı ve insanlarla doluydu. Kendisinden sonra gelen ama yıllardır orada çalışmakta olan aşçı-hizmetçi Vera mırıldanarak selamladı onu. Üzgündü ve o bunu anlayabiliyordu; bacaklarından rahatsız yaşlı bir kadın nasıl olur da yeni bir iş bulabilirdi? Ama hiç şüphe yok ki, Nikolas ve Nina onu yanlarına alırdı. Retsia'nın çocukları da mutfak masasındaydı: koridorda karşılaştığı oğlan, ablası ve Orte onları son gördüğünde Riri dedikleri ama şimdi Raul diye seslendikleri çocuk. Birisi daha vardı: Retsia'nın kocasının onlarla yaşayan şu kız kardeşi veya kuzeni, yirmi yaşlarında, kısa boylu, asık suratlı bir kız. Nikolas'ın karısı Nina masanın arkasından dolanıp onu kucaklamaya geldi. Konuşurken, birkaç hafta önce Nikolas'ın yazdığı mektuptan beri düşünmediği şeyi hatırladı: Nikolas ve Nina bir bebeği evlat edinmişti. Nikolas bir oğlan olduğunu mu yazmıştı? Bütün bunlar ona o kadar yapay gelmişti ki mektubu dikkat etmeden okumuş, bunun rahatsız edici ve utandıran bir şey olduğunu düşünmüştü ve şimdi de Nikolas'ın ne yazmış olduğunu hatırlayamıyordu. Nina'ya sorulacak bir şey değildi. Yaşlı Vera gerekli olduğunu göstermek için ona çay hazırlamakta ısrar etmiş ve o da aydınlık, gürültülü mutfakta onlarla oturmak zorunda kalmış, biraz bir şeyler yemiş, çayı beklemiş ve içmişti. Gürültü dindi. Onunla pek konuşan yoktu; Nina üzgün, koyu renk gözleriyle ona bakmıştı. Davranışlarındaki alışkanlıktan gelen ağırlığın, duygularını kontrol etmek gibi, üzüntü yoksunluğunu, kilitli ve boş bir oda misali, arkasında kendine saklayabileceği bir maske gibi görülebileceğini esefle fark etti.

Yukarıdaki eski odasında uyumasına da izin verilmemişti. Beklediği hiçbir şey olmamıştı. Ev doluydu; anlaşılan Nikolas ve Nina, evlat edindikten sonra Eski Mahalle'deki evi bırakıp tekrar burada, daha geniş bir eve taşınmıştı. Eduard'ın eski odasında kalıyorlardı, bebekleri ise Nikolas'ın eski odasındaydı; Retsia ve üç çocuğu hemşire odasındaydı; kuzen oturma odasındaki divanda uyuyordu; ona kalan ise aşağıdaki müzik odasının camlı bölmesindeki deri koltuktu. Sadece annenin odası boştu. Onu görmedi. Yukarı çıkmadı. Retsia battaniyeleri getirdi; sonra bir yorgan ve ardından da Nikolas'ın sıcak tutan

robdöşambrını. "Burası çok soğuk, zavallı Eduard. Burada uyuyacaksan bunlar seni sıcak tutar. Ah, her şey ne kadar tuhaf!" Yatacağı için saçını örmüş ve pembe bir yün sabahlık giymişti. Rahat, becerikli, anaç, güzel görünüyordu; yüzü müzik dinliyormuş gibi aydınlanmıştı. İşte bu keder diye düşündü.

"Sorun değil" dedi.

"Ama geceleri hep ayakların üşür senin. Seni buraya tıkmış olmak kötü! Tomas gelince ne yapacağız bilmiyorum. Ah, Eduard, keşke sen de evlenseydin; insanların yalnız olmasına dayanamıyorum! Biliyorum, senin için önemli değil ama benim için önemli. Perdeler kapanmıyor, değil mi? Tanrım, perdenin kenarını yırttım. Neyse, dışarıda yağmurdan başka bir şey yok." Gözlerinde yaşlar hazırdı. Onu kucakladığında sıcaklığı ve gücü Eduard'ı sardı. "İyi geceler!" dedi ve perdeli cam kapıyı kapatıp çıktı. Eduard, onun ve kuzeninin yan odadan gelen sesini duyabiliyordu.

Yukarı çıktı. Ev sessizleşti. Eduard battaniyeleri ve yorganı serdi ve divanın üzerine uzandı. Trendeyken okumakta olduğu kitaba devam etti. Mayıs ayında onun bürosunun idaresine verilecek hedefler ve fon tahsisleri için uzun vadeli bir proje. Yağmur, yatağının üstüne denk gelen, yukarıdaki pencereleri ıslatıyordu. Elleri üşüdü. Sessizce ve aniden, yan odadaki ışık söndü; perdeli cam kapı kapkara oldu ve küçük okuma lambasından gelen ışık çok soluk kaldı. Kuzeni o odadaydı. Ev tanımadığı insanlarla doluydu. Gece ve yağmurda soğuk olan bu bölme ona yabancı geliyordu. Burasını yazın sıcak günleri dışında kullanmazlardı. Başladığı yolculuk bu değildi.

Eve dönmek, doğru bir yöndü bu ama o anda anlamını yitirmiş, garip bir yerde bulmuştu kendini. Bu şaşkınlık keder dedikleri şey miydi? O öldü, diye düşündü, o öldü. Divanın kolçağına rahatça yaslanmış yatarken, kitap battaniyenin altında dizleri üzerinde açık duruyordu; 144. ve 145. sayfalara baktı ve bir tepki bekledi. Ama evi terk edeli çok olmuştu, ne de olsa. 144, 145. Gözlerini okumakta olduğu paragrafa çevirdi. Bölüm sonuna kadar okumayı sürdürdü. Saat iki buçuğu gösteriyordu. Bronz abajurlu okuma lambasını kapattı ve yorgan

ile battaniyelerin altına girdi; yağmurun pencerelere yavaşça çarpışını duyuyordu. "Paraguay'a gidiyorum" demişti satıcıya, kendine soru sorulmasından rahatsız olarak. "Paraguananza'ya, ülkenin başkentine." Ama yol boyunca su baskınları yüzünden uzun rötarlar olmuştu ve oraya, müthiş uçurumları aşarak Paraguananza'ya vardığında, buradan farklı değildi.

2. RUH GÖÇÜ

Avukattan mektup geldiğinde, Eduard Russe ilk başta, kendisine miras kalan ev hakkında hiçbir şey düşünmedi; sadece belleğin güvenilmez derinliklerinden, Brailava'daki evi ona bırakmayı uygun gören ya da hayatta kalanların uygun olmaması nedeniyle buna mecbur kalan büyük amcasına, annesinin babasının kardeşine ait bazı parçalar ya da kırıntılar toplamaya çalıştı: bir kafatası, bir parmak kemiği. Her zaman Krasnoy'da yaşamıştı; dokuz veya on yaşındayken annesiyle birlikte Kuzeyli akrabalarını ziyarete gitmişlerdi ama o geziden sadece en önemsiz teferruatı hatırlıyordu: bir arka bahçede bir sepetin yanında kuluçkadan çıkmış civcivleriyle bir tavuk; bir sokak köşesinde, koyu mavi, devasa bir dağın tam altında durup (çocuk gözüyle böyle görünmüştü ona) bağırarak şarkı söyleyen bir adam. Evin sahibi olan büyükbabadan, ondan sonraki mirasçı büyük amcadan geriye karanlık odaların huzursuzluğu ve eski, yüksek seslerden başka bir şey kalmamıştı. Yaşlı adamlar, sağır, kendisiyle aynı türden değil, bir kan bağı yok. Bir şömine üzerinde çapraz asılı, örme saplı, eğri kılıçlar: süvari kılıçları. Daha önce hiç süvari kılıcı görmemişti. Onlarla oynamasına izin verilmezdi. İhtiyar adamlar onlarla hiçbir şey yapmaz, onları cilalamazlardı. Almasına izin verselerdi onları cilalardı. Şimdiyse, kendisine sadece çocukluk imrenmelerini bırakıp da ona bu evi veren adama ilişkin bir anlık görüntü bile bırakmayan zihninin bu vefasızlığından utanç duyuyordu; evi istemese ve ihtiyar adamın da onu aynı şekilde unutmuş olmasını arzu etse bile. Brailava'da bir evi ne yapacaktı? Avukatın mektubuna cevap vermesi gerekiyor muydu? Konut Bürosu'nda mütevazı

maaşlı bir memur olarak hiçbir zaman avukata ihtiyacı olmamış ve bu türden uzak durmayı başarmıştı. Karısı bu mektuba nasıl cevap verileceğini bilirdi. Bu işlerden iyi anlardı o; nezaket kurallarını da bilirdi. Elena'nın ne yazabileceğini düşündükten sonra, avukatın bildirimini aldığını belirten kısa bir nezaket yazısı yazıp gönderdi ve sonrasında, gerçekten de büyük amca, miras ve Brailava'daki evi tamamen aklından çıkardı. İyi olduğu ekstra bir işi yapmakla meşguldü: kayıt tutmanın yeniden düzenlenmesi ve basitleştirilmesi. Kendisini işine gömerek içinde kaybolmaya çalıştığını söylerlerdi; ne var ki işini hep sevmiş olmasına karşın kendisini onun içinde kaybetmesinin imkânı olmadığını biliyordu. Kendisini onun içinde bulurdu daha çok, yaptığı işte; birlikte çalıştığı insanlarda kendisiyle karşılaşırdı. Büroya giderken her sokak köşesinde, işten çıkmış, Sidres Sokağı'daki evine gelen kendisiyle karşılaşırdı. Tatbiki Sanatlar Yüksek Okulu'nda ders veren Elena zaten eve gelmiş olurdu; dersinin dörtten altıya kadar sürdüğü Çarşamba akşamları hariç.

Günleri bu çizgilerle noktalanırdı, noktalarla değil, kesintilerle, düşünceyi sona erdirmeyi durdurduğu ya da artık bir sonu olmayan düşünceyi sona erdirmeye çalışmayı durdurduğu boşluklarla ve artık Elena'nın Çarşambaları dörtle altı arasında dersi yoktu çünkü kalp anevrizmasından ölmüştü, üç aydır ölüydü ve her durumda tüm düşünceler bu aynı sonu olmayan yere ya da durağa gidiyor ve orada, krematoryum ateşinde olduğu gibi, yok oluyordu.

Eğer iyi uyuyabilse, zorluklarıyla daha akıllıca bir şekilde, bu aralar ve korkunç tekrarlar olmadan baş edebileceğini biliyordu. Ama artık her yattığında iki-üç saatten fazla uyuyamıyordu. Sonra uyanıyor ve uzun süre uyumuş gibi uyanık kalıyordu. İçmeyi denemişti ve işyerinden bir arkadaşının tavsiyesiyle uyku haplarını. Her ikisi de ona beş saatlik uyku, iki saatlik kâbus ve çaresizlikle kıvrandığı bir gün vermişti. Gece uyanık kaldığı zamanlarda okumaya başladı. Her şeyi okuyor ama tarihi tercih ediyordu, diğer ülkelerin tarihlerini. Kimi

zaman, sabaha karşı üçte ağlıyor, gözyaşlarına aldırmadan İspanya'da Rönesans'ın tarihini okuyordu. Rüya görmüyordu. Rüyaları karısıyla birlikte gitmişti ve onunla birlikte o kadar uzağa gitmişlerdi ki artık ona dönüş yolunu bulamıyorlardı. Elena'nın içinden çok yavaşça gittiği, ağır ağır, soluk almadan geçtiği, kalın, kayalıklarla kaplı karanlıkta bir yerlerde kaybolmuş ve tükenmiş, kurumuşlardı. Elena'nın artık bunun ötesinde, başka bir bölgede olduğunu hissediyordu; ama onun tahayyül edebileceği bir yerde değil. Brailava'daki hukuk bürosundan ikinci bir mektup geldi. Zarf iki kat ağır, sarı renkte ve azametliydi. Boyun eğerek açtı onu. Avukatın mektubu kısa ve sadece mütevazı ölçüde anlaşılmazdı; gerekli ihtimamı elden bırakmadan, durumu göz önüne alarak (ve mesleki bağlantısı nedeniyle bu konuda mektubun yazarından daha bilgili olduğu şüphesizdi) evi satma niyetinde olduğu takdirde, ev için iyi bir fiyat bulmanın mümkün olduğunu söylediği anlaşılıyordu; ardından, Eduard'ın artık neredeyse kaçınılmaz biçimde, gözünün önünde altmış yaşında, sinekkaydı tıraşlı ve üstdudağı uzun biri olarak canlandırdığı avukat hemen kendisinin bu hususla ilgili olmadığını belirtip, bu işle Eduard da şahsen ilgilenmek istemezse, Krasnoy'da, Kuzey'de şubeleri bulunan birkaç muteber emlak komisyoncusu olduğunu da belirtiyordu. Ancak evde kalan kişisel eşyalar hiç olmazsa kısa bir süre için orada bulunmasını ve mobilya, evrak, kitap gibi eşyaların parasal veya manevi değeri olup olmadığına karar vermesini gerektiriyordu. Mektubun ilişiğinde bir kısım evrak vardı: evle ilgili tapular, açıklamalar ve eski, yumuşak ve oldukça yıpranmış bir deri çanta içinde, üzerinde altı anahtar olan bir çelik anahtarlık.

Eduard'dan cevap almadan, kimliğini kanıtlamasını istemeden, onunla karşılaşmadan bunları göndermiş olması tuhaftı. Zarfın şeklini bozan ve ağırlaştıran anahtarlardı. Eduard anahtarları sağ işaretparmağıyla sol avcuna yelpaze gibi yaydı ve huzursuz bir merakla inceledi. İki adet benzer, eski tip görünen, saygın ön kapı anahtarı. Diğer dördü birbirinden farklıydı: büyük bir asma kilide uyabilecek bir anahtar, bir saat anahtarı

gibi borulu bir anahtar, kiler veya mahzen kapısı için olduğu anlaşılan düz, demirden, çok amaçlı bir anahtar ve bir de oldukça karmaşık girintileri olan, pirinçten, muhtemelen eski bir mobilyaya, bir gardırop veya yazı masasına ait bir anahtar. Devam eden bir huzursuzlukla, camın arkasında bulunan, eğimli abanoz raflardaki pirinç anahtar deliğini, yarı boş çekmecelerdeki anlamsız kâğıtları tahayyül etti.

Ay sonunda işten iki gün izin istedi. Çarşamba günü akşam treniyle Brailava'ya gidecek, Pazar günü geri dönecekti. Verimlilik. Avukatı gör, evi gör, boşaltılmasını düzenle ve satışa ver. Bütün bunlarla uğraşırken, annesinin doğduğu ve çocukluğunu geçirdiği şehri de biraz görebilecekti. Evin satışından eline geçecek parayla İspanya'ya gidecekti. Hak edilmemiş para hemen harcanmalıydı yoksa cerahat toplardı. Mısır'a gitmek ne kadar tutardı? Hep piramitleri görmek istemişti. Kırmızı urbalar, havada sallanan uzun kılıçlar, kayıtsız Sfenks'in arkasında, altınrengi çorak bir alanda, ince bir hat halinde hücuma geçen ve kuma dökülen su gibi yok olup giden sinematik İngiliz askerleri. Sahra, bir fırın, boş bir yer. Tren belli belirsiz ileri doğru hareket etti ve tekrar durdu. O anda kompartımanda kimse yoktu; karşı koltukta oturan genç çift koridorda ayakta duruyordu. Gardaki arkadaşlarıyla şakalaşıyorlardı. Tren sessiz ve kararlı biçimde ileri doğru kaymaya başlayınca, bağırıp el salladılar, çocuklar gibi pencerelere vurdular. Eduard'ın gözleri yaşlarla doldu ve soluğu sesli bir hıçkırıkla kesildi. Hüznün kendisi karşısındaki ezici üstünlüğünün verdiği afallamayla, ellerini kenetledi, gözlerini kapattı, uyur gibi yaptı ama yüzü kızarmıştı ve soluğu düzenli değildi. Mısır'ı düşünmeyi bıraktı; lanet Mısır'ı, lanet Toledo'yu ve Madrid'i. Yaşlar gözünde kurudu. Eylül öğleden sonrasının yumuşak, yayılmış sisinde kuzey banliyölerinin, viyadüklerin ötesinde, kayarak geçişini seyretti. Genç çift kompartımana döndü. Artık konuşmuyor, gülümsemiyorlardı; bütün neşeleri Kuzey İstasyonu'ndaki arkadaşları içinmiş. Tren Molsen kenarındaki setler üzerinde kuzeye doğru yol alırken Eduard pencereden dışarı bakmayı sürdürdü. Nehir geniş, dingindi; alçak setler arasında soluk ipeksi bir mavi

renkteydi. Nehrin kıyısında, günbatımında söğütler uzanıyordu. Sis kalınlaşıyordu. İleride yağmur görünüyordu; kuzeyde, yoğun mavi bulutlar. Beş ekspresine yetişmek için işten erken çıkmıştı. Yol boyunca nehri izleyerek, saat altı buçukta Brailava'da olacaklardı. İpeksi suya bakarken uykusu gelir gibi oldu.

Altıya çeyrek kala, büyük bir gürültü ve arkasından tam bir sessizlik oldu. Eduard kendisini her nedense orada bulduğu kompartıman zemininden kalkmaya çalışırken genç bir adam omzunu tekmeledi. "Dikkat et!" Eduard hiddetle bağırdı ve yere düşmüş olan valizini aldı. Koridorda şimdi garip, belli belirsiz seslerin oluşturduğu bir kargaşa vardı. "Ah, ah, ah, ah" diyordu genç kadın anlamsız bir ses tonuyla. Kargaşa, antraktaki seyircilerin gürültüsüne dönüştü; vagonun içinde ve dışında, yol boyunca bağırışlar, nidalar, açıklamalar, karşılaştırmalar, yakınmalar duyuluyordu. Tüm bunlardan, lokomotifin, tam makasta duran saman yüklü bir kamyona çarptığı ve ölen kamyon sürücüsü dışında kimseye bir şey olmadığı; lokomotifin raydan çıktığı ve Brailava'dan yedek bir lokomotif getirilene kadar biraz gecikme olacağı anlaşılıyordu. Bir ara daha, bir nokta değil çizgi; varamayış. Eduard günbatımının kızıl ışığında demiryolu boyunca bir yukarı bir aşağı yürüdü. Yediye doğru, kuzeyden değil güneyden bir yedek lokomotif geldi ve treni Kuzey Hattı'nın Krasnoy-Brailava tarifesinde sözü bile edilmeyen, Isestno adlı bir yerel istasyona çekti; orada beklerlerken gece oldu, yağmur yağdı, sonunda demiryolu düzeltildi, Brailava'dan gelen yedek lokomotif trene takıldı ve on buçukta Sumeny İstasyonu'na vardılar.

Trende yiyecek bir şey yoktu; kasvetli Isestno İstasyonu'nda da satıcı. Ne var ki Eduard yanında getirdiği tek valizi elinde, Sumeny'nin parlak mağaramsı kubbesi altında dolaşırken açlık hissetmiyordu. Sonunda trenden indiği için, sarsılmış hissediyordu kendini. Altı buçukta varmayı, istasyon yakınında bir otel bulup, akşam yemeği yemeyi planlamıştı ama şimdi yabancılar arasında durmuş, yemek yemek değil eve gitmek istiyordu. Diğerleri yanından hızla geçerek yüksek kapılardan çıkıp yağmurlu geceye adımını attı.

"Taksi lazım mı?"

"Tamam" dedi.

"Nereye, efendim?"

"Kamenny Sokağı, On Dört Numara."

"Underhill'i geçince"dedi taksi şoförü, Eduard'ın o yörenin adına ve şarkı söyleyen bir adamın, bir tepenin altındaki bir adamın üzerine eğilmiş koyu mavi uçurumlara ilişkin hatırladıklarını onaylayarak. Ve kapıları, kirli camları zangırdayarak yola çıktı. Taksinin içi karanlıktı ve koku rahatlatıcıydı. Eduard şaşkın, neredeyse uykulu bir haldeyken kendini toparladı ve neredeyse eski haline döndü.

"On Dörttü, değil mi?"

"Evet."

"Burası galiba. İşte On İki."

Sokak numarasını göremiyordu. Bir ev vardı; yağmur, ağaçlar, karanlık vardı. Taksi şoförüne parasını ödedi; o da yavan, kibar, Kuzeyli sesiyle iyi geceler diledi.

Üç taş basamak, çalılıklarla ve bir tür demir parmaklıkla ya da kafesle kuşatılmıştı. Süslemeli ahşap kapı üzerinde "14" yazıyordu. Yabancı bir şehir, yabancı bir sokak; kimin evi? İkiz anahtarlardan ilki kilide uydu. Kapıyı açtı, içeri baktı, içeri doğru birkaç adım attı ama kaçışı sağlama almak için kapıyı aralık bıraktı.

Zifiri karanlık, kuru, soğuk. Yüksek çatılar üzerinde yağmurun sesi. Başka ses yok.

Kapının sağında, elinin altında ışık düğmesini hissetti. "Ben geldim" demesi gerektiğini düşündü. Kime? Işığı yaktı.

Hol karanlıkta göründüğünden çok daha küçüktü. Şimdi neredeyse sınırsız bir boşlukta olduğunu hissettiğini anladı ama bu sadece yağmurlu bir gecede eski bir evin sessiz ve dökünti ön koridoruydu. Güzel görünümlü siyah ve gri fayanslar üzerindeki halı aşınmıştı ve pek temiz değildi. Birisinin şapkası, büyük amcasının şapkası, eski bir fötr, küçük bir büfe üstünde terk edilmiş halde duruyordu. Avize sarımsı, puslu camdı.

Kapı hâlâ aralıktı. Döndü ve kapıyı kapattı ve hiç düşünmeden anahtarlığı pantolon cebine koydu.

Solda, yukarı çıkan merdivenler vardı. Koridor merdivenlerden sonra da devam ediyordu. Sağda ve koridorun sonunda birer kapı vardı; ikisi de kapalıydı. Oturma odası sağdaki odaydı; uçtaki ise mutfağa açılıyordu. Mutfağa giderken bir yemek odası vardı muhtemelen; hani şu yaşlıların yüksek tonda seslerinin geldiği. Odalara bakması gerekiyordu ama yorulmuştu. Birkaç gecedir rahat uyuyamıyordu ve tren yolculuğu, şoku, hissedilmeyen ölümü ve uzun rötarıyla onu sarsmıştı. Koridor tamamdı, eski şapka tamamdı ama daha fazlasına dayanamazdı. Sarımsı ışık hem merdivenleri hem koridoru aydınlatıyordu. Sağ eli dar, vernikli tırabzan üzerinde, merdivenlerden çıktı. Yukarıda koridoru geçip uçtaki kapıya gitti, onu açtı ve ışığı yaktı. Neden o kapıyı seçtiğini veya çocukken üst kata çıkıp çıkmadığını bilmiyordu. Burası ön yatak odasıydı; muhtemelen en büyük odaydı. Büyük amcasının uyuduğu ve belki de öldüğü oda olabilirdi, bir hastanede ölmediyse eğer ya da büyükbabasının odası. Otuz yıldır kullanılmamış da olabilirdi. Oda temizdi ve içinde az eşya vardı: yatak, masa, sandalye, iki pencere, şömine. Yatak yapılmıştı ve düzgündü; eski bir mavi örtü, gergin bir şekilde seriliydi üzerinde. Cam abajurlu tavan lambası loştu ve lamba yoktu.

Eduard çantasını yatağın yanına koydu.

Lavabo koridorun öteki ucundaydı. Önce suyun kesik olduğunu düşündü çünkü musluğu çevirdiğinde borulardan bir homurtu yükseldi; ama sonra pas tükürdü, kırmızı geğirdi ve temiz akmaya başladı. Eduard susamıştı. Musluktan su içti. Su paslı ve soğuktu; Eduard kuzeyin tadını alıyordu.

Koridorda rafları camlı eski bir kitaplık vardı. Bir dakika o kitaplığın önünde durdu ama ışık azdı ve kitap adları ona bir şey ifade etmedi. Okuyamıyordu. Ön yatak odasına gitti ve mavi yatak örtüsünü açtı. Yatak ağır çarşaflar ve koyu renk bir battaniye ile örtülüydü. Elbiselerini çıkardı, ceket ve pantolonunu boş dolaba astı, ışığı kapattı, yağmurun içinden ışıldayan uzak sokak lambaları veya yaprakların gölgeleriyle titreşen karanlık odada soğuk yatağa gitti, uzandı, kafasını sert yastığa koydu ve uyudu.

Güneşin aydınlattığı sabaha uyandı. Yan uzanmış, şömine üzerinde çapraz asılı duran süvari kılıçlarına bakıyordu.

Bunların bir iğne ya da çekiç gibi amacını yalın biçimde dile getiren araçlar olduğunu düşündü. Amaçları, varlık nedenleri ya da anlamları ölümdü; insanları öldürmek için yapılmışlardı. Hafif eğimli ve hâlâ cilasız kılıçlar ölümdü, aslında kendi ölümüydü; bunu açıklık ve rahatlamayla görebiliyordu. Gözleri buna bakmakla meşgulken zihni öteki odalarda dolaşıyordu; gece görmediği odalarda, anahtarlarının elinde olduğu kapılarının onu kendi hayatına götüreceği odalarda: buradaki, Brailava'daki Büro'ya nakil isteği, Mart ayında dağlarda açan yabankirazı, ikinci evliliği, hepsi ama şu an için, bu oda, kılıçlar, gün ışığı... Sonunda varmıştı.

5
SQ

Dr. Speakie'nin harika bir iş yaptığını düşünüyorum. Harika bir insan o. Buna inanıyorum. İnsanların inançlara gerek duyduğuna inanıyorum. İnançlarım olmasaydı ne yapardım gerçekten bilmiyorum.

Dr. Speakie de yaptığı işe inanmasaydı bu yaptıklarını yapamazdı belki de. Bu cesareti nereden bulacaktı? Yaptıkları samimiyetini kanıtlıyor.

Bir zaman oldu ki bir sürü insan onun hakkında şüphe uyandırmak için bir hayli uğraştı. İktidar peşinde koştuğunu söylediler. Kesinlikle doğru değildi bu. Baştan beri tüm istediği insanlara yardım etmek ve daha iyi bir dünya kurmaktı. Onun iktidar hırsı olduğunu söyleyenler, ona diktatör diyenler, Hitler'in deli olduğunu, Nixon'ın deli olduğunu ve dünyanın bütün liderlerinin deli olduğunu, silahlanma yarışının delice olduğunu, doğal kaynakları kullanışımızın delice olduğunu ve tüm dünya medeniyetinin delice ve bir nevi intihar olduğunu söyleyenler-

le aynı kişilerdi. Bunu söyleyip duruyorlardı. Dr. Speakie için de bunu söylediler. Ama bütün bu deliliği durduran da o olmadı mı? Demek ki hep haklıymış. Demek ki inançlarına inanmakta haklıymış.

Onun yanında çalışmaya başladığımda Psikometri Bürosu'nun başına getirilmişti. Daha önce BM'de çalışıyordum. Dünya Hükümeti New York'taki BM binasını devraldığı zaman beni otuz beşinci kata, Dr. Speakie'nin ofisine yönetici sekreter olarak yolladılar. Bunun büyük sorumluluk gerektiren bir görev olduğunu biliyor ve heyecan içinde yeni işime başlamayı bekliyordum. Dr. Speakie ile karşılaşmak için nasıl da sabırsızlanıyordum; ne de olsa daha o zamandan meşhur olmuştu. Pazartesi sabahı saat tam dokuzda oradaydım; o geldiğinde her şey tam anlamıyla harikaydı! Son derece kibar görünüşlüydü. Sorumluluğunun ağırlığını bir an bile unutmadığını hissedebiliyordunuz; öte yandan bir hayli sağlıklı ve olumlu bir görünüyordu ve sanki pabuçlarının altında kauçuk toplar varmış gibi sıçrayarak yürüyordu. Gülümsedi, elimi sıktı ve son derece dostça, güven verici bir ses tonuyla konuştu benimle: "Siz Bayan Smith olmalısınız! Hakkınızda harika şeyler duydum. Sizinle harika bir ekip olacağız, Bayan Smith!"

Sonraları bana ilk adımla hitap etmeye başladı, tabii ki.

O ilk yıl tamamıyla, bilgilendirme çalışmalarıyla geçti. Dünya Hükümeti Prezidyumu'na ve bütün Üye Devletler'e, SQ testinin niteliği ve amaçları hakkında, uygulamaya geçilmeden önce tüm bilgilerin verilmesi gerekiyordu. Bu benim için de iyi olmuştu çünkü o çalışmalar esnasında kendim de her şeyi öğrenmiştim. Sık sık, bana dikte ettirdiği sırada bizzat Dr. Speakie'nin ağzından öğreniyordum. Mayıs ayı geldiğinde ben de kendi çapımda bir "uzman" olmuştum; öyle ki Temel SQ Bilgi Broşürü'nü, Dr. Speakie'nin notlarına bakarak kendi başıma hazırlayabilmiştim. Eğlenceli bir işti. SQ Testi Planı'nı anlamaya başladıkça ben de inanır oldum Test'e. Ofisteki ve Büro'daki herkes için geçerliydi bu. Dr. Speakie'nin samimiyeti ve bilimsel coşkusu bulaşıcıydı. Baştan itibaren her birimiz, üç ayda bir Test'e girmek zorundaydık; sekreterlerden bazıları Test

öncesinde gergin oluyordu ama ben asla. Test'in doğru olduğu besbelliydi. Eğer 50'den az aldıysanız akıl sağlığınızın yerinde olduğunu öğreniyordunuz ki bu hoş bir şeydi. Öte yandan, 50'den yüksek aldığınızı bilmek de kötü değildi çünkü hiç olmazsa yardım göreceğinizi biliyordunuz. Her ne olursa olsun kendi hakkınızdaki hakikati bilmek her zaman en iyisidir.

Bilgilendirme çalışmaları rayına oturduktan sonra Dr. Speakie zamanının çoğunu Değerlendirmeci eğitimi ile Tedavi Merkezlerinin kurulmasına ayırmaya başladı. Ancak bu arada, merkezlerin adlarını SQ Geliştirme Merkezleri olarak değiştirdi. Daha o zamandan büyük bir iş olacağı belliydi. Ama işlerin ne kadar büyüyebileceğini hiç tahmin edememişiz.

Dr. Speakie'nin dediği gibi çok iyi bir ekiptik. Çok çalışıyor ama karşılığını da alıyorduk.

O harika günü hiç unutamıyorum. Psikometri Bürosu Yönetim Kurulu toplantısına giderken Dr. Speakie'ye eşlik ediyordum. Brezilya'dan gelen heyet Büro'nun Genel Test önerilerini kabul ettiğini bildirmişti; bunun ilan edileceğini zaten biliyorduk. Ama Libya ve Çin delegeleri de Test'i kabul ettiklerini bildirmezler mi! Ah, bir an için Dr. Speakie'nin yüzü güneş gibi parıldadı. Keşke tam olarak neler dediğini hatırlayabilsem, özellikle de Çin delegesine söylediklerini. Çünkü ne de olsa Çin büyük bir devletti ve kararı da çok etkili olacaktı. Maalesef söylediklerini tamı tamına hatırlayamıyorum çünkü o sırada teyp bandını değiştiriyordum. Şöyle bir şeyler söylemişti: "Baylar, bu insanlık için tarihi bir gün." Sonra, hemen Testlerin yapılacağı Uygulama Merkezleri ile 50'den yüksek alanların gönderileceği Geliştirme Merkezlerinin nasıl oluşturulacağını ve Test Yönetimi ve Değerlendirme altyapısının büyük ölçekte nasıl kurulacağını anlatmaya girişti. Her zaman mütevazı ve pratikti. İşin nasıl yapılacağını anlatmayı ne kadar önemli olduğunu anlatmaya yeğlerdi. Şöyle derdi hep: "Ne yaptığınızı bildikten sonra düşünmeniz gereken tek şey onu nasıl yapacağınızdır." Bunun kesinkes doğru olduğuna inanıyorum.

Ondan sonra bilgilendirme programını bir alt bölüme devrettik ve Nasıl Yapmalı sorunu üzerine yoğunlaştık. Ne heyecan

verici günlerdi onlar! Bir sürü devlet, peşi sıra Plan'ı kabul ediyordu. Neler yapmak zorunda kaldığımızı düşündüğümde nasıl oldu da kafayı üşütmedik diye şaşıyorum! Doğrusu, personel arasında üç aylık Test'i geçemeyenler oldu. Ama yönetim bürosunda Dr. Speakie'yle birlikte çalışan biz, sabahtan gece yarılarına kadar çalışmak zorunda kaldığımız günlerde bile kendimize mukayyet olduk. Sanırım, onun varlığı bize ilham veriyordu. Her zaman sakin ve olumluydu; üç ay içinde 113.000 Çinli Değerlendirme uzmanını eğitmek gibi işleri planlamak gerektiğinde bile! " 'Nedenini' biliyorsan 'nasılını' da bulursun!" derdi hep. Öyle de oluyordu gerçekten.

Şimdi geriye baktığımda ne kadar büyük bir iş olduğunu görüp hayrete düşüyorum. Kimsenin, hatta Dr. Speakie'nin bile düşünemediği kadar büyük. Her şeyi baştan aşağı değiştirdi. Eskiden işlerin nasıl yürüdüğünü hatırladınız mı anlıyorsunuz bunu. Düşünebiliyor musunuz, Çin için Genel Test uygulamasını başlattığımızda sadece 1.100 Geliştirme Merkezi ile 68.000 personel tahsis etmişler bize. Şaka gibi geliyor. Ama değil. Dün, her şeyin yolunda gittiğinden emin olmak için bazı eski dosyalara göz attım ve bu rakamların yazılı olduğu ilk Çin Uygulama Planı'nı buldum.

Sanırım, Dr. Speakie'nin operasyonun muazzam büyüklüğünü fark etmekte geç kalmış olmasının nedeni ne kadar büyük bir bilim adamı olsa da iyimser bir insan oluşu. Boşu boşuna, ortalamaların düşmeye başlayacağını umut edip durdu ve bu yüzden, SQ Testi'nin genel uygulaması sonucunda herkesin ya hasta ya da hastabakıcı olarak işe dahil olacağını göremedi.

Rusların çoğu ve Afrika devletlerinin tamamı önerileri kabul edip uygulamaya giriştiğinde Dünya Hükümeti Genel Kurulu'ndaki tartışmalar iyice kızıştı. İşte o zaman Dr. Speakie ve Test hakkında o kötü sözler söylenmeye başladı. *World Times*'ın tartışmalar hakkında yazdığı raporlar okunurken çok sinirlendim. Sekreteri sıfatıyla Genel Kurul toplantılarında Dr. Speakie'ye eşlik ettiğim zamanlar yanında oturup onun şahsına saldıran, niyetleri hakkında kuşku yaratmaya ve onun bilimsel dürüstlüğünü, hatta samimiyetini sorgulamaya çalışan o insanları

dinlemek zorunda kalırdım. Bu insanların çoğu güvenilmez ve belli ki aklen dengesiz kişilerdi. Ama o hiç kendini kaybetmezdi. Sadece ayağa kalkar ve onlara tekrar tekrar SQ Testi'nin, onu gerçeğe uygun biçimde, tamı tamına, bilimsel olarak yapıp geçenlerin aklen sağlıklı olup olmadığını gösterdiğini, sonuçların kanıtlanabilir olduğunu ve bunun bütün psikometristlerce kabul edildiğini anlatırdı. Test'i yasaklamak isteyenler ise özgürlük nameleri atıp, Dr. Speakie ile Psikometri Bürosu'nu "dünyayı dev bir tımarhaneye çevirmek" istemekle suçlamaktan başka bir şey yapamazlardı. Her zaman sakin ve kendinden emin bir şekilde yanıt verir, akıl sağlığı olmayan bir insanın nasıl "özgür" olabileceğini sorardı onlara. Onların özgürlük dedikleri aslında gerçeklikle hiçbir bağlantısı olmayan bir kandırmaca sistemi de olabilirdi pekâlâ. Bunu öğrenmek için yapmaları gerekense testten geçmekti. "Akıl sağlığı özgürlüktür" derdi. " 'Özgürlüğün bedeli ebedi gözetimdir' derler ve işte ebedi bir bekçimiz var artık: SQ Testi. Yalnızca testten geçenler hakikaten özgür olabilirler."

Buna verebilecekleri bir cevap yoktu. Çok geçmeden Testi Yasaklama hareketinin güçlü olduğu devletlerin delegeleri, akıl sağlıklarının, yüklendikleri sorumluluklara uygun olduğunu kanıtlamak için gönüllü olarak SQ Testi'ne girdiler. Test'i geçip görevlerinde kalanlar da kendi bölgelerinde Genel Uygulama için çalışmaya başladılar. Yürüyüşler ve gösteriler, yanı sıra Kuzey Avrupa SQ Merkezi'nin bulunduğu İngiltere'de, Londra'daki Parlamento binasının yakılması, Vatikan Ayaklanması ve Şili H-Bombası gibi olaylarsa halkın en dengesiz kesimlerine seslenen fanatik delilerin işiydi. Dr. Speakie ile Dr. Waltraute'nin Prezidyum'a verdiği Memorandum'da belirttiği üzere, bu fanatikler kasıtlı olarak kalabalıkların malum dengesizliğini, "kitle psikozunu" harekete geçiriyor ve kullanıyordu. Bu türden bir kitle psikozuna verilebilecek tek karşılık olay çıkan yerlerde Test Programı'nın derhal uygulanması ve Tımarhane Programı'nın yaygınlaştırılması olmalıydı.

Bu arada SQ Geliştirme Merkezi'ne "Tımarhane" denmesi de bizzat Dr. Speakie'nin kararıydı. Bu sözcüğü, düşmanlarının

ağzından kapıp aldı. Şöyle diyordu: "Tımarhane sığınılan yerdir, bakım görülen yerdir. 'Deli' sözcüğünden, 'tımarhane' sözcüğünden korkmayalım. Hayır! Çünkü tımarhane bir akıl sağlığı ocağıdır, tedavi yeridir; huzursuzların huzur bulduğu, zayıfların güç kazandığı, gerçekliğe yeterince erişmekten aciz olanların özgürlük yolunu bulduğu yerdir. 'Tımarhane' sözcüğünü gururla kullanalım. Tanrı'nın bize bağışladığı ruh sağlığını yeniden kazanabilmek ya da vazgeçilmez bir hak olan ruh sağlığı hakkını kendi başına elde edecek denli talihli olmayanlara yardım etmek için gururla gidelim tımarhanelere. Ve dünyanın her köşesindeki her bir tımarhanenin kapısına kocaman harflerle 'HOŞ GELDİNİZ' yazalım."

Bu sözler Prezidyum'un Test'in dünya çapında uygulanmasına karar verdiği gün Genel Kurul'da yaptığı meşhur konuşmadan alıntı. Her yıl bir ya da iki kez teypten bu konuşmayı dinliyorum. Dertlenmeye bile vaktim olmadığı halde, arada bir biraz moral kazanmam gerekti mi bu bandı dinlerim. Her zaman yeni bir ilham ve şevkle görevimin başına dönmemi sağlar.

Test sonuçları daima Psikometri Bürosu analistlerinin tahmininden biraz daha yüksek çıkıyordu. Bu yüzden Dünya Hükümeti Prezidyumu, yapılacak ne kadar çok iş olduğu göz önünde tutulursa, Genel Test'i yönettiği iki yıl boyunca harika çalıştı. Sonuçların istikrar kazanıp 50'nin üstünde ve altında puan alanların sayılarının denkleşmesi için altı ay gibi uzun bir süre geçmesi gerekti. O zamanlar, aklen sağlıklı olanların yüzde kırkı Tımarhane kadrolarında görevlendirilirse geri kalan yüzde altmışın tarım, enerji, ulaşım gibi temel işleri yerine getirebileceği düşünülmüştü. Ancak, aklen sağlıklı olanların yüzde altmışının Tımarhane'deki sevdikleriyle birlikte olabilmek için bu işlere başvurması üzerine bu oranın tersine çevrilmesi gerekti. O zaman da rutin işlerde bazı sorunlar çıktı. Neyse ki Tımarhane alanlarında çiftlikler, fabrikalar, enerji santralları vs kurulması ve Rehabilitasyon amacıyla temel rutin işlerin yürütülerek gereğinde Tımarhanelerin kendi kendine yetmesi planlanmıştı. Başkan Kim bununla bizzat ilgilendi ve görevi

süresince bunun için çok uğraştı. Olaylar onun planlarının ne kadar akıllıca olduğunu kanıtladı. Çok tatlı, akıllı, ufacık bir adamdı. Hâlâ hatırımda; bir gün Dr. Speakie büroya öyle bir girdi ki bir şeylerin ters gittiğini hemen anladım. Yo, terslenmiş ya da uygunsuz bir hareket yapmış değildi; yalnızca pabuçlarının tabanındaki kauçuk toplar hafif düzleşmişti sanki. "Mary Ann, korkarım kötü bir haber var" dediğinde sesinde içten bir hüznün belli belirsiz titreşimleri vardı. Sonra beni yatıştırmak için gülümsedi; çünkü nasıl bir baskı altında çalıştığımızı biliyor ve bizde şok etkisi yaratıp bir dahaki testte puanlarımızın artmasına yol açmak istemiyordu! "Başkan Kim" deyince hemen anladım. Kastettiği şeyin hastalık ya da ölüm olmadığını biliyordum.

"50'nin üzerinde mi?" diye sordum. Sakin ve üzgün bir ses tonuyla yanıtladı: *"55."*

Zavallı Başkan Kim, üç aydır, bir yandan akıl hastalığı ilerlerken nasıl da gayretle çalışmıştı. Çok üzücü ama bir o kadar da yararlı bir uyarıydı bu. Başkan Kim yatırılır yatırılmaz derhal üst düzey konsültasyonlar başlatıldı ve yönetici konumunda bulunanlara Test'in üç ayda bir değil, her ay uygulanması kararlaştırıldı.

Bu karardan önce bile her yerde puanlar gene yükselmeye başlamıştı. Ama Dr. Speakie moralini bozmadı. Bu yükselişin "Dünya Akıl Sağlığı"na giden yolda ortaya çıkabilecek bir geçiş dönemi olduğunu çok önceden öngörmüştü. Tımarhanelerin dışında yaşayan aklen sağlıklı kişilerin sayısı azaldıkça bunu koruma çabasının yarattığı gerginlik, onları hastalık karşısında zayıf düşürüyordu; aynen zavallı Başkan Kim'in başına geldiği gibi. Daha sonra diyordu, Rehabilite olanlar Tımarhanelerden çıkmaya başladıkça bu gerginlik azalacaktır. Tımarhanelerdekilerin sayısı da azalacak, böylece görevliler kişiye yönelik tedaviye daha fazla zaman ayırabilecek ve bu da taburcu edilenlerin sayısını hızla artıracaktı. Sonunda, tedavi süreci mükemmel halini aldığında dünyada tek bir Tımarhane bile kalmayacaktı. Herkes ya aklen sağlıklı ya da Rehab, yani Dr. Speakie'nin deyimiyle "neonormal" olacaktı.

Hükümet krizini doğuran, Avustralya'daki sorun oldu. Bazı Psikometri Bürosu görevlileri Avustralyalı değerlendirmecileri Test sonuçlarını tahrif etmekle suçladılar; oysa bu imkânsızdı zira tüm bilgisayarlar Keokuk'taki Dünya Hükümeti Merkez Bilgi Bankası'na bağlıydı. Dr. Speakie Avustralyalı Değerlendirmecilerin Test'in kendisini tahrif etmiş olabileceğinden kuşkulandı ve derhal Test'ten geçirilmelerini istedi. Tabii ki haklı çıktı. Bir komploydu bu ve Avustralya'daki kuşku verecek derecede düşük Test sonuçları sahte bir Test'in kullanılmasından kaynaklanıyordu. Komplocuların çoğu asıl Test'e sokulduklarında 80'in üzerinde puanlar aldılar! Canberra'daki Eyalet Hükümeti bağışlanamaz bir ihmalde bulunmuştu. Bunu kabullenselerdi her şey yoluna girecekti. Ama isterik bir şekilde davranıp Eyalet Hükümeti'ni Queensland'deki koyun çiftliğine taşıdılar ve Dünya Hükümeti'nden çekilmeye yeltendiler. (Dr. Speakie bunun tipik bir kitle psikozu olduğunu söyledi: Gerçeklikle bağın kopması, ardından da sanrı ve otistik kapanış.) Ne yazık ki Prezidyum'un da eli kolu bağlanmış gibiydi. Avustralya ayrılmaya kalktığında Başkan ve Prezidyum üyeleri, aylık Test'ten geçmek üzereydiler ve muhtemelen, ciddi kararlar alıp gerilerek SQ puanlarını yükseltmekten korkmuşlardı. Bu yüzden bu işi Psikometrik Büro üstlendi. Bizzat Dr. Speakie, Hidrojen bombalarıyla birlikte uçağa atladı, enformasyon kitapçıklarının dağıtılmasına yardım etti. Çok cesur bir insandı.

Avustralya krizi sona erdiğinde, Başkan Sing de dahil Prezidyum üyelerinin çoğunun, 50'nin üzerinde puan aldığı ortaya çıktı. Böylece Psikometri Bürosu onların yetkilerini geçici bir süre için elinden aldı. Uzun dönemli bile olsa bu akıllıcaydı çünkü o anda Dünya Hükümeti'nin karşı karşıya olduğu bütün sorunlar Test'in uygulanması ve değerlendirilmesi, personelin eğitimi ve Tımarhanelerin tümüyle kendi kendine yeten bir yapıya kavuşturulması sorunlarıyla bağlantılıydı.

Bunun anlamı şuydu: Dr. Speakie, Psikometri Bürosu'nun başı sıfatıyla geçici olarak Dünya Birleşik Devletler Başkanlığı görevini üstleniyordu. İtiraf etmeliyim ki onun özel sekreteri olarak ben büyük gurur duydum bundan. Ama o hiç önemsemedi.

Öylesine alçakgönüllüydü ki kimi zaman beni diğer insanlarla tanıştırırken "Bu Mary Ann, sekreterim" der ve gülümseyerek eklerdi hemen: "O olmasaydı çoktan 50'nin üzerine çıkmıştım."

Zaman zaman, dünya SQ puanları yükseldikçe cesaretim kırılır gibi oluyordu. Bir keresinde haftalık Test sonuçları gelip de ortalamanın 71 olduğunu görünce şöyle dedim: "Doktor, bazen bütün dünyanın delirdiğine inanasım geliyor!"

Ama o şöyle dedi bana: "Bir de bu açıdan bak Mary Ann. Şu Tımarhanelerdeki insanlara bak: 3.1 milyar hasta ve 1.8 milyar görevli! Ama şöyle bir bak onlara. Ne yapıyorlar? Tedavilerini sürdürüyor, çiftliklerde ve fabrikalarda Rehabilitasyon işleri yapıyor ve hiç durmaksızın akıl sağlığı uğruna birbirlerine yardım etmeye çalışıyorlar. Şu anda, akıl sağlığı katsayısı, olumsuz manada gerçekten yüksek; çoğu deli onların, evet. Ama onları takdir etmelisin. Akıl sağlığı için uğraşıp didiniyorlar. Bir gün, bir gün kazanacaklar!" Sonra da kendi kendine konuşur gibi sesini alçalttı, pencereden dışarı bakıp ayaklarının altındaki kauçuk topların üstünde hafifçe yaylanarak şöyle dedi: "Buna inanmasaydım devam edemezdim."

Ve o an biliyordum ki karısını düşünüyordu.

Bayan Speakie, Amerika'daki ilk Genel Test'ten 88 almıştı. Yıllardan beri Los Angeles Büyük Tımarhane Bölgesi'ndeydi.

Hâlâ Dr. Speakie'nin samimiyetinden kuşkulanan varsa durup bir an bunu düşünmeli! İnançları uğruna her şeyini feda etti.

Öte yandan Tımarhaneler düzene girip, Güney Afrika'daki salgın, Texas ve Ukrayna'daki kıtlık sorunu çözüldüğünde bile Dr. Speakie'nin işi biraz olsun hafiflemedi. Her ay Psikometri Bürosu personeli daha da azalıyordu; çünkü sürekli içlerinden bazıları aylık testi geçemiyor ve Bethesda'ya gönderiliyordu. Yardımcılarım arasında bir-iki aydan fazla işini sürdürebilen yoktu. Yerlerine yenilerini bulmak da gittikçe güçleşiyordu; çünkü sağlıklı genç insanların çoğuTımarhanelerdeki daha kolay ve daha sosyal hayatı tercih edip oralarda çalışmak istiyordu. Orası çok rahattı ve arkadaşları, akrabaları hep oralar-

daydı! Bu kızlara gerçekten imrenirdim! Ama kendi görevimin ne olduğunu biliyordum.

Hiç olmazsa burada, BM binasında ya da bir süre önce verilen yeni adıyla Psikometri Kulesi'nde daha az karışıklık vardı. Gün boyu genellikle Dr. Speakie ile benden ve bazen de kapıcı Bill'den (tıpkı bir saat gibi tıkır tıkır, her üç ayda bir daima 32 alırdı testten) başka kimse olmazdı binada. Bütün restoranlar kapanmıştı. Hatta Manhattan'ın çoğu kapanmıştı; ama eski Genel Kurul Salonu'nda piknik yapmak eğlenceli oluyordu. Arada bir de Buenos Aires ya da Reykjavik'ten biri, Geçici Başkan Dr. Speakie'ye, bir meslek hakkında danışıp tavsiye almak üzere telefon ettiğinde sessizliği bozardı.

Ama en son 8 Kasım'da, tarihi asla unutamam, o sırada Dr. Speakie önümüzdeki beş yıllık dönem için Dünya Ekonomik Gelişme Planı'nı dikte ettiriyordu, birden durup, "Sahi, Mary Ann" dedi, "son puanın kaçtı?"

Test'e iki gün önce, ayın altısında girmiştik. Test'e her ayın ilk pazartesi günü girerdik. Genel Test kurallarından kendini muaf tutmak Dr. Speakie'nin aklının ucundan bile geçmemişti.

"12 aldım" dedim; bir yandan da bunu sormasının ne kadar tuhaf olduğunu düşünüyordum. Sırf sormuş olması değildi tuhaf olan; çünkü Test puanlarımızdan birbirimize sık sık söz ederdik. Bunu, önemli bir hükümet işinin ortasındayken yapmış olması garipti.

"Harika" dedi başını sallayarak. "Harikasın Mary Ann! Geçen aykinden 2 puan düşük, değil mi?"

"Her zaman 10 ile 14 arasında bir puan alırım" dedim. "Yeni bir şey değil bu, Doktor."

"Bir gün" dedi, yüzünde Tımarhaneler hakkındaki o büyük konuşmayı yaptığı ifadeyle, "bir gün dünyamız ona layık insanlar tarafından yönetilecek. SQ puanı sıfır olan insanlar tarafından. Sıfır, Mary Ann!"

"Aman Tanrım!" dedim şaka yollu; bu yoğun heyecanı zaten beni daima bir parça panikletirdi. "Siz bile 3'ün altına inmediniz; üstelik bir yıldan beri aynı bu!"

Görmeyen gözlerle süzdü beni. Çok ürkütücüydü. "Bir gün" dedi gene aynı şekilde, "dünyada katsayısı 50'den yüksek kimse kalmayacak. Bir gün, dünyada katsayısı 30'dan yüksek kimse de kalmayacak! 10'dan yüksek de! Tedavi mükemmel olacak. Ben sadece tanı koyucuyum. Ama tedavi mükemmelleşecek! Çare bulunacak! Bir gün!" Ve beni süzmeye devam ederek ekledi: "Pazartesi günü kaç puan aldığımı biliyor musun?"

"7" diye tahmin de bulundum derhal. Bana söylediği puan 7'ydi.

"92" dedi.

Güldüm çünkü o da gülüyor gibiydi. Her zaman garip bir mizah anlayışı vardı. Ama Dünya Ekonomik Büyüme Planı ile ilgilenmemiz gerektiğini düşünüyordum; bu yüzden gülerek şöyle dedim: "Bu hiç de hoş bir şaka değil, Doktor!"

"92" dedi, "ve bana inanmayacaksın Mary Ann ama kantulup kavunu yüzünden bu."

"Ne kantulup kavunu, Doktor?" dememe kalmadı, masanın üstünden atlayıp tam şahdamarımdan boynumu ısırmaya çalıştı.

Bir judo numarası yapıp kapıcı Bill'e seslendim ve o gelir gelmez de robo-ambulansı çağırıp Dr. Speakie'yi Bethesda Tımarhanesi'ne gönderdim.

Altı ay önceydi bu. Her cumartesi Dr. Speakie'yi ziyaret ediyorum. Çok üzücü. McLean Bölgesi'nde, tehlikeliler koğuşunda ve beni her gördüğünde bağırıp inliyor. Ama ben alınmıyorum buna. Akıl hastalarının yaptıklarına alınmamak lazım. Tedavi mükemmelleştiğinde o da iyileşecek. Bu arada ben burada kalıyorum. Bill temizlik yapıyor, ben de Dünya Hükümeti'ni yönetiyorum. Hiç de sandığınız kadar zor değil.

6
Metelik

Metelik, dedi teyzem, ben bakır sikkeyi dilinin üzerine yerleştirirken. "Gittiğim yerde bundan fazlası gerekecek."

Gerçekten de metelik çok ufaktı. Teyzem birkaç saat önceki gibi görünüyordu; sadece nefes almıyordu.

"Hoşça kal, Teyze" dedim.

"Daha gitmiyorum!" diye atıldı. Hep sabrını zorlardım onun. "Bu evde daha kapısını hiç açmadığım odalar var!"

Neden bahsettiğini bilmiyordum. Evimiz iki odalıydı.

"Bu sikkenin tadı acayip" dedi uzun bir sessizlikten sonra. "Nerden buldun onu?"

Onun, duvarcının kapısında bulduğumdan beri, bir yıldır veya daha uzun zamandır cebimde taşıdığım, bir para gibi yuvarlak olmasına rağmen aslında bir uğur parçası, bir bakır pul olduğunu söylemek istemedim. Onu temizlemiştim elbette ama teyzemin hassas bir dili vardı ve bakır kurumuş kan tadı bir yana, çamur, köpek dışkısı, tuğla tozu ve cebimin

içinde ne varsa onların tadını da almıştı. Sorusunu anlamamış gibi yaptım.

"Bunun sende olmasına şaşırdım" dedi teyzem. "Benden sonra cebinde bir metelik bile olursa şaşarım. Zavallıcık!" Nefes alıyor olsaydı iç çekerdi. Öldükten sonra da benim için endişelenmeye devam edeceğini bilmiyordum. Ağlamaya başladım.

"Bu iyi" dedi teyzem memnuniyetle. "Ama çok uzatma. Şimdi çok uzağa gitmiyorum. Sadece şu kapının hangi odaya açıldığını görmek istiyorum."

Kalktığında daha genç görünüyordu; benim doğduğum zamankinden de genç. Oda boyunca hafifçe ilerledi ve orada olduğunu bilmediğim bir kapıyı açtı.

Gayet memnun ve şaşkınlık dolu bir ses tonuyla, "Lila" dediğini duydum. Lila kız kardeşinin, annemin adıydı.

"Tanrı aşkına, Lila" dedi teyzem, "on bir yıldır burada mı bekliyorsun?"

Annemin ne dediğini duyamadım.

"Kızı yalnız bıraktığım için çok üzgünüm" dedi teyzem. "Elimden geleni yaptım. İyi bir kız o. Ama şimdi ne olacak!"

Teyzem hiç ağlamazdı; şimdi de gözleri yaşlı değildi ama kaygısı beni telaş ve kendime acıma duygusuyla ağlattı.

Annem o yeni odadan bir zarkanatlı sinek olarak geldi ve beni ağlarken gördü. Gözyaşları yaşayanlara tuzlu ama ölülere tatlı gelir ve onlar tatlıyı severler, başlangıçta. Bütün bunları o zaman henüz bilmiyordum. Sadece annemin benimle olmasından memnundum, küçük bir sinek görüntüsünde olsa bile. Bir sinek boyutunda memnuniyetti bu.

Evde annemden kalanın tümü oydu ve istediğini almıştı; böylece teyzem devam etti.

Bulunduğu oda geniş ve oldukça loştu, sadece gökyüzünün ışığıyla aydınlanıyordu; bir kileri andırıyordu. Bir duvar boyunca, eğrilmiş iplik sarılı eğirme çubukları sıralıydı ve gökyüzünden gelen ışığın düştüğü yerde bir çıkrık vardı. Teyzem tüm ömrü boyunca dikkate değer bir çıkrıkçı ve dokumacı olmuştu ve şimdi de bu, kendisinin dokuduğu kadar iyi dokunmuş, ince, düzgün yumaklar çok cazip geliyordu ona; iplik

çözülmeye başlamıştı ve çıkrık hazır bekliyordu. Ama keten dokumacılığı dikkat isteyen bir zanaattır. Şimdi bir dokumaya başlasa, uzun süre onunla uğraşması gerekecekti ve iyi bir dokumayı ne denli arzu ediyor olsa da hiçbir zaman bir işe başlayıp sonra yarım bırakmamıştı. Bu yüzden, bana ne olacağı konusunda endişelenmeye devam etti. Ama ev işlerini yapmamaya çoktan karar vermişti (çünkü ev işleri hiç yapılmaz zaten) ve şimdi de diğer insanların, kefenini görmesine izin vermesi gerektiğini kabul ediyordu. En azından temiz ve düzgün bir kefen seçme konusunda bana güvenebileceğini umuyordu. Ama eğirme çubuklarının birinden ipliğin ucunu alıp, başparmağı ile işaretparmağı arasından geçirerek düzgünlüğünü ve sağlamlığını sınamadan edemedi; yürürken de ipliğin başparmağı ile işaretparmağı arasında kaymasına izin verdi.

İyi ki de öyle yapmıştı çünkü yeni oda her biri diğer koridorlara ve odalara açılan birçok kapısı olan bire koridora açılıyordu ve iplik olmadan bu dehlizde yolunu kaybederdi kesinlikle.

Odalar temiz ama biraz tozluydu ve mobilyasızdı. Teyzem odalardan birinde, yerde bir oyuncak buldu; tahta bir at. Kabaca oyulmuştu, ön ayakları tek parçaydı ve arka ayakları da; bu bir tür iki bacaklı, yuvarlak gözlü atı bir yerlerden hatırlıyor gibiydi, pek emin olmasa da.

Bir diğer uzun, dar odada, bir tezgâh üzerinde bir sürü kullanılmamış mutfak gereci ve tava ve bir de, sıra halinde üç boynuz düğme duruyordu.

Dipteki bir ışıltı ya da yansımanın onu çektiği uzun koridorun sonunda, teyzemin daha önce kesinlikle görmediği bir tür makine vardı.

Gün ışığı almayan küçük bir odada, yoğun, keskin bir koku havada asılıydı; orada tıkılı kalmış bir canlı yaratık gibi dolduruyordu odayı. Teyzem canı sıkkın bir halde, odayı hızla terk etti.

Evinde daha önce bilmediği bu odaları bulmak merakını uyandırsa da, keşifleri ve sessizlik bir sıkıntı ve huzursuzluk veriyordu ona. Karar vermeye çalışarak, keskin kokunun olduğu odanın kapısı dışında biraz durakladı. Bu asla uzun sürmez-

di. İpliği, başlangıçtaki gibi sol elinin parmakları arasında kaydırarak geri gitmeye başladı. Bu iş daha fazla dikkat gerektiriyordu; iplikteki düğümlerden birini kaçırdığında, kendini daha önce içinden geçtiğini hatırlamadığı bir odada buldu şaşkınlıkla; oysa fark etmeden geçmesi çok zordu çünkü oda çok büyüktü. Duvarlar soluk gri tonda, güzel, ince damarlı taştan yapılmıştı; üzerilerine, astrologların yıldız çizelgeleri gibi bazı şekiller, yıldızları ya da yıldız kümelerini birbirine bağlayan ince çizgiler altınrengi tellerle nakşedilmişti. Tavan ışıklı ve yüksekti; zemin aşınmış, koyu renk mermerdendi. Tıpkı kilise gibi diye düşündü teyzem ama dini bir kilise değil (böyle düşünmüştü o). Duvarlardaki şekiller öğretici kitaplardaki çizimler gibiydi. Odanın kendisi de şehirdeki büyük kütüphanenin salonuna benziyordu; kitap yoktu ama oda görkemli ve dinginди. Teyzemin ruhunu okşayan bir sükuneti vardı. Yürümekten yorulmuştu, burada dinlenmeye karar verdi.

Odada mobilya olmadığından, ipliğin onu getirdiği kapıya en yakın köşede, yere oturdu. Teyzem sırtını duvara vermeyi seven bir kadındı. İstilalardan beri açık alanlarda huzursuz oluyor, hep başını çevirip arkasına bakıyordu. Oysa, kim incitebilirdi artık onu? Oturup bunu sordu kendine. Ama kendi kendine söylediği gibi, asla emin olamazsınız.

Dinlenirken gözleriyle duvarlardaki altınrengi çizgileri takip ediyordu. Oluşturdukları şekillerden bazıları tanıdık geliyordu. Bu şekillerin ya da örüntülerin içinde bulunduğu labirentin bir haritası olduğunu düşünmeye başlamıştı: Çizgiler geçitleri gösteriyordu, yıldızlar da odaları; ya da belki, yıldızlar duvarları resmedilmemiş odalara giriş kapılarını gösteriyordu. İlk koridordan eğirme çubuklarının olduğu odaya kadar geri iz sürebilirdi rahatlıkla; ama örüntüler oradan ötede, evimizin eski kısmının olması gereken yerde devam ediyor, kış mevsiminin ilk günlerinde havada asılı duran bildik yıldız kümelerini daha çok andırıyordu. Haritayı anladığından pek emin değildi ama yolunu görmeye başlayana kadar, yıldızdan yıldıza çizgileri takip etmek için incelemeyi sürdürdü. Sonra kalktı, keten ipliği sol eliyle takip ederek geri geldi.

O sırada aynı odadaydım ve hâlâ ağlıyordum. Annem gitmişti. Zarkanatlı sinekler doğmak için yıllarca bekler ama sadece bir gün yaşarlar. Cenaze levazımatçıları daha yeni ayrılıyordu ve ben de onları izlemek zorundaydım; böylece teyzem evden ayrılmak istemese de kendi cenazesine gelmiş oldu. İplik yumağını da getirmeye çalışmıştı ama eşiği geçer geçmez koptu. Yavaşça küfür ettiğini duyabiliyordum; tıpkı bir iplik koptuğunda veya şeker döküldüğünde yaptığı gibi "Lanet olsun!" dedi fısıltıyla.

İkimiz de cenazeden hoşlanmamıştık. Mezara toprak serpmeye başladıklarında teyzem telaşlandı. Bağırıyordu: "Nefes alamıyorum! Nefes alamıyorum!" Bu beni o kadar korkuttu ki kendim konuşuyormuşum gibi geldi bana, kendim boğuluyormuşum gibi ve yere yığıldım. Kalkmama ve eve dönmeme yardım ettiler. O kadar utanmış ve şaşırmıştım ki onlar arasında teyzemi kaybettim.

Bize hiçbir zaman cana yakın davranmayan bir komşu bana acıdı ve çok nazik davrandı. O kadar bilgece konuştu ki ona, "Teyzem nerede? Geri gelecek mi?" diye sormaya cesaret ettim. Ama bilmiyordu; sadece beni rahatlatacak şeyler söyledi. Çoğu insan kadar zeki değilimdir ben ama beni rahatlatacak hiçbir şey olmadığını biliyordum.

Komşumuz kendime bakabilecek duruma gelmemi sağladı ve o akşam çocuklarından biriyle bana yemek gönderdi. Yemeği yedim; gayet güzeldi. Daha önce, teyzem evin diğer kısmındayken bir şey yememiştim.

Gece, karanlık çökünce, yatak odasında tek başıma uzanıp yattım. Başta, karnım doyduğu için keyfim yerindeydi, neşeliydim ve teyzemin de eskiden olduğu gibi aynı odada uyuyor olduğunu fark ettim. Sonra korktum ve korku karanlıkta daha da büyüdü.

Teyzem odanın ortasından, yerden çıkageldi. Kırmızı yer karoları kalktı ve ortadan ikiye ayrıldı. Önce saçları ve kafası yer karolarının arasından uzandı, sonra da bedeni. Tıpkı toprak gibi, çok karanlık görünüyordu ve eskisinden çok daha ufaktı.

"Bırak beni" dedi.

Konuşamayacak kadar korkmuştum.

"Gitmek istiyorum" dedi teyzem. Ama aslında teyzem değildi o; onu istediğim için mezarından, yeraltından gelmiş bir parçasıydı sadece. O parçasını sevmedim; ya da onu burada istemiyordum. "Git!" diye bağırdım. "Geri dön!" Ve başımı kollarımın arasına gömdüm.

Teyzem örme bir sepet gibi hafif bir çıtırtı çıkardı. Gözlerimi o kadar uzun süre kapamıştım ki neredeyse uyuyakalacaktım. Baktığımda orada kimse yoktu ya da boşlukta sadece daha karanlık bir yer vardı ve yer karoları da parçalanmamıştı. Uykuya daldım.

Ertesi sabah uyandığımda güneş ışığı pencereden içeri girmişti ve her şey yolundaydı; ama teyzemin karoların arasından çıktığı yerden geçemedim.

O geceden sonra ağlamaya korktum; çünkü ağlarsam hoş tadı almak veya beni azarlamak için geri gelebilirdi. Öte yandan, artık o gömüldüğü ve gittiği için evde yalnızdım. Onsuz ne yapacağımı bilmiyordum. Komşu geldi, bana iş bulmaktan bahsetti ve yine yiyecek bir şeyler verdi; ama ertesi gün, kendisini bir alacaklının gönderdiğini söyleyen bir adam geldi. Elbise sandığını ve yatak takımlarını alıp götürdü. O gün, akşam vakti geri geldi çünkü orada yalnız olduğumu görmüştü. Bu kez kapının kilidini açmadım. Önce yumuşak konuştu ve kendisini içeri almamı istedi; sonra alçak bir sesle canımı yakacağını söylemeye başladı. Bense kapının kilidini açmadım ve asla cevap vermedim. Ertesi gün başka biri geldi; ama karyolayı kapıya dayamıştım. Gelen, komşunun çocuğu da olabilirdi ama bakmaya korktum. Arka odada kendimi güvende hissediyordum. Başka gelenler de oldu; kapıyı çaldılar ama hiç yanıt vermedim. Onlar da gittiler.

O gün, sonunda teyzemin geçip gittiği kapıyı görene kadar arka odada kaldım. Gidip açtım kapıyı. Orada olacağından emindim. Ama oda boştu. Çıkrık gitmişti, eğirme çubukları gitmişti ve orada kimse yoktu.

Koridorda yürümeye devam ettim ama daha öteye gidemedim. Bütün bu koridorlar ve odalar arasında yolumu asla bula-

maz, yıldızların örüntüsünün ne anlama geldiğini anlayamazdım. O kadar korkmuş ve çaresizdim ki kendi ağzıma girdim ve orada gizlendim.

Teyzem beni almaya geldi. Çok kızmıştı. Hep sabrını zorlardım onun. Sadece "Hadi, gel!" dedi ve beni eliyle tutup çekti. Bir kez, "Ne kadar ayıp!" dedi. Nehir kıyısına vardığımızda, bana çok sert baktı. O nehrin karanlık suyuyla yüzümü yıkadı ve avuçlarıyla saçlarımı yatırdı. "Bilmeliydim" dedi.

"Özür dilerim, Teyze" dedim.

"Ah, evet" dedi. "Şimdi benimle gel. Gözünü dört aç!"

Çünkü kayık gelmişti ve iskeleye yanaşmaya çalışıyordu. Alacakaranlıkta, sazların arasından iskeleye yürüdük. Güneş batmıştı; ay ya da yıldızlar yoktu ve rüzgâr esmiyordu. Nehir o kadar genişti ki karşı yakayı göremiyordum.

Teyzem kayıkçıyla pazarlık etti. Bu işi ona bıraktım çünkü beni hep kandırırlardı. Bakır sikkeyi dilinin altından çıkardı; hızlı hızlı konuşuyordu. "Benim yeğenim o; nasıl olduğunu görmüyor musun? Elbette, yol parasını vermemişler ona! Onun suçu değil! Onunla ilgilenmek için geldim. İşte yol parası. Evet, ikimiz için. Hayır, daha değil" dedi ve ona bakırın sadece ucunu gösterip elini geri çekti. "Her ikimiz de güvenle karşıya geçmeden olmaz!"

Kayıkçı dik dik baktı ama yine de halatı çözmeye başladı.

"Gel hadi!" dedi teyzem. Kayığa atladı ve elini bana uzattı. Ben de peşinden gittim.

Doğu

7
Kazazede Bir Yabancının Derb Kadanh'ına Sunduğu İlk Rapordur

Yapmamı istediğiniz şey, yüce efendim, kesinkes olanak dışıdır. Bir insan dünyayı nasıl betimleyebilir? Evet, geniş bir çemberi çizmek için küçük bir kalem kullanılır; ama eğer bu çember bir kulenin tepesine çıkılsa bile çizilemeyecek kadar genişse o zaman kalem daha görevine başlar başlamaz bitmez mi? Bir ses kaç tonda çıkabilir? Tek bir kayayı bile nasıl betimleyebilirim? Hem hangi kayayı betimleyeceğim? Şimdi lafa Arz, dokuz gezegenli bir sistemde üçüncüdür ve orta büyüklükte, sarı, yaklaşık 93 milyon mil mesafedeki Güneş'in etrafında 365 günlük bir sürede ve kendi etrafında da 24 saatte dönmektedir ve bir de yol arkadaşı Ay vardır diye girsem, altı üstü bir yılın bir yıl, bir ayın bir ay ve bir günün bir gün olduğunu söylemiş olmaz mıyım ve bu da zatıâlinizin malumu değil midir?

Ama değil mi ki benden istemiş olduğunuz şeyin mümkün olmadığını bildiğinizi ve bunu alay etmek için veyahut zorba-

lıktan sormadığınızı biliyorum; o halde ne söylersem söyleyeyim sonunda cevabımın beni bir arpa boyu ileri götürmeyeceğini bildiğinizi bilerek cevap vermem icap eder: Bağışlayınız.

Biraz evvel, tırmanılması gereken bir dağ zirvesi gibi karşımda duran bu muazzam göreve göz ucuyla şöyle bir baktığımda birden düşündüm de isteğinizin ardında daha derin bir amaç yatıyor belki de. Kendi dünyamı size betimlememi isterken sanmıyorum ki benim dünyam hakkında malumat elde etmek isteyesiniz. Belki de sözlerime değil, sözlerimin arasındaki, size, sizin dünyanız hakkında pek çok şey öğretecek sessizliklere kulak vermektir niyetiniz. Eğer söz konusu olan bu ise bir itirazım yok; bilakis böyle bir düzenlemeyi tercih ederim. O halde görevim, dünyamı bütün dünyalar için geçerli olabilecek genel terimlerle, astronominin, fiziğin, kimyanın, biyolojinin vesairenin diliyle betimlemek değil, bilakis tekil ve gelip geçici, tesadüfi ve özel olan üzerinde durmaktır; çiçek açan bitkiler sınıfını tasvir etmek değil, ılık, sisli bir eylül akşamında şehirlerin ışıklarıyla çevrili büyük bir körfeze bakan bir balkonda açmış Cecile Bruner gülünün kekremsi kokusundan söz etmektir; zekânın evriminin veya insanlık tarihinin akışının ana hatlarını çizmek değil ama belki de, uzun uzun büyük halam Elizabeth'i anlatmaktır size. Öncülerin, Büyük Ovalar, Kayalık Dağlar, Sierra, Pasifik Kıyısı boyunca giriştiği gezilerle doruğuna ulaşıp son bulan, beyaz insanların Batı'ya gerçekleştirdiği göçe dair hiçbir tarihsel anlatı, hatta ayrıntılı inceleme, sizi büyük halam Elizabeth'in varoluşunun gerekliliği hakkında kuşkuya yer bırakmaksızın ikna etmeye yetmeyecektir. Bu anlatıyı, Wyoming'e yerleşen her bir ailenin kaderi gibi ayrıntıları kapsayacak kadar genişletsem dahi büyük halamın varoluşu hâlâ tesadüfi görünecektir. Ancak onu, onun yaşamını, onun ölümünü tasvir edecek olursam varoluşunun mutlak gerekliliği hakkında küçük bir fikir sahibi olabilirsiniz ve o zaman sise bürünmüş muazzam bir deniz kıyısında son bulan bin yıllık göç hareketini belki bir ölçüde kavrayabilir ve bu şekilde kendi halkınızın eski göçleri veya halkınızın tarihinde hiçbir göç hareketinin olmayışı ya da yenilginin doğası veya kendi büyük

halanızın karakteri veya kendi ruhunuz hakkında yeni bir anlayış kazanırsınız belki.

Lordum, görüyorum ki mazeretler bulmak veya lafı uzatıp durmaktansa büyük halam hakkında konuşmak için hiç beklenmedik ve hoş bir fırsat bağışladığınızdan ötürü teşekkür edip derhal söze başlamam gerekiyor. Terra Yıldızlararası Filosu'ndan bir geminin ikinci subayına pek sık bağışlanan bir fırsat değil bu.

Ama büyük halamı anlatarak başlayacağımı sanmıyorum. Zor bir konudur o ve tırmanmam gereken ürkütücü dağlara (onların zirvelerinden hangi sislere bürünmüş okyanus görünür acaba?) şöyle bir göz atacak cesareti topladığımda anladım ki nereden başlayacağım hiç fark etmiyor ve olgulara sıkı sıkıya bağlı kalmam da gerekmiyor. Size ne anlatırsam anlatayım, cümlelerimin arasındaki sessizliklere kulak veriyorsanız eğer hakikati duyacaksınız. Musikide olduğu gibi, ritmi, seslerin ve sessizliklerin sıralanışını yakaladınız mı melodiyi duyarsınız. Ne var ki benim şarkı söyleyebileceğim tek bir melodi var. Öyleyse bir peri masalıyla başlayayım.

Evvel zaman içinde bir şehir vardı. Tüm çağların diğer tüm şehirleri ve yerleri birbirine benzerdi birçok yönden. Bu şehir birçok yönden hiçbirine benzemezdi; yine de bir şehir idesini hepsinden daha çok dile getirirdi. Burada, hemen hemen aynı sayıda kuş, kedi, insan ve kanatlı aslan yaşardı. Aslanların hepsi okuma yazma bilirdi. Pençesinde kitap taşımayan bir aslanın görüldüğü pek nadirdi. Kediler cahildi ama son derece medeniydi. Davetsiz misafirler içeri girmesin diye çitle çevrilmiş, gölgeli bir bahçenin mazıları arasında dinlenen büyük bir aile topluluğunu veya şehir meydanında ay ışığı vurmuş taşlar üzerinde sarmanların bir ayin toplantısını veya dumanrengi ipeksi bir dişinin damdan dama yavaş yavaş ilerleyişini gözleyen biri, şehrin kediler için kurulmuş olduğunu, hatta ve hatta burada yaşama sanatının onlar tarafından mükemmelleştirildiğini düşünebilirdi pekâlâ. Ama bir aslana bakar bakmaz bunu sorgulamak zorunda kalırdı; zira biçim ve hatlarıyla kedilere ne kadar benzeseler de aslanların mükemmel sükûneti, kadirşinas

bir gurur ve bilinçli bir hâkimiyet sergileyen genel ifadesi kesinlikle yalın bir mutluluğu aşan, neredeyse coşkuya yaklaşan bir zihin halini gösterirdi. Bir köprünün altında gazoz şişeleri ve çürük portakallar arasında sürüklenen bir kedi ölüsü görebilirdiniz ama bu hüzünlü sahneden başınızı kaldırdınız mı kemerin üzerinde güzelim sert bakışlarıyla yürüyen bir aslanın attığı adımları görürdünüz. Taştan kanatlarıysa kapanmış olurdu. Uçabileceği daha iyi bir yer mi vardı ki?

Kolayca anlamışsınızdır, kuşlar şehrin en az mutlu sakinleriydi. Çoğu kafeslerde yaşardı. Yoo, bu mahkûmlar hiç de mutsuz görünmezlerdi. Dar yollar boyunca şafaktan geceye dek Vivaldi tarzı süslü kadanslar şakır, kuş yemlerini didikler, ferah kafeslere asılı Noel ağacı süslerindeki küçük fırdöndülerde yansımalarını hayran hayran seyrederlerdi. Ama yine de kafeste yaşarlardı işte. Güvercinler özgürdü; yarı aç yarı tok dilenciler ne kadar özgür sayılabilirse o kadar elbette. Her gün, bedavaya yiyecek verileceğini bildiren çan seslerini duyunca hareketlenirler, daha fazlası için turistlerin etrafında dolanırlardı. Belki de oy hakkı alınmış, bağımlı yaratıklar statüsüne düşürülmüş olmaktan ötürü duydukları hınç, tüneyecek çok az ağaçları, kaçacak çok az tehlikeleri kalması yüzünden kapıldıkları gizemli hiddet yüzünden öylesine aşındırıcıydı dışkıları. Motifleri ne olursa olsun, güvercinler oymaların, kakmaların, süslemelerin dayanıksız taşlarına ısrarla ve acımasızca sıçarak şehrin dokusundaki en güzel unsurları yok ediyorlardı. Aslanlar bile kaçamıyorlardı güvercinlerden. Ancak bu yıkım işinde, insanlar katbekat üstündü güvercinlerden; yakındaki anakarada kurulu fabrikalarından, sınıf bilinci en yüksek güvercinin aşındırma gücünü katbekat aşan dumanlar saçıyorlar ve motorlu teknelerıyle, şehir yıkılıp gitmeden onu batırmaya çabalıyorlardı.

Venedik'i diğer şehirlerden en açık biçimde ayırt eden ve bir yandan da onların hepsini, her birini örnekleyen ve betimleyen nitelik kuşkusuz o kırılganlığıydı.

Bir şehir, şaşaalı, eski, kalabalık, aktif, binlerce dolu dolu yaşam barındıran bir şehir, bir güvercin –veya motorlu tekne– ya da bir gaz püskürmesi yüzünden yok olacak ha? Ne saçmalık!

Peki o zaman şehirleri yok eden şey nedir? O koca şehirler niye yıkılmış? İyice bakın isterseniz; bulup bulacağınız oyuncak bir at olacaktır, pirinç bir anahtar, şarap içip gevezelik eden birkaç adam, bir hava değişikliği, birkaç İspanyol'un gelmesi. Yani hiçbir şey. Bir güvercin, motorlu bir tekne. Geiger sayacındaki bir tık sesi.

Demek ki Venedik'ten alınacak ilk ders ölümlülüktür.

Almanlar ve Kuzey'den gelen diğer barbarlar (şehir oldum olası Almanlar tarafından istila edilmiştir ve aslında Langobardlı turistlerin saplantılı ziyaretlerinden kurtulmak için –uzun vadede fos çıkmış bir çabadır bu– lagünün en derin yerinde kurulmuştur) tarafından yanlış anlaşılan bu apaçık, dobra dobra mesaj Toton düşüncesinin tüm o muhteşem hödüklüğü ile şöyle yorumlanmıştır: Güya Venedik alışılmıştan daha ölümlü bir şehir olduğundan bir ölüm şehridir, ölümün şehridir, hastalığın, kokuşmanın şehridir, sağlıklı bir iş hayatı olmayan bir şehirdir, güvercinleri gibi ziyaretçilerin sırtından geçinen bir şehirdir, hastalıklı bir şehirdir, yüksek ateş yüzünden görülen sanrıların şehridir, yaşını başını almış kulamparaların ölmeye gittiği yerdir. Elbette zırvadır bunlar. En ölümlü olan şey en canlı şeydir. Dünyada bir yer daha yoktur ki yaşamın yeşil, güzel, karanlık dalgaları o kadar yükseklere çıksın, insan yaşayan kuşların, kedilerin, aslanların ve yürüyen, konuşan, şarkı söyleyen, bağrışan, metal alaşımları bir aşağı bir yukarı sallayan, yemek pişiren, kahvaltı eden, evlenen, cenazelere katılan, oradan oraya Coca-Cola ve kabak tekneleriyle Coca-Cola ve kabak taşıyan, nutuk atan, radyo dinleyen, müzik aletleri çalan, büyük katedralin kapıları önünde, bir aşağı bir yukarı inip çıktıkça karanlıkta ateşböcekleri gibi ışıldayan elektrikli yo-yolar satan, okulu kıran, futbol toplarını tekmeleyen, boğuşan, balık tutan, öpüşen, göstericilere gözyaşı bombası fırlatan, gösteriler yapan, renkli camdan inanılmaz kırılganlıkta köpükler üfleyerek yaşam-süresi beklentilerini kısaltan vesaire vesaire yapan, başka bir deyişle yaşayan insanların varlığından böylesine haberdar olsun. Eğer ölüm arzusuna kapılmış yaşlı bir Alman kulamparası olsaydım ben, kendimi tam bir aptal gibi hissederdim Venedik'te. Gerçekten de.

Venedikli iki kadının, yeşil bir kanalın basamaklarında, yirmi dakika boyunca hiç durmaksızın türlü ayrıntılar ve muazzam bir tutkuyla çeşitli markalara ait elektrikli mikserlerin niteliklerini tartışmalarına kulak misafiri oldum. Bu konuşmada hiç de ölümün kokusunu taşıyan, hummalı bir esriklik yoktu. Nitekim, orada yaşamın böylesine güçlü olmasının bir nedeni de onu işitebiliyor olmanız. Başka şehirlerde motorların sesi boğar o sesi. Başka şehirlerde bütün işiteceğiniz motorların çıkardığı gürültüdür. Venedik'te işiteceğiniz ise çoğunlukla insanların çıkardığı gürültüdür. Bir de kuşların, bir de âşık oldukları zaman kedilerin. Aslanlara gelince, sözünü etmeye değer bir gürültü çıkarmaz onlar; yine de pençeleriyle kavradıkları kitap hafifçe *Pax tibi, Marce, Evangelista meus* der. Velhasıl Venedik'in sessizliği tahayyül edilebilecek en gürültülü sessizliktir.

Dışarıda, yıldızlar arasındaki boşluğa çıktığım ve bu boşluğa kulak verip de dehşete kapıldığım zamanlarda (hayatında hiçbir zaman bir uzay gemisiyle yolculuk etmemiş olmasına karşın Pascal'ın sözünü ettiği) o ezici dehşetten kurtulabilmek ve rahatlamak için bir yol bulmuştum: Sabahın erken saatlerinde Venedik'te bir otel odasında uyandığımı düşünürdüm. Başlarda dingindir; derin bir dinginliktir bu, durgun, sisli, mavimsi-yeşil lagünün dinginliği, köşedeki evlerin taş duvarları arasındaki küçük kanalın dinginliği. Bilirim ki bu dinginlikte, otel girişinin yakınındaki köprünün aksi suya düşerek tam bir çember oluşturur. O köprünün ötesinde bir başka köprü vardır ve onun ötesinde bir başkası; her biri kendi yansımasının üzerinde yükselir: Hava, su, taş, cam ve bir köprü daha. Cumbalı pencerenin dışındaki taşların üzerinden bir güvercin kalkar: Oocooloo roo. İlk ses budur; bu ve güvercinin çırptığı kanatlarından yükselen belli belirsiz bir esinti. Otel girişinin berisindeki sokaktan ayak sesleri gelir, kemerli köprüden geçer ve duyulmaz olur: ikinci ses ya da seslerle sessizliklerin düzeni. Aşağıda, otelin arka bahçesinde birisi bir camı kırar. Venedik otellerinin arka bahçelerinde sabahları hep cam kırarlar. Bu belki şafağı selamlama törenidir, belki de salaş dükkânlarda evvelki gün turistlere satamadıkları züccaciyeden kurtulmanın

bir yolu. Bilemiyorum. Belki de Venedik'te böyle bulaşık yıkıyorlardır. İrkiltici bir ses ama musikiden yoksun değil. Ardından, yüksek perdeden bir sövgü ve bir kahkaha. Artık hijyenik boşluğun korkularından kurtulmuşumdur. Aşağıdaki bahçede, camları silerlerken bir radyo çalmaktadır. Köprülerden birinin üstünden birisi başka bir köprüdeki bir diğerine pek anlayamadığım Venedik ağzıyla bir şeyler söyler bağırarak ve derken Campanile'nin büyük çanları ve üç mahalle kilisesinin küçük çanları hemen hemen aynı anda mahalle sakinlerini sabah ayinine çağırmaya başlar. Her şeyiyle musikidir ve yaşam şehrinin derin, olağandışı sessizliğini dinleyerek kendi sahamın güvenliğini duyumsarım.

Orada doğmadım ve orada hiç yaşamadım. "Kendi saham" derken beysbol oyunundan alınma bir eğretileme kullanıyorum.

Venedik'e dört kez gittim; her seferinde dört günlüğüne. Her seferinde suya daha da batmıştı.

Şimdi bana kestirmeden (aynen yeryüzünü anlatmamı isterken yaptığınız gibi) soracak olursanız, acaba yeryüzüne dönmek ister miyim ve istersem eğer neden isterim diye, cevabım şu olacaktır: "Evet. Venedik'i kışın görmek için." Onu sadece ilkyazın sonunda gördüm, bir de yazın. Kışın, diyorlar ki, müthiş soğuk olurmuş ve müzeler yaz mevsiminden daha sık kapalı tutulurmuş; bu yüzden Titian ve Veronese'in kızıl ve altınrengi alevleri ile ısınamazmışsınız. Beyaz sis, taşlar arasından sızarmış. Kış fırtınalarında St. Mark Meydanı'nı, tavanı opalimsi gökyüzü olan, o tarih boyunca yapılmış en sevimli yaşam mekânını sık sık su başarmış. Katedral bile deniz tarafından istila edilir, dalgalar ile mozaiklerin parça parça ve pırıl pırıl yansımaları iç içe geçer, beş altın kubbe dubalar üzerinde balonlar gibi yüzer, Neptün'ün dört bronz atı sıla kokusu alıp homurdanır ve huysuzlanırmış. Kuşkusuz, aslanlar da kapalı kanatlarını oynatma zahmetine bile katlanmadan ilgisiz ve aksi bir onaylama ile yukarı bakarlarmış. Gondollar da herhalde, şerit şerit boyalı palamarlarından bağlanmış ve suda salınıp durmuşlar, belki de bir kenara çekilip suya gömülmüş yüzer evlerin tavanlarına çarpmışlardır; yoksa atların ve altın balon-

ların, Melek ve Üç Krallar Alayı'nın, 1903'te yıkılıp yeniden dikilen çan kulesinin, sığ, soğuk, boz dalgalar arasında gündelik nafakalarını bulmak için soluk soluğa uçuşan güvercinlerin aşağısındaki büyük meydana mı çıkmışlardır? Akşam, dalgaların altında, elektrikli yo-yolar yanıp sönerek, çoktan boğulmuş Langobardların hayaletlerini çağırmış mıdır?

Kış ve yaz, gondollar karadır. Çok eskiden bir şeyin yasını tutmak için –kaybedilen bir savaş, Cumhuriyet'in yıkılışı, bir bebeğin ölümü– siyaha boyanmışlar. Gondolların neden yasa girdiğini hatırlamıyorum. İnsanların yaptığı en zarif teknelerdi onlar; beni buraya getiren tekneden bile zariftiler. Titreşen gölgeler arasından teknesini balkonların ve kemerli köprülerin altında uzanan dar kanalın ucundaki güneş ışığına süren gondolcunun uyarıcı haykırışı yumuşaktı yine de; taştan ve sudan yollar boyunca duyuluyordu: "Hoy-y-y" diye bağırdı ve köprülerin güneşin ısıttığı bölümlerindeki kediler ve aslanlar dinledi ve hiçbir şey söylemedi, lordum, tıpkı şimdi sizin yaptığınız gibi.

8
Gülün Günlüğü

30 AĞUSTOS

Dr. Nades çalışmalarım hakkında bir günlük tutmamı salık veriyor. "Günlüğü özenle tutarsan" diyor, "tekrar okuduğunda yaptığın gözlemleri hatırlayabilir, hatalarını görüp ders alır ve olumlu düşünüşteki ilerlemeleri ya da sapmaları gözlemleyebilir ve bu geri besleme süreciyle çalışmanın seyrini düzeltebilirsin."

Her gece bu deftere yazmaya ve her hafta sonu yazdıklarımı baştan okumaya söz veriyorum.

Keşke asistanlığım sırasında yapsaymışım bunu; ama artık kendi hastalarım olduğundan bu daha da önemli.

Dün altı hastam oldu; bir psikoskopçu için ağır bir işgünü ama bunlardan dördü Dr. Nades'in Doğal Psik. Bürosu için yaptığı bir araştırma dahilinde yıl boyu üzerinde çalıştığım otistik çocuklar (onlar hakkındaki notlarım kli. psi. dosyalarında). Öteki ikisiyse yeni gelenlerden.

Ana Jest, 46, paketleme işçisi, evli, çocuksuz, teşh. depresyon, polis tarafından gönderildi (intihar girişimi).

Flores Sorde, 36, mühendis, bekâr, teşh. yok, TRTU tarafından gönderildi (Psikopatik davranış. Tehlikeli).

Dr. Nades her şeyi çalışırken aklıma geldiği biçimiyle, her gece yazmamın önemli olduğunu söylüyor: Kendini gözlemlerken en çok öğretici olan şey kendiliğindenlikmiş (tıpkı otopsikoskopide olduğu gibi). Bunları teybe okumaktansa yazmanın daha iyi olduğunu ve kendimi denetim altında tutmamam için bunların özel olması gerektiğini söylüyor. Zor bir iş. Daha önce hiç özel bir şey yazmamıştım. Sanki bunları aslında Dr. Nades için yazıyormuşum gibi geliyor! Belki de, günlük işe yararsa bir kısmını daha sonra ona gösterir ve tavsiyelerini alırım.

Tahminimce Ana Jest menopoz depresyonuna girmiş ve hormon tedavisi yeterli olacak. İşte! Şimdi görelim bakalım önteşhislerim ne kadar isabetsiz çıkacak.

Yarın her iki hastayı da skopa alacağım. Kendi hastalarımın olması heyecan verici; başlamak için sabırsızlanıyorum. Gerçi ekip çalışması da son derece eğitici olmuştu.

31 AĞUSTOS

08.00'de Ana J. ile yarım saatlik skop seansı. 11.00-17.00 skop materyali analiz edildi. Not: Bir dahaki seansta sağ beyin tarayıcısını ayarla! Görsel Somut zayıf. Çok az işitsel, zayıf duyumsal, belirsiz vücut imajı. Yarın hormon dengesiyle ilgili lab. tahlilleri alınacak.

Çoğu insanın zihninin bu kadar sıradan olması şaşırtıcı bir şey. Elbette kadıncağız ağır bir depresyon geçiriyor. Bilinç boyutundaki girdiler bulanık ve tutarsız. Bilinçdışı boyutu ise son derece açık ama çapraşıktı. Ama bu çapraşıklıktan çıkan şeyler öylesine bayağıydı ki!

Bir çift eski ayakkabı ve "coğrafya" kelimesi! Ayakkabılar da belirsizdi, yalnızca bir çift ayakkabı taslağı: belki erkek ayakkabısı, belki kadın; koyu mavi de olabilir kahverengi de. Kesinlikle görsel bir tip olmasına rağmen hiçbir şeyi net görmüyor. Çoğu

insan da böyledir zaten. Depresif bir şey. Öğrenciliğimin ilk yılında başka insanların zihinlerinin ne denli harika olacağını, bütün o farklı dünyaları, tutkularının ve düşüncelerinin farklı renklerini paylaşmanın ne denli harika olacağını düşünürdüm. Amma da safmışım!

Bunu ilk kez Dr. Ramia'nın dersinde, çok meşhur ve başarılı birisinin bantlarını incelerken fark ettim ve süjenin hiçbir zaman bir ağaca bakmamış, dokunmamış olduğunu, bir kavak ağacı ile meşe arasındaki, hatta papatya ile gül arasındaki farkı bilmediğini gördüm. Onun gözünde bunlar şematik olarak algıladığı "ağaçlar" ve "çiçekler"di sadece. İnsanların yüzleri konusunda da aynıydı; yalnızca onları ayırt etmek için bazı numaralar bulmuştu: Çoğu kez yüzü değil, bir etiket gibi ismi görüyordu. Bu Soyut zihindi elbette ama Somutlarda daha kötü bile olabiliyordu; algılar karman çorman bir bulamaç gibi geliyordu: içinde bir çift ayakkabı olan fasulye çorbası.

Ama ben de mi "kaptırıyorum" ne? Gün boyu bir depresifin düşüncelerini inceleye inceleye ben de depresyona girdim. İşte şuraya da yazmışım: "Depresif bir şey." Bu günlüğün ne kadar işe yaradığını şimdiden gördüm. Ne kadar kolay etkilenebildiğimi biliyorum.

Elbette, işte bu yüzden iyi bir psikoskopistim. Ama yine de tehlikeli bir şey bu.

Henüz ilaçların etkisinden kurtulamadığından bugün F. Sorde ile seans yapılmadı. TRTU'dan gelenlere o kadar ilaç veriliyor ki günlerce skopa alınamıyorlar.

Yarın 4.00'te Ana ile REM skop seansı. Artık yatsam iyi olur!

1 EYLÜL

Dr. Nades dün yazdıklarımın tam da onun düşündüğü gibi olduğunu ve şüpheye düştüğümde günlüğü ona gösterebileceğimi söyledi. Önemli olan zaten dosyalara işlenen teknik veriler değil, spontane düşünceler. Hiçbir şeyi atlama. Asıl olan içtenlik.

Ana'nın rüyası ilginç ama içler acısıydı. Pastaya dönüşen bir kurt! Üstelik iğrenç, boz bulanık, kıllı bir pasta. Görselliği rü-

yada daha net ama hissetme tonu hâlâ düşük (ama unutma: duyguyu sen getiriyorsun; ona ait bir şey değil). Bugün hormon tedavisine başlandı.

F. Sorde ayıldı ama skop seansına giremeyecek kadar sersemlemiş. Korkuyor. Yemek istemedi. Göğsünde ağrılar olduğundan yakındı. Burasının ne tür bir hastane olduğunu anlayamadığını düşündüm ve hiçbir fiziksel rahatsızlığı olmadığını söyledim. "Sen nereden biliyorsun be?" diye yanıtladı. Haksız da değildi; dosyasındaki T işareti yüzünden deli gömleği vardı çünkü üzerinde. Onu muayene ettim; ezikler ve bereler gördüm. Röntgen çekilmesini istedim. İki kaburga kemiğinin kırık olduğu anlaşıldı. Kendisine zarar vermesini önlemek için onu güç kullanarak zapt etmek zorunda kaldıklarını açıkladım hastaya. "Birisi ne zaman soru sorsa ötekisi beni tekmeliyordu" diye karşılık verdi. Bunu birkaç kez öfke ve şaşkınlıkla tekrarladı. Paranoyak sabuklamalar mı? Eğer ilaçların etkisi geçtiğinde de aynı şey devam ederse bu varsayımı dikkate alacağım. Bana bayağı iyi tepki veriyor; röntgen filmlerini alıp onu görmeye gittiğimde adımı sordu ve yemek yemeye razı oldu. Ondan özür dilemek zorunda kaldım; bir paranoyakla işe böyle başlamak iyi bir şey değil. Onu gönderen kurumun ya da girişini yapan doktorun kaburgalardaki hasarı dosyasına işlemiş olması gerekirdi. Böylesi ihmalkârlıklar insanı rahatsız ediyor.

Ama iyi haberler de var. Rina (otizm incelemesi, süje 4) bugün bir birinci şahıs cümlesi gördü. Yüksek Bilinç zemininde bir anda, kalın koyu harflerle: *Büyük odada yatmak istiyorum.* (Dışkı sorunu yüzünden tek başına yatıyor.) Cümle beş saniyeden uzun bir süre açıkça göründü. O kafasında okurken ben de holoekranda okuyordum. Zayıf bir alt-sözelleştirme de vardı ama alt-seslendirme olmadı; işitselde bir şey yoktu. Henüz kendi kendine bile birinci şahsın ağzından konuşmadı. Hemen Tio'ya haber verdim ve o da seanstan sonra sordu: "Rina, nerede yatmak istiyorsun?" "Rina büyük odada uyu." Zamir yok, istek ifadesi yok. Ama yakında, yüksek sesle istiyorum diyecek.

Ve belki de sonunda bu temel üzerinde bir kişilik oluşturacak. İstiyorum, öyleyse varım.

O kadar çok korku var ki. Neden bu kadar çok korku var?

4 EYLÜL

İki günlük tatilde şehre indim. B.'nin, kuzey yakasındaki yeni dairesinde kaldım. Sırf kendisine ait üç odası var!!! Ama aslında bu eski binaları sevmiyorum: Fareler ve hamamböcekleri cirit atıyor. Ayrıca çok eski ve garip geliyor; sanki kıtlık yılları hâlâ oralarda bir yerde bekliyormuş gibi. Buradaki küçük odama dönünce mutlu oldum; yalnızca bana ait ama ötekiler de aynı katta, yanı başımda: arkadaşlarım ve meslektaşlarım. Neyse, bu deftere yazmayı özlemişim. Çok çabuk alışkanlık ediniyorum. Takıntılı eğilim.

Ana bayağı düzelmiş: Giyinmiş, taranmış, örgü örüyordu. Ama seans sıkıcıydı. Pastaları düşünmesini söyledim ve birden o kıllı, ürkütücü, dümdüz kurt-pasta bütün Bilinçdışı boyutunu doldurdu. Bilinç boyutunda ise, son derece itaatkâr bir şekilde, leziz bir peynirli böreği görselleştirmeye çalışıyordu. Hiç de fena değildi: Renkler ve çizgiler şimdiden biraz daha belirginleşmiş. Hâlâ basit hormon tedavisinden yanayım. Onlarsa elektroşok önerecekler. Psikoskopiden elde edilen malzeme de analiz edilse harika olurdu; mesela pasta falan. Ama sahiden gerek var mı buna? 24 yıldır fırında paketleme işçisi olarak çalışıyor ve sağlık durumu da kötü. Hayat tarzını da değiştiremez. İyi bir hormon dengesiyle hiç olmazsa buna katlanabilir.

F. Sorde: Dinlenmiş fakat hâla şüpheli. İlk seansın vakti geldi dediğimde aşırı korku tepkisi verdi. Onu sakinleştirmek için oturup psikoskopun yapısını ve işleyişini anlattım. Dikkatle dinledi ve bitirince sordu: "Yalnızca psikoskop mu kullanacaksınız?"

Evet, dedim.

"Elektroşok yok mu?" dedi.

Hayır, dedim.

"Söz mü?" dedi.

Ona bir psikoskopçu olduğumu ve hiçbir zaman elektroşok tedavi aygıtını kullanmadığımı, bunun tümüyle ayrı bir bölümün işi olduğunu anlattım. Onunla yapacağım çalışmanın tedaviye değil, teşhise yönelik olacağını söyledim. Dikkatle dinledi. Eğitimli bir insan, "teşhis" ile "tedavi" arasındaki ayrımı anlayabiliyor. Benden *söz vermemi* istemesi ilginç. Bu paranoya kalıplarına uymuyor; güvenemediğiniz insanlardan söz vermelerini istemezsiniz. Uslu uslu benimle geldi ama psikoskop odasına girdiğinde duraksadı ve aygıtı görünce bembeyaz kesildi. Dr. Aven'in gergin hastalara hep yaptığı dişçi koltuğu esprisini yaptım. F.S. şöyle dedi: "Aman elektrikli sandalye olmasın da!"

Bence zeki hastaların karşısında bir esrar perdesine bürünüp süjeye sahte bir otorite ve çaresizlik hissi dayatmamak gerek (bkz. T.R. Olma Psikoskopi Tekniği). Ben de ona sandalyeyle elektrot başlığını gösterdim ve aletin işleyişini açıkladım. Psikoskop hakkında kulaktan dolma genel bir bilgisi var; sorduğu sorular ise mühendislik eğitimi aldığını gösteriyor. Sandalyeye oturmasını istediğimde hiç duraklamadı. Ben başlığı ve kelepçeleri ayarlarken korkudan su gibi terliyordu ve belli ki bundan utanmıştı, bu kokudan. Bir de Rina'nın bokla yaptığı o resimlerden sonra nasıl koktuğunu bilse. Gözlerini yumdu ve sandalyenin kollarını o kadar sıkı kavradı ki elleri bileklerine kadar bembeyaz kesildi. Ekranlar da beyazdı. Biraz sonra şaka yollu sordum: "Acıtmıyormuş değil mi?"

"Bilmiyorum."

"Peki, acıtıyor mu?"

"Yani açık mı şu anda?"

"Doksan saniyedir açık."

O zaman gözlerini açtı ve başına bağlı tellerin izin verdiği oranda etrafa bakındı. "Ekran nerede?" diye sordu.

Bir süjenin hiçbir zaman ekranı görmemesi gerektiğini çünkü bu nesneleştirmenin onu şiddetli şekilde etkileyebileceğini anlattım. "Bir mikrofondan gelen yankı gibi mi?" diye sordu. Dr. Aven'in yaptığı benzetmenin aynısı bu. F.S. kesinlikle zeki birisi. Not: Zeki paranoyaklar tehlikelidir!

"Ne görüyorsunuz?" diye sordu. "Susun, söylediğiniz şeyleri değil, ne düşündüğünüzü görmek istiyorum" dedim. O da, "Ama bu sizi ilgilendirmez ki" dedi çok nazikçe, şaka yaparcasına. Bu arada korku beyazı karardı, yoğunlaştı, yerini koyu renk, yoğun istemsel kasılmalar aldı ve birden o suskunluktan birkaç saniye sonra tüm Bilinç boyutunu bir gül kapladı: Tamamen açmış pembe bir gül, güzel bir şekilde hissedilmiş ve görselleştirilmiş, net ve sabit, eksiksiz.

Hemen, "Ne düşünüyorum, Dr. Sobel?" diye sordu. "Hayvanat bahçesindeki ayıları" dedim. Neden böyle söylediğimi bilmiyorum. Savunma tepkisi mi? Neye karşı? Güldü ve Bilinçdışı billurumsu-siyah rahatlama rengine büründü, gül de kararıp silikleşti. "Şaka yapıyordum. Gülü geri getirebilir misiniz?" dedim. Korku-beyazı geri geldi. "Dinleyin" dedim. "İlk seans sırasında böyle konuşmamız gerçekten iyi bir şey değil. Analize katılmadan önce birçok şey öğrenmeniz gerek. Bu yüzden şakalaşmayı keselim, lütfen. Sadece gevşeyin ve ne isterseniz onu düşünün."

Bilinç boyutunda bir karışıklık oldu ve alt-sözelleştirme göründü; Bilinçdışı da griye, bastırma rengine büründü. Gül, birkaç kez belli belirsiz görünüp kayboldu. Bunun üzerinde yoğunlaşmaya çalışıyor ama beceremiyordu. Hızlı hızlı geçen birkaç görüntü yakaladım: kendim, üniformam, TRTU üniformaları, gri bir araba, bir mutfak, tehlikeliler koğuşu (güçlü işitsel imgeler-çığlıklar), bir masa, masanın üstünde kâğıtlar. Bunlara takılıp kaldı. Bunlar bir makinenin planlarıydı. Onları incelemeye başladı. Bilinçli bir bastırma çabasıydı ve bayağı da etkili oluyordu. Sonunda sordum: "Ne tür bir makine bu?" Yüksek sesle yanıtlamaya başladı, sonra susup yanıtı kulaklıktan verdi: "Bir çekicinin devirli motor sisteminin planları" ya da buna benzer bir şeyler; tamı tamına ne söylediği bantta kayıtlı. Onu yüksek sesle tekrarlayıp, "Bunlar gizli planlar mı yoksa?" diye sordum. Sesli olarak, "Hayır" dedi ve ekledi: "Hiçbir sırrım yok benim." Bu soruya verdiği tepki yoğun ve karmaşıktı; her bir cümle suya fırlatılmış bir avuç çakıl taşı gibiydi. İç içe geçmiş halkalar hızla Bilinç ve Bilinçdışı boyutunu kaplıyor, bütün

düzeylerde yayılıyordu. Birkaç saniye içinde yerini Bilinç boyutunda beliren bir tabela aldı. Gül ve planlar gibi bilinçli olarak görselleştirilmişti ve işitselden sürekli olarak tekrarlanıyordu: YAKLAŞMA! YAKLAŞMA! YAKLAŞMA!

Bulanıklaşıp titremeye başladı, somatik sinyaller göründü ve sesli olarak "Yoruldum" dedi. Seansı bitirdim (12.5 dak.).

Başlığı ve kelepçeleri çıkardıktan sonra ona koridordaki personel büfesinden bir fincan çay getirdim. Ona uzattığımda birden irkildi ve gözleri dolu dolu oldu. Elleri sandalyenin kollarına yapışmaktan öyle uyuşmuştu ki fincanı zar zor tutabildi. O kadar gergin olmamasını, korkmamasını, ona herhangi bir zarar vermeye değil, yardım etmeye çalıştığımızı söyledim.

Kafasını kaldırıp bana baktı. Gözler psikoskop ekranı gibidir ama onları okuyamazsınız. Keşke başlık hâlâ kafasında olsaydı. Zaten en çok görmek istediğiniz şeyler skopa rast gelmez. "Doktor" dedi, "ben neden bu hastanedeyim?"

"Teşhis ve tedavi için" dedim.

"Neyin teşhisi ve tedavisi?" dedi.

Şimdi belki o olayları hatırlamayabileceğini ancak garip davranışlar göstermiş olduğunu söyledim. Nasıl ve ne zaman olduğunu sordu; ben de tedavi ilerledikçe her şeyi hatırlayacağını söyledim. Psikotik evresi hakkında bilgim olsaydı da aynı şeyi söylerdim. Doğru işlem, bu. Ama rahatsız oldum. TRTU raporu gizli olmasaydı olayları bilerek, olgulara yaslanarak konuşuyor olacaktım. O zaman sonraki sorusuna daha iyi bir karşılık verebilirdim.

"Sabahın ikisinde uyandırıldım, hücreye atıldım. Sorguya çekildim, dayak yedim ve uyuşturuldum. Bu sırada biraz tuhaf davranmışımdır belki. Siz ne yapardınız ki?"

"Bazen stres altındaki bir insan diğerlerinin yaptıklarını yanlış yorumlayabilir" dedim. "Çayınızı için de sizi koğuşunuza götüreyim. Ateşiniz çıkıyor."

"Koğuş" dedi büzülür gibi bir hareket yaparak ve umutsuzca ekledi: "Sahiden, neden burada olduğumu bilmiyor musunuz?"

Garipti bu; sanki sabuklama sisteminde beni kendi tarafında görüyor gibiydi. Rheingeld'de bu olasılık üzerine bir şeyler var mı acaba? Sanırım bunun için bir tür aktarım gerekiyor; oysa daha erken.

Öğleden sonra Jest ve Sorde hololarını inceledim. O gül kadar güzel ve canlı tek bir psikoskop canlandırmayla, hatta ilaç etkisiyle oluşan bir sanrıyla bile karşılaşmamıştım şimdiye kadar. Taç yapraklarının birbirlerinin üzerine düşen gölgeleri, kadifemsi nemli dokuları, güneş ışığıyla dolu o pembe, ortadaki sarı taç –eminim aygıt açık olsaydı kokuyu da duyardım– bir zihinsel kurgu değil de gerçekte varolan, canlı ve büyüyen bir şey, güçlü kökleri toprakta olan bir şey gibiydi.

Çok yoruldum; yatmalı.

Bugün yazdıklarımı yeni baştan okudum. Günlüğü doğru tutuyor muyum? Sadece neler olduğunu ve neler konuşulduğunu yazmışım. Kendiliğindenlik böyle mi oluyor? Ama bence önemliydi.

5 EYLÜL

Öğle yemeğinde Dr. Nades'le bilinçli direnme sorununu tartıştık. Bilinçdışı engeller (çocuklar ve Ana J. gibi depresifler) üzerinde çalıştığımı ve bunları aşmayı az çok becerebildiğimi ancak F.S.'nin "YAKLAŞMA" tabelası ya da bugün kullandığı ve 20 dakikalık bütün seans boyunca etkili olan numarası gibi bilinçli bir engelle daha önce hiç karşılaşmadığımı söyledim. Soluk alıp verişi, vücut ritimleri, kaburgalarındaki sızı ve skop odasından aldığı görsel girdiler üzerinde yoğunlaşmıştı. Dr. Nades bu numarayı etkisiz kılmak için bir dahaki sefere gözlerini bağlamamı ve orada görüntüler belirmesini nasılsa engelleyemeyeceği için Bilinçdışı boyutuna dikkat etmemi önerdi. Bilinç ve Bilinçdışı alanlarının etkileşim bölgesinin bu kadar geniş olması, bu kadar iç içe geçmiş olması şaşırtıcı oysa. Bence soluk alma ritmi üzerinde yoğunlaşarak "trans"a benzer bir duruma girdi. Tabii, "trans" denen şeylerin çoğu mistik Hint fakirliğinden ibaret; davranış bilimlerinin ilgi alanı dışındaki ilkel bir inanç.

Bugün Ana'dan "hayatından bir günü" düşünmesini istedim. Her şey ne kadar silik ve sıkıcı. Zavallıcık! Yarı aç yarı tok yaşadığı halde yemeği bile zevkle düşünememiş hiç. Bir an için parlak görünen tek şey bir çocuk yüzüydü. Parlak siyah gözler, pembe bir örme başlık, tombul yanaklar. Seans sonrası görüşmede her gün işe giderken bir okul bahçesinin yanından geçtiğini çünkü "o ufacık şeyleri bağrış çağrış koştururken görmekten hoşlandığını" söyledi. Kocası ekranda kocaman bir iş tulumu ve sızlanıp duran, tehditkâr bir mırıltı olarak beliriyor. Acaba yıllardır kocasının yüzünü bile görmediğini ya da söylediği tek bir sözü duymadığını biliyor mudur? Ama bunu ona söylemenin yararı yok. Belki bilmemesi daha iyi.

Ördüğü şey, bugün fark ettim, pembe bir başlık.

De Cam'ın *Bağlılık Yitimi Üzerine Bir İnceleme*'sini okuyorum. Dr. Nades tavsiye etti.

6 EYLÜL

Seansın ortasında (gene soluk alıp verme yöntemi) yüksek sesle "Flores!" dedim.

Her iki psi boyutu da beyazlaştı ama soma gerçekleşmesi pek değişmedi. 4 saniye sonra sesli olarak, uyuklarcasına karşılık verdi. Bu "trans" değil, oto hipnoz.

"Soluk alıp verişiniz görülüyor ekranda. Hâlâ nefes aldığını bilmeme gerek yok. Çok sıkıcı" dedim.

"Kendi gözlemimi kendim yapmak isterim, Doktor" dedi.

Yanına gidip gözbağını çıkardım ve ona baktım. Hoş bir yüzü vardı; genellikle makinelerle uğraşırken gördüğünüz türden biri. Duyarlı ama sabırlı. Tıpkı eşek gibi. Saçma. Ama silmeyeceğim. Bu günlüğü içimden geldiği gibi yazmam gerekiyor. Eşeklerin sahiden güzel yüzleri vardır. Aptal ve inatçı oldukları söylenir ama bilge ve sakin görünüşlüdürler. Sanki çok çekmiş ama kin duymamış gibi, sanki kin duymanın yanlış olduğuna ilişkin bildikleri bir şeyler varmış gibi. Gözlerinin çevresindeki o beyaz halkalar da onları savunmasız gösteriyor.

"Ama böyle soluk alıp verdiğiniz sürece" dedim, "daha az düşünüyorsunuz. Yardımcı olmanız gerekiyor. Neden korktuğunuzu bulmaya çalışıyorum."

"Ama ben neden korktuğumu biliyorum" dedi.

"Neden bana söylemiyorsunuz?"

"Hiç sormadınız."

"Çok mantıksız" dedim. Şimdi düşününce ne kadar komik geliyor, bir akıl hastasına mantıksız konuştu diye kızmak. "Pekâlâ, şimdi soruyorum, o halde."

"Elektroşoktan korkuyorum" dedi. "Zihnimin yok edilmesinden korkuyorum. Hep burada kalmaktan. Ya da hiçbir şey hatırlayamaz hale geldiğim zaman salıverilmekten." Konuşurken soluk soluğa kaldı.

"Pekâlâ" dedim, "neden bunları ben ekranlara bakarken düşünmüyorsunuz?"

"Neden düşünecekmişim?"

"Neden olmasın? Bana söylediğinize göre, neden düşünmeyesiniz ki? Düşüncelerinizin rengini görmek istiyorum."

"Düşüncelerimin rengi sizi ilgilendirmez" dedi öfkeyle. Ne var ki o konuşurken yüzüm ekrana dönüktü; bu yüzden bastıramadığı beyin faaliyetini görebildim. Zaten konuşmamız sırasında hepsi kaydediliyordu; bütün öğleden sonrayı bunu inceleyerek geçirdim. Müthiş bir şey. Söylenen sözler yanında iki alt-sözel düzey var. Tüm duyumsal-duygusal tepkiler ve sarsıntılar, tutkulu ve karmaşık. Örneğin, beni en az üç, belki de daha fazla ayrı düzeyde "görüyor". Analizi imkânsız denecek kadar zor! Bilinç-Bilinçdışı etkileşimi son derece karmaşık ve bellek izleriyle o anki izlenimler büyük bir hızla iç içe geçiyor. Yine de bütün bu karmaşıklığa rağmen bir bütün oluşturuyor. Üzerinde çalıştığı o makine gibi, çok karmaşık ama matematiksel bir uyum içinde. Gülün yaprakları gibi.

Birden bağırdı: "Röntgenci! Pis röntgenci! Rahat bırak beni! Defol!" Ardından sinir krizi geçirdi ve ağladı. Ekranda, birkaç saniye içinde kol ve başlık kelepçelerini kırıp aygıtı tekmelediğini, sonra da binadan dışarı fırlayıp uzakta, kısa, kuru çimlerle kaplı bir tepede akşam göğünün altında tek başına

durduğunu gösteren çok berrak bir hayal belirdi. O sırada sandalyeye kelepçeli bir halde hıçkırıyordu.

Seansı kestim, başlığı çıkardım ve çay isteyip istemediğini sordum. Yanıt vermedi. Ben de ellerini çözdüm ve ona bir fincan getirdim. Bugün şeker de vardı, bir kutu dolusu şeker. Bunu ona anlattım ve çayına iki kaşık şeker koyduğumu söyledim.

Biraz çay içtikten sonra, "Biliyor musunuz, şekeri severim. Herhalde psikoskopunuz şekeri sevdiğimi söylemiştir" dedi.

"Saçmalamayın" dedim, "şekeri herkes sever, bulabilirse tabii."

"Hayır, Doktorcuk, sevmez" dedi. Aynı ses tonuyla kaç yaşında olduğumu, evli olup olmadığımı sordu. Bana garezi vardı. "Evlenmeyi düşünmüyor musunuz?" dedi. "Mesleğinizle mi evlisiniz yoksa? Kafayı üşütenlerin Ulusa yararlı bir hale gelmeleri için mi uğraşıyorsunuz?"

"Mesleğimi seviyorum" dedim, "çünkü zor ve ilginç. Sizinki gibi. Siz de mesleğinizi seviyorsunuz, değil mi?"

"Severdim" dedi. "Hepsine elveda artık."

"Neden?"

Kafasına dokundu: "Zzzzzzzzzt! Hepsi gitti. Tamam mı?"

"Nereden çıkarıyorsunuz ille de elektroşoka gönderileceğinizi? Daha teşhis bile koymadım size."

"Teşhis koymadınız mı?" dedi. "Bakın, rol yapmayı bırakın lütfen. Bana teşhis kondu. TRTU'nun allame doktorları tarafından. Şiddetli bağlılık yitimi vakası. Önteşhis: Kötü! Tedavi: Onu çığlık atıp çırpınan bir oda dolusu zavallının arasına kapatın, sonra kâğıtları gibi beynini de iyice tarayın, sonra yakın... Yakın. Tamam mı, Doktor? Bütün bu numaralara, teşhise, fincan fincan çaya ne gerek var? Yakmadan önce benim olan her şeyi kurcalamak zorunda mısınız?"

"Flores" dedim sabırla, "yok edin beni diyen sensin, anlamıyor musun? Psikoskop hiçbir şeyi yok etmez. Ben de bunu kanıt toplamak için kullanmıyorum. Burası bir mahkeme değil, sen de yargılanmıyorsun. Ben de yargıç değilim. Doktorum."

Sözümü kesti: "Eğer doktorsan hasta olmadığımı neden göremiyorsun?"

"O aptalca, üzerinde YAKLAŞMA yazan tabelalarınla beni engellediğin sürece neyi görebilirim?" diye bağırdım. Sahiden bağırdım. Sabrım gerçekten de sahteymiş, anında paramparça oldu. Ama ona ulaştığımı gördüm; bu yüzden devam ettim. "Hasta görünüyorsun, hasta gibi davranıyorsun –iki kırık kaburga kemiği, ateş, iştahsızlık, ağlama nöbetleri– sağlıklı dediğin bu mu? Hasta değilsen kanıtla bunu bana. İçinin nasıl olduğunu göreyim, bütün hepsini!"

Fincanına baktı, tuhaf tuhaf gülümsedi ve omuz silkti. "Faydası yok" dedi. "Seninle neden konuşuyorum ki? Halbuki ne kadar da dürüst görünüyorsun; lanet olsun!"

Dönüp gittim. Bir hastanın sizi bu kadar incitebilmesi çok şaşırtıcı. Sorun çocuklarla çalışmaya alışık olmamda. Onların reddedişi mutlaktır; korktukları zaman donup kalan ya da kaçan ya da ısıran hayvanlar gibi. Ama bu adam zeki ve benden daha yaşlı; bir bakıyorsunuz aranızda iletişim ve güven var, sonra bir bakıyorsunuz darbe iniyor. Bu daha çok acı veriyor.

Bütün bunları yazmak bana acı veriyor. Bir kez daha yaralıyor. Söylediği bazı şeyleri şimdi daha iyi anlıyorum. Teşhisi tamamlamadan bunu Dr. Nades'e göstermemeyi düşünüyorum. Bağlılık yitimi suçlamasıyla tutuklanması hakkında söyledikleri doğruysa (ki doğrudur çünkü ağzına geleni söylüyor) Dr. Nades benim tecrübesiz olduğumu düşünüp vakayla kendisi ilgilenmek isteyebilir. Buna üzülürüm. Bu tecrübeye ihtiyacım var.

7 EYLÜL

Salak! Sana De Cam'ın kitabını neden verdi sanıyorsun? Bal gibi biliyor. Bölüm Başkanı olarak TRTU dosyalarını okuma hakkı var. Bana bu vakayı bilerek verdi.

Kesinlikle eğitim amacıyla.

Bugünkü seans: F.S. hâlâ kızgın ve keyifsiz. Kasıtlı olarak bir seks sahnesi düşledi. Bir anıydı ama kadın onun altında kıvranırken birden benim yüzümün bir karikatürünü yapıştırdı kafasına. Etkiliydi. Bir kadının bunu yapabileceğinden kuşkuluyum.

Kadınların sevişmeyi hatırlayışı genellikle daha karanlık ve görkemlidir. Ne kendilerini ne de karşılarındakileri böyle kuklalara benzetebilirler; kafaları değiştirilemez. Bir süre sonra bundan sıkıldı (bütün canlılığına rağmen somatik katılım düşüktü, ereksiyon bile olmadı) ve zihni gevşemeye başladı. İlk kez. Masasındaki çizimlerden biri gene belirdi. Tasarımcı herhalde; çünkü kurşunkalemle çizimin üzerinde oynadı. Aynı zamanda işitselden bir melodi duyuluyordu, zihinsel; saf bir tonda ve etkileşim alanına taşan Bilinçdışı kesiminde bir çocuğun bakış açısından görülen büyük, karanlık bir oda belirdi. Pencere pervazları çok yüksekti, pencereden akşam olduğu görülüyordu; ağaç dalları koyulaşmıştı ve odanın içinde bir kadın sesi, yumuşak bir ses yüksek tonda bir şeyler okuyor, zaman zaman müziğe eşlik ediyordu. Bu arada yataktaki fahişe de ekranda tek bir meme başından başka bir şey kalmayana kadar yavaş yavaş silinerek tutkulu sarsılmalarla gelip gitmeyi sürdürdü. Bunu bu öğleden sonra uzun uzun inceledim. Açık bir şekilde ve tamamen inceleyebildiğim 10 saniyenin üzerinde ilk seans.

Seansı bitirdiğimde alaylı bir ses tonuyla sordu: "Neler öğrendiniz?"

Islıkla melodinin bir parçasını çaldım.

İrkildi.

"Çok hoş bir melodi" dedim, "daha önce hiç duymamıştım bunu. Eğer seninse başka yerlerde ıslıkla çalmam."

"Bir kuartetten" dedi gene o "eşek" simasıyla, savunmasız ve sabırlı. "Klasik müziği severim. Sen..."

"Kızı gördüm" dedim. "Yüzü benim yüzümdü. Ne görmek isterdim, biliyor musun?"

Başını salladı. Suratı asıktı; utanmıştı.

"Çocukluğunu."

Bu şaşırttı onu. Biraz duraksadıktan sonra, "Pekâlâ" dedi. "Çocukluğuma bakabilirsin. Neden olmasın? Geri kalanını da alacaksın nasıl olsa. Dinle. Hepsini kaydediyorsun, değil mi? Ben de görebilir miyim? Sizin ne gördüğünüzü görmek istiyorum."

"Tabii" dedim. "Ama sandığın kadar anlamlı olmayacaktır. Ben gözlemlemeyi sekiz yılda öğrendim. Önce kendi kayıtlarınla başlarsın. Ben kendi kayıtlarımdan ancak aylar sonra bir şeyler anlayabildim."

Onu kendi koltuğuma götürdüm, kulaklığı taktım ve 30 saniye kadar son seansı seyrettirdim.

Bittiğinde son derece düşünceli ve saygılıydı. "O arkadaki inip çıkan şeyler neydi? Artalan diyorsunuz galiba, değil mi?" diye sordu.

"Görsel tarama –gözleriniz kapalıydı– ve bilinçaltı ön algı girdileri. Bilinçdışı boyutu ve Beden boyutu her zaman büyük ölçüde iç içe geçer. Uç boyutu da ayrı ayrı alırız çünkü bebekler haricinde zaten pek de tam olarak çakışmazlar. Holonun solundaki parlak üçgen devinim de muhtemelen kaburgalarınızdaki sızıydı."

"Ben öyle bir şey görmüyorum!"

"Görmüyorsun; o sırada bunu bilinçli olarak hissetmiyordun. Kaburga sızısını holoekranda gösteremiyoruz zaten; bu yüzden görsel bir simge kullanıyoruz. Bütün algılar, duyumlar, duygular için aynı şey geçerli."

"Hepsini bir anda mı seyrediyorsunuz?"

"Bunun için sekiz yıl çalıştığımı söylemiştim. Ve inanır mısın bu sadece bir parçası. Hiç kimse bütün bir psişeyi bir metrelik bir ekrana sığdıramaz. Kimse psişenin sınırları olup olmadığını bilmiyor. Evrenin sınırları içinde olduğunu biliyoruz bir tek."

Biraz duraksadıktan sonra, "Belki de aptal değilsiniz, Doktor. Belki de sadece mesleğinize fazla gömülmüşsünüz. Bu tehlikeli olabilir. Yani işine o kadar gömülmek" dedi.

"İşimi seviyorum ve yararlı olduğunu umuyorum" dedim. Bağlılık yitimi semptomlarını gözlüyordum.

Hafifçe gülümseyip, hüzün dolu bir sesle "Hı-hı" dedi.

Ana toparlanıyor. Hâlâ iştahsız. Onu George'un karşılıklı-tedavi grubuna soktum. Onun arkadaşa ihtiyacı var; en azından ihtiyacı olan şeylerden birisi de bu. Hem neden yesin ki? Onun yaşaması kimin umurunda? Psikoz dediğimiz şey bazen ger-

çekçilikten başka bir şey değil. Ama insanlar sırf gerçekçilikle yaşayamazlar.

F.S.'ninkiler, Rheingeld'deki klasik paranoya psikoskopik kalıplarının hiçbirine uymuyor.

De Cam'ın kitabını anlamakta zorluk çekiyorum. Politik terminoloji psikolojiden o kadar farklı ki. Her şey geriye dönük gibi. Bundan sonra pazar akşamları düzenlenen O.D. seanslarına katılmalıyım. Şimdiye dek tembellik ettim. Ya da hayır, daha doğrusu F.S.'nin dediği gibi işime fazla gömüldüm, içeriğine ilgisiz kaldım. Demek istediği buydu; ne için çalıştığını düşünmemek.

10 EYLÜL

İki gecedir o kadar yoruluyorum ki bu günlüğü de aksattım. Neyse ki bütün veriler bantlarda ve analiz notlarında kaydedilmiş durumda. F.S. analizi ile cidden çok uğraştım. Çok heyecan verici. Gerçekten alışılmışın dışında bir zihin. Çok parlak değil, zekâ testleri ortalama düzeyde; çok özgün biri ya da sanatçı değil, şizofrenik derinlemesine bakışları yok; tam olarak nedir bilemiyorum. Çocukluğunu hatırlayarak benimle paylaşmasından onur duydum. Tam olarak nedir bilemiyorum. Acı ve korku vardı elbette. F.S. on iki yaşındayken babasının kanserden ölümü, aylar boyu yaşadıkları sefalet, son derece korkunç; ama sonunda acı yok. Bunları ne unutmuş ne de bastırmış ama hepsi değişmiş; anne ve babasına ve kardeşine ve müziğe ve eşyaların biçimlerine, ağırlıklarına ve uyumlarına duyduğu sevgi ve geçmiş günlerdeki ışıklara ve mevsimlere ilişkin anıları ve hep sessizce çalışıp bütünlüğe erişmeye çalışan zihni.

Henüz resmen analize katılması söz konusu değil. Bunun için çok erken. Ama o kadar zekice katkılarda bulunuyor ki bugün Bilinçdışı boyutundaki bazı Bilinç anılarında beliren o Karanlık Kardeş figürünün farkında olup olmadığını sordum. Dimdik, diken gibi saçları var diye tarif ettiğimde irkilip, "Dokkay mı yani?" diye sordu.

Bu kelime alt-sözel işitselden gelmişti bir kere; ama bu figürle bağlantı kuramamıştım.

Dokkay'ın beş ya da altı yaşlarındayken sık sık rüyalarında gördüğü ve düşlediği bir ayıya verdiği ad olduğunu anlattı bana. "Onun sırtına binerdim" dedi. "O büyüktü, bense küçük. Duvarları yıkıp geçer, her şeyi yok ederdi. Kötü şeyleri yani, kötü adamları, casusları, annemi korkutanları, hapishaneleri, geçmeye korktuğum karanlık sokakları, tabancalı polisleri, tefeciyi. Ezer geçerdi. Sonra da onların üstüne basarak tepeye tırmanırdı. Ben de sırtında olurdum. Orası sessizdi. Daima akşam vaktiydi ve yıldızlar henüz ortaya çıkmamış olurdu. Bunu hatırlamam garip. Otuz yıl oldu! Sonra da bir ayı gibi tüyleri olan bir arkadaşa, çocuk ya da adama dönüştü. Hâlâ her şeyi ezip geçiyordu ve ben de onunla birlikteydim. Eğlenceliydi."

Bunlar banda kaydedilmediği için aklımdan yazıyorum. Elektrikler kesildiği için seans yarıda kalmıştı. Hastanenin Devletin öncelikler listesinde bu kadar altta yer alması çok sinir bozucu.

Bu akşam Olumlu Düşünme toplantısına katıldım ve notlar aldım. Dr. K. liberalizmin tehlikeleri ve yanlışları hakkında konuştu.

11 EYLÜL

Bu sabah F.S. bana Dokkay'ı göstermeye çalıştı ama beceremedi. Yüksek sesle güldü ve şöyle dedi: "Onu göremiyorum artık. Sanırım bir yerlerde o oldum ben."

"Öyleyse ne zaman olduğunu göster" dedim; o da "Tamam" dedi. Ergenlik yıllarından bir olay hatırlamaya başladı hemen. Dokkay'la ilgisi yoktu. Bir tutuklama görünüyordu. Tutuklanan adamın yasadışı yayınlar dağıttığı söylenmişti ona. Daha sonra bu kitaplardan birini gördü. Başlık görsel hafızada belirdi. "Eşit Adalet Var mı?" Başlığı okudu ama metni ya hatırlayamadı ya da benden saklamayı becerdi. Tutuklama korkunç derecede canlıydı. Genç adamın mavi gömleği, çıkardığı öksürük sesi,

yediği darbelerin sesleri, TRTU ajanlarının üniformaları, arabanın uzaklaşıp gidişi, kapısına kan bulaşmış büyük, gri bir araba. Tekrar tekrar belirdi bu; arabanın sokağa girip uzaklaşması. E.S. için travmatik bir olay olmuş bu. Sorguya çekildiğinde akıldışı davranmasının nedeni ulusal adalet mekanizmasının ulusal güvenliği korumak için mecburen kullandığı şiddete karşı duyduğu bu abartılı korku olabilir. Bence bu yüzden, yanlışlıkla bağlılık yitimi eğilimi gibi görülmüş olabilir.

Neden böyle düşündüğümü anlatayım. Olay bittiğinde, "Flores" dedim, "benim için demokrasiyi düşünür müsün?"

"Doktorcuk" dedi, "yaşlı kurtları böyle kolay tuzağa düşüremezsin."

"Seni tuzağa falan düşürmüyorum. Demokrasi hakkında düşünemez misin?"

"Hem de hayli sık düşünürüm" dedi ve sağ beyin faaliyete geçti, müziğe. Beethoven'ın Dokuzuncu Senfoni'sinin son bölümünden bir koroydu. Lisedeki sanat tarihi derslerimizden hatırlıyorum. Yurtsever sözler yazılmış versiyonunu söylerdik. "Sansür etmesene" diye haykırdım, o da, "Bağırmayın, sizi duyabiliyorum" dedi. Tabii oda tamamen sessizdi ama işitselden gelen ses olağanüstüydü; binlerce insan tek bir ağızdan birlikte şarkı söylüyormuş gibi. Sesli olarak devam etti. "Sansürlemiyorum. Demokrasiyi düşünüyorum. Demokrasi bu işte. Umut, kardeşlik, duvarların olmaması. Bütün duvarların çöküşü. Evreni sen, biz, ben, biz yaratıyoruz! Duymuyor musunuz?" Ve gene o tepe göründü, kısa çimenler, yükseklere çıkma hissi, rüzgâr ve bütün bir gökyüzü. Müzik, gökyüzüydü.

Bittiğinde başlığını çıkarıp, "Teşekkür ederim" dedim.

Doktorlar kendilerine bir güzellik ve mana gösteren bir hastaya neden teşekkür etmesin ki? Doktorun otoritesi önemlidir elbette; ama hükmedici olması gerekmez. Evet, politikada otoriteler önderlik etmeli ve sözlerine uyulmalı; ama tıbbi psikolojide durum biraz farklı: Bir doktor hastasını "iyileştiremez", hasta bizim yardımımızla kendi kendini "iyileştirir". Bu, Olumlu Düşünüşle çelişmiyor.

14 EYLÜL

Bugün F.S. ile yaptığımız uzun konuşma beni çok sarstı; düşüncelerimi netleştirmeye çalışacağım.

Kaburga kemiğindeki incinme iş terapisine katılmasını engellediği için huzursuz oluyor. Tehlikeliler koğuşu onu çok kötü etkilemiş; bu yüzden üç gün önce yetkimi kullanarak dosyasındaki T işaretini kaldırdım ve onu *2.* Erkek Koğuşu'na gönderdim. Yatağı ihtiyar Arca'nın yanı başında. Bugünkü seans için onu almaya gittiğimde ikisini Arca'nın yatağına oturmuş, konuşurken buldum. F.S., "Doktor Sobel" dedi, "komşum, Profesör Arca'yı tanıyor musunuz? Üniversitenin Güzel Sanatlar ve Edebiyat Fakültesi'nden." Tabii ki ihtiyarı tanıyordum; yıllardır buradaydı, benden bile daha uzun süredir. Ama F.S. o kadar nazik ve rahat konuşuyordu ki ben de, "Evet. Nasılsınız Profesör Arca?" deyip ihtiyarın elini sıktım. Bir yabancıymışım gibi kibarca selamladı beni. Çoğu zaman bir gün önce konuştuğu insanı ertesi gün tanımaz.

Skop odasına giderken F.S., "Kaç tane elektroşok tedavisi geçirdiğini biliyor musunuz?" diye sordu; ben hayır deyince de, "Altmış tane" dedi, "her gün anlatıyor bunu. Gururla." Sonra ekledi: "Uluslararası ün sahibi bir akademisyen olduğunu biliyor muydunuz? *Özgürlük Düşüncesi* diye bir kitap yazdı; yirminci yüzyıl politikasında, sanatında ve biliminde özgürlük düşüncesi hakkında. Mühendislik okulundayken okumuştum. O zamanlar bulunabiliyordu. Kitaplık raflarında. Artık yok. Hiçbir yerde. Dr. Arca'ya sor. Adını bile duymamış."

"Elektrokonvulsif tedaviden sonra her zaman biraz bellek kaybı olur" dedim, "ama kaybedilen malzeme yeniden öğrenilebilir ve çoğu kez kendiliğinden yeniden kazanılır."

"Altmış seanstan sonra da mı?" dedi.

F.S. uzun boylu bir adam, oldukça yapılı; hastane pijamaları içinde bile etkileyici biri. Ama ben de uzun boyluyum. Bana "doktorcuk" demesinin nedeni kısa boylu olmam değil. Bunu ilk kez bana kızdığında söyledi; şimdiyse bozulduğu ama söyleyeceği şeyin, beni, tanıdığı beni incitmesinden çekindiği za-

manlarda kullanıyor. "Doktorcuk, bırakın numarayı. Bu adamın zihninin kasıtlı olarak yok edildiğini bal gibi biliyorsunuz."

Şimdi, dediklerimi kelimesi kelimesine yazmaya çalışacağım çünkü çok önemli.

"Elektrokonvulsif tedavisinin sıkça kullanılmasını ben de onaylamıyorum. Yaşlılık melankolisi gibi çok özel vakalar dışında hastalarımın hiçbirinde uygulanmasını önermem. Psikoskopide uzmanlaştım çünkü bu yok edici değil, onarıcı bir araç."

Bu tamamen doğru; oysa bunu daha önce ne söylemiş ne de bilinçli olarak düşünmüştüm.

"Benim için ne önereceksiniz?" dedi.

Ben teşhis koyduktan sonra önerimin Bölüm Başkanı ile Başasistan'ın onayına sunulacağını anlattım ona. O ana kadar geçmişinde ya da kişilik yapısında elektroşok tedavisini gerektiren bir şeye rastlamadığımı ancak hâlâ pek mesafe kaydedememiş olduğumuzu söyledim.

"Öyleyse mümkün olduğu kadar uzatalım" dedi çökük omuzlarıyla yanımda ayaklarını sürte sürte yürürken.

"Neden? Hoşuna mı gitti?"

"Hayır. Gerçi sizden hoşlandım. Ama asıl olarak, kaçınılmaz sonu geciktirmek istiyorum"

"Neden ille bunun kaçınılmaz olduğunu söyleyip duruyorsun Flores? Bu konuda ne kadar akıldışı düşündüğünün farkında değil misin?"

"Rosa" dedi; daha önce ilk adımı hiç kullanmamıştı, "Rosa, salt kötülük söz konusu olunca akılcı olamazsın. Aklın göremeyeceği yüzler vardır. Elbette akıldışıyım ben; belleğimin, benliğimin yok edilme tehlikesiyle karşı karşıyayım. Ama yanılmıyorum. Sen de biliyorsun ki beni buradan şey olmadan asla salmazlar..." Uzun süre duraksadı, sonunda söyledi: "Değişmeden."

"Bir psikotik olay."

"Hiçbir psikotik olay yaşamadım ben. Bunu şimdiye kadar anlaman gerekirdi."

"Öyleyse seni neden getirdiler buraya?"

"Beni bir rakip gibi gören, benimle yarışmak zorunda olduğunu sanan bazı meslektaşlarım var. Anladığım kadarıyla TRTU'ya benim bozguncu bir liberal olduğumu bildirmişler."

"Kanıtları neymiş?"

"Kanıt mı?" Skop odasına varmıştık. Elleriyle yüzünü örttü ve bir saniye sonra delicesine gülmeye başladı. "Kanıt mı? Pekâlâ, bir keresinde bir bölüm toplantısında yurtdışından gelen biriyle, benim alanımda çalışan bir tasarımcıyla uzun uzun konuşmuştum. Sonra bazı arkadaşlarım var, üretken olmayan, bohem insanlar. Ve bu yaz bölüm şefine onun yaptığı ve hükümet tarafından onaylanan bir tasarımın neden işe yaramayacağını gösterdim. Aptalcaydı bu. Belki de geri zekâlılığım yüzünden buradayım. Sonra kitap okurum. Profesör Arca'nın kitabını okudum."

"Ama bunların hiçbiri önemli değil; olumlu düşünüyorsun, ülkeni seviyorsun, bağlılığını yitirmemişsin!"

"Bilmiyorum" dedi. "Demokrasi fikrini, umudu seviyorum, evet, onu seviyorum. O olmadan yaşayamazdım. Ama ülkeyi? Haritadaki o şeyi mi kastediyorsun? Hani çizgilerin içindeki her şey iyidir de dışındakilerin zerrece önemi yoktur. Hangi yetişkin insan böyle çocukça bir fikri sevebilir?"

"Ama bir dış düşman için ülkene ihanet etmezdin herhalde."

"Bak" dedi, "ülkemle insanlık ya da ülkemle bir arkadaşım arasında seçim yapmam gerekirse, edebilirim. Sen buna ihanet diyorsun, bense ahlak."

Gerçekten de liberal! Pazar günü Dr. Katin'in anlattığı şey bu işte. Klasik psikopati: Normal duygusal bağlılığın olmayışı. Bunu ne kadar duygusuzca söylüyor: "Edebilirim."

Hayır. Doğru değil bu. Zorlanarak söyledi bunu, acı çekerek. Şaşkına döndüğüm için hiçbir şey hissetmeyen bendim asıl; bomboş, buz gibi.

Bu tip bir psikozu, politik bir psikozu nasıl tedavi ederim. De Cam'ın kitabını iki sefer okudum ve artık anladığımı sanıyorum ama hâlâ politika ile psikoloji arasındaki bu uçurum ortada duruyor; kitap bana nasıl olumlu düşünmem gerektiğini gösteriyor ama nasıl olumlu eylemde bulunacağımı göster-

miyor. F.S.'nin nasıl düşünmesi ve hissetmesi gerektiğini, bununla şu andaki ruh hali arasındaki farkı biliyorum ama olumlu düşünmesi için onu nasıl eğitebileceğimi bilmiyorum. De Cam bağlılık yitiminin olumlu düşünceler ve duygularla doldurulması gereken olumsuz bir durum olduğunu söylüyor ama bu F.S.'ye uymuyor. Boşluk onda değil. Aslında De Cam'daki politika ile psikoloji arasındaki boşluk, tam da onun düşünceleriyle kapanabiliyor. Ama bunlar yanlış düşüncelerse şayet nasıl olabilir bu?

Fena halde yardıma ihtiyacım var. Ama Dr. Nades'ten yardım isteyemem. Bana De Cam'ı verirken "Sana gereken her şeyi burada bulacaksın" demişti. Ona, bulamadığımı söyleyecek olursam çaresizliğimi itiraf etmiş gibi olurum ve o da bu vakayı benden alır. Hem bunun bir tür sınav vakası olduğunu sanıyorum, beni sınıyor. Öte yandan, bu deneyime ihtiyacım var; çok şey öğreniyorum, üstelik hasta da bana güveniyor ve benimle rahatlıkla konuşuyor. Bana anlattığı her şeyi saklı tuttuğumu bildiği için böyle yapıyor. Bu yüzden tedavi rayına oturup güvene artık gerek kalmayana kadar günlüğü kimseye gösteremem ve sorunları kimseyle paylaşamam.

Ama bu ne zaman olur bilemiyorum. Sanki aramızda güven hep önem taşıyacak gibi.

Davranışlarını gerçekliğe göre ayarlamasını öğretmeliyim ona. Yoksa Kasım ayında Bölüm Değerlendirmesi sırasında elektroşoka gönderilecek. Bu konuda baştan beri haklıydı.

9 EKİM

F.S.'den sağladığım malzeme onun için (ya da benim için) "tehlikeli" olmaya başlayınca bu deftere yazmayı kesmiştim. Bu akşam hepsini yeni baştan okudum. Bunu Dr. Nades'e asla gösteremeyeceğimi fark ettim. Bu yüzden devam edip canım ne isterse yazacağım. Benden yapmamı istediği şey de buydu zaten. Ama sanırım günlüğü ona göstermemi bekliyordu, ona göstermek isteyeceğimi düşünüyordu, ki başlarda öyle de yaptım. Ya da görmek istediğinde göstereceğimi sanıyordu. Dün günlüğü

sordu. Yazmayı bıraktığımı çünkü analiz dosyalarına geçirdiğim şeyleri tekrar etmekten başka bir işe yaramadığını söyledim. Belli ki hoşlanmadı ama bir şey de demedi. Aramızdaki egemenlik-boyun eğme ilişkisi bu son haftalarda değişmeye başladı. Yönlendirilmeye o kadar gerek duymuyorum artık ve Ana Jest'in taburcu olması, otizm incelemem ve T.R. Vinha'nın bantlarını başarıyla analiz etmemden sonra benim bağımlı olmam konusunda eskisi kadar ısrar edemiyor. Ama bağımsız olmamdan da hoşlanmayabilir. Defterin kabını yırttım; sayfaları Rheingeld'in kitabının arka kapağındaki boşlukta saklıyorum. Bulmak için çok sıkı bir arama gerekir. Bunu yaparken midem kötü oldu ve başıma bir ağrı saplandı.

Alerji: Bir insan binlerce kez polenlere dokunduğu ya da pireler tarafından ısırıldığı halde hiçbir tepki göstermeyebilir. Sonra bir viral enfeksiyon veya psişik travma geçirir ya da bir arı tarafından sokulur ve artık ne zaman bir çiçek tohumu ya da bir sinekle karşılaşsa hapşırmaya, öksürmeye, hıçkırmaya, ağlamaya başlar. Diğer bazı rahatsızlık verici maddelerde de durum aynıdır. İnsanın önce hassaslaşması gerekir.

"Neden bu kadar çok korku var?" diye yazmışım. Şimdi biliyorum. Neden hiç özel hayat yok? Haksız ve aşağılık bir şey bu. Hastalarla çalışan o değil, ben olduğum halde odasındaki "gizli" dosyaları okuyamıyorum. Öte yandan, kendime ait "gizli" şeylerim olamıyor. Sadece yetkili kişilerin sırları olabiliyor. Onların bütün sırları her zaman âlâ; yalan bile olsalar.

İyi dinle. İyi dinle Rosa Sobel. Tıp Doktoru, Psikoterapi Müth., Psikoskopi Müth. Sen de mi kaptırıyorsun?

Kimin düşüncelerini düşünüyorsun?

Altı haftadır günde 2 ila 5 saat arası bir insanın zihninin içinde çalışıyorsun. Soylu, bütünlüklü, sağlıklı bir kafa. Daha önce bunun gibisi üzerinde çalışmadın. Sadece sakatlanmış ve korkmuş kişilerle çalıştın. Daha önce hiç eşitin olana rastlamadın.

Tedaviyi kim yapıyor; sen mi o mu?

Ama onun hiçbir şeyi yoksa nesini tedavi etmem gerekiyor? Nasıl yardım edebilirim ona? Onu nasıl kurtarabilirim? Yalan söylemeyi öğreterek mi?

Son iki geceyi geç saatlere kadar Profesör Arca'nın on bir yıl önce ilk geldiği zaman, elektroşok öncesi yapılmış teşhis skoplarını inceleyerek geçirdim.

Bu sabah Dr. N. neden "eski dosyaları kurcaladığımı" sordu. (Demek Selena hangi dosyaların kullanıldığını haber veriyor ona. Skop odasının her santimetre karesini ezbere biliyorum ama yine her gün kontrol etmeye başladım orayı.) Entelektüellerde ideolojik bağlılık yitiminin gelişimini incelemek istediğimi söyledim. Entelektüalizmin olumsuz düşünüşe eğilim gösterdiği ve psikoza dönüşebileceği; buna yakalananların Dr. Arca gibi en iyi biçimde tedavi edilip hâlâ yeteneklerini koruyorlarsa taburcu edilmesi gerektiği konusunda görüş birliğine vardık. Çok ilginç ve ahenkli bir tartışma oldu.

Yalan söyledim. Yalan söyledim. Yalan söyledim. Kasıtlı olarak, bile bile yalan söyledim. O da yalan söyledi. O bir yalancı. O da bir entelektüel! Bir yalan o. Ve bir korkak; korkuyor.

Arca bantlarını perspektif kazanmak için görmek istedim. Flores'in eşsiz veya özgün biri olmadığını kendime kanıtlamak için. Öyleymiş. Farklılıklar çok çarpıcı. Dr. Arca'nın Bilinç boyutu muhteşemdi, bir mimari yapısı vardı ama Bilinçdışı malzeme o kadar bütünlüklü ve ilginç değildi. Dr. Arca çok daha bilgiliydi; düşünce devinimleri güç ve güzellik bakımından Flores'ten daha üstündü. Flores'in kafası çoğunlukla karmakarışık. Ona canlılık veren şey bu. Dr. Arca bir Soyut düşünce adamı, öyleymiş yani, benim gibi; bu yüzden bantları fazla ilgimi çekmedi. Flores'in zihnindeki sağlamlığı, zamansal ve uzamsal gerçekliği ve yoğun duyu berraklığını aradım.

Bu sabah skop odasında neler yaptığımı anlattım ona. Tepkisi (her zamanki gibi) beklediğimin aksi oldu. İhtiyarı çok seviyor; bu yüzden memnun olacağını düşünmüştüm. "Yani, bantları saklayıp zihnini yok ettiklerini mi söylüyorsunuz?" dedi. Bütün bantların eğitsel amaçla saklandığını anlattım ve "Arca'nın düşüncelerinin hâlâ var olduğunu bilmek seni memnun etmiyor mu?" diye sordum. Sonuçta kitabı gibi değil miy-

di, nasıl olsa er ya da geç yaşlanıp ölecek bir zihnin varlığını sürdürmesi. "Hayır!" dedi, "kitabı yasaklanıp bantlar gizli tutulduğu sürece, hayır. Ölürken bile ne özgürlük var ne de özel hayat. En kötüsü bu!"

Seanstan sonra elektroşoka gönderilecek olursa onun bantlarını yok edip edemeyeceğimi ve buna razı olup olmadığımı sordu. Böyle şeylerin yanlış dosyalanıp kolayca kaybedilebileceğini söyledim; ama korkunç bir kayıp gibi görünüyordu bu. Ben ondan bir şeyler öğrenmiştim; daha sonra başkaları da öğrenebilirdi. "Güvenlik belgesi olan insanlara hizmet etmek istemediğimi anlamıyor musunuz?" dedi. "Kullanılmak istemiyorum, asıl mesele bu. Siz beni kullanmadınız. Birlikte çalıştık. Cezamızı birlikte çektik."

Son zamanlarda aklı hep hapishanede. Kodeslere, çalışma kamplarına ilişkin hayaller, düşler kuruyor. Hapishanedeki bir adam nasıl özgürlüğü düşlerse, o da hapishaneyi düşlüyor.

Yolun sonu görünmeye başladı; elimden gelse hapse gönderirdim onu. Ama burada olduğu için şansı yok artık. Onun siyasi olarak tehlikeli olduğunu bildirsem alıp tehlikeliler koğuşuna koyar ve elektroşok uygularlar. Burada ona müebbet hapis cezası verecek bir yargıç yok. Yalnızca ölüm cezası veren doktorlar var.

Elimden gelen tek şey teşhis süresini olabildiğince uzatmak ve tam bir tedavi uygulayabilmek için eksiksiz bir ortak analiz talep etmek. Raporu tam üç kez yeni baştan yazdım; ama hem hastalığın ideolojik olduğunu bildiğimi belli edip (böyle yapmazsan raporu dikkate bile almazlar) hem de durumunu psikoskopiyi sürdürmeme izin verecekleri kadar hafif ve tedavi edilebilir göstermek çok zor. Elimizin altında ucuz ve basit bir tedavi yöntemi varken pahalı cihazlar kullanıp bir yıl daha harcamanın ne âlemi var? Ben ne dersem diyeyim onlar bunu ileri sürecekler. Bölüm değerlendirmesine iki hafta kaldı. Raporu reddedemeyecekleri bir şekilde yazmalıyım. Ama ya Flores haklıysa; bütün bunlar bir oyundan, yalan üstüne yalandan başka bir şey değilse ve TRTU daha en baştan "işini bitirin" emrini verdiyse?

(TARİHSİZ)

Bölüm değerlendirmesi bugün.

Burada kalırsam elimde bir güç olur. Yararlı bir şeyler yapabilirim; hayır hayır hayır yapamam, yapamıyorum, bir tek bunu bile yapamıyorum, bunu bile nasıl, nasıl durdurabilirim?

(TARİHSİZ)

Dün gece rüyamda, bir ayının sırtında dik yamaçlar arasındaki bir vadiden geçip yükseklere tırmandığımı gördüm; dağlar karanlık gökyüzüne uzanıyordu, kıştı, kayaların üzeri buz tutmuştu.

(TARİHSİZ)

Yarın sabah Nades'e istifa edeceğimi, Çocuk Hastanesi'ne geçmek istediğimi bildireceğim. Ama transferi onaylaması gerek. Yoksa ortada kalırım. Zaten ortada kaldım. Bunu yazmak için kapıyı kilitledim. Yazdıktan sonra kazan dairesine gidip hepsini yakacağım. Saklayacak yer kalmadı.

Koridorda karşılaştık. Yanında bir hademe vardı.

Elini tuttum. İri ve kemikliydi ve çok soğuktu. "Şimdi mi Rosa" dedi alçak sesle, "elektroşok, yani?" Merdivenleri çıkıp koridoru geçene kadar uzun bir yol vardır. "Hayır" dedim, "sadece birkaç test daha; herhalde EEG'dir."

"Öyleyse yarın görüşecek miyiz?" diye sordu. "Evet" dedim.

Ve görüştük. O gece yanına gittim. Uyanıktı. "Benim, Dr. Sobel, Flores. Benim, Rosa" dedim.

"Tanıştığımıza memnun oldum" dedi mırıltı halinde. Yüzünün sol tarafı felçli. Geçer.

Ben Rosa'yım. Ben gülüm. Gül. Gülüm ben. Çiçeği olmayan gül, tamamen dikenlerden oluşmuş gül, onun yaptığı zihin, onun dokunduğu el, kış gülü.

9
Beyaz Eşek

Eski taşlık yerde yılanlar vardı ama otlar o kadar yeşil ve sıktı ki her gün keçileri oraya getirirdi. "Keçiler şişmanlamış görünüyor" derdi Nana. "Nerede otlatıyorsun onları, Sita?" Sita da, "Eski taşlık yerde, ormanda" derdi. Nina, "Çok uzun bir yol" derdi. Hira Amca da, "Orada yılanlara dikkat et" derdi. Ne var ki onlar keçileri düşünüyorlardı, Sita'yı değil; bu yüzden, o da beyaz eşek hakkında onlara bir şey sormadı.

Eşeği ilk kez, ormanın kıyısında, pipal ağacı altındaki kızıl taşın üzerine çiçekler koyarken görmüştü. O taşı severdi. Tanrıça'ydı o, çok eskiydi, yuvarlaktı, ağaç kökleri arasında rahatça duruyordu. Oradan geçen herkes Tanrıça'ya çiçek bırakır veya üzerine biraz su dökerdi ve her ilkbaharda kırmızı boyası yenilenirdi. Sita, Tanrıça'ya bir ormangülü sunarken keçilerden birinin ormana kaçtığını düşünerek etrafına baktı; ama bir keçi değildi o. Gözüne takılan beyaz bir hayvandı, bir Brahman boğasından daha beyaz bir hayvan. Sita ne olduğunu

görmek için onu takip etti. Düz, yuvarlak kuyruksokumunu ve saçaklı bir urgana benzeyen kuyruğu görünce onun bir eşek olduğunu anladı; ama ne kadar da güzel bir eşekti o! Kimindi acaba? Köyde üç eşek vardı ve bunlardan ikisi Çandra Bose'ye aitti; hepsi de boz, sıska, dertli, çilekeş hayvanlardı. Bu ise uzun, ince, zarif bir eşekti, harika bir eşek. Çandra Bose'ye ait olamazdı ya da köyde herhangi birisine veya başka bir köyde herhangi birisine. Yuları veya gemi yoktu. Yabaneşeği olmalıydı; ormanda yalnız yaşıyordu herhalde.

Yeterince emin olduktan sonra, akıllı Kala'ya ıslık çalıp keçileri topladığında ve ormanda beyaz eşeğin gittiği yere gittiğinde, önce bir patika göründü, sonra eski taşların bulunduğu yere geldiler; her biri bir ev kadar büyük taş bloklar yarı toprağa gömülü yarı otlarla ve asmalarla kaplıydı; beyaz eşek de ağaçların altındaki karanlıkta durmuş, ona bakıyordu.

O anda eşeğin bir tanrı olduğunu düşündü; çünkü alnının ortasında tıpkı Şiva'nınki gibi bir üçüncü göz vardı. Ama eşek dönünce bunun bir göz değil boynuz olduğunu anladı: Bir inek veya keçinin boynuzu gibi kıvrık değil, bir karacanın boynuzu gibi daha düz, sivri, tek bir boynuz, gözlerin arasında, Şiva'nın gözü gibi. Öyleyse, bir tür tanrı eşek olabilirdi bu. Sita bu ihtimali düşünerek asmalar arasından sarı bir çiçek aldı ve avcunda uzatarak ona sundu.

Beyaz eşek Sita'ya, keçilere ve çiçeğe bakarak bir süre durdu, sonra büyük taşların arasından yavaşça ona doğru geldi. Keçiler gibi ayrık toynakları vardı ve onlardan daha düzgün yürüyordu. Çiçeği kabul etti. Burnu pembemsi-beyazdı ve Sita'nın avcuna soluduğu kısmı son derece yumuşaktı. Sita hemen başka bir çiçek aldı ve eşek onu da kabul etti. Ama Sita onun yüzünün kısa, beyaz, kıvrak boynuzu ile beyaz, ürkek kulaklarının bulunduğu kısmını okşamak istediğinde, siyah badem gözleriyle onu süzerek oradan uzaklaştı.

Sita biraz korkmuştu ondan, onun da kendisinden biraz korkmuş olabileceğini düşündü; yarı gömülü kayalardan birinin üzerine oturdu ve aylardır gördükleri en güzel otları yemekle meşgul keçileri seyreder gibi yaptı. O sırada, eşek yeniden yak-

laşmış, Sita'nın yanında duruyordu; kıvırcık sakallı çenesini onun kucağına yasladı. Burun deliklerinden çıkan soluk Sita'nın bileğindeki ince cam bilezikleri oynatıyordu. Yavaşça ve dikkatlice beyaz, ürkek kulakların dibini, boynuzun dibindeki ince, sert kılları, ipeksi ağzını okşadı; beyaz eşek de yanında durmuş, uzun uzun, ılık ılık soluyordu.

O günden sonra her gün, yılanlardan ötürü dikkatle yürüyerek keçileri oraya götürdü. Keçiler şişmanlamaya başlamıştı; arkadaşı eşek ise her gün ormandan çıkıyor, sunduklarını kabul ediyor ve ona eşlik ediyordu.

"Bir dana ve yüz rupi" dedi Hira Amca. "Onu daha azı için evlendireceğimizi sanıyorsan delirmiş olmalısın!"

"Moti Lal tembel bir adam" dedi Nana. "Pis ve tembel."

"Yani kendisi için çalışacak ve temizlik yapacak bir kadın arıyor! Ve onu da sadece bir dana ve yüz rupiye alacak!"

"Belki evlenince akıllanır" dedi Nana.

Böylece, Sita'nın, onu akşamları keçileri eve getirirken izleyen, diğer köyden Moti Lal ile evlenmesi için söz kesildi. Sita yolun karşısından kendisini izlediğini görmüştü ama dönüp hiç bakmamıştı ona. Bakmak istememişti.

"Bugün son gün" dedi beyaz eşeğe, keçiler büyük, oyulmuş, devrik taşlar arasında otluyorken ve orman şakıyan sessizliğiyle hepsini birden çevreliyorken. "Yarın Uma'nın kardeşiyle birlikte gelip ona buranın yolunu göstereceğim. Köyün keçilerini o güdecek artık. Yarından sonra benim düğün günüm."

Beyaz eşek kıvırcık, ipeksi sakalını Sita'nın eline yaslayarak kımıldamadan durdu.

"Nana altın bileziğini bana veriyor" dedi eşeğe. "Kırmızı bir sari giyeceğim; ayaklarıma ve ellerime kınalar yakılacak."

Eşek kımıldamadan durup dinledi.

"Düğünde tatlı pirinç yenilecek" dedi Sita ve ağlamaya başladı.

"Hoşça kal beyaz eşek" dedi. Beyaz eşek ona yan yan şöyle bir baktı ve yavaşça, arkasına dönüp bakmadan ondan uzaklaştı, ağaçların altındaki karanlığa doğru yürüdü.

10
Anka

Konsolun üstündeki radyo yanan asit gibi tıslayıp cızırdadı. Cızırtılar arasında bir ses zaferlerle böbürleniyordu. "Kasaplar!" diye çıkıştı sese. "Kasaplar, yalancılar, aptallar!" Ama kütüphanecinin gözlerinde öfkesini tıpkı havaya pençe atmaya çalışırken boğulup kalan zincirli bir köpek gibi durduran bir ifade vardı.

"Sen bir Partizan olamazsın!"

Kütüphaneci hiçbir şey söylemedi. Bir şey söyleyebilseydi de söylemezdi herhalde.

Radyonun sesini kıstı –asla kapatamazdınız onu; yoksa son sahneyi kaçırırdınız, sonuç bölümünü– ve yatakta kütüphaneciye yaklaştı. Aşinaydı ona: Yuvarlak, soluk bir yüz, kanlı akları olan koyu renk gözler, koyu renk, sık saçlar, dirsekten bileğe kadar kollarında ve elleriyle parmaklarının üzerinde kıllar, kollarının alt kısmında, göğsünde, kasıklarında ve bacaklarında kıllar ve şehir kendini sokak sokak, sinir sinir parçalarken

ve radyo yalanlarla parazitli yalanlar arasında gidip gelirken otuz saattir bakımını üstlendiği kalın yapılı, terli, acılı vücudu.

"Hadi, öyle deme bana!" dedi onun suskunluğuna. "Onlarla beraber değildin. Sen onlara karşıydın."

Tek bir söz söylemeden, kısa ve öz olarak, itiraz ettiğini gösterdi.

"Ama gördüm seni! Ne yaptığını tam olarak gördüm. Kütüphaneyi kilitledin. Neden seni aramaya oraya geldim sanıyorsun? Onlardan birine yardım etmek için karşıya geçeceğimi sanmıyorsun ya!" Küçümseyici bir gülüş attı ve gereken sessizlik anını tam zamanında sundu ona. Radyo inceden tıslad, sonra gene parazite döndü. Yatağın ucuna, tam kütüphanecinin görüş hattına, cepheye ve merkeze oturdu.

"Seninle göz aşinalığım vardı; kim bilir ne zamandır... Birkaç yıl olmuştur kesin. Oradaki öteki odam meydana bakıyor. Tam kütüphanenin karşısında. En az yüz kez, sabahları kütüphaneyi açarken gördüm seni. Bu sefer de öğleden sonra ikide kapattığını gördüm. O dövme demir kapıları kapatıyordun. 'Ne yapıyor bu?' dedim Sonra otomobilleri ve o baş belası motosikletleri duydum. Hemen perdeyi çektim. Ama perdenin arkasında durup seyrettim. Tuhaf, biliyor musun? O kadar yakın olduklarını bilseydim, yemin ederim, vakit kaybetmeden yatağın altına saklanırdım. Ama orada durdum ve seyrettim. Bir oyunu seyreder gibiydi!" dedi belirsizliğin konuşkanlığıyla. Aslında, pek de haksız olmayan bir korkunun verdiği heyecanla, perdeyle pencere pervazı arasından dışarıyı gözetlerken elinde olmadan evi ölçüp biçtiğini düşünmüştü. Sonra onu o kadar erken harekete geçiren o duygunun canlanması mıydı?

"Önce bayrağı indirdiler. Herhalde teröristlerin bile işleri sırasına uygun yapması gerekiyor. Aslında, belki de en gelenekçi onlar. Kendilerinden beklenen her şeyi yapmak zorundalar... Neyse, seni kapıları kilitledikten sonra o yan kapıya, bodrum girişine dolanırken görmüştüm. Herhalde palton dikkatimi çekti; ona dikkat etmeden dikkatimi çekti, sarımsı-kahverengi rengiyle. Sonra, hepsi ön merdivenlere doluşup –bir yemeğe

üşüşen karıncalar gibi diye aklımdan geçiriyorum şimdi bileyan kapıdan dağıldıktan sonra tekrar ortaya çıktılar ve motosikletlerine atlayıp başka bir yeri dağıtmaya gittiler; ben de yan kapıda asılı kalanın duman mı yoksa sadece toz mu olduğunu düşünüyordum. Sonra palton aklıma geldi; çünkü dumanrengiydi, sarımsı-kahverengi. O paltoyu bir daha hiç görmediğimi düşündüm. Kütüphaneciyi yanlarında getirmemişlerdi. Öyleyse, seni vurmuşlardır diye düşündüm, içeride kitaplarla birlikte. Ama kapıları kilitlediğin ve sonra içeri girdiğin aklımdan çıkmıyordu. Neden böyle yaptığını bilmiyordum. Kapıları kilitleyip oradan gidebilir, uzaklaşabilirdin çünkü. Meydanda tek bir kişi bile yoktu. Biz sıçanlar sıçan deliklerimizde saklanıyorduk. Sonunda düşündüm. Bununla yaşayamazdım ve seni aramaya çıktım. Meydandan geçtim. Sabahın dördü gibi boştu. Dingindi. Korkmuyordum. Sadece seni ölü olarak bulmaktan ürküyordum. Bir yara, kan görmekten. Kan görmeye dayanamam. Tahammül edemem. Ben de içeri girdim; ağzım kupkuruydu, kulaklarım çınlıyordu ve seni bir kucak dolusu kitapla gelirken gördüm!" Güldü; ama bu kez sesi çatlaktı. Yüzünün sol tarafını ona döndü; yan gözle ona bakıyordu.

"Neden içeri geri döndün? Sonra, onlar oradayken ne yaptın? Saklandın herhalde. Gittikleri zaman da ortaya çıktın ve yangını söndürmeye çalıştın."

Hafifçe başını salladı.

"Evet, öyle yaptın" dedi. "Sen söndürdün. Yerde su vardı, bir de kova."

Kütüphaneci bunu inkâr etmedi.

"Kitapların bu kadar kolay alev alacağını sanmazdım. Yoksa bir parça gazete mi aldılar veya katalog ya da eski bir dosya? Belli ki yanıcı bir şey almışlardı. Bütün o duman, korkunçtu. İçeri girdiğim anda boğulur gibi oldum; orada, giriş katında sen nasıl nefes aldın, bilmiyorum. Her neyse, yangını söndürdün ve dumandan ötürü dışarı çıkmak zorundaydın ya da yangının tam olarak sönüp sönmediğinden emin değildin; bu yüzden hemen bazı değerli kitapları aldın ve kapıya koştun..."

Yine başını salladı. Gülümsüyor muydu?

"Evet, öyle! Ben geldiğimde merdivenlere doğru sürünüyordun, dizlerinin üzerinde sürünüyordun ve o kitapları taşımaya çalışıyordun. Dışarı çıkabilir miydin, bilmiyorum; ama uğraşıyordun."

Başını eğdi ve bir şey fısıldamaya çalıştı.

"Her neyse. Konuşma. Sadece söyle bana, hayır söyleme, bundan sonra sen nasıl Partizan olabilirsin. Sadece birkaç kitap için hayatını verdikten sonra!"

Fısıldamak için uğraştı, bakırın üzerindeki çelik bir fırça gibi; dumanın sesinde bıraktığı buydu. "Değerli değil" dedi.

Kütüphanecinin ne dediğini işitmek için ona doğru eğilmişti. Doğruldu, eteğini düzeltti ve hafif küçümser bir edayla konuştu.

"Hayatımızın değerli olup olmadığını yargılama hakkımız var mı, bilmiyorum."

Ama kütüphaneci tekrar başını salladı ve sessiz, anlamsız, inatla fısıldadı: "Kitaplar."

"Yani kitaplar değerli değil mi diyorsun?"

Kütüphaneci başını eğdi; yüzü gevşemiş, sonunda kendini anlatabildiği, açıkça söyleyebildiği için rahatlamıştı.

Şüpheyle kütüphaneciyi süzdü. Radyoda olduğundan daha öfkeliydi; sonra öfkesi, parmakların arasında çevrilen demir para gibi tersine döndü ve gülmeye başladı. "Sen delisin!" dedi onun elini tutarak.

Kütüphanecinin eli geri kalan yerleri gibi kalındı; güçlü ama nasırsız. Tam bir masa başı işçisinin eli. Dokunduğunda sıcaktı.

"Bir hastanede olmalısın" dedi üzüntüyle. Konuşmamalısın, biliyorum. Ben konuşmadan duramıyorum ama sen cevap verme; hastaneye gitmeliydin, biliyorum. Ama nasıl gidecektin... Hiç taksi yok; hastaneler de ne haldedir, Tanrı bilir. Ya da kimleri kabul ediyorlardır. Ortalık yatışır ve telefonlar tekrar çalışmaya başlarsa bir doktor çağırmaya çalışacağım. Eğer doktor kaldıysa. Bunlar bitince geriye bir şey kalırsa."

Ona bunu söyleten sessizlikti. Sessiz bir gündü. Sessiz günlerde motosikletlerin, makineli tüfeklerin sesini duymak isterdiniz neredeyse.

Kütüphanecinin gözleri kapalıydı. Dün akşam ve gece boyu zaman zaman, nefes almasını zorlaştıran ağrılar girmişti, astım veya kalp krizi gibi, korkutucu. Nefes darlığı vardı ve şimdi daha da kötüydü ama ne kadar yıpranmış ve rahatsız olsa da dinleniyordu; daha iyi olmalıydı. Hem duman solumuş birine doktor nasıl yardım edebilir? Pek fazla bir şey yapamaz muhtemelen. Doktorlar nefes alamama, ihtiyarlık ya da sivil itaatsizlik gibi şeylerde pek başarılı değildi. Kütüphaneci bu ülkenin ölümüne neden olan şey yüzünden acı çekiyordu; onun hastalığı bu ülkenin yurttaşı olmaktı. Haftalardır sürüyordu, hoparlörler, makineli tüfekler, patlamalar, helikopterler, yangınlar, sessizlikler; siyasi organlar sağaltılamaz haldeydi ve ıstırap sürekli artmıştı. Biraz lahana, bir kilo yiyecek için kilometrelerce gidiyordunuz. Bir gün köşedeki tatlıcı açıktı ve çocuklar portakallı gazoz alıyordu. Ertesi gün ise yoktu; köşedeki bina havaya uçmuş, yanmıştı. Siyasetin leşi. İnsanların yüzleri kent merkezindeki binaların, büyük otellerin ön cepheleri gibiydi: boş ve beyhude, tüm panjurlar kapalı. Geçen cumartesi gecesi Anka Tiyatrosu'na bir bomba atmışlardı. Otuz ölü var demişti radyo, sonra da altmış ölü; ama onu hiddetlendiren ölümler değildi. Şanslarını denemişlerdi, bir iç savaşın ortasında bir oyun seyretmeye gitmişlerdi, şanslarını denemiş ve kaybetmişlerdi. Bunda hem gözü peklik hem de adalet vardı. Ama eski Anka Tiyatrosu, o bina... Kaç tane küstah hizmetçiyi, kız kardeşi, sırdaşı, dulu, Olga Prozorova'yı ve üç harika hafta boyunca Nora'yı oynadığı sahne; kırmızı perde, kırmızı uzun tüylü kadife koltuklar, kirli avizeler ve alçı süslemeler, bütün o sahte ihtişam, o oyuncak kutusu, o insan ruhunun savunmasız ve savunulamaz payandası; işte tüm bunlara zarar vermek aşağılık bir şeydi.

Bombalarını kiliselere atsalar daha iyiydi. Orada, ürkmüş ruh, bedenin yanmış ete dönüştüğünü anlamaya fırsat bulamadan, doğrudan cennete giderdi. Tanrı yanındayken, Tanrı'nın evindeyken, ters giden bir şey olabilir mi? Ama ölü oyun yazarı ve bir sürü sahne görevlisiyle aptal oyuncu korunmadan yoksundu. Her şey ters gidebilirdi ve her zaman giderdi. Işıklar sönerdi ve çığlıklar, itiş kakış, koşuşturma, tarif edilmez bir

lağım kokusu ve işte buraya kadar Molière, Pirandello ya da cumartesi akşamı Anka Tiyatrosu'nda kimden bir şeyler oynuyorlarsa. Tanrı hiçbir zaman o tarafta değildi. O, övgüleri kabul ederdi, suçlamaları değil. Tanrı bir doktordu aslında, ünlü bir cerrah: Soru sormayın, sorulara cevap vermem ben; ödemeniz gerekenleri ödeyin; istersem sizi kurtarırım ama kurtarmazsam da bu sizin suçunuz.

Bu düşüncesinin bayağılığından ötürü kendine kızarak, yatağın başucundaki masayı yeniden düzenlemeye girişti. Birisine kızması gerekiyordu. Orada Tanrı'dan ve kütüphaneciden başka kimse yoktu ve kütüphaneciye kızmak istemiyordu; tıpkı şehir gibi o da hastaydı. Ve öfke, kütüphaneciye duyduğu ve kendisine büyük zevk veren güçlü erotik çekimin saflığını bozardı. Yıllardır bir erkeğe bakmanın tadını böyle çıkarmamıştı; o hazzın kaybolduğunu, yok olduğunu sanıyordu. Kütüphanecinin hastalığı onun yaşı açısından bir avantajdı. Olayların olağan akışı içinde, kütüphaneci onu bir kadın olarak, sadece yaşlı bir kadın olarak görürdü ve kütüphanecinin körlüğü onu da kör ederdi; ona bakmazdı bile. Ama onu soyduktan ve vücuduna bakım yaptıktan sonra, ikiyüzlülükten korunuyordu ve arzunun masum hazzıyla o tıknaz ve masum vücuda hayranlık duyabilirdi. Adamın zihni ve ruhu hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyordu; tek bildiği cesaretli olduğuydu ki iyi bir şeydi bu. Daha fazlasını bilmesi gerekmiyordu. Aslında istemiyordu da. Konuştuğunda bütün söylediğinin o iki aptalca, kibirli kelime olmasına üzülüyordu: "Değeri yok" demişti, kendi hayatını mı yoksa hayatı pahasına kurtarmaya çalıştığı kitapları mı kastederek. Hangisi olursa olsun kastettiği, bir Partizan için davadan başka hiçbir şeyin değeri olmadığıydı. Bir kütüphanecinin varlığı, birkaç kitabın varlığı: fasa fiso sadece. Gelecekten başka hiçbir şeyin anlamı yoktu.

Ama o bir Partizan ise, neden kitapları kurtarmaya çalışmıştı?

Yönetime bağlı kalan birisi o kahverengimsi-sarı, duman dolu odada tek başına kalıp yangını söndürmeye, kitapları yanmaktan kurtarmaya çalışır mıydı?

Elbette, kendi kendini yanıtladı. O adamın kanaatlerine, teorilerine, inançlarına göre evet, kesinlikle, elbette! Kitaplar, heykeller, binalar, cesetlerin değil ışıklı lambaların asılı olduğu lamba direkleri, saat sekiz otuzda Molière, akşam yemeğinde sohbet, mavi formalı, okul çantalı talebe kızlar, düzen, terbiye, geleceği mümkün kılan geçmiş... Yönetimden yana olanlar bunları savunurdu. O da sadakatle savunmuştu. Ama ciğerleri sökülene kadar öksürürken yerde sürünerek, birkaç kitabı tutmaya da uğraşır mıydı? Değerli bile değiller üstelik; kütüphanecinin söylemeye çalıştığı buydu, şimdi anlıyordu onu: Değerli bile değil; bu kütüphanede hiç değerli kitap yoktu muhtemelen. Sadece kitaplar, herhangi birkaç kitap; kanaatleri, inançları olduğu, hayatını buna adadığı için değil, sadece bir kütüphaneci olduğu için. Kitaplarla ilgilenen bir kişi. Onlardan sorumlu.

"Kastettiğin bu mu?" diye sordu ona yavaşça; çünkü kütüphaneci uyuyakalmıştı. "Seni buraya bu nedenle mi getirdim?"

Radyodan bir cızırtı geldi; ama akışa ihtiyacı yoktu. Kütüphanecinin uykusu onun seyircisiydi.

Tepe

11
Intrakom

KAPTAN: Günaydın, günaydın, herkese günaydın. Kaç kişiyiz bu uzay gemisinde? Bir bakalım. Bir kere, ben, Kaptanınız, tabii. Bir de Birinci Zabit var; kendisi biraz, nasıl desem, farklı. Kulakları değil ama. Tuhaf kulaklı İkinci Kaptanlar gördüm; ama onda sorun bu değil. Sonra, Başmühendis var; kendisinin kelime dağarcığı kalp krizi belirtileriyle sınırlıdır. Sonra Deli İkinci Zabit var. Şu anda Mürettebat Dinlenme Salonu'nda kilitli kendisi; sandalye ve koltukların dolgusunu parçalamakla ve gizli aydınlatma armatürlerine bilardo topları fırlatmakla meşgul. Sonra da Telsiz Zabiti var; daima kulaklık takar ve cızırtılı telsizinin üzerine iki büklüm eğilmiş olur. Bu cızırtı yıldızların yaptığı gürültü anladığım kadarıyla. Bayağı gürültü var odada. Hepimiz bu kadar mıyız? Aklıma gelen başkası yok. Sayıca az bir mürettebat ama seçme; tamamen zabitlerden oluşuyor. Toplam kaç ediyor, altı mı?

BİRİNCİ ZABİT: Beş.

KAPTAN: Sadece beş mi? Emin misin, Bay Balls?

BİRİNCİ ZABİT: Olumlu.

KAPTAN: Pekâlâ, beş olsun. Matematiğinin iyi olduğunu biliyorum. Ama sanki birisi daha varmış gibi geliyor bana.

BİRİNCİ ZABİT: Muhtemelen, efendim, aynı zamanda Aşçı olarak kendinizi bir daha sayıyorsunuz.

KAPTAN: Bana "efendim" deme, Bay Balls. Pekâlâ. İşte böyle, Sınıf F, b-1951, Tip 36-25-38, Boy 13, Dünya'dan dış yönde (Terra, 3 Solis) Güney Orion Kolu istikametinde bir keşif gezisi yapmakta olan, ekmek ağacı yüklü uzay gemisi *Mary Jane Hewett* mürettebatı. Şimdiden muazzam mesafe katettik; bilmem kaç ışık yılı ama sanki bir arpa boyu yol katetmemiş gibiyiz.

Özür dilerim. Öğle yemeğini hazırlamam gerek.

Deli İkinci Zabit'i beslemek kolay değil; çorba oluğunu sandalye dolgusuyla tıkadı. Mürettebat Dinlenme Salonu'nun kapısında küçük bir delik, posta deliği gibi bir şey açmak zorunda kaldık. Deli İkinci Zabit uyuyana kadar bekliyoruz; çünkü uyanıksa ve geldiğimizi duyarsa ellerini uzatıp sol elinin ortaparmağıyla ayıp işaretler yapıyor veya bize bilardo topları fırlatıyor. Uyuduğu veya küsüp somurttuğu zaman, yemeğini delikten içeri itiveriyoruz. Biraz zaman geçince, kapının alt kısmına kulağınızı dayarsanız, Deli İkinci Zabit'in yemeği hapur hupur yediğini duyabilirsiniz. Artıklar da delikten geri geliyor. Son zamanlarda geri gelenler çok az. Anlaşılan yemeğin tamamını yiyor ya da onlarla başka bir şeyler yapıyor. Kimi zaman merak ediyorum, içeride başka birisi daha mı var diye. Ortalama cüsseli bir kadın Deli İkinci Zabit için çok fazla yiyor sanki.

Başmühendis, mutfağa gitmeden önce Gemi Seyir Defteri için günlük raporunu alabilir miyim.

BAŞMÜHENDİS: Emredersin Kaptan. Sıkıştırılmış hidrojen tankı A-30 sızıntı yapıyor. Sızıntı halen önlenemedi. FC-599 ön devresindeki arıza devam ediyor ve CCS-2 merkezi soğutucu depo alanında basınç artışına yol açıyor. Anti Madde Yalıtkanı'ndaki çatlak soruşturulmakta ve onarım prosedürlerinin uygulanmasının uygulanabilirliği hakkında rapor hazırlanmakta.

KAPTAN: Onarım prosedürlerinin uygulanamaz olduğu anlaşıldı. Hangi prosedür öngörülüyor?

BAŞMÜHENDİS: Otomatik Kendini Yok Etme.

KAPTAN: Tanrım!

BAŞMÜHENDİS: Seyir Defteri kaydına devam: Kanat Bir'de geniş çaplı meteor hasarı var ve şu anda tam güçte çalışmıyor. Kanat İki, işlevlerindeki dengesizliğin yol açtığı yavaş dönüşü dengelemek için 81.000 mil kısaltıldı. Sonuçlar (Gemi Zamanı'yla) beş ila on üç gün içinde görülebilir. Geminin otomatik kendini yok etme üniteleri çalışmıyor; kısa devre sonucu otomatik kendini yok etme ünitelerinin otomatik olarak kendilerini yok ettiğinden şüpheleniyoruz.

KAPTAN: Yani otomatik kendini yok etme ünitelerinin hepsi kendini yok etti mi diyorsun?

BAŞMÜHENDİS: Olumlu, Kaptan, aşağı yukarı öyle.

KAPTAN: Yani, Anti Madde Yalıtkanı'ndaki çatlak büyürse gemiyi yok edemeyiz, öyle mi? Ama kendimizi yok edemezsek ve Anti Madde Yalıtkanı patlarsa, yakındaki elli yıldız ve gezegenleri de bizimle birlikte yok olup gider; uzayın bu bölgesi ortadan kalkar. Anti madde bir F-2 yıldızıyla karşılaşırsa yıkım, zincirleme reaksiyona dönüşür ve tüm Galaksi yok olabilir!

BAŞMÜHENDİS: Bu çatlak üzerinde çalışıyoruz, Kaptan.

KAPTAN: Biz dediğin kim? Makine Dairesi'nde sadece bir kişisin. Öyle değil mi?

BAŞMÜHENDİS: Doğrudur, Kaptan. Ama birkaç kişi daha olsa fena olmazdı hani.

KAPTAN: Bilirim, böyle durumlarda hep öyle dersin, "Bolts". Ama sana güvenimiz sonsuz. Sen müthiş iyi bir başmühendissin, bir kadın için.

BAŞMÜHENDİS: Teşekkür ederim, Kaptan. Artık çatlağımın başına döneceğim ben.

KAPTAN: Güzel, ben de mutfağa gidiyorum. Tuhaf! Şimdi göz ucuyla şöyle arkaya baktım da, sanki G Koridoru'nda birisi yürüyor gibiydi. G Koridoru, bu geminin hiç kullanılmayan bir bölümüne gidiyor: Atletik Süspansuar Deposu. Kimin işi olur orada? Bay Balls? Orada mısın Bay Balls?

BİRİNCİ ZABİT: Bilgisayar Merkezi'ndeyim, Efendi Kaptan.

KAPTAN: Bana "Efendi" demeyi keser misin, Bay Balls? Tuhafıma gidiyor. "Sparks" neredesin? "Sparks"? Hemen intrakomdan Köprü'ye rapor ver. "Sparks"?

TELSİZ ZABİTİ: Şşşş! Telsizi dinliyorum. Anlaşıldı. Tamam.

KAPTAN: Tamamdır. "Bolts" Anti Madde Yalıtkanı'nın yanında; ben de burada Köprü'deyim, mutfağa gitmeye çalışıyorum. Etti dört. Beş, eee, beşinci kim? Hah, tamam. Deli İkinci Zabit, hemen yerini intrakomdan Köprü'ye bildir.

DELİ İKİNCİ ZABİT: Büyük rüzgârların getirdiği dalgaların suyun hiç olmadığı kadar beyaz ve ağır dalgakıranları dövdüğü, köpüren bir tuz denizi üzerinde yükselen kulelere kıl payı, ucu ucuna tutunmuşum. Bir bıraktım mı kayalıklarda parçalanacak, tonlarca köpüren tuz altına gömülecek, kuru denizde boğulacağım. Bırakmazsam hep buraya tutunmak zorundayım, hep, hep. Peki, ne için? O kadar sıkıldım ki çığlık atasım geliyor. Bütün gücümle çığlık atıyorum ama rüzgârın uğultusu ve çöken tuzun gürültüsünden kimse duyamıyor. Umarım siz eğleniyorsunuzdur.

KAPTAN: Ne?

DELİ İKİNCİ ZABİT: Gemi kendini yok etmeden önce, umarım oyalanacak bir şeyler bulmuşsunuzdur. Sanırım, bırakacağım artık.

KAPTAN: Dur! Dinle, "Bats", Mürettebat Dinlenme Salonu'nda senden başka kimse var mı?

DELİ İKİNCİ ZABİT: İşte gidiyorum. Eeeee-yahhhhhh! Tanrım! Şeker bu.

KAPTAN: Pekâlâ, toplamda altımız varız anlaşılan. G Koridoru'nda kimse olamaz yani. Orada birisi var sanmışım sadece.

BİRİNCİ ZABİT: Kaptan, gemide sadece beş kişi var.

KAPTAN: Nasıl bu kadar emin olabiliyorsun, Bay Balls?

BİRİNCİ ZABİT: Matematik. Reel sayıların toplamı, o kadar. Sen 1, Ben 1, "Bolts" 1, "Sparks" 1, "Bats" 1. 1 artı 1 artı 1 artı 1 artı 1 eşittir 5.

KAPTAN: Olabilir. İstatistikle her şeyi ispat edebilirsin. Ama ya saymadığın bir 1 varsa?

BİRİNCİ ZABİT: Kim?

KAPTAN: Bunu ben *sana* soruyorum, Bay Balls.

BİRİNCİ ZABİT: Kaptan, arz ederim, öğle yemeği vakti geldi ya da akşam yemeği vakti ya da her ne vaktiyse.

KAPTAN: Ya irrasyonel sayılar ne olacak, Bay Balls? Ha?

BİRİNCİ ZABİT: Arz ederim, Kaptan, matematiği bana ve geminin bilgisayarlarına bıraksanız...

KAPTAN: Pekâlâ, pekâlâ. Yemekte ne istersin?

BİRİNCİ ZABİT: Siz neyi münasip görürseniz, Kaptan?

KAPTAN: Hep bunu düşünmekten bıktım ve yoruldum; sürekli yemek planlamaktan. Bir kutu Campbell marka, hazır, domatesli pirinç çorbası açacağım; ister beğenin ister beğenmeyin! Ne zaman bir şeyi gerçekten anlama eşiğinde olsam, ne zaman bir şeylere vakıf olacak olsam, ne zaman kocaman bir geminin kaptanı olduğumu idrak etsem, her şeyi bir kenara bırakıp karar vermem gerekiyor: peynirli makarna mı pirinç pilavı mı? Yemekleri bir süre başkası yapamaz mı sanki?

BİRİNCİ ZABİT: Başka kimse yemek yapmayı bilmiyor.

KAPTAN: İçinizden kim olsa, benim gibi, bir kutu hazır çorbayı ısıtabilir.

BİRİNCİ ZABİT: İkinci Zabit denemişti, hatırlarsanız...

KAPTAN: Yani, çoğunuz. Bir robot bile yapabilir bunu. Neden mutfak robotlarımız yok? Neden uygun şekilde tasarlanmadık? Sorun şu ki bu mürettebat tembel, dağınık, düzensiz. Ve sorunun özü, dağılmanın asıl kaynağı, düzenli bir gemi yönetme gayretlerimin takıldığı engel tek bir kişi, mürettebattan tek bir kişi ve sanırım, kimden bahsettiğimi hepiniz biliyorsunuz.

BİRİNCİ ZABİT: Olumlu.

BAŞMÜHENDİS: Ah, evet.

DELİ İKİNCİ ZABİT: Ben bilmiyorum. Ama zavallı Tom üşüdü, Kaptan. "Sparks" dinliyor musun? "Sparks", gel lütfen. Lütfen gel!

TELSİZ ZABİTİ: Şşşş! Telsizi dinliyorum. Anlaşıldı. Tamam.

KAPTAN: Olmaz! Şu lanet olası kulaklığı çıkar ve bir dakika olsun beni dinle, "Sparks".

TELSİZ ZABİTİ: Kaptan, keşke kulaklığı çıkartabilseydim. Bazen telsizi kapatabilmeyi bile istiyorum. Ama yapamam. Bazen ses

gidiyor, biliyorsun. Öyle zamanlar oluyor ki günlerce, haftalarca, aylarca hiçbir şey duyamıyorum, yıldız hışırtısı bile. Ama dinlemeye devam etmek zorundayım: Ya ses tekrar gelirse veya bir mesaj bu arada? Şimdi de öyle işte. Beş gündür (Gemi Zamanı) bir mesaj alamadım. Ama ya tam şu anda bir mesaj gelirse? Ya tam şu anda bir mesaj gelirse ve ben o sırada mutfakta çorba ısıtıyor olursam? Ya tam şu anda bir mesaj gelirse ve ben o sırada intrakomda konuştuğum için onu kaçırırsam? Sizinle bir sorunum yok; ayak bağı olmak da istemiyorum ama Telsiz Zabitliği işte böyle bir şey. Anlaşıldı ve...

KAPTAN: Olmaz. Şimdi intrakomda kal ve *bu* mesajı dinle. Diğer gemilerde de Telsiz Zabitleri var, biliyorsun ve hiçbiri senin gibi değil. Kafalarına kulaklığı geçirip, sürekli ağızları açık, salak salak oturmuyorlar orada. *Haberleşiyorlar.* Filo'nun diğer gemileriyle konuşuyorlar. Haberleri ve talimatları alıyorlar, her türden bilgi alışverişinde bulunuyorlar ve uzayın sonsuz sıkıcılığını alt etmek için arkadaşlarıyla sohbet ediyorlar. Sen neden yapamıyorsun bunu? Bizim de arada bir Filo'nun geri kalanıyla konuşmak istediğimizi anlamıyor musun?

TELSİZ ZABİTİ: Ama ben Filo'nun dalga boyunu dinlemiyorum ki.

KAPTAN: Nedenmiş o?

TELSİZ ZABİTİ: Çünkü mesajı yakalamaya çalışıyorum.

KAPTAN: Hangi mesajı?

TELSİZ ZABİTİ: Daha önce duymadığımız.

KAPTAN: Ne için?

TELSİZ ZABİTİ: Mesela, nereye gittiğimizi söyleyebilir: bizim ve Filo'nun diğer gemilerinin...

KAPTAN: Gittiğimiz sürece, nereye gittiğimizin ne önemi var? Dinle, "Sparks", seni böyle fırçalamak istemiyorum. Sana sonuna kadar güvenmek isteriz. Müthiş iyi bir telsiz zabitisin sen, bir kadın için. Ama...

TELSİZ ZABİTİ: Özür dilerim, Kaptan, yıldız hışırtısı duyuyorum. Anlaşıldı ve tamam.

KAPTAN: Ah, hadi oradan, Bay Balls, Köprü'ye gelir misin lütfen. Ben mutfakta, çorbayı ısıtıyor olacağım.

BİRİNCİ ZABİT: Kaptan, dur. Havada tuhaf bir şey var. Geminin atmosferik dolaşım sisteminde bir şey.

KAPTAN: Muhtemelen "Bolts"un hidrojen sızıntısıdır.

BİRİNCİ ZABİT: Hidrojen gibi kokmuyor. *Garip* bir koku. Bir titreşim mi yoksa? Ya da bir gürültü?

KAPTAN: Bay Balls, iyi misin? Sesin garip geliyor.

BİRİNCİ ZABİT: Olumlu. Kaptan, bu gemide şüpheli bir yabancı varlık olduğunu rapor etmek istiyorum.

KAPTAN: Bir uzaylı mı?

BİRİNCİ ZABİT: Olumlu. Alarm. Alarm. Kırmızı Alarm! Herkes savaş pozisyonu alsın. Gemide yabancı varlık şüphesi. Başmühendis, Makine Dairesi'ndeki durumu rapor et.

BAŞMÜHENDİS: Evvveeet, bakalıım... Makine Dairesi'nde her şey tıkırında, Komutanım.

KAPTAN: Ya Anti Madde Yalıtkanı?

BAŞMÜHENDİS: Çatlağı plasterle kapattık, Kaptan, yeni gibi oldu.

KAPTAN: Ya geminin kendini yok etme kapasitesi ne durumda?

BAŞMÜHENDİS: Evvveeet, bakalıım, üzerinde çalışıyoruz. Ama onun haricinde, Makine Dairesi'nde işler hiç bu kadar yolunda olmamıştı diyebilirim.

BİRİNCİ ZABİT: Kırmızı Alarm! Kırmızı Alarm! Başmühendis, derhal Merkezi Tahrik Alanı'ndaki otomatik kendini yok etme ünitelerini tamir etmeye koyulun; tamir tamamlanır tamamlanmaz da otomatik kendini yok etme ünitelerini Acil konumuna getirin.

KAPTAN: Bay Balls, ne diye bağırıyorsun?

BİRİNCİ ZABİT: Gemide bizimle birlikte bir yabancı var, Kaptan!

KAPTAN: Nereden biliyorsun?

BİRİNCİ ZABİT: İğrenç, sözle anlatılamaz bir uzaylı!

KAPTAN: Sen gördün mü onu, Bay Balls? Atletik Süspansuar Deposu'nda mı?

BİRİNCİ ZABİT: Hayır, görmedim. Görmek de istemiyorum. *Hissedebiliyorum* onu. O burada, Kaptan. Gemide. Buraya ait olmayan bir şey. Bizden biri değil. Dış uzaydan geldi. Dışarıdan. Bizi teslim almaya geldi. Bekliyor, geminin en iç kısımlarında bir yerde bekliyor, bekliyor ve büyüyor...

KAPTAN: Üstüme iyilik sağlık. Topla kendini, Bay Balls.

DELİ İKİNCİ ZABİT: Size söylemiştim; zavallı Tom üşüdü. Şimdi de zavallı Tom sıkıldı.

BİRİNCİ ZABİT: O burada, Mürettebat Dinlenme Salonu'nda, senin yanında, değil mi, "Bats"? Günlerdir, haftalardır biliyordun bunu. Onu bizden gizledin. Seni hain! Geliyorum. Oraya geliyorum, "Bats", öldüreceğim o şeyi, o bizden gizlediğin ve bizim yiyeceklerimizle beslediğin o sözle anlatılamaz, şekilsiz şeyi...

KAPTAN: Bay Balls! Neredesin? Ne yapıyorsun?

BİRİNCİ ZABİT: Mürettebat Dinlenme Salonu'nun kapısını kırıyorum, Kaptan. Merak etme. Ben hallederim bunu. Sen Köprü'de işleri yürüt yeter; bir de gemiyi rotasında tut, o kadar.

KAPTAN: Ben Köprü'de değilim. Mutfaktayım.

BİRİNCİ ZABİT: Tanrı aşkına, Kaptan, Köprü'ye dön! O Şey elimden kaçarsa geminin kontrolünü ele geçirmeye çalışacak! Pekâlâ, "Bats", nerede o? Nerede saklanıyor? O şeyi bana göster; yoksa...Ahhhh! Aaahhhhh! Of!

BAŞMÜHENDİS: Kaptan? Kaptan Aşçı? Orada azıcık sorun mu çıktı?

TELSİZ ZABİTİ: Herkes sessiz olsun, lütfen. Birtakım sinyaller alıyorum.

KAPTAN: Bay Balls, Mürettebat Dinlenme Salonu'ndaki son durumu rapor et. Bay Balls, rapor lütfen!

DELİ İKİNCİ ZABİT: Deli İkinci Zabit konuşuyor. Birinci Zabit geçici olarak görev yapamaz durumda.

KAPTAN: Rapor et, lütfen, İkinci Zabit.

DELİ İKİNCİ ZABİT: Burnundan soluyarak ve bağıra çağıra, uzaylıya bir şeyler yapacağını söyleyerek geldi. Yolunu kestim; o da bana karate yapmaya çalıştı. Ama bilirsin, Kaptan, olağanüstü güçlüyümdür ben; bir Deli İkinci Zabit için bile. Kafasına bir *I Ching* kitabıyla vurdum ve o da iki büklüm oldu.

KAPTAN: Birinci Zabit'in şu anki durumunu rapor et, lütfen.

DELİ İKİNCİ ZABİT: Yerde yatıyor ve nefes alıyor.

KAPTAN: Çok güzel. "Bats", bence Köprü'ye çıksan da gözün uçuş kontrol panelinde olsa daha iyi olur. Son baktığımda, Arcturus biraz sürüklenmiş gibiydi. Öğle yemeğini hazırlamazsam, sinirler gerilmeye başlayacak.

DELİ İKİNCİ ZABİT: Tamam, tamam, Kaptan.

KAPTAN: Bu arada, gemide bir yabancı var mı?

DELİ İKİNCİ ZABİT: Ah, evet, Kaptan.

KAPTAN: Ben de hep öyle düşünmüştüm. Bay Balls, sayı sayamadığını biliyordum. Köprü'ye giderken onu da götür ve gözün üzerinde olsun.

DELİ İKİNCİ ZABİT: Kaptan, bunu yapamam. Onu burada, Mürettebat Dinlenme Salonu'nda bırakmak zorundayım.

KAPTAN: Neden?

DELİ İKİNCİ ZABİT: Eee, şeyyy... çünkü o buraya uygun. Kapıdaki delikten besleyebiliriz onu. Açıkçası, dışarı çıktığıma seviniyorum. Burası biraz fazla kalabalık olmaya başlamıştı. Bay Balls'un da fark ettiği gibi, büyüyor o. Gözlerine inanamazsın. Başlangıçta küçük bir benek kadardı.

KAPTAN: Ya Bay Balls nasıl?

DELİ İKİNCİ ZABİT: Şu anda oturuyor; ama biraz katatonik gibi görünüyor. Şoktan. Odasına kadar eşlik edeceğim ona.

BİRİNCİ ZABİT: Ah Tanrım, tahammül edemiyorum; korkunç, aşağılık şey, iğrenç dev bir solucan gibi, bizden besleniyor, bizi istila ediyor, bir vampir, bir parazit gibi, bizi kullanarak büyüyor, *büyüyor*, BÜYÜYOR! Çıkarın beni buradan, çıkarın beni buradan. Kırmızı Alarm! Kendini Yok Et, KENDİNİ YOK ET!

DELİ İKİNCİ ZABİT: Sakin ol, sakin ol, Balls. Tamam. Haydi. İşte şirin, rahat odan, gördün mü? Kapıyı kilitleyebilirsin, içeriden dışarı bağırabilirsin ve kendi başına istediğin kadar matematikle uğraşabilirsin.

BİRİNCİ ZABİT: Tanrım, sen Ondan da betersin! Çık buradan! Dışarı! Kaptan Aşçı! Kaptan Aşçı! Bu zabit delirmiş!

KAPTAN: Hangi zabit?

DELİ İKİNCİ ZABİT: Ben.

KAPTAN: Bak, biz sana öyle diyoruz ama bunun nedeni senin ikinci adımı düşünmemen.

BİRİNCİ ZABİT: Kaptan Aşçı! Makine Dairesi personeline otomatik kendini yok etme birimlerini aktive etme emri ver! Görev durduruldu! Görev durduruldu!

KAPTAN: Nasıl, anlamadım?

BİRİNCİ ZABİT: Durdurun! Durdurun! Amaçları bilinmeyen yabancı bir yaratık tarafından ele geçiriliyoruz! Zabitlerin beyinlerini ele geçiriyor! Bu gemi tüm Evren için bir tehlike!

DELİ İKİNCİ ZABİT: Tanrım, aynı benim gibi konuşuyor.

KAPTAN: Oldukça ilginç aslında, objektif bakınca. Acaba Bay Balls da yabancının varlığından rahatsız mı? Çünkü o da her zaman, bir bakıma bu gemide yabancı bir varlık gibiydi. Psikologlar bu olguya "yansıtma" diyorlar, sanırım

BİRİNCİ ZABİT: Ne kadar korkunç olduğunu anlamıyor musunuz; korkunç, korkunç!

TELSİZ ZABİTİ: Lütfen, Birinci Zabit'e sesini kesmesini emredin, Kaptan. Bütün bu bağırıp çağırmalar çok huzursuz edici. Telsizden bazı ilginç şeyler alıyorum.

KAPTAN: Nereden? Biraz tavsiye almak işime yarardı.

TELSİZ ZABİTİ: Emin değilim. Çok yakın görünüyor. Yüksek sesli sinyal.

KAPTAN: Ne diyor?

TELSİZ ZABİTİ: İngilizce konuşmuyor.

DELİ İKİNCİ ZABİT: "Bats" Köprü'den bildiriyor. Burada asayiş berkemal.

KAPTAN: Tamamdır, millet. Yemek zamanı. Ağzınızı çorba oluğuna dayayın, tayfalar! Hazır mısınız?

DELİ İKİNCİ ZABİT: Hazır.

BAŞMÜHENDİS: Hazır.

BİRİNCİ ZABİT: Hazır.

TELSİZ ZABİTİ: Hazır.

KAPTAN: Çorba geliyor!

BAŞMÜHENDİS: Ahhh!

BİRİNCİ ZABİT: Mmmm!

DELİ İKİNCİ ZABİT: Hımmm!

TELSİZ ZABİTİ: Hımmm!

KAPTAN: Hımmm!

DELİ İKİNCİ ZABİT: Uzaylı ne oldu?

BAŞMÜHENDİS: Minik canavarımıza bir bakayım. Bana bir oluk çorba daha gönder, Kaptan, onu bir yağ tenekesiyle yakalayıp delikten dökerim. Ha, işte. Evet, bakalım. Tamamdır. Hazır mısın, yaratık? Geliyor!

UZAYLI: Num, num.

BAŞMÜHENDİS: İşte sevimli canavarımız. Şimdi uykuya. Kaptan, sence yaratık gemiye nasıl girdi?

KAPTAN: Ben de bunu düşünüyordum.

DELİ İKİNCİ ZABİT: Gemiye "girmedi." Otokton o. Bizim, hepimizin.

KAPTAN: Olmaz öyle şey, "Bats." Bizimki gibi gelişkin tipte uzay gemilerinde olmaz. En azından, bir Özel Dağıtım olmadan olmaz. Şahsen onun Mürettebat Dinlenme Salonu'na ancak tüplerden, Deneb yakınlarında o kruvazör ile buluştuğumuzda girdiğini sanıyorum. Hatırlarsanız, o sırada kapaklar birkaç kez açılmıştı.

BAŞMÜHENDİS: Aaa, evet, ne hoş gemiydi o kruvazör. İnce, uzun, sipsivri, borularımı çınlatacak güçte.

TELSİZ ZABİTİ: Evet, parazit yapıp durdu, baş belası. Bir hafta boyunca telsizi bir sürü duygusal saçmalıkla işgal etti. Bize "Bal Kavanozu" diye sinyal gönderiyordu ha bire.

BİRİNCİ ZABİT: Yani o kruvazörün bu canavarı kasten gemimize yolladığını mı ima ediyorsun, Kaptan? Filo'ya ait bir kruvazörün?

KAPTAN: Doğrusu hayır, kasten değil. Böyle şeyler olur bazen, tedbir alınmazsa. Mesela, İkinci Zabit kapak güç alanlarını aktive etmediyse ve bana temizleme prosedürünü uygulamamı hatırlatmadıysa... Daha önce de olmuştu bu.

DELİ İKİNCİ ZABİT: O güç alanlarını aktive etmekten nefret ediyorum. Doğaüstü onlar. Beni deli ediyorlar. Bütün o titreşimler. Ve fazlara tam zamanında geçme kaygısı. Uzun vadede gemi için iyi değil onlar. "Bolts" da beni destekleyecektir bu hususta.

BAŞMÜHENDİS: Evet, motorları zorluyorlar. Hem, neden bütün bu tedbirleri almamız gerekiyor ki?

DELİ İKİNCİ ZABİT: Ben de onları açmayı unuttum işte.

KAPTAN: Aynen öyle.

BİRİNCİ ZABİT: Tamamen psikotiksin sen, insan altısın. Bu uzaylının bize bulaşmasına, bizi istila etmesine, teslim almasına izin verdin. Bilerek olmaya çağırdın onu ve şimdi o oldu, sen

olmasına izin veriyorsun onun ve o burada oturmuş büyüyor, *büyüyor*...

BAŞMÜHENDİS: Sakin ol, sakin ol bakayım, Birinci Zabit! Panik yok.

BİRİNCİ ZABİT: Kaptan Aşçı! Dinle beni! He zaman beni dinlerdin bazen; her zaman son derece akılcısındır sen, aşağı yukarı. Düşün bunu, *düşün*! Tehlikeyi düşün, gemi için tehlikeyi. Bizi teslim alıyor, görmüyor musun? Bizim bir görevimiz var! Daha ne kadar devam etmesine izin vereceksin? Ne kadar erken harekete geçersek o kadar güvenli ve kolay olur...

KAPTAN: Pekâlâ, ne kadar süredir gemide?

DELİ İKİNCİ ZABİT: Yaklaşık elli gündür (Gemi Zamanı'yla). Yani kruvazör ayrıldığından beri.

KAPTAN: O zaman, bakalım, bir dakika, 280'den elli çıkarsa...

BİRİNCİ ZABİT: 230.

KAPTAN: Doğru. Evet. Öyleyse. Yaklaşık 230 gün eder (Gemi Zamanı'yla). Olağan seyrini izliyor. Filo'nun gemilerinden birine ilk kez bir uzaylı girmiyor, biliyorsun, Bay Balls. Sonuncu da olmayacak. Kazalar haricinde ne beklememiz gerektiğini gayet iyi biliyoruz. Belki de bu konuda bilgilerini tazelemek için, *Gemiye Giren Uzaylılar El Kitabı*'na bir baksan iyi olur.

BİRİNCİ ZABİT: Kaptan, korkmuyor musunuz?

KAPTAN: Bay Balls, korkudan altıma ediyorum. Ama ne yapabilirim?

BİRİNCİ ZABİT: Defet onu! Hemen! Çabuk! Hâlâ yapabiliyorken! Daha fazla büyümeden! Çöp Oluğu'na tıkayım onu! Kapımın kilidini açın; bırakın çıkayım. Fazla sürmez. Filo'nun geri kalanının ruhu bile duymayacak...

DELİ İKİNCİ ZABİT: Dinle, küçük Balls. Şimdi Köprü'deyim. Ve sanırım, önümüzdeki 230 gün (Gemi Zamanı'yla) Köprü'de olmaya devam edeceğim. Kaptan'a mutfakta ihtiyaç var. Kapınız kilitli ve durumu kabul edene kadar da kilitli kalacak. Yetkinin bende olması hoşunuza gitmeyebilir. Benim güvenilmez olduğumu, sadece bir ast olarak işe yaradığımı düşündüğünüzü biliyorum. Ve normal şartlarda ve çoğu durumda bu oldukça doğru. Gerçekten güvenilmez, ne yapacağı bilinmez ve çapra-

şığım ben. Ben bile kendime itimat edemiyorum. Kükreyen, köpüren bir tuz okyanusuna atlıyorum, tozşeker oluveriyor. Köprü gözetleme penceresinden yıldızlara baktığımda, yıldızları görmüyorum. Ejderhalar, kuğular, balinalar, akrepler, ayılar, avcılar, savaş arabaları, işaretler, alametler ve okuyamadığım kocaman parlak kelimeleri olan yazılar görüyorum. Ana Kumanda Paneli'ndeki düğmelerin üstüne parmağımı koyduğumda, düğmeler bir köpeğin arka patilerine dönüşüyor ve parmağım bir kestane fişeği gibi patlıyor. Bilgisayar çıktılarını kontrol etmek için Köprü'de dolaştığımda, zemini göremiyorum; bir uçurum, karanlık bir çukur görüyorum ve orada, soluk şekiller karanlığın içinde kımıldanıyor, kıvranıyorlar. Kocaman ilkel yüzlerin, göz çukurlarının, ağız deliklerinin bana, vatandaşları olan kadına döndüğünü, yukarılarındaki Köprü'ye bir şeyler söylediğini görüyorum ince telim üzerinde, uçan trapezime tutunurken. Bu sınıf bir geminin köprüsüne ait değilim ben, sizin ve Kaptan'ın uyuduğu gece vardiyası, bir de bunun gibi istisnai durumlar dışında. Gerçek şu ki, bütün tuhaflıklarımla, bu noktada bizi düze çıkarabilecek tek kişi benim.

BİRİNCİ ZABİT: Kaptan, Kaptan Aşçı, beni dinle. O manyağı, o asiyi dinleme. Beni dinle. Kaptan, biliyorsun sana güvenim sonsuz, yani neredeyse. Olağanüstü iyi bir kaptansın sen, bir kadın için. İkinci Zabit'in Köprü'yü ele geçirmesine izin verme!

KAPTAN: Onu durduramıyorum, Balls. Uzaylının etkisi herhalde. Hepimiz değiştik, görmüyor musun?

BİRİNCİ ZABİT: Değiştik mi?

KAPTAN: Evet. "Bats" muazzam bir güce sahip oldu. Sana *I Ching* ile vurduğunda fark etmiş olmalısın bunu. Ayrıca, bir de amaç edindi. "Bolts" motor arızalarından yakınmıyor artık; aşağıda bir tarlakuşu kadar mutlu, İskoç halk şarkıları söylüyor. "Sparks" tamamen ulaşılmaz oldu. Öyle değil mi, "Sparks"? "Sparks"? Gördün mü? Bana gelince, değişikliğin neyle ilgili olduğunu tam olarak bilmiyorum. Sadece, İkinci Zabit'i eskiden olduğundan daha iyi anlıyorum, seniyse anlamıyorum; ama o yabancı, gemiye girdiğinden beri kendimi farklı biri gibi hissettiğimi biliyorum.

BİRİNCİ ZABİT: Ya ben, Kaptan? Ben değişmedim.

KAPTAN: Hayır. Sorun da bu, Bay Balls. Değişmedin. Bununla baş etmeye uygun değilsin. Ama senin kusurun değil bu ve uzun vadede iyi bir şey olabilir. Gemide belli bir süreklilik sağlamaya yarıyor bu. Ne de olsa tamamen yabancılaşmak istemeyiz.

BİRİNCİ ZABİT: Kaptan, sen benim kadar uygar değilsin; ama büyük ölçüde uygarlığın bir ürünüsün, bu mürettebatın geri kalanından farklı olarak. Benim anlamadığım, uygar bir insan olarak bu aşağılanmaya nasıl katlanabildiğin... Bir tas gibi, bir laboratuvar kabı gibi *kullanılmaya* nasıl katlanabiliyorsun? Basit bir araç değiliz biz, uzaylıların semirmesi için bir araç, bir maya kültürü değiliz! Biz bir gemiyiz, Filo'nun bir gemisi; kendi gücümüzle yol alıyor, Bilinmeyen Sona Doğru Büyük Yolculuğu sürdürüyoruz.

KAPTAN: Ama biliyorsun, Bay Balls, muhtemelen oraya varamayacağız.

BİRİNCİ ZABİT: Biliyorum. Ama bir şans vardı. Artık yok. Oraya varamayacağız; bu uzaylının ayağımıza dolaşması ve senin bu gemi dışında hiçbir şeye dikkat etmemen yüzünden hiçbir yere varamayacağız. Bahse girerim, İkinci Zabit de artık bize bir yıldız rotası veremez. Arcturus'a eğim açımız nedir, "Bats"?

DELİ İKİNCİ ZABİT: Evet. Bakayım. Şuradaki köpek patisine bir basayım, şimdi de şu solucanı ayarlayayım. İşte, tamam. Arcturus mu demiştin? Emin değilim ama şu anda iskele tarafında bir sandalyede baş aşağı oturan ölü bir kraliçe görüyorum.

BİRİNCİ ZABİT: Gördün mü? Gördün mü?

KAPTAN: Evet. Ayrıca, sürekli mutfakta kalma meraklısı da değilim. Ama sabırlı olabiliriz, Bay Balls. Uzaylı, gemide çok uzun süre kalamaz. Sekiz aydan az bir zaman kaldı. Sonra, bildiğin gibi, bütün yapmamız gereken onu bir süre yedeğimize alıp çekmek, sadece birkaç yıl.

BİRİNCİ ZABİT: Çekmek mi? *Onu çekmek mi?*

KAPTAN: Evet, tabii. Artık bizim sorumluluğumuz o.

BAŞMÜHENDİS: Bu minicik şeyi yıldızlararası uzayın mutlak sıfıra yakın soğuğunda terk etmek istemezsin herhalde, Bay Balls.

BİRİNCİ ZABİT: İsterim! Kapaktan dışarı! Hemen! Kapaktan dışarı! Kapaktan dışarı!

DELİ İKİNCİ ZABİT: Mekanizmayı kapat, Balls.

BİRİNCİ ZABİT: Kaptan. Şimdi sessiz konuşuyorum, değil mi? Şimdi demek istediğin şu ki, en sonunda bu canavardan kurtulacağımız zaman, gemiye sığmayacak kadar büyüyüp duvarları parçaladığında, borulara büyük zarar verdiğinde, belki de Makine Dairesi'nin tamamını tahrip ettiğinde –bunu düşündün mü "Bolts"?– ve büyük ihtimalle bütün gemiyi yok ettiğinde – yani, bu beladan kurtulursak– onu geri götürmeyi düşünüyorsun, o akılsız, çaresiz şeyi yedeğe alıp yarı hızda, Filo'nun ardından sürüklemek istiyorsun, beş yıl, on yıl, yirmi yıl (Gemi Zamanı) ve bu sırada o da sürekli daha büyük, daha güçlü, daha zeki ve daha vahşi olacak. Kaptan! Bu şeyin hepimizin sonu olacağını anlamıyor musun?

KAPTAN: Evet, Bay Balls, anlıyorum. Ama biliyorsun, o olmasa başka bir şey olurdu. Bir meteor, bir yıldızlararası veba mikrobu, görünmez bir nötron yıldızının çevresindeki karşı konulmaz çekim, bir galaksi ötesi düşman destroyeri, Filo'nun başka bir Gemisi ile çarpışma... Öyle ya da böyle. Bay Balls, nasıl olsa olacak bu. Bir zamanda, uzay-zaman sürekliliğinde bir yerde, üzerinde adımız yazılı bir nokta-an var. Devam etmekten başka ne yapabiliriz ki?

BİRİNCİ ZABİT: Ama bu şeyi bizimle birlikte sürüklemek zorunda değiliz...

KAPTAN: Biz bir yerden başlamazsak, yakıtımız bittiğinde ekmek ağaçlarını Bilinmeyen Son'a kim taşıyacak?

BAŞMÜHENDİS: Düşündüm de, Kaptan, belki de o kruvazör bizde bir canavarcık olduğunu bilseydi bize bir el uzatırdı.

KAPTAN: Yedeğe alıp çekmemize yardımı olurdu kesinlikle. Ama sorun "Sparks"ın kruvazöre bir mesaj göndermesini sağlamak. Keşke normal bir telsiz zabitimiz olsaydı!

TELSİZ ZABİTİ: Lütfen, herkes sessiz olsun. Bir mesaj alıyorum.

DELİ İKİNCİ ZABİT: Baş aşağı oturan ölü kraliçeden mi?

TELSİZ ZABİTİ: Hayır, o bir şey söylemiyor. Bu, uzaylıdan geliyor sanırım.

DELİ İKİNCİ ZABİT: Demek öyle? Hah! Hep söylemişimdir, bir gemi kendi uzaylısıyla haberleşebilir eğer dikkatle dinlerse diye. Ne diyor?

TELSİZ ZABİTİ: Hâlâ İngilizce konuşmuyor.

DELİ İKİNCİ ZABİT: Mesaj ne öyleyse?

TELSİZ ZABİTİ: Hıçkırık.

KAPTAN: Hıçkırık mı?

TELSİZ ZABİTİ: Hıçkırık tutmuş. Pirinçli domates çorbasından olmalı. İşte, intrakoma veriyorum sesi. Dinleyin.

UZAYLI: Hık! Hık!

BAŞMÜHENDİS: Kaptan, ön borularda bir kaynama var, orta kısımda da basınç yükseliyor. Karbonat kullanmayı deneyeyim mi?

KAPTAN: Hayır, hayır, gemide bir yabancı varken asla karbonat olmaz. *El Kitabı*'nı okumadın mı? Talcid dene.

BAŞMÜHENDİS: Tamamdır, Kaptan.

UZAYLI: Hık!

BAŞMÜHENDİS: Sakin ol, minik canavarcık.

BİRİNCİ ZABİT: Ah, Tanrım, bir kruvazöre gidebilseydim keşke, ait olduğum yere! Burada delireceğim! Hepiniz delisiniz. Ben de deliyim.

DELİ İKİNCİ ZABİT: Bay Balls. Dinle. Gemide başka bir erkeğin olması seni rahatlatır mıydı?

BİRİNCİ ZABİT: Başka bir erkek mi? Elbette. Güç! Akıl sağlığı! Mantık! Temizlik! Azamet! Erkeklik! Evet! Evet!

DELİ İKİNCİ ZABİT: Bir uzaylı olsa bile mi?

BİRİNCİ ZABİT: Bir uzaylı mı?

DELİ İKİNCİ ZABİT: Bu, erkek bir uzaylı olabilir, biliyorsun.

KAPTAN: Evet; en az yüzde elli ihtimal var.

BİRİNCİ ZABİT: Tanrım. Olabilir. Haklısın. Olabilir.

KAPTAN: Bunu iyi düşündün, "Bats."

DELİ İKİNCİ ZABİT: Aslında benim tercihim değil bu; ama Bay Balls'u sakinleştirebilir diye düşündüm.

BİRİNCİ ZABİT: Erkek bir uzaylı. Bir erkek! Vay! Sahiden olabilir. Hey! Uzaylı! Orada mısın?

UZAYLI: Hık!

BİRİNCİ ZABİT: Nesin sen, uzaylı? Hmm? Küçük bir oğlan uzaylı mısın? Hmm?

KAPTAN: Lütfen, Bay Balls, yapma, bırak onu. Görevlerini hatırla ve mevkinin belirsiz saygınlığını. Sana ihtiyacımız var. Şu anda biraz matematik yapsan daha iyi olur. Bana gelince; birazdan akşam yemeğini yapmaya başlayacağım. İkinci Zabit, Köprü'de durum nasıl?

DELİ İKİNCİ ZABİT: Mükemmel, Kaptan. Kızgın ayılar ve akrepler ışıklı bir köpük gibi dağılıyor ve pruva yönünden ihtişamla akarak geri geliyor. Altımız, üstümüz, her tarafımız uçurum, bilinmezlik, akıl almaz dehşetler, tahmin edilemez felaketler, hak edilmemiş güzellikler ve beklenmeyen ölüm ile dolu. Uçan bir civanperçemi sapı gibi, ileri fırlıyoruz ileriyse eğer, olasılığın girdapları arasından.

KAPTAN: Çok güzel! "Bolts"?

BAŞMÜHENDİS: İyidir, Kaptan. Warp Beş'teyiz, ve Talcid de işe yaradı.

KAPTAN: Çok güzel Şimdi akşam yemeğini hazırlayacağım. Hafif ama besleyici bir şey, sanırım. Çin Yumurta Çiçeği Çorbası belki de.

TELSİZ ZABİTİ: Lütfen. Bir dakika susar mısınız hepiniz. Kozmik Kaynaklar'dan mesaj alıyorum.

DELİ İKİNCİ ZABİT: Ah, ben bazen telsiz bile olmadan duyuyorum onları. Ne diyorlar?

UZAYLI: Hık!

TELSİZ ZABİTİ: Şşş! Filo'nun bir kardeş gemisinden mesaj geldi. Şöyle diyor: *Sssk, sssk.*

KAPTAN: Aldırmayın. Kozmik Kaynaklar ne diyor?

TELSİZ ZABİTİ: Tam anlayamıyorum. Bir sürü yıldız cızırtısı var ve kodlar değişip duruyor. *Tebrikler* diyor olabilir. Ya da olmayabilir. Susun, lütfen! Dinliyorum.

12
Değiştiren Göz

Miriam revir koğuşunun geniş penceresi önünde durmuş, dışarıdaki manzarayı seyrediyor ve düşünüyordu. Yirmi beş yıldır bu pencerenin kenarında duruyor ve bu manzarayı seyrediyorum. Ama bir kez bile görmek istediğimi görmedim.

Eğer seni unutursam, Yeruşalem...

Acı unutuldu, evet. Nefret ve korku unutuldu. Sürgündeyken gri günleri ve kara günleri hatırlamazsın. Gün ışığını, meyve bahçelerini, beyaz şehirleri hatırlarsın. Unutmaya çalışsan bile Kudüs'ün altından olduğunu hatırlarsın.

Koğuş penceresinin dışında gökyüzü sisle bulanıklaşmıştı. Ararat adı verilen alçak tepe üzerinde güneş batıyordu. Yavaş batıyordu çünkü Yeni Siyon Eski Yeryüzü'nden daha yavaş dönüyordu ve gün yirmi sekiz saatti, güneş batmaktan çok yavaşça çöküyordu tekdüze ufka doğru tekdüze bir şekilde. Günbatımı renklerini toplayacak bulutlar yoktu. Pek bulut da yoktu. Sis kalınlaştığında, puslu, boğucu bir yağmur olurdu; sis

şimdi olduğu gibi ince olduğundaysa yükseklerde, belirsiz, şekilsizce asılı kalırdı. Gökyüzünün rengini asla göremezdiniz. Ve sisin içinde güneş, hayır güneş değil, NSC 641 (Sınıf G) şişkin ve buharlı yanardı, bir portakal gibi kabarcıklarla kaplı. Portakalları hatırlıyor musun? Dildeki tatlı suyu? Hayfa'nın meyve bahçelerini? NSC 641 sulanmış bir göz gibi bakardı. Sen de ona bakabilirdin. Gözünü kör edecek altınrengi ışıltı yoktu onda. Birbirine gözünü dikip bakan iki aptal.

Gölgeler vadi boyunca, Yerleşim'in binalarına doğru uzuyordu. Karanlıkta tarlalar ve ormanlar siyahtı; ışıktaysa kahverengi, mor ve koyu kırmızı. Kirli renkler, suluboyana çok fırça sürdüğünde ortaya çıkan ve öğretmenin gelip de biraz su ekle, Mimi, çamur gibi oluyor dediği renkler. Çünkü öğretmen on yaşındaki çocuğa, "Bu resim bir şeye yaramaz, Mimi, onu at ve baştan başla" diyemeyecek kadar nazikti.

Bunu daha önce de düşünmüştü, bütün düşüncelerini daha önce düşünmüştü, bu pencerenin kenarında dikilip; ama şimdi resim nedeniyle Genya'yı hatırlamıştı ve ne yaptığını görmek için dönüp baktı. Şok belirtileri neredeyse kaybolmuştu; yüzü artık o kadar solgun değildi ve nabzı düzenli atıyordu. Nabzını sayarken hafifçe iç çekti ve gözlerini açtı. Güzel gözleri vardı; ince bir yüzde gri gözler. Gözleri dışında pek bir şeyi yoktu, zavallı Genya'nın. Onun en eski hastasıydı. Yirmi dört yıldır hastasıydı onun, doğduğu andan beri; iki buçuk kilogram, bir fare cenini gibi morumsu-mavi, bir ay prematüre ve siyanozdan yarı ölü gibi: Yeni Siyon'da, ilk Ararat Yerleşimi'nde doğan beşinci çocuk. Bir yerli. Güçsüz ve umutsuz bir yerli. Bu yabancı havayı ilk soluduğunda ağlayacak gücü veya duygusu bile yoktu. Sofia'nın diğer çocukları zamanında doğmuş ve sağlıklıydı: İki kız, ikisi de şimdi evli ve bir de on beş yaşındayken yetmiş kiloluk tahıl çuvalını kaldırabilen şişko Leon. Sağlam, genç koloniciler, güçlü tohumlar. Ama Miriam hep Genya'yı sevmişti; üstelik, bunca yıl zarfında gerçekleşen kendi düşükleri ve ölü doğanlarından ve son doğurduğu, iki saat yaşayan, Genya'nın gözleri gibi berrak gri gözleri olan kızdan sonra daha da çok. Bebeklerin gözleri gri olmaz, yenidoğanların gözleri mavidir:

Tamamen duygusal bir saçmalıktı bu. Ama bu berbat kabarcıklı, portakalrengi güneş altında renklerden nasıl emin olunabilirdi ki!.. Hiçbir şey düzgün görünmüyordu. "İşte buradasın, Gennady Borisovich" dedi, "eve döndün demek?"

Çocukluğundan kalma bir şakaydı bu; koğuşta o kadar çok zaman geçirmişti ki ne zaman gene ateşi yükselip, bayılıp ya da astımı tutup oraya gelse bunu söylerdi: "İşte, eve döndüm, Doktor Teyze..."

"Ne oldu?" diye sordu.

"Bayıldın. Güney Tarlası'nı çapalarken. Aaron ve Tina seni traktörle buraya getirdi. Nasıldı durumun?"

Omuz silkip başını eğdi.

"Baş dönmesi? Nefes darlığı?"

"Arada bir."

"Neden kliniğe gelmedin?"

"Bir faydası yok, Miriam."

Büyüdüğünden beri ona Miriam diyordu. "Doktor Teyze"yi özlüyordu Miriam. Bu son yıllarda ondan uzaklaşmış, kendini resme vermişti. Her zaman bir şeyler çizip boyardı; ama şimdi bütün boş vakitlerini ve Yerleşim'deki görevlerini yerine getirdikten sonra artakalan bütün enerjisini bir tür stüdyoya dönüştürdüğü jeneratör binasının çatı katında, kayalardan renkler öğüterek ve yerel bitkilerden elde ettiği boyaları karıştırarak, küçük kızların örülü saçlarının uçlarından fırçalar imal ederek ve resim yaparak geçiriyordu; kereste deposundan gelen tahta artıkları, bez parçaları, daha uygun bir şey bulamazsa da Ararat'taki taşocağından gelen düz taş parçaları üzerine resim yaparak. Portreler, Yerleşim hayatından manzaralar, binalar, makineler, natürmortlar, bitkiler, kır manzaraları, içsel dünyaya ilişkin hayaller çizerek. Ne olursa, her şey çizerek. Portrelerine çok talep vardı –insanlar Genya'ya ve diğer hastalıklılara iyi davranıyordu– ama son zamanlarda pek portre çizmemişti; yarı yaratılmış dünyalar gibi, karanlık bir sis içinde garip bulanık şekiller ve çizgiler karalıyordu. Kimse bu resimleri sevmiyor ama kimse de Genya'ya zamanını boşa harcadığını söylemiyordu. Hastalıklı biriydi o; bir sanatçıydı, tamam. Sağlıklı insanla-

rın sanatçı olmak için vakti yoktu. Yapılacak çok iş vardı. Ama bir sanatçının olması da iyiydi. İnsani bir şeydi bu. Yeryüzündeki gibi. Öyle değil mi?

Mide sorunları yüzünden on altı yaşında kırk kilonun altında olan Toby'ye de çok iyi davranıyorlardı. Altı yaşında konuşmayı yeni öğrenen, gözleri gün boyu, gülümserken bile yaşlı olan küçük Shura'ya karşı da iyiydiler. Bütün hastalıklılara, bedenleri bu yabancı dünyaya uyum gösteremeyenlere, mideleri her kolonicinin Yeni Siyon'daki hayatı boyunca günde iki kez alması gereken metabolizma haplarına rağmen yerel proteinleri sindiremeyenlere iyi davranıyorlardı. Yirmi Yerleşim'de hayat ne denli zor olsa da ve çalışacak herkese ne denli ihtiyaç duyulsa da, işe yaramayanlara, onların ıstıraplarına hoşgörüyle yaklaşıyorlardı. Istırabda Tanrı'nın eli görünür. Uygarlık, insanlık kelimelerini hatırlıyorlardı. Yeruşalem'i hatırlıyorlardı.

"Genya, canım, neden bir faydası yok diyorsun?"

Genya'nın sessizce konuşması korkutmuştu onu. "Faydası yok" dedi gülümseyerek. Gri gözleri berrak değil, perdeliydi, pusluydu.

"İlaçlar" dedi. "Haplar. Tedaviler."

"Elbette, ilaçlar hakkında benden daha bilgilisin" dedi Miriam. "Benden çok daha iyi bir doktorsun. Yoksa bırakıyor musun? Öyle mi, Genya? Bırakıyor musun?" Öfke ona öylesine aniden, öylesine derinden gelmiş, öylesine uzun ve derinde gizli bir endişeden doğmuştu ki tüm vücudunu sarsıyor ve sesini çatlatıyordu.

"Bir şeyi bırakıyorum: metalar."

"Metalar mı? Bırakıyor musun? Neden söz ediyorsun?"

"İki haftadır hiç almadım."

Çaresizliğin hiddeti Miriam'ın içinde kabardı. Yüzünün kızardığını hissediyordu; yüzü normal halinden iki kat büyümüş gibi geldi ona. "İki hafta! Ve, ve işte buradasın! Ne olacağını sanıyordun, aptal? Ölmediğin için şanslısın!"

"Onları almayı bıraktığımdan beri daha kötü olmadım, Miriam. Son bir hafta boyunca daha iyiydim. Bugüne kadar. O yüzden olamaz. Güneş çarpması olmalı. Şapka giymeyi unut-

muşum... O da hafifçe kızarmıştı; kendini savunma şevkiyle ya da utançtan. Tarlalarda başı açık çalışmak aptallıktı; bütün tekdüze görünümüne rağmen, NSC 641 korumasız insan kafasına alevli Sol kadar şiddetli zarar verebilirdi ve Genya dikkatsizliğinden ötürü pişmandı. "Anlayacağın, bu sabah iyi hissediyordum, gerçekten iyi. Sonra biraz başım dönmeye başladı ama durmak istemedim. Diğerleriyle birlikte çalışabilmek o kadar güzeldi ki güneş çarpması aklıma gelmedi."

Miriam gözlerinin yaşardığını fark etti ve bu onu o denli çok ve kati bir şekilde kızdırdı ki tek bir söz edemedi. Genya'nın yatağından kalktı ve her iki yanda dörderli sıra halindeki yatakların arasından koğuş boyunca uzun adımlarla yürüdü. Geri geldi ve pencereden çamur renkli, şekilsiz, çirkin dünyaya bakarak durdu.

Genya bir şeyler söylüyordu –"Miriam, doğru söyle, metalar benim için yerel proteinlerden daha kötü olamaz mı?– ama Miriam onu dinlemiyordu; acısı, öfkesi ve korkusu içinde büyüdü, büyüdü, sonunda patladı ve ağlamaya başladı: "Genya, Genya, nasıl yapabildin bunu? Bu kadar mücadele ettikten sonra nasıl vazgeçtin? Tahammül edemiyorum buna! Tahammül edemiyorum!" Ama sesli söylemezdi bunları. Tek bir kelimesini bile. İçin için ağladı ve gözyaşları yanaklarına aktı ama hastasına arkası dönüktü. Görüşünü bozan yaşların arasından düz vadiye, donuk güneşe baktı ve sessizce, "Sizden nefret ediyorum" dedi onlara. Bir süre sonra, yüzünü Genya'ya dönebildi ve yüksek sesle "Yat" dedi –çünkü Genya uzun sessizliğinden huzursuz olup kalkmıştı– "yat ve sus. Akşam yemeğinden önce iki meta alacaksın. Bir şeye ihtiyacın olursa, Hemşire Geza odasında." Sonra çıkıp gitti.

Revirden çıkarken Tina'nın tarlalardan gelen patikadan tırmandığını gördü. Genya'yı görmeye geliyordu, şüphesiz. Genya bütün o hırıltılı solumalarına ve ateşlenmelerine rağmen, kız arkadaş yönünden sıkıntı çekmemişti. Tina, Shoshanna, Bela, Rachel; istediğini seçebiliyordu. Ama geçen yıl, Rachel ile birlikte yaşamaya başladıklarında klinikten düzenli olarak doğum

kontrol hapı almış ve sonra ayrılmışlardı; onun yaşında, yirmi dördünde, Yerleşim'in gençleri evlenip anne baba olmasına rağmen onlar evlenmemişlerdi. Rachel ile evlenmemişti ve Miriam bunun nedenini biliyordu. Ahlaki genetik. Kötü genler. Onları gelecek nesillere aktarmamalı. Hastalıklıları ayıkla. Onun için çoğalma söz konusu değil; o halde evlilik de... Rachel'den, onun aşkı uğruna doğurmadan yaşamasını isteyemezdi. Yerleşimlerin çocuklara ihtiyacı vardı; meta haplarının yardımıyla bu gezegende hayatta kalabilecek bir sürü sağlıklı genç yerliye.

Rachel başka kimseyle birlikte olmamıştı. Ama daha on sekiz yaşındaydı. Bunun üstesinden gelirdi. Büyük ihtimalle başka bir Yerleşim'den bir gençle evlenir ve Genya'nın iri, gri gözlerinden uzak bir yere taşınırdı. Onun için en iyisi buydu. Genya için de.

Genya'nın intihara eğilimli olması boşuna değil, diye düşündü Miriam ve bu düşünceyi hiddet ve bıkkınlıkla uzaklaştırdı kafasından. Çok bıkmıştı. Odasına gidip akşam yemeğinden önce yıkanmak, elbiselerini değiştirmek, ruh halini değiştirmek istiyordu; ama Leonid, Salem Yerleşimi'nde olduğu ve daha en az bir ay dönmeyeceği için odasında çok yalnızdı ve buna dayanamazdı. Yerleşim'in tozlu, ana meydanından geçerek doğruca yemekhane binasına ve Oturma Odası'na gitti. Rüzgârsız sisten, gri gökyüzünden ve çirkin güneşten uzaklaşmak, kurtulmak için.

Oturma Odası'nda, keçeyle kaplanmış tahta divanlardan birinde uyuyan Komutan Marca ve kitap okuyan Reine'den, Yerleşim'in en yaşlı iki üyesinden, başka kimse yoktu. Aslında, Komutan Marca dünyadaki en yaşlı kişiydi. Eski Dünya'dan Yeni Siyon'a, Sürgün Filosu'na pilotluk yaptığında kırk dört yaşındaydı; şimdi ise yetmiş yaşına gelmişti ve çok güçsüzdü. İnsanlar burada çabuk yıpranıyordu. Erken yaşlanıyor, elli-altmış yaşında ölüyorlardı. Biyokimyacı Reine kırk beş yaşındaydı ama yirmi yaş daha yaşlı görünüyordu. Lanet olası bir ihtiyarlar kulübü diye düşündü Miriam kederle; gerçekten de gençler, Siyon doğumlular Oturma Odası'nı çok az kullanırdı. Kitapların ve mikrofilmlerin bulunduğu Yerleşim'in kitaplığı burada

yer aldığından, sadece okumak için gelirlerdi. Ne var ki çoğu pek okumuyordu ya da okumaya zamanları yoktu. Belki de Nisan ışığı ve resimler onları huzursuz ediyordu. Ahlaklı, ağır, ciddi gençlerdi onlar. Hayatlarında eğlenceye yer yoktu; dünyalarında güzellik yoktu. Büyüklerinin ihtiyaç duyduğu bu lüksü, bu sığınağı, evi andıran bu yeri nasıl onaylayabilirlerdi...

Oturma Odası'nda pencere yoktu. Elektrikle ilgili her şeyde maharetli olan Avram dolaylı aydınlatmayı oluşturmuş, güneş ışığının –NSC 641 ışığı değil, güneş ışığı– rengini ve niteliklerini taklit etmişti; böylece Oturma Odası'na girmek Nisan ya da Mayıs ayında, ılık ve güneşli bir günde Yeryüzü'ndeki bir eve, bir odaya girmek gibiydi. Her şey o berrak, loş ışıkta görülüyordu. Avram ve birkaç kişi resimler üzerinde çalışmış, renkli fotoğrafları bir metre kareye kadar büyütmüş. Yeryüzü'nden manzaralar, yerleşimcilerin getirdiği fotoğraflar ve resimlerdi bunlar: Venedik, Negev, Kremlin'in kubbeleri, Portekiz'de bir çiftlik, Ölü Deniz, Hampstead Heath, Oregon'da bir kumsal, Polonya'da bir otlak, şehirler, ormanlar, dağlar, Van Gogh'un servileri, Bierstadt'ın Kayalık Dağları, Monet'nin su zambakları, Leonardo'nun mavi gizemli mağaraları. Odanın her bir duvarı resimlerle, düzinelerce resimle, Yeryüzü'nün bütün güzellikleriyle kaplıydı. Böylece Yeryüzü doğumlular görebiliyor ve hatırlayabiliyor; Siyon doğumlular görebiliyor ve bilebiliyordu.

Yirmi yıl önce Avram resimleri asmaya başladığında bazı tartışmalar yaşanmıştı: Gerçekten akıllıca mıydı bu? Geriye bakmalı mıydık? Ve bunun gibi şeyler. Ama Komutan Marca ziyarete geldiğinde Ararat Yerleşimi'nin Oturma Odası'nı görmüş ve "İşte, burada kalacağım" demişti. Yerleşimler onu kapmak için yarışırken o Ararat'ı seçmişti. O odadaki Yeryüzü resimlerinden ötürü; o odadaki yeşil tarlalar, karlı zirveler, sonbahardaki altın ormanlar, denizin üstünde uçuşan martılar, beyaz ve kırmız güller ve mavi göllerde su zambaklarının üzerinde ışıyan, Yeryüzü'nün ışığından ötürü; berrak renkler ve Yeryüzü'nün gerçek, saf renklerinden ötürü.

Orada uyuyordu artık; yakışıklı bir yaşlı adamdı. Dışarıda, sert, donuk, turuncu gün ışığında hasta ve yaşlı görünebilirdi;

yanakları damarlı ve lekeliydi. Burada ise onu göründüğü gibi görebiliyordunuz.

Miriam onun yanına oturdu, en sevdiği resmin karşısına: Corot'nun dingin bir manzara resmiydi bu; gümüşrengi bir derenin üzerine ağaçlar yansıyordu. O kadar yorgundu ki hafifçe kendinden geçmiş bir halde bir kere olsun oturmak istedi. Bu kendinden geçmiş halde, yarı baygın ve sakin, sözler akmaya başladı. Acaba... Dürüstçe söyle; metalar daha kötü belki de... Miriam, doğru söyle; olamaz mı?..

"Bunu hiç düşünmedim mi sanıyorsun?" diye sertçe karşılık verdi sessizlik içinde. "Aptal! Metaların sindirim sistemine ağır geldiğini bilmediğimi mi sanıyorsun? Sen küçükken yan etkileri önlemek için elli farklı bileşim denemedim mi? Ama lanet olası gezegenin tamamına alerjik olmak kadar kötü değil! Bunu doktordan daha iyi biliyorsun, değil mi? Bana numara yapma. Senin yapmaya çalıştığın..." Ama sessiz diyalogu birden kesti. Genya kendini öldürmeye çalışmıyordu. Bunu istemiyordu. İstemezdi. Cesareti vardı onun. Ve beyni.

"Tamam" dedi kafasının içinde sessiz genç adama. "Tamam! Revirde kalırsan, gözlem altında –ve dediklerimi yaparsan– tamam, bir denerim!"

Çünkü diyordu içindeki daha da derin bir ses, gerçekte fark etmez. Ne yaparsan yap, o ölecek. Bu yıl, gelecek yıl. İki saat, yirmi dört saat. Hastalıklılar bu dünyaya uyum gösteremez. Ve biz de gösteremeyiz, biz de. Burada yaşamak için uygun değiliz, Genya. Bu dünya için yapılmadık. Biz Yeryüzü'nden yapıldık, Yeryüzü tarafından, Yeryüzü'nde mavi göğün ve altınrengi güneşin altında yaşamak için.

Akşam yemeği zili çalmak üzereydi. Yemekhaneye giderken küçük Shura ile karşılaştı. Çocuk, dünyada bir çocuk tarlalardan toplanmış beyaz papatyaları, kırmızı gelincikleri nasıl taşırsa aynı şekilde bir demet iğrenç, siyahımsı-mor yerel ot taşıyordu. Shura'nın gözleri her zamanki gibi yaşlıydı ama Doktor Teyze'ye gülümsedi. Dudakları pencerelerden giren, günbatımının kırmızı-turuncu ışığında solgun görünüyordu. Herkesin dudakları solgun görünüyordu. Uzun bir iş gününden sonra, Yerleşim'in

yemekhanesine gelen herkesin yüzü yorgun, bitkin, çilekeş görünüyordu. Hepsi bir aradaydı; Siyon'da Ararat'ın üç yüz sürgünü, on birinci kayıp kabile.

* * *

İyi görünüyordu. Miriam bunu kabul etmeliydi. "İyi görünüyorsun" dedi ve o da sırıtarak cevap verdi: "Sana söylemiştim!"

"Bunun nedeni başka bir şey yapmaman olabilir, seni ukala şey" dedi.

"Bir şey yapmıyor muyum? Bütün sabah Geza için sağlık kayıtlarını dosyaladım, iki saat Rosie ve Moishe ile oyun oynadım. Bütün öğleden sonra renk elde etmek için uğraşıp durdum. Bu arada biraz daha madeni yağ lazım; bir litre daha alabilir miyim? Bitkisel yağdan çok daha iyi bir pigment aracı o."

"Elbette. Ama dinle. Senin için daha iyi bir şeyim var. Küçük Tel Aviv, kâğıt selüloz imalathanesini tam gün çalıştırmaya başladı. Dün kâğıt yüklü bir kamyon gönderdiler..."

"Kâğıt mı?"

"Hem de yarım ton! Senin için iki yüz yaprak aldım. Ofiste." Aniden fırladı ve daha Miriam oraya gitmeden kâğıt yığınına ulaştı. "Tanrım" dedi bir yaprağı tutarak, "ne güzel bu, ne güzel!" Ve Miriam, onun basit, faydalı şeyler için ne kadar sık "güzel" sözcüğünü kullandığını düşündü. Güzelliğin ne olduğunu bilmiyordu o; hiç görmemişti. Kâğıt kalın, ağır, grimsi renkteydi, büyük yapraklar halindeydi, kesilerek küçük parçalara ayrılacak ve israf etmeden kullanılacaktı elbette; ama o, resimleri için istediği kadar alabilirdi. Ona verebileceği başka pek az şey vardı.

"Buradan çıkmama izin verdiğinde" dedi Genya, havaleli yığına iki koluyla sarılarak, "Tel Aviv'e gideceğim ve selüloz imalathanelerini boyayacağım ve böylece ölümsüzleştireceğim!"

"Yatıp uzansan daha iyi olur."

"Hayır, dinle, Moishe'ye onu satrançta yeneceğime söz verdim. Sahi, nesi var onun?"

"Döküntü, ödem."

"Benim gibi mi?"

Miriam omuz silkti. "Bu yıla kadar iyiydi. Ergenlik bir şeyi tetikledi. Alerjik semptomlarda olağandışı bir şey değil."

"Alerji ne peki?"

"Bir uyum eksikliği diyebiliriz. Dünyada insanlar bebekleri şişelerden inek sütüyle beslerdi. Bebeklerden bazıları buna uyum gösterebilirdi; ama bazılarında döküntü, solunum güçlüğü, karın ağrısı olurdu. İneklerin anahtarı onların metabolik kilidine uymuyordu. İşte, Yeni Siyon'un protein anahtarları da bizim kilitlerimize uymuyor; bu yüzden metalarla metabolizmamızı değiştirmemiz gerekiyor."

"Moishe ya da ben Yeryüzü'nde alerjik olur muyduk?"

"Bilmiyorum. Prematüreler genellikle alerjiktir. Irving'in, yirmi yıl önce öldü o, Yeryüzü'nde aklına ne gelirse ona alerjisi vardı. Buraya gelmesine izin vermemeliydiler. Zavallıcık, Yeryüzü'nde hayatını yarı boğularak geçiriyor, sonra buraya geliyor ve burada normal dozun dört misli meta aldıktan sonra bile açlıktan ölecek hale geliyor."

"Eee" dedi Genya, "ona hiç meta vermemeliydin. Sadece Siyon lapası."

"Siyon lapası mı?" Yerel tahıllardan sadece biri ekilmeye değecek kadar ürün veriyordu ve ondan da fırınlanması mümkün olmayan, tutkala benzer bir yiyecek elde ediliyordu.

"Öğle yemeğinde üç tas yedim."

"Bütün gün hastanede yatıp şikâyet ediyor" dedi Miriam, "sonra da midesini o çamurla dolduruyor. Sanatçı bir ruh, jöle haline getirilmiş pis suya benzer bir şeyi nasıl yiyebilir?"

"Onu kendi hastanende çaresiz çocuk hastalara veriyorsun! Ben sadece artıkları yedim."

"Of, amma da yaptın!"

"Öyle ama. Güneş hâlâ tepedeyken biraz resim yapmak istiyorum. Bir parça yeni kâğıda, bir parça yeni kâğıdın tamamına..."

Klinikte uzun bir gündü ama yatan hasta yoktu. Osip'i dün gece alçı içinde evine yollamış; dikkatsiz davranıp traktörünü devirdiği ve sadece kendi hayatını değil yenilemesi daha bile

zor olan traktörü de tehlikeye attığı için onu bir güzel azarlamıştı. Genç Moishe de, döküntülerinin nüks etmesinden memnun olmasa da, çocuk evine geri gitmişti. Rosie'nin astımı geçmişti. Komutanın kalbi ise ümit edilebilecek en iyi durumdaydı; bu yüzden koğuş, son iki haftadır sürekli kalan Genya dışında boştu.

Genya pencerenin altındaki yatağına uzanmıştı ve o kadar gevşemiş ve hareketsizdi ki Miriam bir an telaşlandı; ama Genya'nın rengi yerindeydi, düzenli nefes alıp veriyordu. Sadece uykudaydı, derin uykuda, insanların tarlalarda geçirilen zor bir günün ardından uyudukları gibi, tükenmiş bir halde.

Resim yapmakla uğraşmıştı. Bezleri ve fırçaları temizlemişti. Daima hemen ve iyice temizlerdi; ama resim eğreti resim sehpasında duruyordu. Bugünlerde genellikle, resimleri konusunda ketumdu, onları saklıyordu; çünkü artık resimlerine hayran olmayı bırakmışlardı. Komutan, Miriam'a, "Ne çirkin şeyler, zavallı çocuk!" diye fısıldamıştı. Ama Miriam, Genya'yı resim yaparken seyreden genç Moishe'nin, "Nasıl yapabiliyorsun, Genya, nasıl bu kadar güzel yapabiliyorsun?" dediğini ve Genya'nın yanıtını duymuştu: "Güzellik bakan gözdedir, Moishe."

Evet, doğruydu bu ve Miriam donuk akşamüstü ışığında resme daha yakından bakmak için resmin yakınına gitti. Genya koğuşun büyük penceresinden görünen manzarayı resmetmişti. Belirsiz ve yarım hiçbir şey yoktu bu sefer: gerçekçi, hepsi aşırı gerçekçiydi. Tiksindirici derecede tanıdıktı. Ararat'ın düz sırtı, çamur renkli ağaçlar ve tarlalar, sisli gök, ön planda ambar ve okul binasının bir köşesi. Gözleri resimdeki manzaradan gerçeğine yöneldi. Bunu resmetmek için saatler, günler harcamak! Ne büyük israf, ne büyük israf.

Artık hiç kimsenin resimlerini görmek istemeyeceğini bilerek onları gizlemek Genya için zordu, üzücüydü; belki sadece Moishe gibi bir çocuk etkilenebilirdi salt el becerisinden, zanaatkârın hünerinden.

O gece Genya, enjeksiyon dolaplarını düzeltmesine yardım ederken –bugünlerde revirde çok işe yarıyordu– Miriam, "Bugün yaptığın resmi beğendim" dedi.

"Bugün bitirdim" diye düzeltti onu Genya. "Bütün bir haftamı aldı. Görmeyi öğrenmeye daha yeni başlıyorum."

"Onu Oturma Odası'na asabilir miyim?"

Genya şıringaların durduğu tepsinin üzerinden ona baktı; gözleri suskun ve biraz şaşkındı. "Oturma Odası'na mı? Ama orada sadece Yurdumuzun resimleri var."

"Belki de yeni yurdumuzun bazı resimlerini asmanın zamanı gelmiştir."

"Bir moral hareketi, ha! Elbette. Eğer öyle istiyorsan."

"Çok isterim" diye kibarca yalan söyledi Miriam.

"Fena değil" dedi Genya. "Ama kendimi örüntüye uydurmayı öğrendiğimde daha iyisini yapacağım."

"Ne örüntüsü?"

"Bilirsin işte, örüntüye onu görene, sana bir anlam ifade edene kadar bakman, ondan sonra da onu eline alman gerekir." Bir saf alkol şişesiyle geniş, belirsiz şekiller çizdi havada.

"Bir ressama sözcüklerle soru soran, aldığı cevabı hak ediyor, sanırım" dedi Miriam. "Laf, laf!.. Yarın resmi al ve as. Ressamlar resimlerinin nereye asılacağı ve ışıklandırma konusunda hassastır. Ayrıca, dışarı çıkma vaktin de geldi. Biraz. Günde bir ya da iki saat. Daha fazla değil."

"Öyleyse, yemek salonunda akşam yemeği yiyebilir miyim?"

"Olur. Böylece senin yalnız kalmaman için Tina'nın buraya gelmesine gerek kalmaz ve revire ayrılan tüm tayını da böylece yemez. Bu kız vakumlu bir pompa gibi yiyor. Dinle, gün ortası dışarı çıktığında, zahmet olmazsa bir şapka giyebilir misin?"

"Öyleyse, iyi olduğumu düşünüyorsun"

"İyi mi?"

"Güneş çarpmasıydı."

"O benim tanımdı, hatırlayacak olursan."

"Doğru; ama ben de, metalar olmadan daha iyi olacağımı eklemiştim."

"Hiçbir fikrim yok. Haftalar boyunca iyi oluyorsun, sonra puff, gene aşağıya! Hiçbir şey kanıtlanmadı."

"Ama bir örüntü oluştu! Aylarca metalar olmadan yaşadım ve üç kilo aldım."

"Ve kafanda ödemle, Bay Çok Bilmiş."

Miriam onu ertesi gün, akşam yemeği saatinden hemen önce, ambarın altındaki yokuşta Rachel ile otururken gördü. Rachel revirde onu görmeye gelmemişti. Yan yana, birbirlerine çok yakın, hareketsiz, konuşmadan oturuyorlardı.

Miriam, Oturma Odası'na gitti. Akşam yemeğinden önce orada yarım saat oyalanmayı alışkanlık haline getirmişti son zamanlarda. Günün yorgunluğunu alıyor gibiydi bu. Ama bu akşam oda her zamanki kadar sakin değildi. Komutan uyanıktı; Reine ve Avram ile konuşuyordu. "Peki, nereden geldi öyleyse?" diyordu belirgin İtalyan aksanıyla; İbranice'yi ancak kırk yaşında, Aktarma Kampı'nda öğrenmişti. "Kim koydu onu oraya?" Sonra Miriam'ı görünce, ses ve tavırlarındaki o her zaman varolan samimiyetle selamladı onu. "Ah, Doktor! Lütfen, bize katıl; gel de şu gizemi bizim için çöz. Bu odadaki her resmi benim kadar iyi bilirsin. Sence nerede ve ne zaman yeni bir resim edindik? Fark ettin, değil mi?"

Miriam tam o Genya'nın diyecekti ki yeni resmi gördü. Genya'nın resmi değildi o. Bir resimdi, evet, bir manzara ama Yeryüzü'nden bir manzara: geniş bir vadi, yeşil ve altın sarısına çalan çayırlar, çiçeklenen meyvelikler, uzakta bir dağın dik yamacı, ön planda bir kule, belki de bir kale ya da ortaçağ çiftlik binası ve hepsinin üstünde saf, berrak, güneşle aydınlanmış gökyüzü. Karmaşık ve mutlu bir resimdi; ilkyazın kutlanması, ona övgü gibiydi.

"Ne kadar güzel" dedi sesinde bir tedirginlikle. "Onu sen asmadın mı, Avram?"

"Ben mi? Ben fotoğraf çekerim, resim yapamam. Baksana, bir reprodüksiyon değil o. Bir tür suluboya ya da yağlıboya, görüyor musun?"

"Birisi onu Yurdumuzdan getirmiştir. Bavulunda tutuyordur" dedi Reine.

"Yirmi beş yıldır mı?" dedi Komutan. "Neden? Ve kim? Diğerlerinde ne olduğunu hepimiz biliyoruz!"

"Hayır. Bence..." –Miriam şaşırmıştı ve kekeliyordu– "...bence Genya yaptı onu. Resimlerinden birini buraya asmasını söylemiştim. Ama bunu değil. Nasıl yaptı bunu?"

"Bir fotoğraftan kopyalamıştır" dedi Avram.

"Hayır hayır hayır, imkânsız" dedi yaşlı Marca hiddetle. "Bu bir resim, kopya değil! Bir sanat eseri bu, gözle ve yürekle görülmüş!"

Gözle ve yürekle.

Miriam baktı ve gördü. NSC 641'in ışığının ondan gizlediği şeyi gördü, odanın yapay Yeryüzü ışığının ortaya çıkardığı şeyi.

Genya'nın gördüğünü gördü: dünyanın güzelliğini.

"Bence Orta Fransa burası, Auvergne" diyordu Reine özlemle. Komutan, "Ah hayır hayır, Como Gölü yakınında bir yer burası, bundan eminim"; Avram ise, "Kafkaslar'da çocukluğumu geçirdiğim yere benziyor" diyordu, hepsi birden dönmüş, Miriam'a bakarken. Miriam tuhaf bir ses çıkardı: bir yutkunma, kahkaha ya da iç çekme. "Burası" dedi. "Burası. Ararat. Dağ. İşte çayırlar, bizim çayırlarımız, bizim ağaçlarımız. Şurası okulun köşesi, işte bu da kule. Görüyor musunuz? Burası Siyon. Genya'nın gördüğü gibi. Gözle ve yürekle."

"Ama bak, ağaçlar yeşil, renklere bak Miriam. Yeryüzü bu..."

"Evet! Yeryüzü. Genya'nın Yeryüzü!"

"Ama imkânsız..."

"Nereden biliyoruz? Siyon'un bir çocuğunun ne gördüğünü nereden biliyoruz? Yurdumuzdakine benzer bu ışıkta resmi görebiliyoruz. Onu dışarı, gün ışığına çıkarın, her zaman gördüğümüzü göreceksiniz: çirkin renkler, kendi yurdumuz olmayan çirkin gezegen. Ama Genya'nın kendi yurdu burası! Kendi yurdunda o! Asıl biziz..." dedi Miriam, gözyaşları içinde gülerek ve onların kaygılı, yorgun, yaşlı yüzlerine bakarak, "anahtarı olmayan asıl biziz. Biz...biz..." Durakladı. Bu düşünceye, yüksek bir duvardan sıçrayan bir at gibi atladı: "...meta haplarımız!"

Hepsi birden ona baktı.

"Biz meta haplarımızla burada ancak hayatta kalabiliyoruz, öyle değil mi? Ama görmüyor musunuz, o burada *yaşıyor*! Hepimiz Yeryüzü'ne mükemmel uyum sağladık, tam uyum sağladık ve başka yere uygun değiliz; ama o öyle değil, olamaz; alerjik, uyumsuz... Örüntü biraz yanlış, farkında mısınız? Örün-

tü. Ama birçok örüntü var, sonsuz sayıda örüntü, o buradakine bizden biraz daha iyi uyuyor..."

Avram ve Komutan onu süzmeye devam ediyordu. Reine resme endişeli bir bakış attı ama çekinmeden sordu: "Yani diyorsun ki Genya'nın alerjileri..."

"Sadece Genya değil! Belki de bütün hastalıklılar! Yirmi beş yıldır onlara meta hapları veriyorum ve *Yeryüzü* proteinlerine alerjileri var. Meta hapları sadece bozuyor onları; onlar farklı bir örüntü. Ah, aptal! Aptal! Ah, Tanrım, o ve Rachel evlenebilir. Evlenmeliler, çocukları olmalı. Ya Rachel hamileyken meta hapları alırsa ne olur, fetüse ne olur?.. Halledebilirim bunu, halledebilirim. Leonid'i aramalıyım.. Ve Moishe, Tanrı'ya şükür! Belki o da öyle! Dinleyin, derhal Genya ve Rachel ile konuşmalıyım. Affedersiniz." Çıktı, bir yıldırım gibi hareket eden ufak tefek, gri bir kadın.

Marca, Avram ve Reine orada kalıp arkasından baktı, sonra birbirlerine, en sonunda da tekrar Genya'nın resmine.

Orada, önlerinde asılıydı, dingin ve neşeli, ışık dolu.

"Anlamıyorum" dedi Avram.

"Örüntüler" dedi Reine düşünceli bir ifadeyle.

"Çok güzel" dedi Sürgün Filosu'nun yaşlı komutanı. "Ama, yurdumu özlüyorum onu gördükçe."

13
Labirentler

Bütün zekâmı kullanmak, cesaretimi sonuna kadar korumak için elimden geleni yaptım; ama bu işkenceye daha fazla dayanamayacağımı biliyordum artık. Zaman algılarım karmakarışık; ama duygularımı bundan böyle estetik denetim altında tutamayacağımı anlayalı birkaç gün oldu, sanırım ve fiziksel çöküş de neredeyse tamamlandı. Hiçbir büyük devinimi gerçekleştiremiyorum. Konuşamıyorum. Bu ağır, yabancı havada soluk almak gitgide zorlaşıyor. Felç göğsüme ulaştığında öleceğim. Belki de bu gece.

Yaratığınki rafine bir acımasızlık; ama yine de akıldışı. Baştan beri amacı beni açlıktan öldürmek olsaydı bana yiyecek vermemekle yetinebilirdi. Oysa, bol bol yiyecek verdi bana, dağlar kadar yiyecek, istediğimden bile fazla yonca yaprağı. Gerçi taze değildiler. Kupkuruydular, ölüydüler. Onları bizim için hazmedilir kılan unsur yok olmuştu; toprak yemekten bir farkı yoktu. Yine de oradaydılar; yoncanın tüm o kokusu ve

görüntüsüyle, dayanılmaz ölçüde iştah açıcıydılar. Başlangıçta değil, elbette. Ben bir çocuk değilim ki kurumuş yonca yaprakları yiyeyim diye kendi kendime söylenip durdum. Ama mide, akıldan daha kolay boyun eğiyor. Bir süre sonra, bir şeyler çiğnesem daha iyi olacak gibi geldi; acıyı dindirip bağırsakları dolduracak bir şey, işte her ne olursa. Ben de yedim, yedim ve açlıktan öldüm. Neyse ki artık hiçbir şey yiyemeyecek kadar bitkindim.

O inceden inceye düşünülmüş, sapkın acımasızlık bütün davranışlarında kendini gösteriyor. Ve en kötüsü de başta öylesine bir rahatlama ve sevinçle kabullendiğim şey: labirent. İlk yakalandığımda aklım fena halde karışmıştı. Bir dev tarafından yakalanıyorum, bir hapishaneye atılıyorum ve hapishanenin etrafında da kafa karıştırıcı, mekânsal olarak huzursuz edici bir yer var. Garip, pürüzsüz, eğimli duvar ve tavan yabancı bir maddeden yapılmış ve hatları bana çok anlamsız geliyor. İşte bu yüzden, oradan alınıp bütün bu tuhaflıklar arasında bir labirente, tanıdık, hatta aşina gelen bir labirente konulmak benim için büyük bir huzursuzluğun ardından gelen bir direnç ve umut anı oldu. Belli ki bir tür deneme ya da soruşturma için bu labirente konulmuştum; iletişim kurmak için ilk kez bir girişimde bulunuluyordu. Elimden geldiğince yardımcı olmaya çalıştım. Ama çok geçmeden yaratığın iletişim kurmak gibi bir amacının olmadığını anlamaya başladım.

Zeki o, çok zeki; bunu gösteren binlerce kanıt var. Her ikimiz de zeki canlılarız, her ikimiz de labirent kurucularıyız: Birbirimizle konuşmayı öğrenmek oldukça kolay olurdu. Şayet yaratığın istediği şey bu olsaydı. Ama değil. Kendisi için nasıl labirentler kuruyor, bilmiyorum. Benim için yaptıkları birer işkence aracı.

Labirentler, dediğim gibi temel olarak bilinen türdendi; yalnızca duvarları, balçıktan daha soğuk ve daha pürüzsüz olan o yabancı maddeden yapılmıştı. Yaratık her dehlizin ucuna bir yığın kurumuş yaprak koymuştu. Nedenini bilmiyorum; bir tür tören ya da batıl inanç olabilir. Beni yerleştirdiği ilk labirent bebeklere özgü kısalık ve basitlikteydi. Üzerinde bir anlam ifade

eden ya da en azından ilginç, hiçbir şey yoktu. İkincisi ise Kapısız Olumlama'nın basit bir versiyonuydu; yapmak istediğim güven verici, iddialı duyuru için oldukça elverişliydi. Ve en sondaki, yedi koridorlu ve on dokuz bağlantılı labirent, Maluvia tarzına, Yeni Dışavurumcu tekniklerin neredeyse tümüne şaşırtıcı bir yakınlık gösteriyordu. Yaratığın mekân anlayışına göre bazı uyarlamaların yapılması gerekmişti; ama bu uyarlamalarda da belirli bir yaratıcılık söz konusuydu. Bu labirent üzerinde çok çalıştım: Gece boyu planlar yaptım; bağlantıları ve boşlukları, geçişleri ve durakları, Doğru Hat'ın düzensiz, alışılmadık ama yine de güzel seyrini tekrar tekrar gözümün önüne getirdim. Ertesi gün, uzun labirente yerleştirilip yaratık da gözlemlemeye başladığında, Sekizinci Maluvia dansını en ince ayrıntısına kadar icra ettim.

Pek parlak bir icra olmadı. Sinirliydim ve uzam-zaman parametreleri kesin değildi. Ama Sekizinci Maluvia en zavallı labirentte, en kaba icrada bile muhteşemdir. "Bulut" temasının acayip bir biçimde antik sarmal motifiyle birleşerek tekrar tekrar ortaya çıktığı dokuzuncu bölümdeki dönme hareketleri karşı konulmaz güzelliktedir. Bunların çok yaşlı biri tarafından icra edilişini seyretmiştim. O kadar yaşlı ve kaskatıydı ki hareketleri ima etmekle yetiniyordu yalnızca. Bir gölge jesti, temaların silik bir yansıması. Ne var ki seyreden herkes yerinde çakılı kalmıştı. Varlığımızı bundan daha soylu bir şekilde belirtmenin başka yolu yok. İcra ederken kendim bile hareketlerin gücüne kapılmış, bir tutsak olduğumu, beni izleyen yabancı gözleri unutmuştum; labirentin ve kendi güçsüzlüğümün eksiklerini aştım, Sekizinci Maluvia'yı daha önce hiç yapmadığım kadar güzel sergiledim.

Biter bitmez yaratık beni aldı ve ilk labirente koydu; o kısa labirente, daha konuşmasını bile bilmeyen bebekler için yapılmış olana.

Aşağılama kasıtlı mıydı? Hepsi geçmişte kaldığı için bunu öğrenmenin yolu yok artık. Ama bu davranışı cahilliğine vermek pek mümkün gözükmüyor.

Üstelik kör de değil. Gözleri var. İlk bakışta belli olan gözleri. Neredeyse bizim gözlerimiz gibi olduğuna göre bizim gör-

düğümüz gibi görüyor olmalı. Bir ağzı, dört ayağı var; iki ayak üzerinde de yürüyebiliyor. Bir şeyleri tutmak için kullandığı elleri var vesaire. Bütün o devasalığına ve garip görünüşüne rağmen fiziksel olarak bize balıklardan daha yakın gibi görünüyor. Yine de balıklar sürüler oluşturup dans ederler ve kendi aptalca yöntemleriyle bile olsa iletişim kurarlar!

Yaratık bir kez olsun benimle konuşmaya çalışmadı. Günler boyu benimle oldu, beni seyretti, bana dokundu, beni eline aldı; bütün hareketleri bir amaca yönelikti ama iletişimsel değildi. Belli ki yalnız yaşayan, tümüyle içe kapanık bir yaratık bu.

Acımasızlığının nedeni bu olmalı.

Arada bir, tuhaf, yatay ağzını, bir şeyler çiğner gibi bayağı incelikli, yinelenen hareketlerle kımıldattığını fark ettim çok geçmeden. İlk başta bana diş gösterdiğini sandım, sonra benden o mide bulandırıcı yemeği yememi istediğini düşündüm, sonra da dudak işaretleriyle iletişim kurmaya çalışabileceği geldi aklıma. Öylesine elverişli elleri, ayakları, bacakları, esnek bir omurgası filan olan biri için oldukça sınırlı ve kullanışsız bir dil gibi görünüyordu; ama bunun da yaratığın bir sapıklığı olduğunu düşündüm. Dudak hareketlerini inceledim ve onları taklit edebilmek için çok uğraştım. Karşılık vermedi. Beni şöyle bir süzdü, sonra da dönüp gitti.

Doğrusu ondan aldığım tek belirgin yanıt kişiler arası estetiğin acınası ölçüde aşağı bir düzeyindeydi. Her gün bir kez yaptığı, düğme itme yöntemiyle eziyet ediyordu bana. İlk birkaç gün bu grotesk rutine sabırla katlanmıştım. Bir düğmeyi ittim mi ayağımda sinir bozucu bir karıncalanma hissediyordum; bir ikincisini ittiğimde bir çanak iğrenç kurumuş yiyecek buluyordum; üçüncü bir düğmeyi ittim mi hiçbir şey olmuyordu. Zekâmı göstermek için belli ki üçüncü düğmeyi itmem gerekiyordu. Ama anlaşılan benim zekâm zindancımı rahatsız etti; çünkü ikinci günden sonra nötr düğmeyi kaldırdı. Ne yapmaya, ne elde etmeye çalışıyordu, bilmiyordum; bildiğim tek şey onun tutsağı ve ondan çok daha ufak olduğumdu. Düğmelerin başından ayrılmak isteyince de fiziksel olarak zor kullanarak beni oraya dönmeye zorluyordu. Orada oturup habire düğmeleri

iterek ya ceza ya aşağılanma ile karşılaşmak zorundaydım. Durumun kasıtlı küçültücülüğü, bu havanın tahammül edilemez ağırlığı ve yoğunluğu, sürekli izlenme ama hiç anlaşılamama duygusu; bütün bunlar beni tarif edilmesi imkânsız bir hale soktu. Bunu ona en yakın anlatabilecek şey, On Kapı Düşü'nün, bütün geçişlerin kapandığı ve dansın korkunç biçimde dikey bir patlamaya ulaştığı son bölümü. Hissettiğim şey tam bu muydu söyleyemem; ama buna biraz benziyordu. Eğer bir kez daha bacağım sokulacak ya da kokmuş yiyecekle karşılaşacak olursam sonsuza dek dikey olacaktım... Düğmeleri duvardan söktüm (çiçek sapları gibi çıkıveriyorlardı), onları yere koydum ve üzerilerine sıçtım.

Yaratık beni derhal alıp hapishaneme geri koydu. Mesajı almış ve ona göre davranmıştı. Ama mesajın böylesine inanılmaz derecede ilkel olması mı gerekiyordu! Ve ertesi gün, beni gene o düğmeli odaya koydu. Düğmeler yepyeniydi ve ben de onu eğlendirmek için cezalar arasında seçim yapmak zorundaydım... O zamana kadar yaratığın yabancı, dolayısıyla anlaşılamaz ve anlayışsız olduğunu, belki de bizle aynı tarzda bir zekâya sahip olmadığını filan söyleyip duruyordum kendime. Ama o zamandan beri biliyorum ki bütün bunlar doğru olmak bir yana, kesinlikle ve son derece acımasız da.

Dün beni bebek labirentine koyduğunda, kımıldayamadım. Konuşma yetimi kaybetmiştim (şu anda zihnimde dans ediyorum elbette; o eski atasözünün de dediği gibi "en iyi labirent zihindekidir") ve orada sessizce kıvrılıp kaldım. Bir süre sonra beni oradan çıkardı, yine bayağı yumuşak davranarak. Davranışlarındaki en büyük sapkınlık da burada işte; bana hiçbir zaman zalimce dokunmuyor.

Beni gene hapishaneye koydu, kapıyı kilitledi ve içeriyi yenilmesi imkânsız yiyeceklerle doldurdu. Sonra da iki ayağı üzerinde dikilerek bana baktı bir süre.

Yüzü çok değişken; ama yüzüyle konuşuyorsa bile ben anlamıyorum. Bu çok yabancı bir dil. Ve vücudu hep bol, kıvrımlı örtülerle kaplı, tıpkı Suskunluk Andı içmiş yaşlı bir dul gibi. Ama onun iriliğine ve başlarda, tutarsız ve bozuk telaffuz edil-

miş cümleler sarf ettiğini, bir embesilin hareketleri gibi ürkünç, anlamsız bir dans ettiğini sanıp da sonradan kesinlikle amaca yönelik hareketler olduğunu anladığım sert ve keskin duruşlarına alıştım artık. Şimdiyse duruşunda bunun da ötesinde bir şeyler gördüm. Hiçbir söz söylenmedi; ama yine de bir iletişim kuruldu. Orada durmuş beni seyrederken belirgin bir biçimde, öfkeli bir hüzün belirtisi gördüm; Sembria Duruşu kadar belirgin. Aynı gevşek kımıltısızlık, aynı eğilmişlik, aynı bozgun ifadesi vardı duruşunda. Açık açık tek bir söz bile edilmedi ama yine de pişmanlık, acıma, üzüntü ve hayal kırıklığına gömüldüğünü söyledi bana. İşkence etmekten bıktığını ve ona yardımcı olmamı istediğini söyledi. Onu anladığımdan eminim. Cevap vermeye çalıştım. "Benden ne istiyorsun? Sadece ne istediğini söyle" demeye çalıştım. Ama açık konuşamayacak kadar güçten düşmüştüm; o da beni anlamadı. Hiç anlamamıştı zaten.

Artık öleceğim. Hiç şüphem yok; ölümümü seyretmeye gelecek. Ama ölüm anındaki dansımı asla anlayamayacak.

14
Arzunun Patikaları

Tamara onun dışarıya, kayıt yapmaya gittiğini sanıyordu ama kulübesinde, hasıra uzanmış yatarken buldu onu; bitkin ve üşümüş görünüyordu. "Özür dilerim Ram! Çocukların resimlerini çekmekle meşguldüm."

"Şu kutu." Kutuyu gösterişi öylesine alışılmadık biçimde sarsaktı ki Tamara ölçülü bir dille sormadan edemedi: "İyi misin?"

"Daha iyi olabilirdim." Ağzından laf almak tam bir işkenceydi; ama Tamara kararlılığını sürdürdü. Bekledi ve Ram yanıtladı: "İshal."

"Bir şeyler söylemeliydin."

"Aşağılanma."

Bob yanılıyordu demek. Mizah duygusu vardı onda.

"Kara'ya soracağım" dedi. "Amel için bir şeyleri vardır elbet."

"Sosisli sandviçle milkşeyk olmasın da" dedi Ramçandra ve o da güldü; lafı tam gediğine oturtmuştu. Ndif'te bulunan tek

yiyecek kemiksiz poro eti ile lamaba ağacının tatlı yemişinden ibaretti.

"Bol bol su iç. Ben de şunu doldurayım. Lomox işe yaramıyor mu?"

"Üzerinde çalışacağı bir şey kalmadı ki." Başını kaldırıp ona baktı; gözleri iri, siyah ve berraktı. "Keşke buraya bağlanabilseydim" dedi, "Bob gibi."

Bu lafın üzerine gardı düştü. Terslenmeyi ve araya mesafe konmasını bekliyordu, güven ve açıklık değil. Buna hazırlıksızdı; yeterli bir karşılık veremedi. "O burada mutlu."

"Ya sen?"

"Ben nefret ediyorum." Kaba kilden su testisini elinde sallarken daha kesin konuşmaya çalıştı. "Pek öyle denemez aslında. Burası güzel. Ama ben... sabırsızlanıyorum."

"Çiğneyecek hiçbir şey yok" dedi Ramçandra acı acı.

Gene güldü ve su testisini doldurmak üzere birkaç metre ötedeki pınara doğru yürüdü. Gün ışığının parıltısı, havadaki ıtırlar, lamaba ağaçlarının muhteşem renkleri, mor gövdeleri, mavi ve yeşil yaprakları, kırmızı ve sarı yemişleri, hepsi harikaydı; küçük pınar temiz, kahverengi kum yatağında masum ve kutsal, akıp gidiyordu. Ama o şükranla, içinde ishale yakalanmış, asık suratlı bir dilbilimcinin yattığı kulübeye dönüp baktı. "Aldırma Ram" dedi, "ben de Kara ve diğerlerine sorup işe yarar bir şeyler bulmaya çalışacağım."

"Teşekkür ederim" dedi.

Hoş sözler diye düşündü patikadan inip ırmağın ıtırlı ışık ve gölgeleri arasına dalarken; bu adamın yumuşak, düzgün vurgusuyla kulağa çok hoş gelen sözler. Üç kişiden kurulu ekipleri Ankara'daki üste bir araya geldiğinde dolaysız, güçlü, kesin bir cinsel çekimle kapılmıştı Ramçandra'ya. Ama bastırmıştı bunu, biraz kendisiyle alay edip biraz da utanarak. Çünkü adam soğuktu; mesafeli davranıyor, kendine kimseyi yaklaştırmıyordu. Ve derken Bob çıkmıştı ortaya, iri, güzel, sarışın Bob, ince ve bronz tenli Bob, erkek düşlerinin eşsiz kahramanı, karşı konulmaz. Niye karşı koymalı ki? Onun beklediği basit zevki vermek daha kolay; zevkli, biraz üzücü ama boş ver. Bunalımlarına

tepeden bakma. İçine düşersin sonra. Hayatı olduğu gibi yaşa falan filan. O ve Bob, ister istemez bir araya gelecekti. Ama olmadı; çünkü üçü de Yirdo'ya geldi ve Yirdo'nun yerlileriyle tanıştı: Ndiflerle.

Ndif'in genç kadınları –on iki ila yirmi iki ya da yirmi üç yaşları arasındaki bütün dişileri– sevişmeye hazır, istekli ve yatkındılar. Parlak altınsı ya da kızıl dalgalı saçları, uzun kirpikli yeşil ya da eflatun gözleri, ince bilekleri ve bacakları vardı. Uzun pandsu yapraklarından yapıp üzerilerine iliştirdikleri, en ufak bir harekette aralanıp göğüslerini ve kalçalarını gözler önüne seren hafif giysilere bürünüyorlardı. On dört yaşın altındakiler uzun sıralar halinde, yuvarlak suratlarında sinsice bir ciddiyet, yumuşak, baygın sesleriyle şarkı söyleyerek hipnotik saliya dansını yapıyorlardı. On dört ila on sekiz yaşları arasındakiler iki yana salınıp, el çırpan erkeklerin arasında oradan oraya sekerek kışkırtıcı gövdelerini farklı erotik pozisyonlara sokup kıvırarak gobeya dansı yapıyordu o arada; sırasını bekleyen kızlar ise alçalıp yükselen bir koro halinde tempo tutuyorlardı: "Ah-yeh yeh, ah-yeh yeh..." On sekiz yaşını doldurdular mı ortalık yerde dans etmiyorlardı artık. Tamara kendi başlarına ne yaptıklarını öğrenme işini Bob'a bırakmıştı. O da Yirdo'da geçirdiği kırk bir gün içinde bu işin uzmanı kesildi.

Artık onu istemediğinin farkında olmasına rağmen, kendisine duyduğu ilginin birdenbire, apansız sona ermesi incitmişti onu. Oysa daha geçen gece Bob'u baştan çıkarmaya uğraşıyordu: rekabete kalkışıp, kısa düz saçları, yalan yanlış süzüp kırptığı bok rengi gözleri, kaslı bilekleri ile dans eden bir kız olmaya çalışarak... Aptalca, kendiyle aptalca dalga geçmesi, kendini küçük düşürmesi, kendini, kendini, kendini... Irmağın kenarındaki yunağa giden orman yolundan inerken bütün bu düşünceleri bir örümcek ağının lifleri gibi süpürüp attı. Ram'ın burnunun kemeri ne kadar güzel. Benden daha kilolu değildir, daha bile zayıftır belki; ince kemikli. "Teşekkür ederim" demişti. "Bardo, Muna! Bebeğin nasıl? Bardo Vanna! Bardo Kara!" Burnun ne kadar güzel, bir tanem, iki su pınarı arasındaki

yükselti gibi ve buradan akan su son derece kara ve soğuk. Teşekkür ederim, teşekkür ederim. "Bugün sıcak, ha?"

"Bugün sıcak, bugün sıcak." Orta Yaşlı Kadınların hepsi onayladı coşkuyla; sığ suda gülüşerek çamaşırlarını yıkıyorlardı. "Ayaklarını ırmağa sok, serinlersin" dedi Vanna, onu cesaretlendirmek isteyerek. Brella, köyün kendi payına düşen çamaşırlarını kurutmak için bir kayanın üzerine sererken sevgiyle omzuna vurdu, "Bardo!" diye mırıldanarak.

Orta Yaşlı Kadınlar yirmi üç ila kırk (mı? Hâlâ sağlam veriler yoktu) yaş arasındaydılar ve Tamara'ya göre bazıları Genç Kadınlardan daha güzeldi ve bu, eksik dişlerden, sarkık göğüslerden, buruşuk karınlardan ibaret bir güzellikti. Hafif tebessümleri şendi, sarkık memeleri insan şefkatinin sütünü taşıyordu, gebeliğin buruş buruş yaptığı karınları göbekten kopan kahkahalarla doluydu. Genç Kadınlar kıkırdardı; Orta Yaşlı Kadınlar gülerdi. Gülerlerdi diye düşündü onları seyre koyulan Tamara, özgür bırakılmışçasına gülerlerdi.

Genç Erkekler poro avlamaya gitmişlerdi (butlu sosislerin peşine düşmüşler diye düşündü ve o da yirmi sekizinde orta yaşlı bir kadın olduğu için güldü); diğer zamanlarda oturup saliya ve gobeya danslarını hevesle seyreder ya da uyurlardı. Orta Yaşlı Adam yoktu. Erkekler kırk yaşına kadar Gençti; avı bırakınca, dansçıları seyretmeyi bırakınca Yaşlı olurlardı. Ve ölürlerdi.

"Kara" dedi en iyi haber kaynağına, Vanna'nın dediğine uyup ayaklarını serin suya sokmak için sandaletlerini çıkarırken, "arkadaşım Ram'ın karnı ağrıyor."

"Ah canım, ah zavallı, bardo, bardo" diye mırıldandı yakınındaki kadınlar. Topuz yapılmış saçı azalmış ve aklaşmış, handiyse bir Yaşlı Kadın gibi hoş görünen Kara rahatlıkla soruverdi: "Gullah mı kafa-faka mı?"

Tamara her iki sözü de hiç duymamıştı şimdiye değin; ama çevirmeye çalışmak faydasızdı. "Kafa-faka" dedi.

"Puti yemişi lazım" dedi Kara, çamaşırları nemli taşlara sererken. "Burada yediğimiz yiyecekler... Onların çok iyi olduğunu söylüyor, çok fazla iyi."

"Çok fazla kızarmış poro" dedi Kara başını sallayarak. "Çocuklar çok fazla yiyip de gece boyu çalılara sıçtılar mı onları bir hafta puti yemişi ve haşlanmış guo ile besleriz. Balla yendi mi tadı güzel olur. Çamaşırı bitince Yavana Ram'a bir çanak guo pişiririm."

"Kara güzel, soylu bir insan" dedi Tamara. Bu, geleneksel bir deyiş, Ndif'e özgü bir teşekkür etme biçimiydi.

"Bardo!" dedi Kara sırıtarak. Bu çok daha yaygın ve güç bir deyimdi. Ramçandra uygun bir karşılık bulamamıştı. Bob, Almanların *bitte*'sine benzer olabileceğini ileri sürmüştü; ama *bitte*'den çok daha geniş kullanım alanı vardı. Lütfen, rica ederim, özür dilerim, bir dakika, boş ver, merhaba, hoşça kal, evet, hayır ve belki de hepsi bar-donun çağrışımı olabiliyordu.

Kafa-faka'nın çaresi nedir, çocuklar nasıl sütten kesilir, Pis Kulübelerde ne zaman kalınır, en iyi yemek hangi çanakta pişer türünden sorularıyla Tamara, her zaman, bir sohbet başlatmak için beklenilen bahane olurdu. Serin sudaki sıcak kayanın çevresine oturdular ve çamaşırların yıkanmasını ırmağa, kurutulmasını güneşe bırakıp lafa daldılar. Tamara aklının bir köşesiyle, aynı ırmağa iki kez girilemez diyen Herakleitos'a kulak veriyor, başka bir köşesiyle de Ndiflilerin doğum kontrol yöntemi hakkında bilgi toplamaya çalışıyordu. Konu açılınca kadınlar uzun uzun ve çekinmeden konuştular; ne var ki konuşacak pek bir şey yoktu. Hiçbir doğum kontrol aracı veya yöntemi bilmiyorlardı. Doğa, Genç Kadınlar için gerekeni sağlıyordu: Erotik etkinliğe körü körüne duydukları tutkuya karşın yirmi yaşını geçmeden doğurganlaşmıyorlardı. Tamara'nın inanası gelmedi; ama kadınlar çok kesin konuşuyordu: Gençler ile Orta Yaşlılar arasındaki asıl ayırım doğurganlıktı. Bu çizgiyi geçtiler mi bir kez, süreğen gebeliğe karşı tek korunma yolları sevişmekten uzak durmaktı; bununsa sıkıcı olduğunu kabul ediyorlardı. Ne kürtajın ne de çocuk düşürmenin sözü edildi. Tamara sözü bunlara getirdiğinde hepsi birden başını salladı. "Kadınlar bebekleri öldüremezler" dedi Brella dehşet içinde. Kara daha kesin konuştu: "Bunu yaparken yakalanacak oldular mı Erkekler saçlarını yolup onları Pis Kulübelere yollar." "Kö-

yümüzde kimse böyle şey yapmaz" dedi Brella. "Yaparken yakalanan olmadı" dedi Kara.

Ergen Erkeklerden oluşan (dokuz ila on iki yaş arası) bir grup, balık tutmak ve yüzmek üzere ırmağa geldi. Kuruyan çamaşırların üzerinde koşuşturdular, çamaşırlar darmadağın oldu ve konuşmalar birden kesildi; Erkeklerin kulakları Pis sözlerle kirletilmemeliydi. Kadınlar çamaşırları toplayıp köye döndüler. Tamara gidip, uyuklayan Ramçandra'ya baktı, sonra besto oynayan erkeklerin resimlerini çekmek için çıktı. Orta Yaşlı Kadınların pişirip sunduğu komünal yemekten sonra Kara, Vanna ve yaşlı Binira'yı Ramçandra'nın kulübesine girerken gördü ve peşlerine takıldı.

Onu uyandırdılar ve ona, tapiyoka çubuklarına benzer pembemsi bir tahıl olan haşlanmış guo yedirdiler; bacaklarını ovaladılar, omuzlarına oturdular, midesine sıcak taşlar koydular, yüzü kuzeye dönük olacak biçimde hasırını düzelttiler, sıcak, siyah ve nane kokulu bir şey içirdiler; Binira onun için bir şarkı söyledi bir süre; sonunda onu yeni bir sıcak taşla baş başa bırakıp gittiler. O da bütün olan biteni etnolojik bir müsamaha ya da el üstünde tutulan yatalak birinin memnuniyeti ile karşıladı. Gittiklerinde rahatlamış görünüyordu; büyük kayanın yanında kıvrılmış, uyukluyordu. Tamara gitmek üzereyken, mesafeli, dingin bir ses tonuyla sordu: "Yaşlı hanımın şarkısını kaydettin mi?"

"Hayır, özür dilerim."

"Bardo, bardo" diye fısıldadı. Sonra dirsekleri üzerinde doğruldu. "Şimdi daha iyiyim. Ne yazık ki kaydedemedik şunu. Sözlerin çoğunu kaçırdım."

"Eski Ndif farklı bir dil mi?"

"Hayır. Sadece daha kapsamlı. Daha gelişkin."

"Görünüşe göre Orta Yaşlı Kadınların kelime dağarcığı gençlerden daha geniş."

"Buvuna'da Genç Kadınların ortalaması 700 sözcüktü; Genç Erkeklerinse 1.100. Çünkü avcılık terimleri de var. Buradaki Orta Yaşlı Kadınların en azından 2.500 sözcük bildiğini tahmin ediyorum. Yaşlı Erkekleri ve Kadınları hesaplayamadım henüz. Tuhaf insanlar bunlar." Ramçandra sırtüstü uzandı ve özenle

sıcak taşın yanına yerleşti. Ses tonu da ihtiyatlıydı. Bir anlık sessizlik oldu.

"Uyumak mı istiyorsun?"

"Konuşmak istiyorum" dedi.

Tamara hasır örme döşeğin kenarına oturdu. Açık kapıdan, gün denli parlak gecenin bastırdığı görülüyordu. Yukarıda, Yirdo'nun uydusu olduğu büyük gaz gezegeni Uper, kocaman şeritleri olan bir balon gibi ormanın üzerinden doğuyordu. Gümüşi ışığı, balçık ve ağaç dallarından çatma duvarlardaki her yarıktan geçti ve kapının eşiğindeki zeminin üzerinde ışıldadı. Kulübenin içindeki alacakaranlık, göz kamaştıran ışınlar, parıltılar, çizgilerle dolmuş, bedenleri ve yüzleri, ışıyan karanlık içinde ayrıştırıyordu.

"Hiçbir şey gerçek değil" dedi Tamara.

"Değil elbette" diye yanıtladı öteki gölge, keyifle, kestirip atarak.

"Aktörlere benziyorlar."

"Hayır."

"Evet, öyle. Kasıtlı rol yapmayı, aldatmayı kastetmiyorum. Yapay demek istiyorum. Fazla basit. Ebedi bir cennetteki güzel, basit insanlar."

"Ha" dedi Ramçandra; ayağa kalkarken saçlarında gezegen ışığının şavkı parıldadı.

"Neden bir Güney-Denizi-Adası dünyası olmasın?" diye kendi kendine sordu Tamara. "Neden böylesine basit, uydurma geliyor? Ben mi çok sofuyum; ilk günahı mı arıyorum ille?"

"Hayır, hayır, elbette değil, saçma" diye yanıtladı Ramçandra. "Hepsi kuram bunların. Ama bir dinle." Bir an, dinlenecek bir şey söylemeksizin durdu, sonra Ndif dilinde birkaç söz söyledi: "Derra Pansu. Besto Bardo. Bardo-iza vera misa. Ne demek bu?"

"Şeyyy, 'Geçebilir miyim lütfen.'"

"Kelimesi kelimesine!"

"Brahman kastının yüce öğretim geleneği" dedi Tamara. "Bilemiyorum, sözcüklerin farklı kullanımları var. 'Affedersiniz, buradan geçmek istiyorum.' "

"Duymuyor musun?"

"Neyi?"

"İnsanlar kendi dillerini duyamıyor. Pekâlâ, iyi dinle lütfen!"

Heyecanlanınca çok çekici oluyordu. Kibirli havası, sudan çıkmış mandanın üzerinden dökülen kurumuş çamurlar gibi dökülüp gitmişti. "Dünya Hükümeti Okulu'na gitmemiş olan amcamın kuracağı türden bir cümle söyleyeceğim İngilizce olarak. Şimdi. 'Pardon. İzin verir misiniz?' Tekrarla!"

"Pardon, izin verir misiniz?"

"Bardo-iza vera misa."

Soğuk, buzullarla kaplı bir gezegenin ışığını andıran bir ürperti Tamara'nın belkemiğinden yükseldi ve saç dipleri diken diken oldu.

"Tuhaf" dedi.

"Salıya: Salınmak, sallanmak. Gobeya: Göbek dansı. Derra: Nehir, dere. Besto: Beysbol. Kani: Oda, kabin. Şuşu: Deniz, su."

"Ses benzerliği."

"Gi: Git. Gilu: Gel. Bigilu: Ben gelirim. Sigilu: Sen gelirsin. Gilo: O gelir. Çaru: Vurmak, çarpmak. Çatu: Kurmak, yapmak. Ndifçe bir söz söyle!"

"Tekka."

"Balık ağları. Dur. Hayır, bunu çıkaramadım. Başka bir tane lütfen."

"Piska."

"Temiz olmayan kulübeler; pis, pislik."

"Yavanai."

"Yabancılar, ziyaretçiler... Tekili yavana, yani yabancı."

"Ram, senin derdin ishal değil, paranoya."

"Hayır!" Bunu o kadar sert ve yüksek sesle söyledi ki Tamara irkildi. Gırtlağını temizledi. Tamara, onun gözlerini göremiyor fakat kendisine bakmakta olduğunu biliyordu. "Ciddiyim, Tamara" dedi. "Korkuyorum."

"Neden?" diye sordu alaylı alaylı.

"Ödüm patlıyor" dedi. "Altıma ediyorum. Sözcükleri ciddiye almalısın. Elimizdeki tek şey onlar."

"Nedir seni korkutan?"

"Arz'dan otuz bir ışık yılı uzaktayız. Bu güneş sistemine bizden önce Arz'dan hiç kimse gelmedi. Bu insanlar İngilizce konuşuyorlar."

"Doğru değil bu!"

"Genç Ndif dilinin yapısı ve sözcük dağarcığı en az yüzde altmış modern İngilizce'nin yapısına ve sözcük dağarcığına dayanıyor."

Sesi titriyordu; ya korkudan ya rahatlığından.

Tamara dizlerini bitiştirip kımıldamadan oturdu ve kuşkuculuğa sarıldı sımsıkı. Aklından Ndifçe bir sözcük geçti, sonra bir başkası, bir başkası daha ve her birinin ardından da İngilizce kökü, gölgesi, görülmek için ışığı bekleyen gölgeler. Ne var ki saçmaydı bu. "Paranoya" sözcüğünü kullanmamalıydı. Gerçekti. Bu adam hastaydı. Haftalar boyunca dokunma-bana kabalığı, sonra ani değişim ve konuşma, heyecan, yakınlık. Manik bir değişim ve paranoyak. Bilinmeyen bir nedenden ötürü İngilizce'ye dayalı kurallarla konuşulan Ndifçe ve birden bunu tek başına keşfeden uzman... Biru, bir. Kiki, iki. Çü, üç...

"Tüm dişi adlar" dedi Ramçandra dalgın dalgın, " 'a' ile biter. Bu H. Rider Haggard tarafından belirlenmiş evrensel bir sabittir. Erkek adları asla 'a' ile bitmez. Asla."

Hâlâ, hafif tınılı, bir parça inişli çıkışlı sesi, Tamara'nın kafasını karıştırıyordu. "Dinle, Ram."

"Evet."

Dinliyordu, pekâlâ. Tamara kendisine iyice planlanmış ve sevimsiz bir şaka yapıp yapmadığını soramadı ona; buna niyetlenmişti halbuki. Gösterdiği güvene kibarca karşılık vermek gerekiyordu. Sözün devamını nasıl getireceğini bilemedi. Ramçandra hemen araya girdi. "Bunu geçen hafta fark ettim, Tamara. İlk olarak sentaks; o zamanlar farkına varmamıştım. Anlamsız rastlantılar vesaire vesaire. Hayır, dedim. Ama o evet diyordu. Öyle. İngilizce bu."

"Yaşlıların dili de mi?"

"Hayır, hayır, o farklı" dedi telaşla, şükranla. "İngilizce değil o, kendi başına bir şey, bebek konuşmasına dayalı olmadığı zamanlar. Ama..."

"Tamam o halde. Yaşlıların dili eski, özgün dil; Gençler ise Uzay Servisi'nin adamlarıyla kurdukları, bilmediğimiz, bize söylenmeyen bir bağlantı sonucu etkilenmiş, bozulmuş."

"Nasıl? Ne zaman? Bizim ilk olduğumuzu söylüyorlar. Neden yalan söylesinler?"

"Uzay Servisi mi?"

"Ya da Ndifler. Her iki taraf da bizim ilk olduğumuzu söylüyor!"

"Pekâlâ, eğer biz ilk gelenlersek, biziz o. Ndifleri biz etkiliyoruz. Bilinçdışımızda onlardan beklediğimiz gibi konuşuyorlar. Telepati. Telepatik onlar."

"Telepatik" dedi Ramçandra bu fikre hevesle sarılarak ve onu izleyen suskunluk sırasında belli ki bu fikirle boğuşuyor, koşulları buna uydurmaya çalışıyordu. Sonunda umutsuzlukla yanıtladı: "Telepati hakkında biraz olsun bir şeyler bilseydik!"

Tamara ise soruna başka bir yönden yaklaşmaya çalışıyordu bu sırada ve sordu: "Neden şimdiye kadar bir şey söylemedin bunun hakkında?"

"Delirmiş olduğumu düşündüm" dedi, dürüstlüğü saklamasına olanak vermediğinden kabaca gelen denetimli ve kesin bir ses tonuyla, "delirmiştim de bir kez. Altı yıl önce, karım öldükten sonra. İki ayrı dönem. Dilbilimciler genellikle istikrarsızdır."

Kısa bir sessizliğin ardından Tamara neredeyse fısıltıyla karşılık verdi: "Ramçandra güzel, soylu bir insan..." Ndifçe konuşuyordu.

Ah-hey hey, Ah-hey hey! Köyün dışındaki dans alanlarında gobeya dansçılarının şarkısı sürüyordu. Yakınlardaki bir kulübede bir bebek ağlaması duyuldu. Karanlık-ışıltılı hava, gece açan çiçeklerin kokusuyla ağırlaşmıştı.

"Bak" dedi Tamara. "Telepatik bir insan senin ne düşündüğünü bilmez mi? Ndifler bilmiyor. Bunu yapabilen insanlar biliyordum. Büyükbabam Rus'tu; insanların ne düşündüğünü bilirdi her zaman ve delirtirdi bizi. Telepatiden mi yoksa yaşlı olduğu için mi; yoksa Rus olduğu için mi ya da başka bir şey mi bilmiyorum. Ama her neyse onlar düşünceleri okurlar, sözcükleri değil, öyle değil mi?"

"Kim bilir? Belki... Bir tiyatro oyunu, bir sinema, cennet adası gibi olduğunu söyledin. Belki de umduğumuzu veya arzuladığımızı hissediyor ve bunu uyarlıyor, sahneliyorlar."

"Neden?"

"Uyum gösterme" dedi muzaffer bir edayla. "Onları sevelim ve zarar vermeyelim diye."

"Ama ben onları sevmiyorum! Çok sıkıcılar! Hiçbir akrabalık sistemi yok; aptalca bir yaş sırasına bağlı olmaları ve iğrenç erkek egemenliği dışında hiçbir toplumsal yapıları yok; gerçek bir vasıfları yok, sanatları yok; sadece uyduruk oymalı kaşıklar... Hawaii tarzı bir turist tuzağı gibi. Düşünceleri yok. Büyüdükten sonra sıkılıyorlar. Dün Kara ne dedi, biliyor musun? 'Hayat çok, çok uzun.' Birisinin gönlündeki arzuları kopya ediyorlarsa bile benimki değil bu!."

"Benimki de değil" dedi Ramçandra. "Ama ya Bob?"

Bir gerginlik, sorunun yanıtını yakalar gibi bir hava oldu. Tamara duraksadı. "Bilmiyorum. Başlarda evet. Ama son zamanlarda o da huzursuz. Ne de olsa bir mitos uzmanı o. Ve bunlar da hikâye bile anlatmıyorlar. Bütün konuşmaları dün akşam kimin kiminle yattığı ve kaç tane poro vurdukları hakkında. Bob, hepsinin birer Hemingway karakteri gibi konuştuğunu söylüyor."

"Yaşlılarla konuşmuyor o." Yine o gerginlik... Ardından Tamara, Bob'u savunmak istercesine yanıtladı: "Ben de öyle; ya sen? Onlar hiç katılmıyorlar; karanlıkta kalmış... önemsiz gibiler."

"Yaşlı Binira'nın söylediği bir şifa şarkısıydı bu."

"Olabilir."

"Ben öyle sanıyorum. Bir ayin şarkısı, daha karmaşık bir dilde. Bir yüksek kültür varsa eğer, Yaşlıların kültürü bu. Belki de büyüdükçe telepatik güçlerini yitiriyorlar, böylece kendilerine dönüyor, artık etkilenmiyor, uyum göstermeye zorlanmıyorlar."

"Kim tarafından, neye uyum göstermeye zorlanıyorlar? Gezegendeki tek akıllı tür onlar."

"Öteki köyler, öteki kabileler."

"Ama o zaman birbirlerinin dillerini konuşuyor olurlardı; tüm âdetleri kaynaşırdı."

"Kesinlikle! Kültürün homojenliğini açıklıyor bu! Babil için bir çözüm!"

O kadar rahatlamış görünüyor ve bu fikir Tamara'ya da o kadar rahatlatıcı geliyordu ki hipotezi kabul etmek için elinden geleni yaptı. Tek yapabildiği sonunda itiraf etmek oldu: "Bu düşünce huzursuz ediyor beni, her nedense."

"Yaşlılar hakiki dili, telepatik olmayan dili geliştirmiştir. Asıl onlarla konuşmak gerek. Yarın Yaşlı Erkekler Evi'ne girmek için izin isteyeceğim."

"Saçlarını biraz daha ağartmalısın."

"Kolay! Hâlâ siyah mı?"

"Biraz uyusan iyi olacak."

Bir an için sustu ama yatmadı. "Tamara" dedi, "benimle alay etmiyorsun, değil mi?"

"Hayır" dedi homurdanarak; onun böylesine kolay incinebilir olmasına şaşmıştı.

"Aynen sanrısal bir sistem gibi."

"Öyleyse bir tür iki kişilik delilik bu. Dil hakkındaki bu şeyler geri kalanları da aydınlatıyor. Gezdiğimiz altı köyde de her şey aynıydı; aynı şeyler eksik, aynı olasılık dışılık ya da aşırı olasılık."

"Yansıtılmış telepati" dedi, dalgın dalgın. "Onlar etkiliyor bizi. Algılayışımızı bozarak, bizi öznelliğe zorlayarak."

"Bizi Gerçeklik İlkesi'nden uzaklaştırarak ha?" dedi Tamara, bu kez onu savunurcasına. "Saçmalık." Yaptığı alıntıyı hatırladı ve güldü. "Bir gaga için fazla zekice konuşuyoruz."

"Akıl hastanesindeyken çok akıllıca konuşurdum" dedi Ram. "Birkaç dilde. Hatta Sanskritçe." Yine de güvenini kazanmış gibiydi. Tamara kalktı. "Yatmaya gidiyorum" dedi. "İyi bir uyku çekeceğim! Yeni bir sıcak taş ister misin?"

"Hayır, hayır. Baksana, özür dilerim."

"Bardo, bardo."

Lanetlenmişler rahat edemez. Gaz lambasını kısmış, tütmesin diye parmaklarına tükürüp fitili söndürmeye çalışıyordu ki

kulübenin kapısında Bob beliriverdi. Uper'in ışığı kalın, gösterişli saçlarını bir hale gibi çevrelemişti; gövdesi kapıyı doldururken geri gelişinin önemi de tüm biyosferi doldurdu. "Biraz önce geldim" dedi duyuru yaparcasına.

"Nereden?"

"Gunda'dan. Nehrin karşı yakasındaki köy."

Tamara parmaklarındaki yanmış poro yağına küfrederken gelip hasır döşeğin kenarına oturdu. Geri dönüşünde bile önemli, dünyayı sarsacak bir haber Bob'un ağzından çıkmak üzereydi. Tamara fırsat bırakmadı. "Ram hasta" dedi.

"Nesi var?"

"Delhi midesi diyebilirsin."

"Burada nasıl hasta olunabilir ki?"

"Bir tedavi yöntemleri var. Kızgın bir tuğlayla yatıyorsun."

"Vay canına! İktidarsızlık tedavisine benziyor" dedi Bob ve ikisi birden kahkahayı patlattı. Gülerlerken Tamara, Ram'ın bir an için aynı derece saçma görünen dilbilimsel keşfini anlatmayı düşündü; ama bunu Ram'a bıraksa daha iyi olacaktı, bu bir şaka olsa bile. Bob yeniden ciddileşmişti ve haberi verdi. "Bir düello yapmam gerekiyor. Teke tek dövüş."

"Aman Tanrım! Ne zaman? Neden?"

"Şu kız, Potita, hani kızıl saçlı olan. Gunda'nın Genç Erkeklerinden biri ona göz koymuş. Bana meydan okudu."

"Bir dışevlilik anlaşması mı? Onun üzerinde hak mı iddia ediyor?"

"Hayır; hiçbir hısımlık kalıpları olmadığını sen de biliyorsun, boşuna arayıp durma. Kız dövüş için bir bahane yalnızca."

"Başının derde gireceğini biliyordum" dedi Tamara bilmiş bir tavırla. Böyle bir şey düşünmemişti aslında. "Tüm yerli kızlarla yattıktan sonra kızgın bir vahşinin mızrağının sırtına saplanmasını beklemediğini söyleme. Yerli kızların yarısı olsa hadi neyse; ama hepsi de olmaz ki!"

"Lanet olsun" dedi Bob cesareti kırılarak. "Biliyorum. Bak, başıma daha önce hiç böyle bir şey gelmemişti. Bizle ilişki kuranlarla yatmak filan. Burada kontrolü tutamıyorum elimde. Ama onlar bunu bekliyorlar. Buvuna'dan dönerken bunu ko-

nuştuk, hatırlıyor musun? Ram istemediğini söyledi. Buna bir şey dedikleri yok; onlara göre yaşlı bir adam o, üstelik yabancı görünüyor. Ama ben tıpkı onlar gibiyim ve reddedersem yerel âdetleri çiğnemiş olurum. Görünürdeki tek âdetleri bu. Seçim hakkım yok."

Tamara bir kahkaha patlattı; derin, karından gelen bir Orta Yaşlı Kadın kahkahası. Bob, biraz ürkek, ona baktı. "Tamam, tamam" dedi ve o da gülmeye başladı. "Lanet olsun! Bu dövüşler gönüllü yapılırmış gibi konuşuyorlardı hep!"

"Değil miymiş?"

Bob kafasını salladı. "Ben, Cunda karşısında Hamo köyünü temsil ediyormuşum. Bildikleri tek savaş türü bu. Genç Erkeklerin tümü bezmiş. En az altı aydır ya da daha uzun bir süreden beri Gunda'ya karşı tek bir zafer kazanmamışlar. Dünya Kupası bu. Yarın arınacağım."

"Bir tören ha?" dedi Tamara. Bob'un başına geleni gülünç ama bayağı buluyordu. Bir tören, bir ayin, Ndif'in ilkel toplumsal yaşamında anlam ve yapı gösteren bir şey bulma umuduyla atladı hemen.

"Danslar. Saliya ve gobeya. Gün boyu."

"Pöh!"

"Bak, bir konfigürasyoncu olduğun için incelemeye değer modeller aradığını biliyorum. Ama benim daha acil bir sorunum var. Öbür gün adamın biriyle kavga etmem gerekiyor. Bıçak bıçağa. İki köyün tüm ahalisinin gözleri önünde."

"Bıçak bıçağa mı?"

"Öyle. Avcılar güreşir. Savanjiler ise bıçakla dövüşürler."

"Savanji?" Bob çevirdi: "Bir kız için kavga edenler." Tamara dilden dile aktardı: "Savaşçılar..."

Kısa bir sessizlikten sonra Tamara bir öneride bulundu: "Kızı ona bıraksan olmaz mı?"

"Hayır. Onur, köyün şerefi falan filan."

"Ya kız... Birincilik ödülü olmaktan hoşnut mu?"

Bob başıyla onayladı.

"Kalıplar yabancı gelmiyor" dedi Tamara. Sonra da birden, "Hiçbir şey, bu insanların hiçbir şeyi yabancı değil. Hiçbir şey!"

"Ne?"

"Boş ver. Biraz incelemem gerek. Ram'ın bir fikri var... Dinle Bob. Bence bu işten çekilmelisin; rezil olsan bile. Her zaman bir çare bulabiliriz. O adamı öldürmenden iyidir! Ya da öldürülmenden."

"Sonunda beni düşündüğün için teşekkürler" dedi Bob nazikçe.

"Endişelenme. Hile yapacağım."

"Doping mi?"

"Karate işimi görür. Aldırmıyorum aslında. Yalnızca salak gibi hissediyorum kendimi. Bir kız için orta yerde bıçak dövüşü. Aptal ergenler gibi."

"Bir ergenler toplumu bu, Bob."

"Soyunma odasındaki uzaylılar!" Bob aslan yelesini andıran saçlarını kaşıdı ve kaşınarak ayağa kalktı. Çok güzel bir adamdı; köylülerin şampiyonları olarak onu seçmiş olmalarına şaşmamak gerekiyordu. Fiziksel ihtişamını güçlendiren ve canlandıran, ondan geri kalmayan bir akıl ihtişamı, şiirselliği salt şiirsellik uğruna arayan tutkulu ve eğitimli bir kafa... Bunlar Ndif halkı için pek bir şey ifade etmezdi. Dünyalıların çoğu için de öyle. Ama Tamara, o anda genç adamı olduğu gibi görüyordu, bir kral olarak.

"Bob" dedi, "hayır de. Yalvar. Bir çaresini buluruz."

"Dert etme!" dedi ve kendisine gösterdiği ilgiden minnettar olarak ona şefkatle sarıldı. "Zavallı oğlanı kendisine ne çarptığını anlamadan yere sereceğim. Sonra da bir ders vereceğim. Birinci sınıflar için sağlık bilgisi: Cinayet Sağlığınıza Zararlıdır. Akıllarını başlarına getirir bu."

"Orada olmamı mı istersin, olmamamı mı?"

"Orada ol" dedi. "Bakarsın onun da siyah kuşağı vardır."

Tamara ertesi akşamüstü çamaşırhane kumsalında oturmuş, Kara ve Libisa ile menopoz üzerine ilginç bir konuşma yapıyordu ki papağan tüyleri gibi rengârenk ormandan Ramçandra çıkageldi. Tamara, suların kaynadığı kayalıktan onu seyrederken ne kadar farklı olduğunu düşündü, ne kadar yabancı; Bob'un söylediği gibi, bir sinemanın ön sırasında, sahnedeki destansı ormana sırtını dönmüş dikilen birinin gölgesi gibi: Çok ufak,

çok kara, çok sert. Kara da gördü onu ve seslendi: "Mide nasıl oldu, Yavana Ram?"

Bağırması gerekmeyecek kadar yaklaşınca yanıtladı: "Bardo, Kara, daha iyi. Bu sabah guoyu bitirdim."

"İyi, iyi. Bu akşam bir çanak daha. Çok sıskasın" dedi Kara, belli belirsiz.

"Belki yeterince guo yerse insan tenine kavuşabilir" dedi Brella onu inceleyerek. Brella'nın tenden söz etmesi ilk kez Ramçandra'nın esmer, karanlık görünüşüne çekmişti Tamara'nın dikkatini. Ndifliler ayrıntılara özellikle dikkat etmezlerdi. Brella, şimdi iki yabancıyı kıyaslıyordu: "Sen de Tamara. İnsan tenli yemekleri yeseydin bu kadar çirkin ve esmer olmazdın belki."

"Bunu hiç düşünmemiştim" dedi Tamara.

"Tamara, Yaşlı Erkeklerin Evi'ne davet edildik."

"İkimiz de mi? Ne zaman?"

"Nasıl ayarladın bunu?" diye sordu Tamara İngilizce olarak, Kara, Libisa ve bir sürü yeni yıkanmış çamaşırla paylaştığı kayadan sarkıttığı ayaklarını bir yandan sulara çarparken.

"Rica ettim."

"Ben de geliyorum" dedi Kara, Tamara'nın ardından ayaklarını suya çarparak. "Bardo!"

"Kadınların bunu yapması uygun mu, Kara?"

"Elbette. Nasıl olsa Yaşlı Erkeklerin Evi orası, öyle değil mi?" Kara yassı, küçük göğüslerindeki kumları temizledi ve sariye benzer giysisinin ucuyla örttü. "Siz gidin. Ben Binira'yı alıp geleceğim. Arada bir, orada dinlemeye değer şeyler olduğunu söyledi bana. Orada görüşürüz."

Tamara, ıslak ayakları gümüşi kumla kaplı olarak Ramçandra'nın yanına vardı ve dar patikadan rengârenk ormana daldılar.

Yanındaki kahverengi omuzların gayet iyi farkındaydı. Ramçandra'nın koyu renk, biçimli ve kırılgan bedeninin, keskin hatlı profilindeki mükemmel burnunun. Bunların farkında olduğunun da farkındaydı; ama şu anda önemli olan bunlar değildi. "Bizim için bir tören mi düzenliyorlar?"

"Bilmiyorum. Bazı anahtar sözcükleri hâlâ çıkaramadım. Oraya gitmek için rica etmem toplanmak için yeterli bir nedenmiş anlaşılan."

"Bunu götürmen doğru mu?" Ramçandra'nın elinde bir teyp vardı.

"Bulutlu-Guguk Kuşu Diyarı'nda her şey olabilir" dedi ve keskin profili bir tebessümle yumuşadı.

Ndif'in göze çarpmayan, karanlıkta kalmış, nadir Yaşlı Erkeklerinden ikisi onları Eve götürdü; büyükçe, eski püskü bir kulübeydi. İçeride altı-yedi kişi oturuyordu. Ortama "bardo" mırıldanışları ve güçlü bir poro yağı kokusu hâkimdi. İki yabancı da düzensiz çembere katılıp tozun üzerine bağdaş kurdu. Ateş yakılmamıştı. Görünürde hiçbir ayin eşyası veya havası yoktu. Derken Kara ile Binira geldi. "Bardo" mırıldanışlarıyla ve Yaşlı Erkeklerle şakalaşarak yerlerini aldılar. Çemberde oturanlardan biri –içerisi yalnızca havalandırma deliğinden gelen ışıkla aydınlanmıştı ve yüzler seçilemiyordu– Kara'ya bir şey sordu. Tamara soruyu anlamadı. Kara yanıtladı: "Bayağı yaşlandım, değil mi?" Herkes güldü. Biri daha geldi: Bro-Kap. Bir zamanların meşhur avcısı olduğu söyleniyordu. Hâlâ iri yapılı bir adamdı; ama kamburlaşmış, buruşmuş ve dişleri döküldüğünden ağzı kaplumbağa ağzına benzemişti. Oturmayıp deliğin altındaki sönük ocağın yanına gitti, ellerini iki yana sarkıttı ve orada dikilip kaldı. Çevresini bir sessizlik sardı.

Başını yavaşça Ramçandra'ya doğru çevirdi.

"Dansı öğrenmek için mi geldin?"

"Eğer izin verilirse" diye net bir yanıt verdi Ramçandra.

"Yaşlı mısın?"

"Artık genç değilim."

Vay canına, diye düşündü Tamara, bir eriştirme töreni. Ram idare edebilecek miydi? Ve sonraki soruyu, beklendiği gibi, o hiçbir şekilde anlamadı. İçinde hiçbir Genç veya Orta Ndifçe sözcük geçmiyordu. Ram ise anlamış gibi görünüyordu ve duraksamadan yanıtladı: "Pek sık değil."

"Eve en son ne zaman av getirdin?"

"Hiç hayvan öldürmedim."

Bunu bir uğultu, kahkahalar ve eleştirel tartışmalar izledi. "Doğuştan elli yaşında olmalı!" dedi Binira bıyık altından gülerek. "Ya da müthiş tembel" dedi genç görünüşlü bir Yaşlı Erkek yalın bir ifadeyle. Gayet samimiydi.

Ardından Tamara'nın anlayamadığı iki soru ve iki yanıt daha geldi, sonra da Bro-Kap sordu –sertçe diye düşündü Tamara– "Ne avlarsın?"

"Peremensoe avlarım."

Bu her ne ise doğruydu. Ardından, işitilir ve hissedilir onaylamalar, sırt sıvazlamalar, rahatlama geldi. Bro-Kap kısaca, bir kez başını eğdi, elinin tersiyle burnunu sildi ve çemberin içine, Ramçandra'nın yanına oturdu. "Ne bilmek istiyorsun" diye sordu hiç de ayinsi olmayan ve önemsemez bir ifadeyle.

"Ben" dedi Ramçandra, "dünyanın nasıl doğduğunu bilmek istiyorum."

"Oh ho ho!" Mırıltılar işitildi çemberde. "Yaşına göre çok yaşlı bu! Yüz yaşında var!"

"Biz deriz ki" diye yanıtladı Bro-Kap, "dünyayı Man yaptı."

"Nasıl yaptığını bilmek istiyorum."

"Kafasının içinde, kulaklarının arasında; başka nasıl olabilir ki? Her şey kafanın içindedir. Ağaç yoktur, taş yoktur, su yoktur, kan yoktur, kemik yoktur; her şey sanisukiarad'dır."

Tamara, anahtar sözcüğü bilmemenin verdiği umutsuzlukla, bunun anlamını ondan öğrenecekmişçesine Ram'ın yüzüne baktı; o ise gerçekten anlamıştı. Gözleri parlıyordu; gülümsedi ve yüz hatları gevşedi, yumuşadı.

"Dans eder" dedi, "dans eder."

"Belki" diye yanıtladı Bro-Kap. "Belki Man kafasının içinde dans eder ve bu da sanisukiarad yaratır."

Ancak bu tekrardan sonra Tamara "Man" sözcüğünün bir özel ad olduğunu anladı. İngilizce'deki insan sözcüğüyle çakışan bir Ndif adı ya da sözcüğü; ama o, anlamın da çakıştığını düşünmüştü.

Öyle miydi?

Bir an için her şey iki kademeye ayrıldı: İç içe geçmiş iki sahne, iki ekran ya da perde; biri sesler, öteki anlamlardan olu-

şuyor ve hiçbiri gerçek değil. İç içe geçişleri, yer değiştirmeleri, kayışları ve hareketleri; her şeyi karıştırıyor, saklıyor ya da açığa vuruyordu. Bu akış içinde tutunacak bir şey yoktu. Sen nehir olmadıkça bir kez bile nehre giremezsin. Dünya doğmuştu ve hiçbir şey olmuyordu. Yaşlı, içi geçmiş bazı erkek ve kadınlar pis kokulu bir kulübede Tanrı Şiva ile saçma sapan şeyler konuşuyordu. Konuşma, yalnızca konuşma, sözcükler, hiçbir şey ifade etmeyen sözcükler.

Açılmış perdeler yeniden kapandı.

Teybin çalışıp çalışmadığını kontrol etti. Daha sonra bunları dinleyip, Ram'a çevirtip açıklattığı zaman belki bir şeyler anlaşılırdı.

Sonunda dans ettiler. Bir sürü laftan sonra Binira seslendi: "Müziksiz bu kadar peremenkiarad yeter." Ve Bro-Kap oldukça sert bir sesle, "Pekâlâ. Bardo, haydi!" dedi. Bunun üzerine Binira hafif, dünya dışından geliyormuşçasına çatlak bir sesle şarkı söylemeye başladı ve ardından Yaşlı Erkeklerden biri, sonra bir başkası daha, sonra ötekiler bir bir kalkıp dansa başladı, ağır bir dansa, ayaklar yerden kesilmeden, sırtlar dimdik ve hareketsiz, yoğunluk eller, kollar ve yüzde toplanarak edilen. Karanlıkta kalmış bu yaşlı insanların dansı Tamara'nın gözlerini yaşarttı. Ötekiler de katıldı; şimdi hepsi dans ediyordu. Kara ve kendisi dışında hepsi. Kimi zaman hafifçe ve saygıyla birbirlerine dokunuyor ya da leylekler gibi eğiliyorlardı. Hepsi mi? Evet. Ram onlarla dans ediyordu. Duman deliğinden gelen altınrengi tozlu ışık kollarından akıp geçti. Hafifçe ve yumuşakça çıplak ayağını kaldırıp yere yeniden bastı. Yaşlı bir adam karşısına geçti. "O komeya, O komeya, ama O, O." Gıcırdayan böcek titreşerek şarkı söylüyor ve Kara'nın elleri, Tamara'nın elleri kahverengi toprak üzerinde tempo tutuyordu. Yaşlı adamın elleri, huşu içindeymişçesine havaya kalkmıştı. Ramçandra, ona uzandı, kolunu uzattı; parmakları gergin ve açılmıştı, sonra gülümseyerek dokundu ve döndü, dansı sürdürdü ve yaşlı adam gülümsedi ve şarkıya başladı: "O komeya, ama, ama, O..."

"Teypte tam sana göre bir seans var!" dedi Tamara; fakat esas olarak, birlikte patikayı izleyerek düellonun yapılacağı düzlüğe doğru giderlerken Bob'u içinde bulunduğu bedbin havadan çıkarmak için söylemişti bunu. Patika lamaba yemişi çekirdekleriyle doluydu; köyün büyük bir bölümü onlardan önce gelmiş olmalıydı.

"Yeni aşk şarkıları mı?"

"Hayır. Aslında evet. Tanrı'ya söylenen aşk şarkıları... Tanrı'nın adı ne biliyor musun?"

"Evet" dedi Bob kayıtsızca. "Gunda'daki yaşlı adam söylemişti. Bik-Kop-Man."

Düello tam olmasa da hemen hemen her iki tarafın planlandığı gibi geçti. Bu, saliya ve gobeya dansları dışında Genç Ndifflilerin katıldığı tek grup etkinliği, gerçekten ayinsel ve anlam-odaklı tek eylem olduğu için Tamara büyük bir gayretkeşlikle baştan aşağı her şeyi kaydetti, filme çekti ve notlar aldı: kızıl saçlı Potita'nın yüz ifadesi (işte Güzellik Kraliçesi karşınızda), Gundalı savaşçı Pit-Wat'ın Bob'un bacağına sapladığı bıçak, Bob'un kendi uzun bıçağını fırlatıp atışı (pembe puti otları arasında parıldayan bir yay), Pit-Wat'ı hareketsiz ve boylu boyunca, adeta cansız yere seren karate darbesi.

Bob cinayetin sağlığa zararları üzerine ders verecek kadar duramadı. Yarası fena halde kanıyordu ve Tamara kamerayı durdurup ilkyardım çantasıyla işe koyuldu. Böylece Hamo köyünün sevinci ve Gunda'nın huzursuzluğu yalnızca teybe kaydedilmiş oldu; Pit-Wat hem Hamo hem de Gundalıların keyfini kaçırarak ayıldığında teyp kapalıydı. Yiğit savaşçılar ayılmaz, hasar görmeden ama sallanarak ayağa kalkmazlardı. Bu sırada Bob da yüzü bembeyaz olmuş bir halde ama Tamara'ya tutunmak istemeden Hamo yoluna koyulmuştu. "Ram nerede?" diye sordu ilk kez ve Tamara, Ram'a bir düello olacağını bile haber vermediğini anlattı.

"Güzel" dedi Bob. "Ne söyleyeceğini biliyorum."

"Ben bilmiyorum."

"Yerlilerin yaşamına sorumsuzca müdahale."

Tamara başını salladı. "Ona söylemedim çünkü bugün hiç görmedim onu ve düşündüm ki..." Aslında düelloyu tümden unutmuştu. Yaşlı Erkeklerin Evi'ndeki o dansla kıyaslandığında çok aptalca geliyordu ona; gerçekdışı, aptalca, sinir bozucu bir şakadan başka bir şey değildi, ta ki o rengi, kanın gün ışığındaki muhteşem ve dehşet verici rengini görene kadar; ama Bob'a söyleyemedi bunu. "Kendi içine çekildi gibi. Bütün gün Yaşlı Erkeklerin Evi'ndeydi. Bu akşam seninle konuşmasını istiyorum. Bacağına bir bakalım hele, ondan sonra. O da Gunda'dakilerin Man hakkında neler söylediğini bilmek isteyecektir, yani Tanrı hakkında. Tümseğe dikkat. Ah Tanrım, işte fanatik taraftarlar geliyor." Genç Kadınlardan oluşan bir topluluk çevrelerini sardı ve Bob'u gönülsüzce puti çiçekleriyle donattı.

"Potita nerede?" diye mırıldandı Bob, dişlerini yoklayarak.

"Buralarda değil. Ondan sahiden hoşlanıyor musun Bob?"

"Hayır. Ama bacağım acıyor. Hayır, sadece eğlenceydi, bir oyun. Sadece onu kimin elde ettiğini merak ettim: Pit-Wat mı yoksa ben mi?"

Kızı Pit-Wat'ın elde ettiği anlaşıldı; dövüş alanında kalıp sallanarak da olsa Zafer Dansı'nı icra eden oydu ne de olsa. Bob rahatladı; çünkü Pit-Wat, hem kişilik hem de şartlar bakımından, Potita'ya daha uygundu. Zafer Dansı'na gelince hepsi, hepsi iki dakikalık şişinme ve poz vermeden ibaretti. Şampiyon güreşçilerin bu dans esnasında bir sürü filmlerini çekmişlerdi. "Tek eksiğimiz beni göğsümü yumruklarken gösteren bir filmdi" dedi Bob. "Tanrım! Bacağım kanıyor ve ortada dolaşan, ödül kazanmış besili bir eşek gibi hissediyorum kendimi."

"İlginç bir imge" dedi Ramçandra. Bob'un kulübesinde bir ateş yakmışlardı. Yağmur yağıyordu –Yirdo'da sadece geceleri yağardı–ve Bob fazla kan kaybetmişti; biraz içtenlik ve avuntu ona iyi gelirdi. Hava pusluydu ama al ışık hoştu. Tamara'ya kışı düşündürdü, kış ortasındaki yağmurları ve ateşleri, Yirdo'nun bilmediği bir mevsimi. Bob döşeğinde uzanmış yatıyor ve diğer ikisi oturmuş, ateşin içine, berrak bir alev ve ananas kokusu çıkararak yanan lamaba kabukları atıyorlardı.

"Ram, peremensoe ne demek?"

"Düşünce. Fikirler. Anlayış. Konuşma."

"Ya peremenkiarad? Doğru söyledim mi?"

"Hemen hemen aynı. Ek olarak... yanılsama, aldanma, hile, oyun gibi çağrışımları da var."

"Yaşlı Ndif dilinde mi?" diye sordu Bob. "Eğer bir sözlük hazırlıyorsan bana da göster, Ram. Gunda'daki yaşlı oğlanların dediklerini anlayamıyorum."

"Tanrı'nın adından başka" dedi Tamara.

Ramçandra kaşlarını kaldırdı.

"Bik-Kop-Man dünyayı kulaklarıyla yarattı" dedi Bob. "Bu Tekvin, I. Bab'ın Ndiflerdeki karşılığı."

"Kulaklarının arasında" diye düzeltti Ramçandra, soğuk bir ses tonuyla.

"Arasında veya onlarla; her ne olursa olsun bir Yaratılış mitosu için çok zayıf bir çıkış noktası."

"Nereden biliyorsun; ya senin kelime dağarcığın yetersizse?"

Bob'la neden bu tonda konuşuyordu? Tepeden bakarak, küçümseyerek, saldırgan, hatta tiz bir ses tonuyla, tıpkı bir okul müdürününkü gibi. Bob'un verdiği karşılık sağlam, iyi karakterini gösteriyordu. "Haftalar sonra anladım ki eğer mitosları ya da tarihi öğrenmek istiyorsam bu sadece Yaşlıların elinde. Çok önceden seninle birlikte çalışmaya başlamalıydım."

Ramçandra alevlere baktı ve bir şey demedi.

"Ram" dedi Tamara, ondan açıkça rahatsız olarak, "geçen akşam konuştuklarımızı Bob da bilse iyi olur. Genç Ndif dilinin türetilmesini."

Ram sesini çıkarmadan ateşe bakmayı sürdürdü.

"Sen benden daha iyi açıklayabilirsin."

Bir an durduktan sonra başını sallamakla yetindi.

"Hatalı olduğu sonucuna mı vardın?" diye sordu, her zamankinden daha fazla çileden çıkarak ama bir umut ışığı arar gibi. "Hayır" diye yanıtladı. "Belgeler sana verdiğim defterde."

Defteri kulübeden aldı, yağ lambasını yaktı ve yere, Bob'un döşeğinin yanına oturup defterdekileri yüksek sesle okudu ona. Yarım saat boyunca Ramçandra'nın, Genç Ndif dilinin düpedüz modern standart İngilizce'den türetilmesine dair sistematik ve

kesin kanıtlarını okudular. Bob, bütün bunları büyük bir akademik şaka olarak alıp güldü önce, sonra da bu çılgınlığa güldü. Tamara'yı huzursuz ettiği gibi huzursuz etmiş görünmüyordu bu bulgu onu.

"Bu senin üçkâğıdın olmasa bile, Ram, yine de bir üçkâğıt, müthiş bir şey."

"Kim yaptı? Nasıl? Neden?" diye sordu Tamara, yeniden umutlanarak. Bir hata anlamı olabilirdi, bir üçkâğıt anlamı olabilirdi.

"Pekâlâ. Bu dil" dedi defteri onlara doğru tutarak, "otantik değil, düzmece, yapma, uydurma. Tamam mı?"

O ana kadar tek bir söz söylememiş olan Ramçandra, mesafeli, gönülsüz bir ses tonuyla onayladı: "Uydurma. Amatör işi. İngilizce ile olan çakışmalar safiyane, bilinçsizce, kuşdiline benziyor. Ama yaşlı Ndifçe otantik bir dil."

"Daha eski bir dil, arkaik bir kalıntı."

"Hayır." Ramçandra çok sık, açık açık ve rahatça "hayır" diyor diye düşündü Tamara. "Yaşlı Ndifçe canlı. Genç Ndifçe'ye dayanıyor; ondan ya da onun üzerinden türemiş. Bir telefon direğindeki sarmaşık gibi."

"Kendiliğinden mi?"

"Her dil kadar kendiliğinden ya da bilinçli olarak. Sözcükler istendiğinde, gerekli olduğunda insanlar yapar onları. Bir kuşun ötüşü gibi bir 'oluş'tur; ama aynı zamanda Mozart'ın besteleri gibi bir 'yapıt'tır."

"Yani demek istiyorsun ki Yaşlılar düzmece bir dilden adım adım gerçek bir dil oluşturuyorlar..."

"Gerçek sözcüğünü tanımlayamam; bu nedenle de kullanmak istemiyorum." Ramçandra duruşunu değiştirdi, kollarını yeniden dizleri etrafında kavuşturdu ama gözlerini ateşten ayırmadı. "Demek istiyorsun ki Yaşlı Ndif dünyayı yaratmakla meşgul görünüyor. İnsanlar esas olarak dil, müzik ve dansla yaparlar bunu."

Bob bir ona bir Tamara'ya baktı. "Geldiler mi gene?"

Ramçandra konuşmadı.

"Şimdiye kadar" dedi Tamara, "birbirlerinden çok ayrı üç alanda yaptığımız araştırmalarda, temel ağız ve şive farklılıkla-

rı olmaksızın aynı dille ve aynı ilkel toplumsal ve kültürel kalıplar dizisiyle karşılaştık. Bob ne bir efsane bulabildi ne herhangi bir arketipik anlatım ne de gelişmiş bir simgesellik. Ben de bir sığır sürüsünde veya bir primat topluluğunda bulacağımın ötesinde herhangi bir toplumsal yapı bulamadım. Tüm rolleri cinsiyet ve yaşa göre belirleniyor. Ndifler kültürel olarak alt-insan; tümüyle insan olarak bir varoluşları yok. Yaşlı Ndifliler ise buna yeni başlıyor. Öyle mi Ram?"

"Bilmiyorum" dedi dilbilimci; kendi içine çekilmişti.

"Misyoner lafları bunlar!" dedi Bob. "Alt-insan ha? Hadi canım! Durağan, tamam. Belki de çevre koşullarının zorlaması olmadığından. Yiyecek ağaçlardan düşüyor, oyunlar bol ve cinsel sorunları da yok."

"İnsan-dışı bu" diye söze karıştı Tamara. Bob aldırmadı.

"Hiçbir itki yok. Tamam. Ama Yaşlılar eğlenceden ve oyunlardan bıkıyor artık. Sıkılıyorlar. İşte itki bu. Oturup sözcüklerle ve düşüncelerle oynamaya başlıyorlar. Ellerindeki tüm mitopoetika ve ayin malzemesi onların ürünü. Pek alışılmadık bir durum değil bu: Gençler cinsellikle ve fiziki güç gerektiren yarışmalarıyla uğraşıyor, yaşlılarsa kültürün aktarımı ile. Tek tuhaf nokta İngilizce-Ndifçe meselesi. Bunun açıklanması gerek. Telepatiyi kaale almıyorum; okült bir kuram üzerine bilimsel bir açıklama kuramazsınız. Tek akla yakın açıklama şu ki bu insanlar –tüm toplum– sonradan yerleşmiş. Yakın zamanlarda olmalı."

"Doğru" dedi Ramçandra.

"Ama dinle" dedi Tamara öfkeyle, "çeyrek milyon insan nasıl 'yerleştirilebilir'? Ya otuz yaşın üzerindekiler? FTL uzay uçuşları başlayalı ancak otuz yıl oldu. Bu sisteme yapılan ilk keşif uçuşu insansızdı ve sadece sekiz yıl önceydi! Senin akla yakın açıklaman tam anlamıyla bir saçmalık!"

"Doğru" dedi Ramçandra tekrar, berrak, karanlık, hüzünlü gözlerini titreşen ateşten ayırmadan.

"Anlaşılan bu gezegene Dünya Hükümeti'nin bilgisi dışında insanlı bir gezi, bir kolonileştirme gezisi yapılmış. Bir şeye tosladık ve bu beni korkutmaya başladı. So-Hem hizbi."

Bro-Kap ile iki Yaşlı Erkek ve yarı çıplak, saçları çiçeklerle süslü on altı yaşında iki güzel gobeya dansçısının içeri dalıvermesiyle birlikte (Ndifler asla kapıyı vurmazlardı) Bob'un sözleri yarıda kesildi. Bob'un döşeğinin kenarına çömeldiler ve yumuşak bir sesle ağıt gibi bir şey söylediler. Bro-Kap, artık hayli kalabalıklaşmış olan kulübede elinden geldiğince vakur bir edayla dikildi ve Bob'u süzdü. Belli ki kızların susmasını bekliyordu; oysa içlerinden birisi neşeyle gevezelik ediyor, diğerleri ise uzun tırnaklarıyla Bob'un göğüslerinin etrafına çemberler çiziyorlardı. "Yavana Bob!" dedi Bro-Kap en sonunda. "Sen Bik-Kop-Man mısın?"

"Ben ne miyim? Bardo. Wana! Hayır. Bardo, Bro-Kap, anlamıyorum."

"Bazen Man gelir" dedi Yaşlı Ndifli. "Hamo'ya geldi, Fanve'ye geldi. Gunda'ya ve Akko'ya hiç gelmedi. Güçlü ve uzundur; altın saçlı, altın tenli, büyük bir avcı, büyük bir savaşçı, büyük bir âşıktır. Çok uzaklardan gelir ve gene gider. Senin O olduğunu düşündük. Sen O musun?"

"Hayır, değilim" dedi Bob kesin olarak.

Bro-Kap çökük göğsünü şişiren bir soluk aldı. "O zaman öleceksin" dedi.

"Ölecek miyim?" Bob anlamadan tekrarladı.

"Nasıl ölecek? Neden?" diye sordu Tamara. Tıklım tıklım kulübede ayağa kalkınca Bro-Kap ile yüz yüze geldi. "Ne demek istiyorsun, Bro-Kap?"

"Gunda savaşçıları zehirli bıçak kullanırlar" dedi yaşlı adam.

"Hamo'dan kimlerin Bik-Kop-Man olduğunu anlamak için. Zehir Bik-Kop-Man'ı öldürmez."

"Ne zehri?"

"Bu onların sırrıdır" dedi Bro-Kap. "Gunda kötü insanlarla doludur. Biz, Hamolular zehir kullanmayız."

"Tanrı aşkına" dedi Bob İngilizce olarak, sonra Ndifçe devam etti: "Neden bana söylemediniz?"

"Genç Erkekler bildiğini sanıyorlarmış. Senin Man olduğunu sanmışlar. Sonra, sen Pit-Wat'ın seni yaralamasına izin verince, bıçağını fırlatıp atınca, sen öldürdükten sonra o yeniden

canlanınca emin olamamışlar. Yaşlı Erkeklerin Evi'ne gelip sordular. Çünkü bizde, Yaşlı Erkekler Evi'nde Man hakkında birçok peremensoe var." Yaşlı adamın sesinde gurur belli oluyordu. "Ben de sana geldim. Bardo, Yavana Bob." Bro-Kap dönüp kendine yol açarak çıktı; diğer iki yaşlı adam onu izledi.

"Çekilin" dedi Bob gülümseyen, etrafında koşuşturan kızlara. "Haydi, gidin." İsteksizce, boyun eğerek, güzel yüzlerinde dertli bir ifadeyle çıktılar.

"Ben Gunda'ya gidiyorum" dedi Ramçandra, "bir panzehir var mı bakacağım." Ve koşarak uzaklaştı.

Bob'un yüzü ölü gibi bembeyazdı.

"Kahrolası bir üçkâğıt daha" dedi gülümseyerek.

"Çok kan kaybettin, Bob. Zehir kanla birlikte akıp gitmiş olabilir, vardıysa eğer. Bir bakayım... Tamamen temiz görünüyor. İltihap yok."

"Soluğum kesiliyor" dedi genç adam. "Şoktan olmalı."

"Evet. Gidip tıp el kitabını getireyim."

Kitapta hiçbir tavsiye yoktu ve Gunda'da da panzehir. Zehir, merkezi sinir sistemini etkiledi. Bro-Kap'ın gelişinden iki saat sonra kasılmalar başladı. Kısa zamanda şiddeti ve sıklığı arttı. Gece yarısını biraz geçe, şafak sökmeden çok daha önce Bob öldü.

Ramçandra, durmuş kalbin üzerine onuncu kez boş yere bastırdı; yeniden bastırmak için kolunu kaldırdı ve indirmedi. Dansçının havaya uzanmış eli! Yaratıcı, yok edici. Sıkılı, kara yumruk gevşedi; gergin, ayrık parmaklar beyaz yüzün ve inip kalkmayan göğsün üzerinde kapandı. "Ah!" Ramçandra tüm gücüyle haykırdı ve döşeğin yanına yuvarlanıp gözyaşlarına, bir gözyaşı tutkusuna gömüldü.

Rüzgâr yağmur damlalarını çatıya savuruyordu. Zaman geçiyordu ve Ramçandra sessizdi, yanına kıvrıldığı Bob kadar sessiz. Elleri Bob'un gövdesine uzanmış, başı onların arasına gömülmüştü; yorgunluktan uyuyakaldı. Yağmur inceldi, hafifledi, sonra yeniden şiddetlendi. Tamara yağ lambasını söndürdü. Hareketleri yavaş ve kesindi; bu hareketlerin ne anlama

geldiğine ilişkin bütün bilgiye sahipti. Yakıtın kalanını ateşe boşalttı ve küçük ocağın yanına çöktü. Yeni ölenlere dikkat etmeli ki uyuyanlar korumasız kalmasın. Uyumadı ve ateşin sönmesini seyretti ve uzun süre sonra boz ışık yeniden doğdu.

Ndif'te cenaze törenleri, Tamara'nın beklediği gibi, zarafetten yoksundu. Ormanın pek uzak olmayan bir yerinde, kimsenin sözünü etmediği ve gömme törenleri dışında ziyarete gitmediği bir mezarlık vardı. Mezar kazmak Yaşlı Erkeklerin işiydi. Derin olmayan bir çukur kazmışlardı. Yaşlılardan ikisi ile Kara ve Binira, Bob'un bedeninin taşınmasına yardım etti. Ndifliler tabut kullanmıyor, ölülerini toprağa çıplak gömüyorlardı. Böyle çok soğuk olur, çok soğuk diye düşündü Tamara hiddetle ve Bob'un beyaz gömleğiyle pantolonunu üzerine koydu; başka bir hazinesi olmadığından altın, İsviçre saatini kolundan çıkarmadı ve uzun, ipeksi, mavimsi pandu yapraklarını özenle etrafına yerleştirdi. Bob'u içine yerleştirmeden önce mezarı yapraklarla kapladı; dört yaşlı erkek ve kadın ifadesiz gözlerle onu seyrediyordu. Onu mezara yan yatırdılar. Dizleri biraz kıvrılmıştı. Tamara, avcunun içine koymak için bir çiçek aradı; ama pembe ve mor tohumlar onu sersemletti. Boynunu çevreleyen, ucunda annesinin vermiş olduğu küçük bir turkuvaz, yani Dünya'nın bir parçası asılı zinciri kopardı ve ölünün eline koydu. Çabuk davranması gerekiyordu; yaşlı adamlar kaba saba tahta kürekleriyle mezarın üstüne toprak atmaya başlamışlardı. İşlerini bitirdikten sonra dört Ndifli tek kelime etmeden ve arkasına bakmadan çekip gitti.

Ramçandra mezarın yanına çömelmişti. "Seni kıskandığım için özür dilerim" dedi. "Eğer yeniden doğarsak sen gene bir kral olacaksın, bense ayağının dibinde bir köpek." Eğilip mezarın taze, nemli toprağına dokundu, sonra yavaşça kalktı. Tamara'ya baktı. Tamara bu kara, berrak, acılı gözleri tanıyordu; ama bakamadı, konuşamadı. Ağlama sırası ondaydı. Ramçandra, mezarın üstünden, sanki herhangi bir toprak parçasıymış gibi geçip onun yanına geldi; ağlayabilme-si için sarıldı ona. En güç ilk hıçkırıklardan sonra yürüyebildi Tamara; ormanın

rengârenk görkemi arasındaki dar, düzensiz patikadan köye doğru yola koyuldular.

"Yakmak daha iyidir" dedi Ramçandra. "Ruh daha çabuk kurtulup yoluna devam eder."

'Toprak en iyisi" dedi Tamara çok kısık bir sesle.

"Tamara. Bizi alacak bir füze göndermeleri için Ankara Üssü'nü aramak ister misin?"

"Bilmiyorum."

"Karar vermek için aceleye gerek yok."

Lambaların şaşaalı renkleri bulanıklaştı, berraklaştı, sonra yeniden bulanıklaştı. Ramçandra onu kibarca ve sımsıkı tutmasına rağmen tökezledi Tamara.

"Devam edip, yapmak için geldiğimiz işi de bitirebiliriz."

"Düşlerin etnolojisi."

"Düşlerin mi? Ah, hayır. Gerçek bu... Olmasını dilediğimden çok daha gerçek."

"Bütün düşler böyledir."

Üç gün sonra, Yirdo'nun güneş sisteminde araştırma yapan çeşitli grupların merkez üslerinin bulunduğu iç gezegen olan Ankara ile olağan görüşmelerini yaparak Bob'un ölümünü rapor ettiler, alışılagelmiş Etnografya Personeli koduyla: "Yanlış anlama sonucu; ortada bir suç yok." Yardım istemediler.

Hamo köyünde yaşam önceden olduğu gibi sürdü. Orta Yaşlı Kadınlar, Tamara'yla Bob'un ölümü hakkında hiç konuşmadılar; yalnızca birkaç akşam Binira, kulübesinin dışında oturup ona şarkı söyledi, sessiz bir cırcırböceği titreşimiyle. Bir keresinde iki küçük saliya dansçısını Bob'un boş kulübesinin kapısına çiçek demetleri bırakırken gördü; onlara doğru yöneldi ama kıkırdayarak kaçıştılar. Çok geçmeden Genç Erkekler kulübeyi ateşe verdi, belki kazara, belki de bilerek; kimse bir şey söylemedi. Yanıp kül oldu ve bir hafta içinde kulübeden hiçbir iz kalmadı. Ramçandra günlerini ve gecelerini Hamo ve Gunda'daki Yaşlı Erkeklerin Evi'nde geçirip yığınla dilbilimsel ve mitolojik veri topluyordu. Saliya dansçılarından oluşan uzun sıralar sallanıp duruyor, gobeya dansçıları iri göğüslerini sağa

sola sallıyor, şarkıcılar "Ah hey hey, ah hey hey" diye şarkılarını söylüyor ve dans alanını çevreleyen ormanın çalılıkları karanlıkta çiftleşen bedenlerle dolup taşıyordu. Avcılar, sırıklara asılı, iri, yuvarlak butlu boğazlanmış domuzlara benzer ölü poroları gururla taşıyarak avdan dönüyorlardı. Bob'un ölümünden sonraki on ikinci gece Ramçandra, Tamara'nın kulübesine geldi. Tamara bazı notlara göz atıyordu o sırada ama sayfalar boştu sanki; başı ağrıyordu ve hiçbir şeyi anlamıyordu, hiçbir şey anlam taşımıyordu. Kulübenin kapısına gelmişti Ramçandra, karanlık, yumuşak, gölgeli. Tamara boş gözlerle ona baktı. Yalnızlık hakkında hiçbir anlamı olmayan şeyler söyledi, sonra da karanlığı arkasına ve çevresine alarak konuştu: "Ateş gibi, ateşte yanmak gibi. Ama ruh da yakalanmış, yanıyor."

"İçeri gel" dedi Tamara.

Birkaç gece sonra karanlıkta yan yana uzanmış konuşuyorlardı; yağmur yumuşak rüzgârıyla ormanda ve tepelerindeki kulübenin damında iç çekiyordu.

"Seni ilk gördüğümden beri" dedi Ramçandra. "Doğru söylüyorum; Ankara Üssü'ndeki kantinde karşılaştığımızdan beri."

Gülerek karşılık verdi Tamara: "Pek öyle davranmamıştın ama."

"İstemedim! Reddettim. Hayır dedim, hayır, hayır! Karım yeterdi; hayatta insanın başına iki kez gelmez bu, onu hep hatırlayacağım."

"Hep hatırlıyorsun zaten" diye mırıldandı Tamara.

"Elbette. İçimdeki ona evet diyebiliyorum şimdi; senin benimle olmana da. Evet, evet... Dinle Tamara, beni özgür kılıyorsun sen, ellerin beni özgürleştiriyor. Ve bağlıyor beni. Çarka daha da sıkı bağlıyor. Hayatta asla özgür olamayacağım, asla seni arzulamaktan vazgeçmeyeceğim; vazgeçmek istemiyorum..."

"Şimdi ne kadar basit. Neydi önümüze çıkan engel?"

"Korkum. Kıskançlığım."

"Kıskançlık mı? Bob mu?"

"Ah, evet" dedi titreyerek.

"Of Ram, asla, en başından beri sen..."

"Şaşkınlık" diye fısıldadı. "Yanılsama..."

Ram'ın Tamara'nın bedeni boyunca uzanan sıcaklığı ve soğuktaki Bob, toprağın soğuğundaki. "Ateş topraktan daha iyi."

Tamara uyandı. Ramçandra saçlarını ve yanaklarını okşayarak yatıştırdı onu; "Uyu hadi, her şey yolunda Tamara" diye fısıldadı. Sesi uyku ve şefkatle ağırlaşmıştı.

"Neydi o? Ben..."

"Kötü bir düş."

"Düş. Ah, hayır, kötü değildi, sadece acayipti."

Yağmur durmuştu; dev gezegenin bulutlardan süzülen ve grileşen ışığı kulübenin içinde hafif bir sis gibiydi. Bu gri ışık tozunda Ram'ın burun kemerini, saçlarının koyuluğunu ancak seçebiliyordu.

"Düşünde ne gördün?"

"Bir oğlan, genç bir adam, hayır, bir oğlan, on beş yaşlarında. Tam önümde duruyordu. Her yeri doldurmuş, odayı kaplamış gibiydi; yanından dolaşıp geçemedim. Ama sıradan bir oğlandı; gözlüklüydü sanırım. Ve bana bakıyordu, korkutmadan, hatta beni görmeksizin; ama bakıp duruyor ve aynı şeyi söylüyordu: 'Beni bil, beni bil.' Neden onu bilmem gerektiğini anlayamadım ve sordum: 'Neden?' Ama o 'Beni bil!' deyip duruyordu. Derken uyandım."

"Beni bil; ne kadar tuhaf" dedi Ramçandra uykulu, uykulu. "Beni bil... Ben Bill..."

"Evet. Böyle diyordu. Ben Bill'im demek istiyordu."

"Aha" dedi Ramçandra derin bir soluk alarak. Tamara onun rahatlamış bedeninin gerildiğini hissetti. Bob'un ölümünden beri Ndiflilere güvenmiyordu Tamara; ya da onlara karşı güvensizlik beslemese bile onların dünyalarına karşı güvenini yitirmişti, kendisine zarar vermelerinden korkuyordu. Kulübeye birisinin girip girmediğini görmek için çabucak başını kaldırıp baktı. "Ne var?"

"Bir şey yok."

"Ne oldu?"

"Hiçbir şey. Uyumaya devam et. Tanrı'yla konuştun."

"Düşümde mi?"

"Evet. Sana adını söyledi."

"Bill mi?" dedi ve tehlike geçmiş olduğundan, hâlâ uykulu olduğundan ve Ramçandra güldüğü için o da güldü. "Tanrı'nın adı Bill mi?"

"Evet, evet. Bill Kopman ya da Kopfman ya da Cupman."

"Bik-Kop-Man?"

"T, 'k'ye dönüşüyor, tekka'da olduğu gibi, balık tutmakta kullandıkları doku-tel."

"Neler geveliyorsun?"

"Bu dünyayı yapan Bill Kopman."

"Neyi yapan, neyi yapan?"

"Bu dünyayı yapan. Bu dünyayı: Yirdo'yu, poroyu, peti çalılarını, Ndif'i. Onu düşünde gördün. On beş yaşında bir oğlan, gözlüklü, belki sivilcileri ve ince bilekleri de vardır. Onu gördün; bir an için benim gözlerim de gördü. Sıska bir oğlan, tembel, utangaç. Öyküler okuyor ve düşler kuruyor, günler ve geceler boyu avlanan, savaşan, sevişen bir kahraman hakkında. Kafası bu kahramanla dolu, kendisiyle dolu ve böylece her şey var oluyor."

"Ram, kes artık!"

"Ama sen konuştun onunla, ben değil! 'Neden?' diye sordun ona. Ama yanıt veremedi. Bilmiyor. Arzuyu anlamıyor. Tümüyle yakalanmış ona, sımsıkı bağlanmış; kendi muazzam arzusundan başka bir şey görmüyor, düşünmüyor. Ve böylece dünyayı yapıyor. Yalnızca arzudan kurtulan dünyalardan kurtulur, biliyorsun."

Tamara, başını çevirip düşüne bakar gibi baktı omzunun üzerinden: "İngilizce konuşuyor" dedi isteksizce.

Ramçandra başıyla onayladı. Dinginliği, kabullenici, oyuncu havası Tamara'nın ona olan güvenini tazeledi; birlikte aynı aptal düşe bakarak yatmak ilginç bir şeydi.

"Hepsini yazıyor" dedi Tamara, "Ndif hakkındaki fantezilerini. Haritaları ve her şeyi. Birçok çocuk yapar bunu. Bazı büyükler de..."

"Belki de kendi icadı bu dili yazdığı bir defteri vardır. Bunu benim defterimle karşılaştırmak ilginç olurdu."

"Gidip onu bulur ve defteri ödünç alırsan çok kolay olur."

"Doğru; ama Yaşlı Ndif dilini bilmiyor o."

"Ramçandra."

"Canım."

"Yani diyorsun ki Topeka'da bir çocuk, defterine saçma sapan şeyler yazdı diye otuz bir ışık yılı uzaklıktaki bir gezegen, tüm bitkileri, hayvanları ve insanlarıyla birlikte var oluyor. Ve hep var oldu. Bu çocuk ve defteri yüzünden. Ya da Schenectady'de defterine bir şeyler yazan bir çocuk yüzünden? Ya da Yeni Delhi'de?"

"Kesinlikle!"

"Senin saçmalığın Bill Kopman'ınkinden de beter."

"Neden?"

"Zaman. Hem yer de yok yeterince."

"Yer var. Zaman var. Tüm galaksiler. Tüm evrenler. Sonsuzluk bu. Dünyalar sonsuz, döngüler bitimsiz. Yer var. Tüm düşler için, tüm arzular için yer var. Sonu yok bunun. Sonu olmayan dünyalar."

Sesi mesafeli geliyordu artık.

"Bill Kopman düş kuruyor" dedi, "ve Tanrı dans ediyor. Ve Bob ölüyor ve biz sevişiyoruz."

Oğlanın görmeyen, özlem dolu yüzünü karşısında görür gibi oldu; dünyayı dolduruyordu, geçecek yer yoktu, yol yoktu.

"Sadece bir şaka bu, Ramçandra" dedi; titriyordu artık.

"Sadece bir şaka bu, Tamara" dedi.

"Bir şaka olmasaydı tahammül edemezdim. Başka birinin düşünde, düş dünyasında, öteki dünyasında, her neyse, hapsolmak."

"Neden hapsolalım? Ankara'yı ararız, bizim için bir füze gönderirler; istediğimiz zaman Arz'a dönebiliriz. Değişen bir şey yok."

"Ama bunun başka birinin dünyası olduğu düşüncesi: Ya, ya biz buradayken, Bill Kopman uyanacak olursa?"

"Bin kere bin yılda bir, bir ruh uyanır" dedi Ramçandra. Sesi hüzünle doluydu.

Onu neyin hüzünlendirdiğini merak etti. Bunun rahatlatıcı olduğunu düşünüyordu. Buna kafa yordukça daha da rahatladı. "Tümüyle ona bağlı değil, başlatan o olsa bile" dedi. "İnsanların yerleşmediği bütün o yerler, haritalarındaki boşluklardır herhalde; ama yaşam dolu buralar, hayvanlarla, ağaçlarla, börtü böcekle dolu. İşleyen şey, gerçeklik, öyle değil mi? Ve yaşlı erkeklerle kadınlar. Onlar... Bill'in ıslak rüyalarının bir parçası değiller, olamazlar. Yaşlıları bilmiyordur herhalde, ilgilenmiyordur. Onlar da özgürleşiyorlar."

"Evet. Kendi dünyalarını kendileri tasarlamaya başlıyorlar. Düşünerek, sözcükler yaparak. Öykü anlatarak."

"Merak ediyorum, ölümü düşünüyor mu acaba?"

"İnsan ölümü düşünebilir mi?" diye sordu Ramçandra. "Yalnızca yapabilir. Bob'un yaptığı gibi... İnsan uykuyu düşünebilir mi?"

Bulutlar incelip sessizce doğuya kaydıkça yumuşak, toz grisi ışık daha da yoğunlaşmıştı.

"Düşte endişeli görünüyordu" diye mırıldandı Tamara. "Korkmuş gibiydi. Sanki... 'Beni bil...' sanki... Bob yüzünden der gibiydi bunu."

"Tamara, Tamara, daima benden önde gidiyorsun." Alnını onun memelerine yaslamıştı. Tamara hafifçe saçlarına dokundu.

"Ramçandra" dedi, "eve dönmek istiyorum sanırım. Buralardan uzağa. Gerçek dünyaya."

"Sen önden git, ben peşinden gelirim."

"Ah, sefil şey seni, yalancı, üçkâğıtçı, dansçı... Öylesine sefilsin ki!.. Ama aslında aldırmıyorsun, değil mi? Korkmuyorsun?.."

"Artık korkmuyorum" dedi zor işitilir bir fısıltıyla.

"Ne zamandan beri biliyorsun bunu? Bro-Kap ve diğerleriyle ilk kez dans ettiğinden beri, değil mi?"

"Hayır, hayır. Ancak şimdi, bu gece, senin düşünden beri. Sen gördün. Benim bütün yaptığım söylemekti. Ama seni memnun edecekse, evet, söyleyebiliyorum çünkü hep biliyordum bunu. Anadilimi konuştum; çünkü sen beni evime götürdün.

Kalküta'nın bir mahallesinde, Şiva tapınağının ardındaki ağaçların altında duran ev, benim evim o mu? Bu mu? Dünya. Gerçek dünya hangisi? Ne fark eder sanki? Dünyayı kim düşledi? Senden, benden daha büyük bir düştü ama biz düşçüyüz. Şakti ve arzularımız oldukça dünyalar da olacak."

Batı

15
Gwilan'ın Arpı

Arp, Gwilan'a annesinden kalmıştı; onu çalmaktaki ustalığı da. "Ah, nasıl da belli oluyor; Diera'nın dokunuşu bu" derdi herkes Gwilan çaldığında, tıpkı onların anne ve babalarının da Diera çaldığında "Ah, işte tam Penlin'in dokunuşu!" demesi gibi. Arp, Gwilan'ın annesine Penlin'den kalmıştı; ölmek üzere olan müzisyenin bunu en çok hak eden öğrencisine bir hediyesiydi. Penlin de onu bir müzisyenin ellerinden almıştı. Arp asla satılmamış veya takas edilmemişti; rakamlarla ifade edilecek bir değer de biçilmemişti ona. Yoksul bir arpçının sahip olacağı en soylu ve inanılmaz müzik aletiydi. Şekli mükemmel, her parçası güçlü ve zarifti: ahşabı tunç kadar sert ve düz, aksamı fildişi ve gümüştendi. Gövdesinin görkemli kıvrımları üzerinde gümüş kakma, birbirine dolanan çizgiler vardı. Bu çizgiler dalgalara, dalgalar yapraklara dönüşüyor, tanrıların ve geyiklerin gözleri bu yaprakların arasından bakıyor ve yapraklar tekrar dalgalara ve dalgalar çizgilere dönüşüyordu. Usta zanaatkârların

elinden çıktığı bir bakışta anlaşılıyordu ve bakıldıkça bu daha açık görülüyordu. Ama tüm bu güzellik uygulanabilirdi, itaatkârdı, sesin hizmetine koşulmuştu. Gwilan'ın arpının sesi akan suydu, yağmurdu, suyun üzerindeki gün ışığıydı, kahverengi kumsallara çarpan dalgalar ve köpüktü, ormanlardı, ormanın yaprakları ve dallarıydı ve rüzgâr vadilerde eserken yaprakların arasından parlayan, tanrıların ve geyiklerin gözleriydi. Bunların hepsiydi ve hiçbiriydi. Gwilan çaldığında, arp müzik yapardı. Ve müzik nedir zaten, havanın biraz oynaşmasından öte?

Ne zaman istenirse çalardı. Şarkı söylediğinde düzgün söylerdi ama sesi yumuşak değildi; bu yüzden, şarkılarda ve baladlarda şarkıcılara eşlik ederdi. Güçsüz sesler onun eşliğinde canlanır, güzel sesler onunla ihtişama kavuşurdu; en gür sesli, en mağrur şarkıcılar onun tek başına çalışını duymak için arada bir susardı. Flütle birlikte çalardı, kamış flütle ve davulla birlikte de ve arpın çalması için yapılmış müzikle de ve parmakları tellere değdiğinde müzik kendiliğinden çıkardı ortaya. Düğünlerde ve şenliklerde "Gwilan çalacak" derlerdi ve müzik yarışmalarında sorarlardı: "Ne zaman Gwilan çalacak?"

Gençti; elleri demirden, dokunuşu ise ipektendi. Bütün gece boyunca ve ertesi gün çalabilirdi. Vadiden vadiye, kentten kente seyahat eder, arada bir durur, bir yerlerde kalır ve sonra da diğer müzisyenlerle birlikte yola devam ederdi. Bazen yürürlerdi, bazen onları almak için bir araba gelirdi, bazen de bir çiftçinin at arabasına binerlerdi. Nasıl giderlerse gitsinler, Gwilan arpını ipek ve deri kutusunda, sırtında ya da elinde taşırdı. Arabaya bindiğinde arpıyla biner, yürüdüğünde arpıyla yürürdü ve uyuduğunda, hayır, arpıyla uyumazdı ama arpı uzanıp dokunabileceği bir yerde olurdu. Onu kimseden kıskanmaz, başka bir arpçının aletiyle kendininkini memnuniyetle değiştirirdi ve sonunda ona arpını iade edip ağırbaşlı bir imrenmeyle, "Hayatımda bu kadar iyi bir alet çalmamıştım" dediklerinde büyük haz duyardı bundan. Onu temiz tutar, cilalar ve ihtiyar Uliad'ın imal ettiği, her biri sıradan arp tellerinin komple bir seti kadar pahalı olan arp tellerinden takardı ona. Yaz sıcağında

ona bedeniyle gölge yapar; soğuk kış aylarında pelerinini onunla paylaşırdı. Ateş yanan bir odada ateşin çok yakınına oturmaz ama çok uzağa da gitmezdi; çünkü sıcak ve soğuk geçişleri arpın sesini değiştirebilir, belki kasasına da zarar verebilirdi. Kendine bu özenin yarısını göstermezdi. Pek gerek de görmezdi buna. Başka arpçılar olduğunu ve başka arpçılar olacağını bilirdi; çoğu onun kadar iyi değil, kimileriyse daha iyi. Ama arp en iyisiydi. Daha iyisi olmamıştı ve olmayacaktı. Zevk ve hizmet onun hakkıydı ve ona uygundu. Arpın sahibi değil icracısıydı o. Arp onun müziği, coşkusu, hayatı, soylu enstrümanıydı.

Gwilan gençti; kentten kente seyahat eder, düğünlerde *Güzel Uzun Bir Yaşam*'ı, şenliklerde *Yeşil Yapraklar*'ı çalardı. Sonra cenazeler de olurdu: Cenaze yemekleri verilir, mersiyeler söylenir ve Gwilan, *Orioth'un Ağıtı*'nı çalardı; deniz ve deniz kuşları gibi çarpan ve çığlık atan, kedere gömülmüş yürekleri teskin eden ve gözyaşları akıttıran müziği. Arpçıların yarıştığı, kemancıların kemanlarını gıcırdattığı ve güçlü tenorların birbirlerinin sesini bastırdığı müzik günleri olurdu. Güneşte ve yağmurda, arpı sırtında ya da elinde, kentten kente giderdi. Gene bir gün, Comin'deki her yıl düzenlenen müzik şenliğine gidiyordu ve Torm Vale'nin çiftlik sahibi onu arabasına almıştı; bu adam müziğe o kadar düşkündü ki iyi bir ineği kötü bir atla değiş tokuş etmişti çünkü inek onu müziğin olduğu yere götürmezdi. O ve Gwilan sallanan bir at arabasındaydı ve ince boyunlu kırat güneşin aydınlattığı dik yokuşu çıkıyordu.

Yolun kenarındaki ormanda bir ayı veya bir ayının hayaleti ya da bir şahinin gölgesi belirdi; at ürkerek yolun karşı tarafına kaçtı. Torm, Gwilan ile müzik hakkında derin bir tartışmaya dalmış, bir koroyu yönetir gibi ellerini sallarken dizginler ellerinden kaçıverdi. At bir kedi gibi zıplayıp kaçtı. Yolun keskin dönemecinde araba savruldu ve kenardaki kayalıklara çarptı. Tekerleklerden biri yerinden çıktı, yuvarlandı, sıçrayarak birkaç yarda gitti. Kırat, parçalanan arabanın yarısını arkasında sürükleyip yol boyunca koşarak uzaklaştı. Yol gün ışığında, ormanın ağaçları arasında, sessizce uzanıyordu.

Torm arabadan düşmüştü; bir-iki dakika baygın kaldı.

Gwilan at ürktüğünde arpını sımsıkı kavramıştı ama kargaşada onu elinden düşürdü. Araba arpın üstünden geçmiş, onu sürüklemişti. Arp deri ve ipek işlemeli kutusundaydı hâlâ; ama tek eliyle kutuyu tekerleğin altından çıkarıp açtığında Gwilan'ın bulduğu bir arp değil birkaç tahta parçası, bir tel yumağı ve üzerine çizgiler, dalgalar ve gözler işlenmiş, kasadan kalan bir parçaya gümüş bir çiviyle tutturulmuş, eğri bir gümüş levhaydı.

Kolu bileğinden kırıldığı için o günden sonra altı ay çalamadı. Bileği yeterince iyileşti ama arpı onarmak imkânsızdı; o sırada, Torm çiftliğinin sahibi ona evlenme teklif etti ve o da evet dedi. Kimi zaman neden evet dediğini merak ediyordu; daha önce evliliği hiç düşünmemişti. Ne var ki kendi zihnine daha dikkatle bakınca bunun nedenini gördü. Torm'un yolda, gün ışığı altında kırık arpın başında diz çökmüş olduğunu görmüştü; yüzü baştan aşağı kan ve tozla kaplıydı ve ağlıyordu. O zaman gezginlik ve avarelik çağının sonunun geldiğini, artık bittiğini anladı. Bir gün yolculuk günüdür, gece olur ve ertesi gün artık yola devam etmenin faydası yoktur; çünkü gittiğin yere varmışsındır.

Gwilan evlenirken geçen yıl Dört Vadi Müzik Günü'nde ödül olarak kazandığı altın parçayı getirdi. Onu elbisesine tıpkı bir broş gibi dikmişti; zira başka nerede harcayabilirsiniz bir altın parçasını. Ayrıca iki parça gümüşü, beş bakırı ve iyi bir kışlık pelerini vardı. Torm ev ve ev eşyalarını, tarlaları ve ormanları, ondan bile daha yoksul dört kiracı çiftçi, yirmi tavuk, beş inek ve kırk koyun getirdi.

Derenin başladığı su kaynağında, eski usulde, kendi başlarına evlendiler ve gelip ev halkına söylediler. Torm asla şarkı söylenen ve arp çalınan bir düğün önermedi, hatta bunun sözünü bile etmedi. Güvenilir bir adamdı Torm.

Acı içinde, gözyaşları içinde başlayan şey asla acıdan kurtulamadı. İkisi birbirine karşı iyiydi. Otuz yılı birlikte, kavga gürültüden uzak geçirdiler desek yalan olur elbette. Yan yana duran iki kaya bile otuz yılda birbirinden bıkar ve arada bir, kimse dinlemiyorken neler diyorlardır kim bilir... Ama insanlar

birbirlerine güvenirlerse yakınıp söylenebilirler ve biraz söylenmek öfkenin yakıtını tüketir. Onların kavgaları da başlayıp kâğıt parçaları gibi yanarak sönüp gitti ve biraz kül ya da karanlıkta, yatakta bir gülüş kaldı geride sadece. Torm'un toprağı asla yeterli olandan fazlasını vermiyordu ve hiç para artıramıyorlardı. Ama güzel bir evdi; o yüksek taşlı tarlalar üzerinde ışıyan gün ışığı güzeldi. İki oğulları doğdu; büyüdüler, neşeli ve akıllı birer adam oldular. Bunlardan biri gezip dolaşmayı seviyordu, diğeriyse doğuştan bir çiftçiydi; ama ikisinin de müziğe yeteneği yoktu.

Gwilan asla başka bir arp istediğini söylemedi. Ama bileği iyileştiğinde, yaşlı Uliad bir gezgin müzisyenle ona ödünç bir arp göndermişti; birisi onu gerçek değerini verip satın almayı teklif edince geri istetti. O sırada Torm, Coming High Çiftliği'nin sahibine üç iyi düveyi satmanın pek kazanç getirmeyeceğini ve o parayla bir arp alınabileceğini düşündü. Alındı da. Bir ya da iki yıl sonra, eski bir dost, hâlâ gezginliğe ve avareliğe devam eden bir flütçü ona hediye olarak Güney'den bir arp getirdi. Üç düve parası tutan arp sıradan bir aletti; düz ve ağırdı. Güney'den gelen arp ise ince işlenmiş ve süslüydü ama sesi tuhaf ve zayıftı. Gwilan birinden yumuşaklık, ötekinden güç elde edebilirdi. O bir arpı eline aldığında ya da bir çocuğa bir şey söylediğinde, karşısındaki ona itaat ederdi.

Yöredeki tüm şenliklerde ve cenazelerde çaldı ve kazandığı parayla iyi teller aldı. Uliad'ın tellerinden değil ama; çünkü o daha ikinci çocuğunu doğurmadan Uliad ötedünyaya gitmişti. Yakınlarda bir yerlerde bir müzik günü olduğunda, oraya Torm ile birlikte gidiyordu. Yarışmalarda çalmıyordu; ama kaybetme korkusundan değil artık bir arpçı olmadığı için. Bunu onlar bilmese bile kendisi biliyordu. Onlar da Gwilan'a yarışmalarda hakemlik yaptırıyor ve o da bu görevi son derece iyi ve acımasızca yerine getiriyordu. İlk yıllarda çoğu zaman, gezgin müzisyenler oraya uğrar, iki-üç gece Torm'da kalırlardı; Gwilan onlarla birlikte Orioth'un Av Şarkılarını, Cail Danslarını, Kuzey'in zor ve çaba isteyen müziğini çalar, onlardan da yeni şarkılar öğrenirdi. Kış akşamları bile Torm'un evinde müzik

olurdu: Gwilan arp çalardı; çoğu zaman üç düve parası tutan arpı, bazen de Güney'den gelen ince sesliyi. Torm güzel tenor sesiyle, oğulları da önceleri melodik soprano, sonraları boğuk, güvenilmez bariton sesleriyle ona eşlik ederdi. Çiftlikte çalışanlardan biri becerikli bir kemancıydı. Çoban Keth de orada olduğu zaman kaval çalardı, onun çaldığı kimsenin çaldığına uymasa da. "Bu gece kendi müzik günümüz" dedi Gwilan. "Ateşe bir odun daha at, Torm ve sonra benimle birlikte *Yeşil Yapraklar*'ı söyle; çocuklar da eşlik etsin."

Kırık bileği yıllar geçtikçe giderek daha sertleşti ve sonra ellerinde kireçlenme başladı. Evde ve çiftlikte yaptığı işler kolay işler değildi. Ama kim bir ele bakıp da o elin kolay işler için olduğunu söyleyebilir ki? Görünüşünden zor işler için olduğunu anlayabilirsiniz, yani yüreğin ve aklın soylu ve söz dinleyen hizmetçisi. Ama en iyi hizmetçiler yıllar geçtikçe sakar olurlar. Gwilan hâlâ arp çalabiliyordu ama eskisi kadar iyi değildi; üstelik bir işi yarım yamalak yapmayı pek sevmiyordu. Bu yüzden, onları akort etmesine rağmen her iki arp da duvarda asılı duruyordu. Sonra bir gün, küçük oğulları Kuzey'de neler olduğunu görmek için gezmeye gitti; büyüğü ise evlenip gelini Torm'a getirdi. İhtiyar Keth ilkyaz yağmurunda dağda ölü bulundu; köpeği sessizce yanına çökmüştü, koyunlar da etraftaydı. Sonra kuraklık oldu, sonra iyi bir yıl, sonra da kötü bir yıl. İyi yılda da kötü yılda da yenilecek ve pişirilecek yiyecekler; giyilecek ve yıkanacak giysiler vardı. Kışın tam ortasında Torm hastalandı. Öksürüğü yüksek ateşe, sessizliğe dönüştü ve Gwilan yanı başında otururken öldü.

Otuz yıl: Bunun ne kadar uzun olduğunu nasıl anlatabilirsiniz?.. Yine de bunu söylemekten uzun değildir oysa: otuz yıl. Otuz yılın ağırlığını nasıl anlatabilirsiniz?.. Oysa hepsini birden elinizde tutabilirsiniz ve bir parça külden daha hafif, karanlıkta bir gülüşten daha kısadır. Otuz yıl acı içinde başladı, huzur, saadet içinde geçti. Ama orada bitmedi. Başladığı yerde bitti.

Gwilan oturduğu iskemleden kalktı, ocağın olduğu odaya gitti. Evde diğer herkes uyuyordu. Mum ışığında duvarda asılı duran iki arpı gördü: üç düvelik arp ve işlemeli Güney arpı;

sıkıcı müzik ve hatalı müzik. "Sonunda onları alıp ocak taşında parçalayacağım" diye düşündü. "Geride tahta parçaları ve tel yığınından başka bir şey kalmayana kadar kıracağım, tıpkı benim arpım gibi." Ama yapmadı. Onları hiç çalamıyordu artık, elleri çok sertleşmişti. Çalamadığınız bir müzik aletini parçalamak aptalcadır.

"Çalabileceğim hiçbir müzik aleti kalmadı" diye düşündü Gwilan ve bu düşünce bir süre zihninde asılı kaldı, uzun bir melodi gibi, ta ki onu oluşturan notaları tanıyana kadar. "Arpımın kendim olduğunu düşünüyordum. Ama değildi. O yok oldu; ben olmadım. Torm'un karısının kendim olduğunu düşünüyordum. Torm öldü; ben ölmedim. Kendimden başka hiçbir şeyim kalmadı. Rüzgâr vadiden eser ve rüzgârda bir ses vardır, biraz melodi. Sonra rüzgâr diner ya da değişir. Yapılması gerekenler vardı, yaptık. Şimdi sıra onlarda, çocuklarda. Benim şarkı söylemekten başka yapabileceğim şey kalmadı. Hiçbir zaman şarkı söyleyemedim oysa. Ama insan elinde hangi müzik aleti varsa onu çalar."

Soğumuş ocağın yanında durdu ve Orioth'un Ağıtı'nın melodisini söylemeye başladı. Evdeki herkes uyandı ve şarkısını duydu; Torm dışında herkes. Ama o bu şarkıyı biliyordu zaten. Duvarda asılı arpların telleri gevşedi ve hafifçe cevap verdiler, sesten sese, rüzgâr eserken yapraklar arasında parlayan gözler gibi.

16
Malheur County

"Edward" dedi kayınvalidesi, "gerçeklerle yüzleş. Hayatından geri çekilemezsin. İnsanlar izin vermezler bunu yapmana. Sen çok faydalısın, çok sevilesisin, hatta çok yakışıklısın, sen bunun farkında olmasan da." Soluk almak için sustu ve sonra daha soğuk bir sesle, "May gerçekten bunun farkında mıydı diye merak ediyorum" dedi.

Uzun kollarını ve bacaklarını toplamış, ocağın karşısında sessizce oturuyordu.

"İçine girmediğin bir şeyden çekilemezsin!" "Ah, özür dilerim" dedi kızgınlıkla.

Gülümsedi ama darbeden ötürü biraz sersemlemiş gibi görünüyordu.

"Navajo Kızılderilileri" dedi, "kayınvalide ve damadın birbiriyle konuşmasına izin vermiyormuş. Bir tabu bu. Çok mantıklı bir düzenleme. Biz öylesine aşırı geliştik ki, ne tabu kaldı ne de savunma." Umutsuzca sessiz duran, atmış yaşlarında, gri

saçlı, topluca bir kadındı; şöminenin ışığında, koltuğunda dik oturuyordu. Her zaman dik otururdu. Sol elindeki sigara ve sağ elindeki viski bardağı sert kadınsılığının öğeleri gibi görünüyordu. Doğu Oregon'dan, Malheur County'den geliyordu, son çorak hudut bölgesinden, yüzyıllık geçmişi batmış çiftliklerle, erkek intiharlarıyla ve Ohio'dan Kıyıya kadar uzanan bebek mezarlarıyla dolu, daima bir şey elde edemeden Batı'ya gitmeye çalışan gözü kara bir aileden.

"Elbette, senin yakışıklı olduğunu biliyordu" dedi ve düşünceli bir ifadeyle devam etti: "Bununla gurur duyardı. Ama bundan zevk aldığını hiç görmedim. Senin ondan aldığın zevk kadar değil, gerçek haz değil."

Adam daha yirmi yedisindeydi. Harriet Avanti, sigarasını ateşe atmak için öne eğildiğinde kurnaz, dağınık düşünceleri ve çeşitli duyguların baskısı arasında, onun yüzünü gördü ve geri kalanlar dağıldı birden. "Yüksek sesle düşünmemeliydim" dedi. "Seni incitmek istemedim."

"İncitmedin. İncitemezsin." Nazik, sıkıntılı yüzünü ona döndü güven verir bir şekilde.

"İncitiyorum ama. Sen hassassın, ben değilim. Sen suçluluk duyuyorsun, bense suçluluk duygusunun ne olduğunu bile bilmiyorum."

Ne var ki yine hassas bir noktaya dokunmuştu; adam irkilerek yanıtladı: "Hayır, suçluluk duymuyorum, Harriet. Benim hatam değildi. Hayatta kalmam benim hatam değildi. Sadece anlamıyorum."

"Anlamak!" Kıpırdamadan dik oturuyordu. "Anlaşılacak bir şey yok."

Ateşe bakarak fısıldadı: "Biliyorum." Uzun bir süre sustular. Harriet kızı Mary'yi düşünüyordu, güzel, tatminsiz çocuğu. "Bu Edward, Anne." Ve kızı kuşkucu, memnuniyet dolu bir tutkuyla seyreden genç adamı. Ah, Harriet'i kocasının ölümünden sonraki uzun, biteviye hüzünden çıkaran, ona bir kez daha, düz ve çorak topraktan inanılmaz yükseklikteki zirveleri gösteren sadece oydu. Hayatta tahammül etmekten daha fazla şey olduğunu o hatırlatmıştı. Ne yazık ki, bildiği kadarıyla, tahammül

etmek onun doğuştan gelen tarzıydı. Bütün ömrü boyunca bir kaya gibi sağlam ve sert, tahammül edebilirdi, eğer ona sevinci öğreten John Avanti ile tanışmak ve evlenmek gibi bir şansı olmasaydı. O ölünce hemen tahammüle geri dönmüştü ve kızı bir gece o uzun boylu, neşe saçan oğlanla çıkagelmeseydi hazzı tekrar asla bilemeyecekti. "Bu Edward, Anne."

"Bildiğini sanmıyorum" dedi birden. "Anlamsızlık senin çizgin değil." Benim çizgim o. Benim amacım anlamsız bir hayat sürdürmek, annem, babam ve kardeşlerim gibi. Bir hatayla, bir anlamı olan, son derece ödüllendirici bir hayatın içine düştüm. Tam da senin için uygun olan türden bir hayatın. Ve sonra, bütün insanlar arasından sen, daha sadece yirmi beşindeyken, bu yoldaki sarhoşla, bu israf ve anlamsızlıkla karşılaşıyorsun. Bir hata daha, hiç şüphe yok ki. Ama öze ilişkin değil, Edward, Mary'nin ölümü hayatındaki öze ilişkin olay olmayacak. Onun öze ilişkin olduğunu kabul etmek, anlamsızlığı kabul etmek –senin için– korkakça bir edim olur."

"Belki" dedi. "Ama gerçek şu ki, Harriet, artık sınırıma ulaşmak üzereyim, sanırım."

Kendi elemi, ne kadar özgüvensiz de olsa, onu korkutuyordu. Elem hakkında pek bir şey bilmiyordu o; sadece ıstırabı bilirdi, katlanılabilir sonsuz acıyı, yok eden acıyı değil. Artık can çekişme noktasından geriye bakmaya çalışıyordu. "Öyle ama bir sınır her zaman bir başlangıçtır..." Korktuğu şey onun ağlamasıydı. Bu odada iki kez, onun yanındayken, kendini tutamamış ve ağlamıştı: bir kez kazadan sonra hastaneden eve ilk geldiğinde ve bir de aylar sonra. Harriet onun gözyaşlarından, ikinci el acıyla baş etmekten daha çok korkmuştu. Acınmak kadar acımak da sarsıyordu onu. Edward alçak şömine koltuğundan aniden kalkınca gerildi. Ama Edward sadece, "Bir tane daha istiyorum" dedi. "Ya sen?" Harriet'in bardağını da alıp mutfağa gitti. O gittiğinde şöminenin üzerindeki saat azametle on ikiyi çaldı uzun uzun; artık Ekim değil Kasım ayıydı. Bir ay daha yaşamışlardı. O burada ateşin yanında oturuyor, Edward mutfakta dolapları açıyordu. İkisi de ısınmış ve iyi Bourbon ile demlenmişti ve Mary on sekiz aydır ölüydü. Çocuğunun ölümüne

gerçekten ağlamamasının nedeni sert bir kadın olması mıydı? John'dan önce ölseydi, onun için ağlardım diye düşündü Harriet.

Edward döndü, oturdu, bacaklarını uzattı. "Denedim" dedi. Bunu o kadar temkinli söyledi ki Harriet onun kendini tutamamasına ilişkin tüm korkusunu yitirdi ve ne demek istediğini anlamak için bekledi. Edward içtendi ama kendisini ifade edemezdi ve kimyanın zorlukları için eğitilmiş olan zihni, mantığı, var olmayan yerlere kadar takip ediyordu. "Gerçekten denedim" diye tekrarladı, sustu, bir ayağını diğerinin üstüne attı, düşünceli bir ifadeyle içkisini yudumladı ve sonunda devam etti: "Tıp bölümündeki teknisyen. Elinor Schneider. Oldukça güzel, sarışın, çok zeki. Yaklaşık benim yaşımda." (Daha yaşlı diye düşündü Harriet.) "İşte, öyle..." Edward sustu, kendisiyle alay eden bir selamlamayla kadehini kaldırdı. "Denedim."

"Neyi?"

"İlgi duymayı."

Zavallı Elinor Schneider, şu anda uyanık belki de, kuru karanlıkta onun yüzünü görüyor. Acı ben merkezlidir. Harriet hafifçe iç çekti. "Laboratuvar bir deney için uygun yer herhalde..."

"Her neyse, yeniden bağlanmak için bir çabaydı; ya da nasıl adlandırmak istersen, öyle. Olmadı. Yapamam. Yapmak istemiyorum. Biliyorum, zayıf olduğumu düşünüyorsun."

"Sen mi? Kesinlikle öyle düşünmüyorum. Öyle düşünsem bile, ne olmuş? Kendini en iyi sen bilirsin."

"Hayır, bilmiyorum, Harriet. Benim hakkımda çok şey biliyor gibi görünen ilk kişi aslında sensin. Beni nesnel olarak değerlendiren. Annem ve babam..." Boşanmış bir ailenin çocuğuydu; babayla karısı, anneyle kocası arasında gidip gelmişti ve bir çekişme konusuydu. Bunu söylemedi ama ekledi: "Mary ve ben birbirimiz konusunda oldukça aptalca davrandık, bazı yönlerden."

"Çok gençtiniz."

"Vaktimiz yoktu" dedi. Yitirilmiş şanstan söz ederken o kadar net ve dingindi ki Harriet kendisinin geçildiğini hissetti ve geçildiği için keyifle, sessizce durdu.

"Ve" dedi mantığını sürdürerek, "sende ilk kez net bir yansımamı görüyorum. Zayıf görünüyor."

"Ayna eski; görüntüleri çarpıtıyor."

"Hayır, sen insanları çok adil bir biçimde görüyorsun."

"Seni nasıl gördüğümü gerçekten bilmek ister misin?" diye sordu. Edward güçlü bir içki hazırlamıştı ona ve yatmadan önce ikinci bir kadehe alışık değildi. Edward bilmek istiyordu. "Parlak ve talihli bir adam olarak" dedi kelimeleri dikkatle aradıktan sonra. "Talihli, şanslı değil. Pek şansın olmadı. Ama yine de talihliydin. Özgürlüğünü erken elde ettin, çok erken. Pek çok kişi hiç elde edemez. Gerçek tutkuyu, gerçek tatmini tanıdın ve hiç hayal kırıklığı yaşamadın. Hayal kırıklığını hiç bilmeyeceksin, öldürücü seviyedekini. Erkekliğe özgür bir adam olarak girdin ve özgür olarak devam edeceksin ya da..." Ne var ki "ya da" onu çok ileri götürmüştü. Daha genç olsaydı, Edward'ın eşiti olsaydı, cümlesini "ya da kendini öldüreceksin" diye bitirebilirdi. Ama nesiller arasında ölümün sözü edilmemeli. Ölülerden bahsedilebilir, ölmekten de; ama kendi ölümünden bahsedilemez. Tabu, dedi Harriet kendine ve bütün söylediklerinden tiksindi. Oysa Edward memnun ya da ilgilenmiş görünüyordu; bir süre üzerinde düşündü. Sonra devam etti: "Elinor, laboratuvardaki bu kız, çocukları seviyor. Hep Andy'yi düşünüyorum."

"Andy için ben varım, Edward, o kendini kurtaracak, insaf et. Kimse senden bir dadıyla evlenmeni istemiyor! Tanrı korusun!"

Edward rahatlamış görünüyordu; ama Harriet yavaşça, bezginlik ve viskinin sisleri içinden, Elinor'un tekrar ortaya çıktığını fark etti.

"Geri çekilemeyeceğini, kendini kurtaramayacağını, bağını koparamayacağını anlayacağını söylerken, biliyorsun, seni uyarıyordum. Çok kolay incinebilir bir durumdasın. Yakalanabilirsin. Yakalandığını görmek istemem." Daha önce Mary'nin yaptığı gibi diye düşündü; çünkü kızının evliliğinde aşkın kendini doğrulama, hatta imrenmeden daha az yer tuttuğunu düşünüyordu. Mary'deki, karanlık, yumuşak canlılık ve İtalyan

zarafeti altında varolan, kendisinden ona geçen sert yıkıcı damarı, başıbozukluğu, onları en sonunda Malheur County'ye getiren anlamsız özlemi biliyordu. Mary için asla çok ağlayamamıştı, onu asla değerlendirememişti; yine de, daha önce de düşündüğü gibi, Mary'nin erken ölümünün onu seven adam için bir talih olduğunun anlaşıldığını düşünmek acıydı.

"Beni şımartıyorsun, Harriet" dedi genç adam ciddiyetle, düşünerek.

"Elbette. Ama oğlunu şımartmıyorum. Bozulmazlıkla salt saflık arasında ayrım yapıyorum." Kendi çok heceli kelimelerine kısaca güldü zevkle. "Çok konuşmaya başladım. Ben yatmaya gidiyorum. İyi geceler!"

"İyi geceler!" diye karşılık verdi adam, Harriet merdivene doğru giderken; o kadar isteksizdi ki neredeyse ona sırtını dönmüştü. Sanki "yeniden bağlanma" konusunda kaygılanması gerekirmiş gibi. Asla, en acılı zamanlarında bile, kendisini geriye çekmemiş, ona ihtiyacı olanlara vermekten vazgeçmemişti. Geride kalanları; bebeği ve yaşlı kadını tam bir cömertlikle sevmişti. Ve üçünün gayet mutlu olduğunu inkâr etmenin de bir anlamı yoktu. En azından durumu iyi idare ediyorum diye düşündü gururla.

Dört yıl önce kocasının ölümünden beri geceleri doğru dürüst uyuyamamıştı Harriet. Karanlık saatlerin yarısında uyanık kalmış, kitap okumuş ve çoğu zaman bebek mızıldanmaya başlamadan ayağa kalkmıştı. Annesinin de yaşlılığında, gaz lambasıyla aydınlanan sessiz bir mutfakta oturup, sessizce pencerede, çalılarla kaplı ovanın üzerindeki gökyüzüne uzun uzun baktığını hatırlıyordu. Ama bu gece Harriet hemen uyudu ve gece boyu uzun rüyalar tuzağına yakalandı. Sürekli gelip birisinin öldüğünü söylüyorlardı ona; ama kim olduğunu veya şimdi mi yoksa önceden mi öldüğünü söylemiyorlardı. Sadece bir kez, tanımadığı bir yazlık evin bahçesindeyken onu yere uzanmış, kollarından biri yana açık halde bulmuştu; ama bu sadece gri bir takım elbisenin boş koluydu. Dehşet içinde daha eski bir kâbusun içine daldı; elli yıl eskiye, çölde onu kovalayan kör şeye. Sonunda gün ışığı rüyaların duvarlarını ve ufuklarını

parçaladı ve onu uyandırdı; ama gene de korkusunu aydınlatmadı. Edward için kaygılandığını inkâr etti ama kahvaltıda ona karşı oldukça sertti. Bütün sabah boyunca evi temizledi, bebeği kendi kendine oynamaya bıraktı ve vicdanı korkusunu akla yakın bir şey olarak ona kabul ettirmeden önce korkuyu uzaklaştırmak için uğraştı.

Bebeğe kesinlikle karşı konulamazdı. İki yaşındaydı o. Küçük bir şempanzeye benziyordu; anne ve babasının fiziki güzelliği karışmış, kaybolmuştu. Mizacı düşünceli ve deneyseldi. "Dat, Dat, Dat!" Mutfağa doğru emekleyerek giderken ağlıyordu. "Büt! Büt!" "Yemeğe kadar olmaz" dedi Harriet. Bir şempanzeninkini andıran gözleriyle yukarı bakarak gülümsedi. "Büt? Kek? Mama?" "Öğlene kadar bir şey yemek yok; seni obur!" dedi büyükanne ciddiyetle. "Hat, Hat!" dedi bebek Harriet'in bacağına sımsıkı sarılarak.

Sevecen bir çocuktu, çocukla geçirilecek iyi bir öğleden sonraydı ve Harriet ev işini bıraktı, parka doğru yöneldi. Gül bahçesi mevsimin son gülleriyle doluydu: limon sarısı, şeftali sarısı, sarı, kırmızı güller. Bebek de emekleyerek ve dikenli, kokulu çiçek yığınları arasında bağırarak sonbahar güneşi altında onu takip ediyordu.

Edward Meyer park edilmiş arabasında oturmuş, Berkeley'in ışıkları ve mavi elmas-kelepçeli körfezin karşısındaki Golden Gate'e, ışıkların ve karanlığın büyük kırılgan merkezine bakıyordu. Okaliptüs dalları kuzeyden gelen kuru rüzgârla, kış rüzgârıyla arabanın üzerine eğildi. Edward gerindi. "Lanet olsun!" dedi.

"Neden?" dedi yanındaki kadın.

"Ne var onda?"

"İstediğim her şey."

"Özür dilerim" dedi Edward yavaşça ve onun elini tuttu. Birbirlerine dokunduklarında ikisi de suskunlaştı. Kadınınki sessizlikti. Edward bir kaynaktan akan su gibi içti ondan dinginliği. Karanlık, kuru Ocak rüzgârı esti; köprünün saplandığı körfez etrafında, kent ışıl ışıldı altlarında.

Edward bir sigara yaktı. Elinor mırıldandı: "Haksızlık." Kısa süre önce, beşinci veya altıncı kez sigarayı bırakmıştı. Her şeyden pek emin olan bir kadın değildi; uysal ve sessizdi, olan biteni kabul ederdi. Edward yaktığı sigarayı ona uzattı. Elinor hafifçe iç çekerek sigarayı aldı ve içmeye başladı.

"En doğrusu bu" dedi Edward.

"Şimdilik."

"Ama neden yarı yolda duralım?"

"Durmuyoruz. Sadece bekliyoruz."

"Neyi bekliyoruz?"

"Ruhumun yaraları sarmasını ya da geri döndüğümden emin olmanı. Bu arada, arabamda sevişiriz çünkü senin bir oda arkadaşın var, benim de kayınvalidem ve motellere gitmeyiz çünkü beklememiz gerekiyor. Ama biz beklemiyoruz. Baştan aşağı mantıksız."

Elinor birden sertçe iç geçirdi. Edward'ın kaygılı öfkesi alarma dönüştü ama Elinor ondan uzaklaşarak, yatıştırılmayı reddetti. Daha önce onun hiçbir şeyini reddetmemişti. Edward özür dilemeye, açıklama yapmaya çalıştı. "Lütfen beni eve götür" dedi Elinor ve Grizzly Peak'ten Güney Berkeley'e dik caddeler boyunca, sessizce oturdu; bir savunma olarak, Edward'a dönük bir suskunlukla. Kaldığı evin önünde, daha Edward arabayı durdurmadan indi. "İyi geceler" diye fısıldadı ve gitti. Edward arabada oturuyordu, ifadesiz, endişeli, şaşkın. Motoru çalıştırdı ve onun gürültüsüyle öfkesi de artmaya başladı. On dakika sonra eve geldiğinde çok öfkeliydi. Harriet, şöminenin yanında kitabından başını kaldırdı; şaşırmış görünüyordu. "Evet?" dedi. "Evet" diye yanıtladı Edward.

"Kusura bakma" dedi Harriet, "bir bölümü bitirmek üzereyim."

Edward oturdu, bacaklarını uzattı, ateşe bakmaya başladı. Elinor'un zayıf inatçılığına, müstereddit, kararsız, oyalayıcı tavırlarına fena halde öfkeleniyordu. Harriet orada oturuyordu, Tanrı'ya şükür, bir kaya gibi, bir çınar gibi ve okuduğu bölümü bitiriyordu. Harriet'in etrafında bir deprem olup ev çökse, o, bebek için bir yatak hazırlar, bir ateş yakar ve okuduğu bölümü

bitirirdi. Elinor'un daha önce evlenip evlenmediği onu hiç ilgilendirmezdi. O öyle biri değildi. Edward kendini haklı çıkartan öfkesi ve Elinor'un ona verdiği mükemmel cinsel tatminle, daha fazla öfke, daha fazla tutku, daha fazla tatmin için hazır ve iki yıldır ilk kez mutlu, orada oturuyordu. Harriet okuduğu bölümü bitirdi. "Bir kadeh bir şey?" dedi Edward.

"Hayır, yatmaya gideceğim." Ayağa kalktı, kısa, kesin. Edward ona baktı; "Müthiş görünüyorsun" dedi.

"Hadi ordan" dedi Harriet, "bu zamana kadar neredeydin? İyi geceler, canım."

Harriet üşütmüştü. Genellikle Nisan ayında üşütürdü. Göğsü dolar, bir kamyon gibi hırıldar, sızlar, öksürürdü; sonunda yaşlı Joan'ı arayıp Andy'ye bakmaya gelmesini istedi. Edward eve geldiğinde ve şaşırmış göründüğünde, hemen atladı: "Bugün çocuğun peşinden koşturmuyorum." Sonra yatağa döndü ve yakındığı için kendine lanet okudu. Erkeklerin önünde asla yakınmamalı. Kadınlar en azından yakınmanın ne olduğunu bilir; hayatla başa çıkmanın bir yolu. Ama Edward bunu, tam gün çocuk bakmanın atmış iki yaşında bir kadın için çok fazla olduğu şeklinde anlayabilir, yorumlayabilirdi ve ondan sonra Harriet ne derse desin, ne yaparsa yapsın fark etmezdi; Edward'ın kafasında yer ederdi bu düşünce. Ve çocuk ondan alınırdı. Zamanla ya da birden kaybederdi onu; hep özlediği ve kendi iki kızına yaptığından daha akıllıca annelik ettiği oğulu. Küçük maymun surat, sabah şarkısı, ütülenecek gömlekler, ortalığa saçılmış küçük otomobiller ve kimya dergileri, gece ve gündüz oğulun, adamın, evin adamının varlığı, giderdi, hepsi giderdi.

Edward geldiğinde yüzünü ona dönmedi. Kemikleri iliklerine kadar sızlayarak, nemrut bir halde yatıyordu.

"Andy sütünü döktü ve yumurtasını yere fırlattı" dedi Edward. "Dat diye bağırdığını duydun mu?" Gerçekten de aşağıdan yüksek sesli, abartılı haykırışlar geliyordu. "Bir-iki gün içinde iyileşmezsen onu ıslahhaneye göndermemiz gerekecek."

"Yarına iyileşmek niyetindeyim" dedi, hâlâ aksi ama biraz daha rahatlamış yatarak. Edward'ın nezaketi ilgisiz görünse de tam yerini bulmuş ve iyi etmişti.

"Hasta olmaktan nefret ediyorum" dedi Harriet bir süre sonra.

"Biliyorum. Onda pek iyi değilsin. Baksana, Cuma gecesi birilerini çağırdım ama bir hafta sonraya erteleyebilirim."

"Saçma! Yarından sonra ayağa kalkarım. Dama oynayan arkadaşın geliyor mu?"

Edward güldü. "Evet. Gene ezilmek istiyor." Harriet genç Philadelphialının on beş yaşından beri hiçbir dama oyununu kaybetmemekle övündüğünü duymuş, sonra onu oynamaya ikna edip altı kez üst üste yenmişti.

"Ben kinci bir yaşlı kadınım, Edward" dedi hareketsiz yatarak. Gri saçları dağınıktı.

"O aldırmıyor, oyununu çözmeye çalışıyor."

"Övünmeyi sevmem." Onun ağzından konuşan County'ydi, umut olmayan hudut bölgesi, çabalamanın sonu. "Bunu söylemesek de hepimiz yeterince aptalız" dedi sert ve umutsuzca.

"Yemekten önce bir içkiye ne dersin?"

"Evet, sıcak suyla bir viski iyi olur. Ama yemek istemem. Üşüttüğüm zaman yemek yiyemem. Bana sıcak bir şeyler getir ve bir de *Dombey and Son*'ı, olur mu? Tam ona başlamak üzereydim."

"Kaç kez okudun onu?"

"Bilmem ki. Yirmi yaşımdan beri her birkaç yılda bir. O zavallı bebeği de yatır, Edward, Joan'a alışık değil."

"Joan beni de korkutuyor" dedi.

"Olabilir; cazibe ve iknayla baş edemezsin onunla. Bir anlaşmamız var onunla" diye devam etti, durup anlamaya çalışmadığı ani bir istekle, "sen ve Andy buradan ayrıldığınızda, eğer hâlâ istiyorsa, yanıma taşınacak ve benimle oturacak. Düzenli temizlik yapmıyor artık; kocası öldü, oğlu da deniz komandolarına katıldı. Ve hep iyi anlaşırız onunla."

Edward sustu; hazırlıksız yakalanmıştı. Harriet başını kaldırıp ona baktı; tüm eve hâkim o uzun boylu, kolay incinen ve görkemli genç adama.

"O kadar dehşete kapılmış görünme" dedi hafif bir istihzayla, "kış için önceden hazırlık yapamaz mıyım? Haydi, şimdi viskimi getir, Edward, boğazım zımpara kâğıdı gibi."

Onu özgür bırakmak; Harriet'in işiydi bu. Ve işinde iyiydi. Kız annesi olarak bir kızın özgür bırakılıp bırakılmaması gerektiğini bilmemek onun hatasıydı ve o da yalpalamıştı. Rose biraz zayıf kişilikli biri olarak büyümüştü, Mary ise şımartılmıştı. Ama bir erkek çocuğu için sorun yoktur; cesaretli olmalıdır ve bu nedenle özgürlüğe ihtiyaç duyar. Bir kızda olması gereken de sabırdı belki; ama o da emin değildi. Her halükârda, kendisi çok sabırsızdı; Mary gibi haz ve servet için değil ama tamamlama için, şeylerin sonu için: umutsuz ve sabırsız.

Geceyi ve gündüzü yatakta geçirdi; Dickens, penceredeki yağmur, mutfakta uzun ve iç karartıcı Methodist ilahileri söyleyen Joan ile oyalandı. Perşembe günü çok daha yenilenmiş olarak kalktı; yatak odasındaki tüm perdeleri yıkadı ve ütüledi; taze Nisan rüzgârında, bebek taze ıslak çamurun olanaklarını araştırır ve solucanları keşfederken, çiçek tarhlarındaki yabaniotları temizledi. Cuma gecesi Edward'ın arkadaşları geldi: evli bir çift. Harriet'in o gece iki kez yendiği ve bir kez de istemeyerek kazanmasına izin verdiği dama uzmanı Tom ve Elinor adlı kısa boylu, hoş kadın. Elinor?.. Bir süre önce Elinor diye birisi hakkında bir şeyler mi duymuştu? Hoş görünüşlü bir kadındı; uzun ve gür saçları ve bir su birikintisi kadar dingin bir yüzü vardı. Edward'a bakıyordu. Gün ışığında su. Ey ışıltı, gerçek güneşin inanılmaz parlaklığı, inanılmaz yükseklikler.

"Kırmızıyı hiç iyi oynayamam" dedi Harriet, zarafetsiz bir kaybeden olarak. "Ama, meydanı size bırakacağım, Bay Harris." Ve onu yendiği için çok sarsılmış olan genç Tom Harris, Harriet gülmeye başlayana kadar, Doğulu sesiyle özür diledi. Onu harika bir yaşlı kadın, öncülerin kızlarından biri olarak görüyordu. Öyle ki Harriet damayı ünlü Kızılderili reisi Joseph'den öğrendiğini söylese herhalde inanırdı ona. Ama Harriet'in gözleri sürekli Elinor üzerindeydi.

Güzelliği yok. Çekingen, çoğu zaman mağlup ve otuzlarında. Ah, evet, ama sabırlı, sabırlı bir kadın; bekleyecek, şanslı bir çıkışı değil bilineni, tahmin edileni, gerçekleşmeyi bekleyebilecek, on yıl bekleyebilecek o tutkulu ve akıllı sabra sahip. Bir anlam olduğunu bilen talihli insanlardan biri. Şans da ister bu.

Harriet için için ağlıyordu: Bütün ömrün boyunca bekleyebilirdin ve sonra peşini bırakırdın! Ama bu, Edward gibiydi; talihli insanlardan biri. Zorlamaz onlar, huzursuz değillerdir. Geleni alırlar ve kendileriyle konuşulduğunda yanıt verirler. Yüksek zirveleri görmüşlerdir ve trajedi onlara hizmet etmiştir. Edward kendisine uygun olanı bulmuştu.

Harriet, Elinor ile bir süre gevezelik etmeden yukarı çıkmadı. Her ikisi de diğerinin iyi niyet göstermek, gerçek dostluk sunmak için sarf ettiği çabayı hissetti; ikisi de pek kabul etmedi ama beğeni ortaya çıktı. Harriet saat onda, kendisinden memnun bir halde yukarı çıktı. Geceliğini giydikten sonra odanın öbür köşesine gidip kocasının fotoğrafına baktı; canlı, esmer bir yüzü vardı. Otuzunda bir John Avanti'ydi onu ilk tanıdığında. Her zaman heyecanlandırırdı onu. Harriet'i tamamen değiştirmiş, o da Harriet'in içinde yaşamıştı; Harriet onunla konuştu. Evet, John, zorluyorum dedi içinden. Yatağa gitti, *Dombey*'i bitirdi, alt kattaki yumuşak, neşeli sesleri dinledi ve uykuya daldı.

Güneş doğmadan önceki gri aydınlıkta kalktı ve neyi kaybettiğini anladı. Gideceklerdi artık, bir yıla kadar, çocuk ve adam; bütün iyilik, bütün tehlike, bütün tatmin, John'un ölümünün onu bırakmadığı gibi yalnız bırakarak. Artık sabırsız olması gerekmiyordu. Sonunda o bile aşınıyordu. Doğrusunu yapmıştı o, işini yapmıştı. Ama bir anlamı yoktu onun için. Artık tek ihtiyacı tahammül etmekti. En dipteydi gene, herkesin geldiği sona gelmişti. Gri aydınlıkta gri saçlarıyla, yatağında oturdu ve sesli sesli ağladı.

17
Su Geniş

"Buradasın, demek?"

"Seni görmek için."

Biraz durup, sordu: "Burası neresi?" Sırtüstü yatıyordu; bu yüzden tavandan ve Anna'nın üstteki üçte birlik kısmından başka pek görecek bir şey yoktu. Zaten gözleri odaklanmadan bakıyordu.

"Hastane."

Bir duraklama daha. "Buradaki ben miyim?" gibi bir şeyler söyledi. Sözleri zor anlaşılıyordu. Yeterince anlaşılır şekilde ekledi: "Sen değilsin. Sen iyi görünüyorsun."

"Benim. Sen buradasın. Ben de buradayım. Seni görmek için."

Bu onu gülümsetti. Sırtüstü uzanmış yatan bir yetişkinin gülümsemesi bir bebeğin gülümsemesine benzer; yerçekimi ona yardım eder, karşı durmaz.

"Bana söylenebilir mi" diye sordu, "yoksa bilgi beni öldürür mü?"

"Bilgi seni öldürebilseydi, yıllardır ölü olurdun."

"Hasta mıyım?"

"Kendini iyi hissediyor musun?"

Başını öte yana çevirdi; vücuduyla yaptığı ilk hareketti bu. "Hasta hissediyorum." Sözleri zor anlaşılıyordu. "İlaçlarla dolu, bazı iyi ilaçlar." Başı gene hareket etti huzursuzca. "Hoşuma gitmiyor" dedi. Dosdoğru ona bakıyordu şimdi. "İyi hissetmiyorum" dedi. "Anna, üşüyorum. Çok üşüyorum." Gözyaşları gözlerini doldurdu ve ağarmakta olan saçlarına aktı. Acı çektiğinde böyle olur insan, eğer acı çekerken sırtüstü yatıyorsa ve orta yaşlıysa.

Anna onun adını söyledi ve elini tuttu. Anna'nın eli ondan biraz daha küçük, birkaç derece daha ılıktı ve gerek yapı gerek doku olarak onunkine çok benziyordu; tırnakların şekli bile benziyordu. Anna onun elini tuttu. O Anna'nın elini tuttu. Bir süre sonra, eli gevşemeye başladı.

"İyi ilaçlar" dedi. Gözleri kapalıydı artık.

Bir kere daha konuştu: "Çağır" ya da "Ağır" dedi.

Anna ilkine, "Tamam" diye cevap verdi. Sonra, üzerindeki ağırlıktan söz ediyor olabileceğini düşündü. Uykusunda soluk alıp verişinde o ağırlığı görebiliyordu.

"İlaçlar" dedi, "her seferinde ona ilaç vermeyi kesmenizi istiyordu. Dozu azaltabilir misiniz?"

Doktor "Kemoterapi" dedi ve bir şeyler daha; bazılarının sonu zil ve in kelimeleriyle biten ilaç adlarıydı.

"Uyuyamadığını söylüyor; ama uyanamıyor da. Sanırım, uyuması gerek. Ve uyanması."

Doktor birçok şey daha söyledi. Bunları o kadar hızlı, belirgin ve akıcı bir şekilde ve güvenle söyledi ki Anna en az üç saat hepsine inandı.

"Burası bir tımarhane mi?" Gideon tam bir netlikle sordu.

"Hı-hı." Anna örgü örüyordu.

"Düşünce koğuşları."

"Şey, burada hep özel odalar var. Özel ve rahat bir yer. Dinlenme evi. Nazik. Pahalı."

"Bunak... altını, altını tutamayan. Konuşamayan. Anna."

"Hı-hı."

"Beyin kanaması mı?"

"Hayır, hayır." Örgüsünü dizinin üzerine koydu. "Aşırı yoruldun."

"Tümör mü"

"Hayır. Sapasağlamsın. Biraz yıprandın sadece. Yoruldun. Tuhaf şeyler yaptın."

"Ne yaptım?" diye sordu gözleri parlayarak.

"Kendini tam bir aptal yerine koydun."

"Öyle mi?"

"Eh, bütün karatahtaları yıkadın. Enstitüde. Sabun ve suyla."

"Hepsi bu mu?"

"Baştan başlama zamanı geldiğini söylüyordun. Sabun ve kovaları dekana getirttin." İkisi de aynı anda sarsılarak gülmeye başladı. "Gerisini boş ver. Hepsini çok uğraştırdın, inan bana."

Times'a yazdığı ve alışılmadık bir hararetle savunduğu meşhur Yeni Yıl mektubunun bir semptom olduğunu hepsi anlamıştı artık. Bu, mektubu bir ahlaki beyan olarak görüp rahatsız olan pek çok kişiyi rahatlatmıştı. Enstitüdekilerin hepsi şimdi geriye dönüp baktıklarında Gideon'un aylardır kendinde olmadığını görebiliyordu. Aslında bu değişikliğin kökeni üç yıl öncesine dayandırılabilirdi; karısı Dorothea'nın lösemiden ölümüne. Bu kayba iyi dayanmıştı elbette; ama içine kapanmıştı sanki, günbegün daha çok. Sadece kimse fark etmemişti bunu; çünkü çok meşguldü. Göl kıyısındaki kulübelerinde tatil yapmayı bırakmış, eş-başkanlığını yürüttüğü barış örgütüyle ilgili olarak birçok yerde konuşmalar yapmıştı. Çok aşırı çalışıyordu. Şu an için bu çok açıktı artık. Ne yazık ki bu durum ancak nisan ayında bir akşam, Bilimde Etik Sorunu konulu bir konferansa dinleyicilere 35 saniye sessizlik içinde bakarak (yaklaşık olarak: dinleyiciler arasında bulunan matematik felsefecilerinden biri sessizliğin henüz tahammül edilmez olmasa da rahatsız edici olduğu anda saat tutmaya başlamıştı) başlaması ve sonra onu duyan hiç kimsenin unutamadığı yavaş, yumuşak, boğuk bir sesle, "Ölümün ölçülmesi artık Batı Yarıküre'nin ikinci yarısında teorik fizikçilerin karşılaştığı en büyük sorundur" demesiy-

le belli olmuştu. Sonra da ağzını kapatıp onlara bakarak durmuştu.

Sunuş konuşmasını yapan ve konuşmacılar platformunda oturan Hansen iri yapılı ve çabuk tepki gösteren bir adamdı. Pek zorlanmadan Gideon'u onunla birlikte kulise, seminer odalarından birine gelmeye ikna etmişti. Orada Gideon bütün karatahtaları tertemiz yıkamaları gerektiği konusunda ısrar etmişti. Şiddete başvurmamıştı gerçi ama Hansen'ın deyimiyle "olağanüstü kararlıydı". Daha sonra, Hansen özel bir konuşmada Gideon'un her zaman kararlı olmaktan çok kendine dönük olduğunu ve belki de "akıldışı" kelimesini kullanmasının daha uygun olabileceğini söylemiştir. Bu beklenen kelime olurdu. Ama beklenebilirliği onu, Gideon'un (bir teorik fizikçi olarak) davranışının daha önce hiç akla uygun olup olmadığını ve aslında kendi davranışının da (bir teorik fizikçi olarak ya da başka şekilde) "akla uygun" terimiyle yeterince tanımlanıp tanımlanamayacağını merak etmeye yöneltmişti. Ama o bu spekülasyonlar hakkında hiçbir şey söylememiş ve birkaç hafta sonu boyunca durmadan çalışarak evinin yanında bir kaya bahçesi kurmak için uğraşmıştı.

Diğerlerine veya kendisine karşı şiddete başvurmasa da, Gideon kaçma teşebbüsünde bulunmuştu. Belirli bir anda, birden tıbbi yardım istendiğini anlamış gibiydi. Karar verdi ve eyleme geçti. Yanına gelen Dekan'a, Dr. Hansen'a, Dr. Mehta'ya ve öğrenci Bay Chew'e (diğer bazı dinleyiciler veya Enstitü üyeleri, meraklıları ve habercileri oyalamakla meşguldü), "Siz buradaki karatahtaları halledin, ben 40 numaralı odayı alacağım" demiş, bir kova ve sünger alıp hızla koridoru geçerek boş bir dersliğe dalmış ve onu takip eden Chew ve Hansen bir pencere açmasını önlemişti. Oda zemin kattaydı ve "Bırakın çıkayım, lütfen çıkmama yardım edin" diyerek niyetini açık etmişti. Chew ve Hansen zor kullanarak onu kollarından tutup engellemeye mecbur kalmıştı. Kurtulmak için biraz çabalamış, başaramayınca sessiz ve dalgın bir hale bürünmüştü. Sağlık personeli geldikten kısa bir süre sonra yavaş bir sesle Chew'e şöyle dedi: "Burada yere otururlarsak bizi görmeyebilirler." Sağlık personeli

odaya girip ona yaklaştığında da yüksek sesle, "Tamam, istediğiniz gibi yapın" dedi ve anlamsızca bağırmaya ya da çığlık atmaya başladı. Parlak bir genç biyofizikçi olan ve insanların acıları konusunda pek deneyim sahibi olmayan doktora öğrencisi Chew onun kolunu bıraktı ve ağlamaya başladı. Sağlık personelindekiler, belki de insanların acıları konusunda aşırı deneyimli olduklarından, derhal, süratle etki eden bir yatıştırıcı ya da sakinleştirici iğne yaptılar ona. Hasta (yaklaşık) 35 saniye içinde sustu, uysallaştı, deli gömleğini direnmeden ve sadece (sözle değil yüzünde) bir şaşkınlık ya da belki merak ifadesiyle kabul etti.

"Buradan çıkmam gerek."

"Ah, hayır Gid, daha değil; dinlenmeye ihtiyacın var. Düzgün bir yer burası. İlaçları azalttılar. Farkı görebiliyorum."

"Çıkmam gerek, Anna."

"Daha iyileşmedin".

"Hasta değilim ben. Sabırsızım sadece. Çıkmama yardım et. Lütfen!"

"Neden, Gid? Ne için?"

"Gitmem gereken yere gitmeme izin vermiyorlar."

"Nereye gitmen gerekiyor?"

"Deliliğe."

Sevgili Lin,

Hâlâ her öğleden sonra beşle altı arasında Gideon'u ziyaret etmeme izin veriyorlar; çünkü tek akrabasıyım, dul adamın dul kız kardeşiyim ve içeri dalabiliyorum böylece. Doktorun ziyaretlerimi onayladığını sanmıyorum. Hastayı huzursuz ettiğimi düşünüyor olmalı; ama sanırım Gideon onaylamadıkça gelmemi engelleme yetkisi yok. Sanırım, böyle bir özel dinlenme evinde gerçekte pek yetkisi yok; ama kendimi suçlu hissetmeme sebep oluyor. Ne zaman insanlara itaat edileceğini bir türlü kavrayamadım. Sinir krizleri konusunda burada en iyisinin o olduğu söyleniyor. Son zamanlarda tenkit ediyor, Gideon'un durumunun kötüleştiğini, yanıt vermediğini söylüyor; ama yanıt vermesi için ona sunduğu tek şey ilaçlar. Onlara ne söy-

lemesini bekliyorlar? Dört gündür yemek yemiyor. Orada başka kimse olmadığı zaman bana yanıt veriyor ya da bir şekilde konuşuyor ve ben yanıt veriyorum. Dün bana sizi sordu. Kate'in boşandığını söyledim ona. Bu onu üzdü. "Herkes herkesten boşanıyor" dedi. Ben de üzgündüm. "Ama biz boşanmadık" dedim. "Sen ve Dorothea, ben ve Louis. Ölüm ayırdı bizi. Hangisi tercih edilir acaba?" "Aşağı yukarı aynı" dedi. "Fisyon, füzyon. İnsan ırkı büyük bir Nükleer Aile." Acaba doktor, bir delinin böyle konuşacağını düşünür mü diye merak ettim. Belki de iki delinin böyle konuşacağını düşünür.

Daha sonra Gideon bana ağırlığın ne olduğunu söyledi: Ölen bütün insanlar. Çoğu çocuk; küçük, içi boş, boşaltılmış çocuklar. Bazıları yaşlı insanlar; çok hafif, içi boş yaşlı erkekler ve kadınlar. Tek başlarına çok ağır değiller ama onlardan çok var. Yaşlılar bacakları üzerinde boydan boya çaprazlama yatıyordu. Çocuklar göğsünün üzerine, göğüs kemiği boyunca yığılmıştı. Bu, onun soluk almasını zorlaştırıyordu.

Bugün benden sadece dışarı çıkmasına ve gitmesi gereken yere gitmesine yardım etmemi istedi. Bundan söz ettiğinde ağlıyor. İkimiz de küçükken, ağlamasından nefret ederdim. Beni de ağlatırdı; on üç ya da on dört yaşında olduğum zaman bile. Sadece gerçek hüzünler için ağlardı. Doktor onun akut depresyonu olduğunu ve kimyasallarla iyileşeceğini söylüyor. Ama Gideon depresyonda değil. Bence hüzünlü o. Neden hüzünlenmesine izin verilemiyor? Hüznü bizi yok edecek mi sanki? Bana öyle geliyor ki bizi asıl yok edenler hüzünlenmeyen insanlar.

"İşte giysilerin. Kalkıp giyinmelisin, Gideon. Benimle gelmek istiyorsan.İzin almadım. O doktora ulaşamıyorum; seni tedavi etmek istiyor. Gitmek istiyorsan, kalkmalı ve yürümelisin."

"Yatağımı da alayım mı?"

"Saçmalama."

"İncil."

"Tanrı aşkına, dindarlığın sırası değil şimdi. Yoksa seni buraya geri getiririm. Acele et. İşte pantolonun."

"Lütfen bir dakika üzerimden kalkın" dedi ölmekte olan çocuklara, yaşlı erkeklere ve kadınlara.

"Oof, ne kadar zayıfsın! Şunu ben ilikleyeyim. Tamam. Halledebilir misin? Tutun. Hayır! Bana tutun. Uzun süredir yemek yemiyorsun, başın dönüyordur."

"Dönüyooor."

"Sus! Sıradan görünmeye çalış."

"Sıradanız biz."

Odadan çıkıp koridordan kol kola yürüyerek, sıradan bir orta yaşlı çift olarak geçtiler. Tekerlekli sandalyesinde oyuncak bebeğini uyutan yaşlı kadının yanından, onlara bakan genç adamın odasının önünden, resepsiyoncunun masasının yanından geçtiler. Anna gülümsedi ve resepsiyoncuya tuhaf bir sesle, "Bahçede yürüyüşe çıkıyoruz" dedi. Resepsiyoncu gülümsedi ve "Hava çok güzel" dedi. Çimler arasından, dinlenme evinin tuğla ön yolundan demir kapıya yürüdüler. Kapıdan çıktılar ve sola döndüler. Anna'nın arabası sokağın aşağı kısmında, karaağaçların altında park edilmişti.

"Ay, ay, kalp krizi geçirirsem senin hatan. Bekle. Ellerim o kadar titriyor ki anahtarı sokamıyorum. Sen iyi misin?"

"Kesinlikle. Nereye gidiyoruz?"

"Göle."

"Kız kardeşiyle çıktı, doktor. Yürüyüşe. Yarım saat kadar önce."

"Yürüyüşe mi? Tanrım!" dedi doktor. "Nereye?"

Ben Anna'yım. Ben Gideon'um. Ben Gideanna'yım. Ben kız kardeşin erkek kardeşiyim, erkek kardeşin kız kardeşiyim. Ben Gideon'um, ölmekte olan; ama bu senin ölümün, benim değil. Ben Anna'yım, deli olmayan; ama ben senin deli olan erkek kardeşinim. Tut elimden, kardeşim, karanlığın içinden! *Reich' mir das Hand, mein Leben, komm' in mein Schloss mit mir.* Ama o kaleye girmek istemiyorum, kardeşim; girmek istemiyorum o kaleye. Bir kara kule var orada. Sence kimim ben; Childe Roland

mı? Senin Oliver'ın için bir Roland mı? Hayır, bak, bu yeri biliyoruz biz; burası eski yer, çocuk olduğumuz yer. Dans edelim burada, göl kıyısında, suyun kenarında. Sen kule ol ben de göl. Sen bende yansıyarak dans edeceksin, ben seninle dolu olacağım, dalgaların çarptığı ışıltılı taşlarla. Hafifçe uzan üstüme, kardeşim, gör, hafifçe uzandığında ikimiz biriz. Ama her zaman birdik biz, kızerkekkardeş. Hep yalnız dans ettik. Ben Gideon, senin ruhunda dans eden ve ben ölüyorum. Dans edemem artık. Yenildim, yenildim, yenildim. Uzanıp yatamam, dans edemem. Tüm yansımalar çözüldü. Dans edemem. Soluk alamam. Üzerimde yatıyorlar, içimde yatıyorlar. Açlıktan ölmek nasıl bu kadar ağır olabilir, Anna?

Gideon, bizim hatamız mı bu? Senin hatan olamaz. Asla bir canlıya zarar vermedin sen.

Ama ben hatayım, biliyorsun. Ruhumdaki hata ve senin ruhundaki, hatanın kendisi. Üstünde toprağın hareket ettiği hat. Böylece deprem olur ve insanlar ölür; küçük şaşkın çocuklar, silahlı genç adamlar, dağılan süpermarkette ellerinde alışveriş çantasıyla donup kalan kadınlar, çömelip buruşuk parmaklarıyla sarsılan yere uzanan yaşlılar. Hepsine ihanet ettim. Yeterince yiyecek vermedim onlara.

Nasıl verebilirdin? Sen Tanrı değilsin ki!

Evet, Tanrı'yım. Tanrı'yız.

Tanrı mıyız?

Evet, Tanrı'yız. Gerçekten. Tanrı olmasaydık nasıl ölüyor olurdum şimdi? Tanrı ölendir. Tanrı yoksunluktur. Hepimiz birbirimiz için ölürüz.

Ben Tanrı'ysam eğer, Kadın-Tanrı'yım ve yeniden doğacağım. Kendi bedenimden kendimi doğuracağım.

Elbette; ama ancak ben ölürsem. Ve ben senim. Yoksa beni inkâr mı ediyorsun, mezarımın kenarında, elli yıl sonra?

Hayır, hayır, hayır. Seni inkâr etmiyorum, bunu yapmayı çok kez istemiş olsam da. Ama bu bir mezar kenarı değil, genç karanlığım, dehşetim, küçük kardeş ruhum. Sadece bir göl kıyısı, görüyor musun? Bir diğer kıyı yok.

Olmalı.

Hayır, tüm denizlerin sadece bir kıyısı vardır. Nasıl daha fazla olabilir?

Peki, bunu öğrenmenin tek yolu var.

Üşüdüm. Hava soğuk, su soğuk.

* * *

Bak, işte oradalar! Ne kadar çoklar. Çocuklar yüzüyor; çünkü içi boş onların, havayla dolup şişmişler. Yaşlılar da bir süre yüzüyor. Bak, şu yaşlı adam nasıl elinde tutuyor bir parça toprağı, deprem olduğunda tutunduğu yer parçasını. Küçük bir ada, yeterince büyük değil. Bak nasıl tutuyor bebeğini suyun üzerinde. Ona yardım etmeliyim, ona gitmeliyim!

Birisine dokunursam, bana tutunurlar. Boğulanların kavrayışıyla sımsıkı yakalarlar beni ve onlarla birlikte dibe çekerler. İyi bir yüzücü değilim. Onlara dokunursam, boğulurum.

Şuraya bak, o yüzü tanıyorum. Hansen değil mi o? Bir kayaya tutunuyor, zavallı; bir tahta parçası daha çok işine yarardı oysa.

İşte Kate. İşte Kate'in eski kocası. Ve işte Lin. Lin iyi bir yüzücü ve her zaman iyi yüzücüydü; onun için kaygılanmıyorum. Ama Kate'in başı dertte. Yardıma ihtiyacı var. Kate! Kendini o kadar yorma, canım, o kadar çok çırpınma. Su çok geniş. Gücünü tüketme, yavaşça yüz, canım, Kate, çocuğum!

İşte genç Chew. Şuraya bak, işte doktor, hemen onun başında. Ve resepsiyoncu. Ve oyuncak bebekli yaşlı kadın. Ama daha birçokları var, pek çok. Birisine elimi uzatsam, yüzü, bini, milyonu birden elime uzanacak, beni aşağı çekecek ve boğacak. Bir çocuğu kurtaramam, tek bir çocuğu kurtaramam. Kendimi kurtaramam.

Öyle olsun o zaman. Tut elimden, çocuk! Karanlıktaki yabancı, derin sulardaki, tut elimden. Yüz benimle, yüzebiliyorken biz. Birlikte boğulalım; çünkü tek başımıza kurtarılmayacağımız kesin.

Sessizlik var burada, derin sularda. Yüzleri göremiyorum artık.

Dorothea, bizi takip eden birisi var. Arkaya bakma!

Ben Lut'un karısı değilim, Louis, ben Gideon'un karısıyım. Arkaya bakabilirim ve yine de tuza dönüşmem. Üstelik, kanım asla yeterince tuzlu değildi. Arkaya bakmaması gereken sensin.

Beni Orfeus mu sandın? İyi bir piyanisttim ben ama o kadar iyi değil. Ama kabul ediyorum, arkaya bakmak beni korkutuyor. Gerçekten istemiyorum bunu.

Ama yaptım. İki kişiler. Bir kadın ve bir erkek.

Bundan korkuyordum.

Sence onlar mı?

Başka kim takip eder bizi?

Evet; onlar, kocamız ve karımız. Geri dön! Geri dön! Sana yer yok burada!

Burada herkese yer var, Dorothea.

Evet ama henüz değil, henüz değil. Gideon, geri dön! Beni duymuyor. Net konuşamıyorum artık. Louis, sen seslen onlara.

Geri dönün! Bizi takip etmeyin! Bizi duyamazlar, Dorothea. Bak nasıl geldiler; sanki kum suymuş gibi. Burada su olmadığını bilmiyorlar mı?

Ne bildiklerini bilmiyorum, Louis. Unuttum. Gideon, Gideon, elimden tut! Anna elimden tut! Bizi duyabilirler mi? Bize dokunabilirler mi? Bilmiyorum. Unuttum.

Hava soğuk, üşüyorum. Çok derin, çok uzak. Elimi uzattım, elimi karanlığa uzattım ama neye yaradı bilemedim; bir süre bir çocuğu tutabildim mi ya da bir gölge el de bana uzandı mı, bilmiyorum. Yolu söyleyemem. Kuru toprakta olduğumuz zaman onlar haklıydı. Bana üzülmememi söylediler. Bana bakmamamı söylediler. Bana unutmamı söylediler. Bana yemeğimi yememi, sonu zil ve in kelimeleriyle biten ilaçları almamı söylediler. Ve haklıydılar. Bana susmamı, bağırmamamı, çığlık atmamamı söylediler. Sus şimdi, uslu ol. Ve haklıydılar. Bağırmanın ne faydası var? Yardım et bana, boğuluyorum diye bağırmanın ne faydası var, diğer hepsi de boğulurken? Çığlıklarını duydum: Yardım et bana, yardım et, lütfen! Ama şimdi hiçbir şey duymuyorum. Sadece derin suların sesini duyuyorum. Tut elimden, aşkım, üşüyorum, üşüyorum, üşüyorum!

Su geniş, aşamam onu,
Uçacak kanatlarım da yok.
İki kişilik bir kayık ver bana,
İkimiz de kürek çekelim; aşkım ve ben.

İşte, işte başka bir kıyı! Işığa bak; kayaların üzerindeki, sabahın ışığına, sabahın kıyıları üzerindeki ışığa. Ben ışığım. Ağırlık gitti. Ben ışığım.

Ama bu aynı kıyı, Gideanna.

Öyleyse eve geldik. Karanlıkta, soğukta gece boyu kürek çektik ve eve geldik. Daha önce hiç gitmediğimiz eve, hiç ayrılmadığımız eve. Elimden tut ve benimle kıyıya çık, kız kardeşim ölüm, erkek kardeşim hayat. Bak, başlangıç yeri burası. Burada başlıyoruz, burada bizi ayıran taşkınla.

Güney

18
Kadın Kocasını Anlatıyor

İyi bir koca, iyi bir babaydı. Anlamıyorum, inanmıyorum. Gerçekten olduğuna inanamıyorum. Gözlerimle gördüm; ama gerçek olamaz. Olamaz. Her zaman çok ince biriydi. Onu çocuklarla oynarken görseydiniz bir kez... Onu çocuklarla oynarken gören hiç kimse onda kötülük olduğuna, en ufak bir şey olduğuna inanamazdı. Onunla ilk karşılaştığımda Kaynak Gölü'nün karşı yakasında, annesiyle birlikte yaşıyordu. Onları, anne oğul sık sık beraber görüyor, ailesiyle bu kadar iyi geçinen bu genç adamın tanımaya değer biri olduğunu düşünüyordum. Sonra bir keresinde ormanda tek başıma yürürken onu avdan dönerken gördüm. Bir şey yakalayamamıştı, tek bir tarla faresi bile; ama bu, moralini bozmamıştı. Sabah havasının tadını çıkararak geziniyordu. En hoşlandığım yanlarından ilki bu oldu. Hiçbir şeyi kafasına fazla takmıyor, işler istediği gibi gitmedi diye halinden şikâyet edip homurdanmıyordu. Böylece konuşmaya başladık. Ve bundan sonra her şey yolunda gitti herhalde

ki kısa süre sonra buradan ayrılmaz olmuştu. Ve kız kardeşim şey dedi –bu arada annemle babam evvelki yıl güneye göçüp burasını bize bırakmıştı– biraz şaka yollu olsa da ciddi ciddi: "Pekâlâ. Her gün gece yarısına kadar burada kalacaksa bana yer yok sanırım!" Ve gitti. Çekip gitti. Birbirimize hep yakındık; kız kardeşim ve ben. Bu hiç değişmedi. Bu zor zamanda onsuz yapamazdım.

Böylece, o buraya gelip benimle yaşamaya başladı. Bütün söyleyebileceğim şu: Hayatımın en mutlu yılıydı. Bana karşı o kadar iyiydi ki... Son derece çalışkandı, hiç tembellik etmezdi; iriyarıydı, yakışıklıydı. Herkes ona bakakalırdı. Eee, öyle gencecik birine kim bakmaz ki! Gece toplantılarında, hep ona şarkı söyletirlerdi. O denli güzeldi sesi. Güçlü bir şekilde şarkıyı başlatır, diğerleri de ince ve kalın sesleriyle ona katılırlardı. Şimdi düşününce tüylerim diken diken oluyor: çocuklar henüz bebek olduğu için toplantılara katılamadığım zamanlarda ağaçların arasından bana ulaşan sesi ve ay ışığı, yaz geceleri, parlayan dolunay... O kadar güzel bir şey duyamayacağım bir daha. Böyle bir coşkuyu tanımayacağım hiç.

Ay yüzündenmiş; öyle diyorlar. Ay yüzünden, bir de kan. Babasının kanında varmış. Babasını hiç tanımadım; kim bilir ona ne olmuştur şimdi? Beyazsu taraflarından geliyordu; buralarda hiç akrabası yoktu. Hep oraya geri döndüğünü düşünürdüm; ama şimdi bilemiyorum. Kocamın başına gelenlerden sonra onun lafı çok geçti. Hakkında hikâyeler anlattılar. Kanındaki bir şeymiş, öyle diyorlar; hiçbir şey çıkmayabilirmiş, çıkarsa da ayın halleri yüzünden çıkarmış. Hep, ay karardığında olurmuş. Herkes evinde uyurken. Kanındaki lanetten gelen bir şeymiş, öyle diyorlar ve uyuyamadığı için, dışarıya çıkıp, yakıcı güneşe doğru gidermiş, her zaman tek başına. Kendi gibileri bulmak için diyorlar.

Öyle de olabilir gerçekten. Çünkü kocam yapardı bunu. Doğrulup sorardım: "Nereye gidiyorsun" ve o da cevap verirdi: "Ha, şeye, ava; akşama gelirim." Başka biri gibi olurdu, sesi bile farklı gelirdi. Ama o sırada uyku gözümden akar, çocukları da uyandırmak istemezdim; ayrıca o da o kadar iyi ve sorumluluk

sahibi biriydi ki "Neden?", "Nereye?" falan diye sormak hiç aklımın ucundan geçmezdi.

Yani, bilemedin üç veya dört kez oldu. Geç saatte bitkin bir şekilde gelirdi ve onun kadar iyi huylu birinden beklenmeyecek kadar aksi olurdu; iki çift laf etmek bile istemezdi. Herkes arada bir aksileşir, bu zamanlarda da üstüne gitmek işe yaramaz diye düşünüyordum. Ama beni endişelendirmeye başlamıştı. Gitmesi değil, öyle yorgun ve garip bir halde gelmesi. Kokusu bile garip oluyordu. Tüylerim ürperdi sonunda. Dayanamayıp söyledim: "Bu ne; bu kokular? Her yanını sarmış!" O da, "Bilmiyorum" diye kestirip attı ve uyur gibi yaptı. Ama benim fark etmediğimi düşündüğü bir sırada kalkıp iyice yıkandı. Ama o kokular günlerce tüylerinden çıkmadı; yatağımıza bile sindi.

Sonra da o korkunç şey. Nasıl anlatmalı, bilemiyorum. Aklıma gelince ağlamak geliyor içimden. En küçük yavrumuz, küçük bebeğim babasından birdenbire uzaklaştı. Bir gecede. O geldiğinde korkudan donakalıp şöyle bir baktı, sonra ağlamaya başladı ve arkama saklandı. Daha tam konuşamıyordu; ama sürekli, "Gönder şunu, gönder şunu!" deyip duruyordu.

Bunu işittiği zaman gözlerindeki o bir anlık bakış!.. Asla hatırlamak istemediğim bir şey bu. Unutamadığım bir şey. Kendi çocuğuna bakarken gözlerinin aldığı o ifade.

Çocuğa döndüm ve "Çok ayıp; ne oldu sana!" diye azarladım onu; ama bir yandan da sımsıkı tutuyordum çünkü ben de korkmuştum. Korkudan tir tir titriyordum.

O da o zaman uzaklara bakıp, "Herhalde kötü bir rüya gördü" gibisinden bir şeyler söyledi ve öyle geçiştirdi. Ya da öyle yapmaya çalıştı. Ben de öyle. Ve babasından korkup deliye dönen bebeğime gerçekten sinirlendim. Ama elinden başka bir şey gelmiyordu ve ben de onu değiştiremezdim.

Bütün gün bizden uzak durdu. Çünkü biliyordu, sanırım, ayın bu gece doğmayacağını.

İçerisi sıcak ve kapalıydı ve karanlıktı; hepimiz uyuyakalmıştık. Derken bir şey beni uyandırdı. Yanımda değildi. Girişten hafif bir gürültü geldi, kulak verdim. Ben de kalktım; çünkü dayanamıyordum artık. Girişe doğru gittim; orada ışık vardı,

kapıdan içeri sızan keskin güneş ışığı. Ve onu gördüm. Dışarıda, girişteki uzun çimenlerin yanında duruyordu. Başı o yana bu yana sallanıyordu. Derken oturdu; yorgun düşmüş gibiydi ve ayaklarına baktı. Kımıldamadan içeride durmuş onu seyrediyordum; neden bilmem.

Ve neye baktığını gördüm. Değişimi gördüm. Önce ayaklarından başladı. Uzuyorlardı. Her bir ayağı uzadı, gerildi; başparmağı geriliyor, ayakları uzuyordu, etli ve beyaz ve üzerilerinde hiç tüy yoktu.

Vücudundaki tüm tüyler dökülmeye başladı. Hepsi güneşte kuruyup gitmiş gibiydi. Baştan ayağa bembeyazdı, tıpkı bir solucanın derisi gibi. Ve yüzünü çevirdi. Ben bakarken o da değişiyordu. Düzleşti, daha da düzleşti; ağzı düz ve genişti ve dişleri, düz ve bir örnek. Kulakları gitti, gözleri mavileşti, ki bu, çevresinde beyaz halkalar olan bir maviydi. O düz, yumuşak, beyaz suratıyla bana bakıyordu.

Sonra iki ayağı üzerine dikildi.

Onu gördüm, onu, aşkımı o iğrenç yaratığa dönüşürken gördüm.

Kımıldayamıyordum ama orada, girişte durmuş gözlerimi gün ışığından ayırmadan tir tir titriyordum. Çılgın, korkunç bir ulumaya dönüşen bir hırıltı kopardım. Acılı bir uluma, bir korku uluması, bir çağrı uluması. Ve diğerleri de işitti; uyuyanlar bile uyandı.

Kocamın dönüştüğü o şey gözlerini dikip de uzun uzun baktı ve yüzünü evimizin girişine doğru uzattı. Ölüm korkusuyla donup kalmıştım; ama arkamda çocuklar uyanmıştı, bebek inliyordu. Annelik öfkem kabardı birden, hırlayıp biraz ileri çıktım.

İnsan-şey etrafına bakmıyordu. İnsan yerlerinden gelenler gibi silahı yoktu. Ama uzun beyaz ayağı ile ağır bir dal parçasını yakalamış, ucunu evimize, üstüme doğru tutuyordu. Dalın ucuna dişlerimi geçirdim ve onu geri çekilmeye zorladım; çünkü insanın, fırsatını bulursa çocuklarımızı öldüreceğini biliyordum. Ama o sırada kız kardeşim geliyordu. Başını eğerek, kızgın yaz güneşi gibi sarı gözleriyle insanın üstüne doğru koş-

tuğunu gördüm. İnsan ona doğru dönüp, vurmak üzere dalı kaldırdı. Ama annelik öfkesiyle kapıdan fırladım; ötekiler de çağrımı duymuş geliyorlardı. Bütün bir takım orada, kör edici aydınlıkta ve öğle güneşinin sıcağında bir araya gelmiştik.

İnsan, bize baktı, yüksek sesle bağırdı ve tuttuğu dal parçasını sallamaya başladı. Sonra korkuya kapılıp dağın aşağı tarafındaki boş tarlalara ve ekim alanlarına doğru kaçmaya başladı. İki ayağı üzerinde sıçrayarak ve sallanarak koşuyordu ve biz de peşinden gittik.

En arkadan ben gidiyordum çünkü aşkım, içimdeki öfke ve korkuyu hâlâ engelliyordu. Koşarken onu yere devirdiklerini gördüm. Kız kardeşimin dişleri gırtlağındaydı. Oraya gittiğimde ölmüştü. Diğerleri kanın tadı ve kokusu yüzünden ölünün yanından uzaklaşıyordu. Gençler korkuyla sinmişti ve bazıları ağlıyordu. Kız kardeşim ağzındaki tadı silmek için ağzını önayaklarına sürtüp duruyordu. Yanına gittim; çünkü o şey ölünce büyünün, lanetin bozulacağını, kocamın –ölü veya diri– geri geleceğini düşünüyordum. Tek istediğim onu, gerçek aşkımı hakiki biçimiyle, tüm güzelliğiyle görmekti. Ama orada yatan yalnızca beyaz, kanlı, ölü bir insandı. Geri çekildik, çekildik, döndük ve tepelere, gölgeli ormana, alacakaranlığa, güzelim karanlığa doğru kaçtık.

19
Zaman Azlığı Sorununa İlişkin Bazı Yaklaşımlar

MİNNACIK DELİK TEORİSİ

Lick Rasathanesi'nden James Osbold tarafından öne sürülen bu hipotez son derece kapsamlı olmasına rağmen soruna pratik çözümler bulmaya çalışan kurumlar açısından bazı güçlükler doğurmaktadır. Dr. Osbold'un teorisi matematiksel formüllerden arındırıldığında, kabaca uzam-zaman süreminde bir düzensizlik olduğunun varsayılması olarak tanımlanabilir. Düzensizliğin nedeni, gerçekliğin tek bir küçük ayrıntıda bile olsa, Genel Görelilik Teorisi'nin şartlarına uyum gösterememesidir. Evrenin yapısı üzerindeki etkisi ise lokal bir akış bozukluğu, yani süremde bir delik olmaktadır.

Bu delik, Osbold'un hesaplarına göre tamamen uzamsal bir deliktir. Asıl tehlike bu uzamsallıkta yatmaktadır; zira süremde bu şekilde oluşan dengesizlik, kozmosun zamansı yönünde buna denk düşen bir akışa yol açmaktadır. Başka bir deyişle

zaman bu delikten kaçıp gitmektedir. Bu, muhtemelen evrenin ortaya çıkışından beri, yani 12 ila 15 milyar yıldır sürmektedir; ne var ki sızıntının dikkate değer boyutlar kazanması oldukça yenidir.

Bu teoriyi ortaya atan kişi bu konuda kötümser değildir; düzensizlik süremin zamansı yönünde olsaydı sonuçların daha da vahim olacağını belirtmektedir. Bu durumda uzamın her seferinde bir boyuttan kaçması söz konusu olabilirdi ki bu, tarifsiz rahatsızlık ve kargaşa doğururdu. Yine de Osbold şunları söylemektedir: "Bu durumda hiç olmazsa bunun için bir şeyler yapmaya yetecek zamanımız olurdu."

Teori şurada ya da burada ama mutlaka bir yerde bir delik olduğunu varsaydığı için Lick Rasathanesi ve Avustralya'daki iki rasathane işbirliği yaparak bu noktanın/kertenin yerini saptamaya yardım edebilecek, kızıl kuşaktaki lokal farklılıkları bulmak amacıyla ortak bir araştırma başlatmıştır. "Bu çok küçük bir delik olabilir" demektedir Osbold. "Minnacık bir delik. Ciddi bir hasar vermesi için çok geniş olması gerekmez. Ama etkileri burada, Yeryüzü'nde böylesine belirgin olduğuna göre Andromeda Galaksisi'nin ötesine gitmeden onu bulabiliriz, sanırım. Ve yerini belirledikten sonra da Hollandalı bir çocuk bulduk muydu, bu iş tamam.

BİYOLOJİK OLARAK ÇÖZÜNEMEYEN AN

Zaman azlığı sorununa ilişkin tamamen farklı bir açıklama da Interco Development Corporation'a bağlı bir araştırma ekibi tarafından ileri sürülmüştür. Bu yaklaşım, içten yanmalı motorların ekoloji ve etolojisi alanında uluslararası düzeyde tanınmış bir otorite olan N.T. Chaudhuri tarafından sunulduğu şekliyle kozmolojik olmaktan çok kimyasaldır. Chaudhuri, tam yanmamış petrollü yakıt dumanının belli koşullarda –yaygın anksiyete bunu doğuran başlıca etkenlerden biridir– zaman ile kimyasal bir bağlantı oluşturarak tıpkı nükleer etkilerin bazı serbest atomları moleküllerine "bağlaması" gibi onları "bağladığını" kanıtlamıştır. Bu süreç zaman-billurlaşması ya da (akut

anksiyete durumunda) zaman-telaşesi olarak adlandırılmaktadır. Sonuçta ortaya çıkan anların yoğunlaşmış düzenlenişi önceden varolan rastlantısal bir "şimdilik"ten çok daha düzenlidir. Fakat maalesef bu entropi azalışının bedeli yaşam desteklerinin büyük ölçüde azalışı olmaktadır. Gerçekte petrol/zaman alaşımı hiçbir yaşam biçimiyle, hatta sanıldığının tersine anaerobik bakterilerle bile kesinlikle uyuşmamaktadır.

Demek ki mevcut tehlike, ekip elemanlarından F. Gonzales Park'ın deyimiyle serbest zamanımızın, daha uygun bir ifadeyle radikal zamanın büyük bir kısmının bu toksinli alaşım tarafından emilmesidir (Park, buna petropsikotoksin ya da PPST adını vermektedir). Sonuç olarak ABD Hükümeti'nin birçok mağara, bataklık, delik, okyanus ve arka bahçeye yığdığı veya depoladığı PPST rezervlerinin ortaya çıkarılıp alaşımın parçalanarak zamansal radikallerin serbest bırakılması zorunludur. Senatör Helms ve bazı Güneşkuşağı Demokratları buna şimdiden karşı çıkmışlardır. PPST'den zaman damıtma sürecinin tehlikeli olduğu da kesindir. Zira bu, o kadar çok oksijen gerektirmektedir ki aynı ekibin bir başka üyesi O. Heiko'nun da belirttiği gibi sonuçta bol bol serbest zaman bulsak bile bu kez havasız kalma ihtimali söz konusudur.

Zamanın petrol kuyularından bile daha hızlı tükendiğini hisseden Heiko bizzat bir "kemer sıkma" politikası önermektedir. Bunun için ilk olarak ses hızının üstündeki uçuşların yasaklanması ve sonra da sırasıyla pervaneli uçaklar, yarış arabaları, standart arabalar, gemiler, sürat motorları vs üzerinde çalışılması, hatta gerekirse tüm petrolle çalışan taşıtların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Burada esas olan, standart hızdır. Zira, petrol-yakıtlı taşıtın hızı arttıkça sürücü ve yolcuların bilinçli ya da bilinçaltı anksiyetesi yoğunlaşmakta ve zamanın petrolizasyonu artıp, sonuçta ortaya çıkan PPST de daha zehirli olmaktadır. Kirlilik konusunda hiçbir güvenli düzey olmadığını savunan Heiko, mopetlerin bile yasak kapsamına alınmasını önermektedir. Heiko'nun da belirttiği gibi saatte 3 milden az bir hızla seyreden, tek dizel motorlu çim biçme ma-

kinesi bile bir mahalleyi kaplayan bir alanda bir Pazar akşamının tam 3 saatini petrolize edebilmektedir.

Ne var ki petrol tüketimine konulan bu yasak, sorunun ancak yarısını çözebilecektir. İslam ülkeleri tarafından başlatılan ham zamanın fiyatını saat başına 8,50 dolara yükseltme girişimi, Zaman Tüketen Ülkeler Örgütü'nün direnişi karşısında başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ancak Batı Almanya şu anda bile saat başına 18,75 dolar, yani ortalama Amerikalı tüketicinin ödeyebileceğinin iki katını ödemektedir.

KANAYAN YÜREKLER: ZAMAN KORUMACI HAREKET

Kozmolojik ve kimyasal hipotezleri dikkate alan ancak her iki tarafı da tam olarak benimsemeyen çok sayıda bilim adamı ve yurttaş ise çeşitli örgütlerin bünyesi altında toplanmaktadır. Bunlar arasında Le Temps Perdu (Brüksel), Zaman İsrafına Karşı Protestanlar (Indianapolis) ve özellikle de Latin Amerika'da yaygın eylemlerde bulunan Manana gibi gruplar sayılabilir. Manana sözcülerinden Buenos Airesli Dolo-res Guzman McIntosh bu grubun görüşünü şöyle özetlemektedir: "Hepimiz zamanımızı neredeyse tamamen harcadık. Eğer zamanı koruyamazsak yok oluruz. Fazla zamanımız kalmadı." Mananacılar baştan beri politik bir bağ kurmaktan dikkatle kaçınıp, zaman azlığında kapitalist ve komünist yönetimlerin eşit ölçüde hatalı olduğunu ileri sürmektedir. Meksika'dan Şili'ye kadar pek çok ülkeden çok sayıda rahip harekete katılmış bulunmaktadır. Ancak Vatikan bu yakınlarda resmi bir duyuru yayımlamış ve "Zamanı korumaktan bahsedenler bu arada ruhlarını kaybediyorlar" diyerek bu hareketi kınamıştır. İtalya'daki komünist eğilimli zaman korumacı hareket Eppur Si Muove ise başkanlarının Moskova ziyareti ertesinde gazetelere verdiği demeçte, "Sovyetler Birliği'ndeki bürokrasiyi gördükten sonra sınıf bilincinin yükseltilmesinin amacımıza erişmemizin tek yolu olduğuna inanmıyorum artık" demesi üzerine bölünme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır.

Bu arada Cambridge'deki bir grup sosyal bilimci ise zaman azlığı ile iç daralması arasındaki henüz kanıtlanmamış bağlantıyı araştırmaktadır. Psikolog Derrick Groat bu konuda şunları söylemektedir: "Eğer bu bağlantıyı kanıtlayabilirsek zaman korumacı gruplar daha etkin eylemlerde bulunabilirler. Şu anda zamanlarının çoğunu kavga gürültüyle geçiriyorlar. Herkes çok geç olmadan zaman kazanmak istiyor ama kimse bunun nasıl yapılabileceğini bilmiyor; hepimizin kafası karmakarışık. Petrolün yerini güneş enerjisi ve jeotermal enerjinin alması gibi, zamanın da yerine bir şey geçebilseydi bu gerginlik azalırdı. Fakat şimdilik elimizde olanla yetinmek zorundayız." Groat, General Substances Şirketi'nin Sudokron markasıyla piyasaya sürdüğü ve daha sonra laboratuvar deneylerinde, belirli dozların fareleri tuvalet kâğıdına dönüştürdüğünün anlaşılması üzerine toplatılan "zaman uzatıcılar"a da değinmiştir. Rand Corporation'ın zamanın yerine geçebilecek bir şey için büyük bir araştırma fonu ayırdığının söylenmesi üzerine de şu yorumu yapmıştır: "Onlara şans diliyorum. Fakat bunun için çok zaman harcamaları gerekebilir." İngiliz bilim adamı, ABD'nin bir saati elli dakikaya indirdiğini ancak gün uzunluğunu hâlâ yirmi dört saat olarak tuttuğunu, AT ülkelerinin ise artan darlıkları hesaba katarak saatleri kısaltmaksızın Avrupa gününü "devalüe" ederek yirmi saate indirdiklerini belirtmiştir.

Bu arada Moskova'dan Chicago'ya her yerde ortalama vatandaşlar zaman azlığından ve geride kalan zamanın kalitesinin düşmesinden yakınsalar da kıyamet tellallarına pek kulak asmamakta ve zamanın karneye bağlanması gibi aşırı önlemlerden olabildiğince kaçınılmasını istemektedirler. Belki de Eski Ahit'in ve Başkan'ın dediği gibi, bir günü gördünüz mü hepsini görmüş olursunuz diye düşünmektedirler.

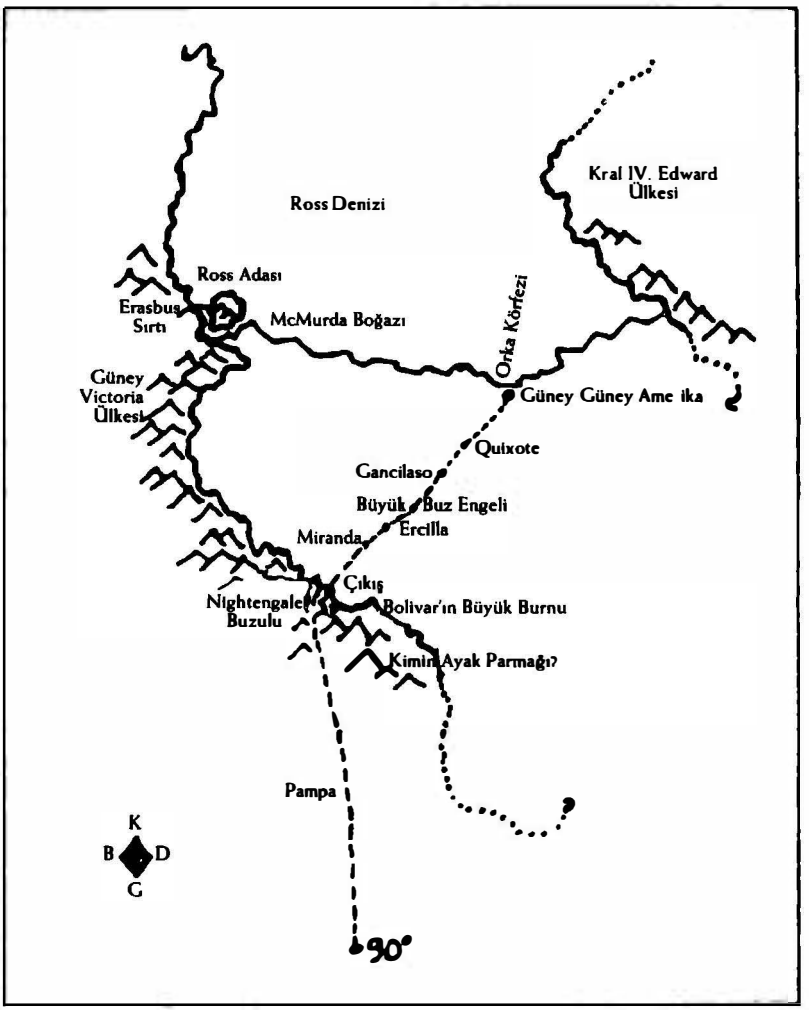
20
Güney

YELCHO'NUN ANTARKTİKA SEFERİNİN
ÖZET BİR RAPORU
1909-1910

Bu raporu yayımlatmak gibi bir niyetim olmasa da, torunlarımdan ya da başka birisinin torunlarından biri bir gün bunu bulursa hoş olur diye düşünüyorum; bu yüzden, onu tavan arasında, deri kaplı sandıkta, Rosita'nın vaftiz günü giysisi, Juanito'nun gümüş çıngırağı, benim gelinlik ayakkabılarım ve geyik derisi botlarımla birlikte saklayacağım.

Bir keşif seferi düzenlemenin ilk şartı –para– normalde en zor gerçekleşendir. Yazgısı Lima'nın çok sessiz bir banliyösünde bir evin tavan arasında bir sandıkta kalmak olan bir raporda bile eli açık velinimetimizin, alicenap cömertliği olmasaydı *Yelcho* Seferi'nin gündüz düşlerinde aylak gezintilerden öteye gidemeyeceği o yüce ruhun adını yazamıyor olmam beni üzüyor. En iyi ve en modern donanıma, zengin ve

kaliteli erzaka sahip olmamız; Şili Hükümeti'nin bir gemisinin cesur subayları ve yürekli mürettebatı ile birlikte, bizim rahatlığımız için, dünya çevresinin yarısı kadar bir yola gönderilmesi; bütün bunlar, adını, heyhat, söylememem gereken ama hayatım boyunca kendisine müteşekkir olacağım bu velinimet sayesinde.

Çatı Katındaki Harita

Bir çocuktan birazcık büyükken, Tierra del Fuego'dan güneye doğru yol alırken Bellingshausen Denizi'nde etrafı buzlarla çevrilen ve tam bir yıl boyunca, yüzen buz tabakalarıyla birlikte sürüklenen *Belgica*'nın seyahati, gemideki insanların yiyeceksizlik ve sonsuz kış karanlığının dehşetinden çektikleri hayal gücümü harekete geçirmişti. O geminin öyküsünü tekrar tekrar okudum, sonra da Güney Shetland Adaları'ndan Dr. Nordenskjold'un *Uruguay* gemisinin atılgan kaptanı Irizar tarafından kurtarılmasına dair haberleri ve Weddell Denizi'nde *Scotia*'nın maceralarını heyecanla takip ettim. Ama bütün bu serüvenler benim için, *Discovery*'le gerçekleştirilen 1902-1904 *Britanya Ulusal Antarktika Seferi*'nin ve bu seferin Kaptan Scott tarafından anlatılan olağanüstü öyküsünün öncülleriydi sadece. Londra'dan sipariş ettiğim ve defalarca okuduğum bu kitap, haritalarımızda ve kürelerimizde bir beyaz bulut, bir boşluk gibi uzanan, orada burada salkım saçak sahil şeridi parçaları, bilinmez mağaralar, farazi adalar, orada olduğu veya olmadığı bile belli olmayan burunlar ile dolu o garip kıtayı, Güney'deki son Thule'yi, Antarktika'yı kendi gözlerimle görme özlemiyle doldurdu beni. Ve bu arzu kutup buzları kadar saftı: gitmek, görmek; ne fazla ne eksik. Kaptan Scott'un keşif gezisinin bilimsel başarılarına saygım sonsuz ve fizikçilerin, meteorologların, biyologların ve sair bilim adamlarının bulgularını tutkulu bir ilgiyle okudum; ama ne herhangi bir bilim dalında eğitimim ne de böyle bir eğitim için fırsatım olmadığından, cehaletim Antarktika ile ilgili bilimsel bilgilere katkıda bulunma düşüncesini bir kenara bırakmaya zorladı beni. Bu, keşif gezimin tüm üyeleri için de geçerli. Üzücü, ama elimizden gelen bir şey yok bu konuda. Bizim amacımız gözlem ve keşifle sınırlıydı. Belki biraz daha uzağa gitmeyi umuyorduk ve biraz daha fazlasını görmeyi; ama bu olmasa bile gitmek ve görmek yeterdi. Basit bir hırs, bence ve özünde mütevazı bir hırs.

Yine de sevgili kuzenim ve dostum Juana — —'nın destek ve teşvikleri olmasaydı, bir hırstan, bir özlemden öteye gidemezdi bu. (Bu raporun yabancıların eline geçmesi ve hiçbir şeyden şüphelenmeyen kocaların, oğulların ve diğerlerinin

mahcubiyet ya da nahoş bir şöhretle karşı karşıya kalmaması için soyadlarını kullanmıyorum.) *Discovery'nin Seyahati* kitabımı Juana'ya ödünç vermiştim ve 1908'in bir Pazar günü Ayin'den sonra Plaza de Armas'da şemsiyelerimizin altında gezinirken, "Eee, Kaptan Scott yapabiliyorsa biz neden yapamayalım?" diyen oydu.

Valparaiso'daki Carlota — 'ya yazmamızı öneren de Juana'ydı. Carlota aracılığıyla velinimetimizle tanıştık ve böylece paramızı, gemimizi ve hatta bazılarımızın kullanmak zorunda olduğu, bir Bolivya manastırında inzivaya çekilme gibi inandırıcı bir mazeret bulduk (diğerleri ise kış sezonu için Paris'e gittiğini söyledi). Ve en karanlık anlarda sebatkâr olmayı sürdüren, amacımıza ulaşma kararlılığını asla yitirmeyen, benim Juana'mdı.

Karanlık anlar da vardı gerçekten; özellikle de 1909'un ilk aylarında, Keşif Gezisi'nin nasıl olup da israf edilip ömür boyu üzüntü kaynağı olan çeyrek ton meyveli pemmikan pastırmasından öte bir şey olabileceğini görmediğim zamanlar. Sefer gücümüzü bir araya getirmek o kadar zordu ki! Sorduğumuz kişiler arasında, neden bahsettiğimizi anlayan ne denli azsa, delirmiş, kötü niyetli ya da her ikisi birden olduğumuzu düşünen o denli çoktu! Ve deliliğimizi paylaşan o birkaç kişi arasında, zamanı geldiğinde, gündelik görevlerini bir kenara bırakıp, hiç de az olmayan belirsizlik ve tehlike ile girişilen, en az altı ay sürecek bir seyahatte yer almayı amaç edinebilen daha da azdı. Hasta bir anne ya da baba; kendini işine vermiş endişeli bir koca; evde kendisiyle birlikte sadece ona bakacak cahil ya da beceriksiz hizmetçiler bulunan bir çocuk: bunlar kolayca bir kenara bırakılabilecek sorumluluklar değil. Ve bu görevlerden kaçmak isteyenler de, yani zorluk, tehlike ve yoksunluk içinde olanlar da, isteyeceğimiz yol arkadaşları değildi.

Ama çabalarımız başarıyla taçlandığına göre, neden zorluklar ve gecikmeler ya da hepimizin başvurmak zorunda kaldığı aşağılık kumpaslar ve düpedüz yalanlar üzerinde duralım ki? Bizimle gelmek isteyen ama şöyle ya da böyle özgür olamayan, ardımızda, tehlike, belirsizlik, umutsuzluk dolu bir hayat içinde bırakmak zorunda kaldığımız o arkadaşlarımızı sadece üzüntüyle anımsıyorum.

1909 yılının 17 Ağustos'unda, Punta Arenas, Şili'de Keşif Seferi'nin tüm üyeleri ilk kez bir araya geldi: İki Perulu, Juana ve ben; Arjantin'den Zoe, Berta, Teresa ve Şilililerimiz Carlota ile arkadaşları Eva, Pepita ve Dolores. Son anda, Maria'nın Quito'daki kocasının hastalandığını ve ona bakması gerektiğini, gelemeyeceğini haber aldım; böylece dokuz kişi kaldık. Aslında, sadece sekiz kişi kalmayı da kabullenmiştik; ama Magellan Boğazı'na girdiği anda yelkenlisi su almaya başlayan, yılgınlık nedir bilmeyen Zoe, Kızılderililerin sürdüğü küçük, ağaçtan oyma bir Kızılderili kayığıyla, gece nasıl aniden bastırırsa öyle çıkageldi.

O gece, yola çıkmadan önce birbirimizi tanımaya başladık. Ve Punta Arenas'ta berbat bir liman hanında berbat akşam yemeğimizi yerken tek bir kişinin sözüne sorgusuz sualsiz itaat etmeyi gerektiren acil bir tehlike doğarsa, o kişinin ilk ben olacağını kararlaştırdık. Ben bunu yapamayacak durumdaysam, Carlota üstlenecekti bu görevi; o da yapamazsa Berta. Bunun üzerine, üçümüz kahkahalar ve tezahüratlar arasında "Ulu İnka", "La Araucana" ve "Üçüncü Zabit" olarak şerefe kadeh kaldırdık. Neyse ki ve iyi ki "liderlik" vasıflarımın sınanmasına hiç gerek olmadı; dokuzumuz birden, kimsenin kimseye emir vermesine gerek kalmadan, her şeyi başından sonuna kadar hep beraber yürüttük. Sadece iki ya da üç kez, sözlü olarak veya el kaldırmak suretiyle oy verme yöntemine başvurmamız gerekti. Elbette, bolca tartıştık. Ama, tartışacak zamanımız vardı. Ve şöyle ya da böyle, tartışmalar her zaman bir kararla sonuçlanıyor ve ona göre eyleme geçilmesi gerekiyordu. Genellikle en az bir kişi, alınan karar hakkında homurdanıyordu, hatta bazen sertçe. Ama homurdanmadan ve arada bir "Ben demiştim" deme fırsatı olmadan hayat nedir ki? Antarktika'da kızak çekmek şöyle dursun, ev işlerine veya bebek bakımına homurdanmadan nasıl katlanılır? *Yelcho*'da gördüğümüz kadarıyla, subayların homurdanması yasak; ama biz hepimiz, hem doğuştan hem aldığımız terbiye gereği, kesin ve geri dönülmez biçimde, subay değil tayfaydık.

Güney kıtasına en kısa yol, gemimizin kaptanının da başta bize dediği gibi, Güney Shetland Adaları ve Bellingshausen

Denizi ya da Güney Orkneyler üzerinden Weddell Denizi olmasına rağmen, biz batıya, Kaptan Scott'un gittiği ve tarif ettiği ve cesur Ernest Shackleton'un daha ancak geçen sonbahar döndüğü Ross Denizi'ne gitmeyi planladık. Bu bölge hakkında Antarktika kıyılarının diğer kısımlarından daha fazla şey biliniyordu ve bilgi öyle ahım şahım olmasa da riske atma hakkımız olmadığını düşündüğümüz gemi güvenliği için bir sigorta gibiydi. Kaptan Pardo haritaları ve planladığımız güzergâhı inceledikten sonra bizim dediğimizi aynen kabul etti ve böylece, ertesi sabah Boğaz'dan batıya doğru yola koyulduk.

Yerkürenin çevresinin yarısı kadar yol katedeceğimiz yolculuğumuzda talih de bizimleydi. Küçük *Yelcho* dünyanın çevresini kesintisiz saran Güney Okyanusu'nun denizlerinde, sert rüzgârlar ve denizin parıltıları arasından geçerek, bir aşağı bir yukarı neşeyle yol alıyordu. Ailesine ait *estancia*'da boğalarla ve çok daha tehlikeli ineklerle boğuşmuş olan Juana gemiye *"la vaca valiente"* adını vermişti; çünkü sürekli yeniden hücuma geçiyordu. Deniz tutmasından kurtulunca, hepimiz deniz yolculuğundan keyif almaya başladık; gene de zaman zaman, biz kullanalım diye son derece centilmen bir davranışla boşalttıkları üç küçük kamarada ancak birbirimize sokulmuş haldeyken "güvende" olduğumuzu düşünen kaptan ve zabitlerinin kibar ama işgüzar koruyuculuğunun baskısını hissediyorduk.

İlk buzdağımızı aradığımızdan çok daha güneyde gördük ve onu akşam yemeğinde bir Veuve Clicquot ile selamladık. Ertesi gün yüzer buz alanına; kara buzlarından ve Antarktika'nın kışları donan denizlerinden kopup ilkbaharda kuzeye doğru sürüklenen, yüzer buz tabakaları ve dağları bölgesine girdik. Talih hâlâ gülümsüyordu bize: Takviyesiz metal gövdesiyle buzun arasında kendisine yol açamayan küçük buharlı gemimiz birinden diğerine geçerek hiç duraksamadan yolunu buldu ve üçüncü gün, gemilerin bazen haftalarca çabaladığı ve sonunda geri dönmek zorunda kaldığı yüzer buz alanını geçmiştik. Artık önümüzde Ross Denizi'nin koyu gri suları ve onun ötesinde, ufukta, uzakta ışıldayan, Büyük Buz Engeli'nin bulutları yansıtan beyazlığı uzanıyordu.

160° Batı Boylamı'nın biraz doğusunda Ross Denizi'ne girerken, Kaptan Scott'un grubunun dev buz duvarında küçük bir girinti bularak kıyıya çıktığı ve gerek keşif gerek fotoğraflama için hidrojen gaz balonlarını gönderdiği yerde Engel'i gördük. Engel'in kule gibi yükselen cephesi, dimdik yarları, suların aşındırdığı mavi ve mor mağaraları; hepsi de anlatıldığı gibiydi ama yer değişmişti: Dar bir girinti yerine, o parlak güney ilkbaharının güneş ışığında oyun oynayan ve su fışkırtan güzel ve müthiş orka balinaları ile dolu büyükçe bir koy vardı.

Anlaşılan 1902'de *Discovery*'nin geçişinden beri (en azından büyük kısmı, kara üzerinde durmayıp suda yüzen) Engel'den bir hayli buz kütlesi kopmuştu. Bu durum Engel'in üstünde kamp kurma planımızı yeniden gözden geçirmemize neden oldu ve alternatifleri tartışırken, Kaptan Pardo'dan gemiyi Engel boyunca batıya, Ross Adası ve McMurdo Boğazı'na doğru götürmesini istedik. Deniz buzsuz ve oldukça sakin olduğundan, bunu seve seve kabul etti ve Erebus Dağı'nın o dumanlı zirvesini görünce, bunu gene yarım kasa Veuve Clicquot ile kutladık.

Yelcho Arrival Körfezi'nde demir attı ve geminin filikasıyla karaya çıktık. Toprağa, o toprağa, uzun volkanik yamacın eteğindeki o çorak, soğuk taşlara adım attığımda neler hissettiğimi anlatabilmem imkânsız. Sevinç, sabırsızlık, şükran, huşu, aşinalık. Nihayet evime geldiğimi hissettim. Sekiz Adelie penguen hemen gelip bizi, pek tasvip etmeseler de, nidalarıyla selamladı. "Nerelerdeydiniz? Neden bu kadar geç kaldınız? Kulübe bu yönde. Lütfen böyle buyurun. Aman, kayalara dikkat!" Kaptan Scott'un grubu tarafından inşa edilen büyük yapının, aynen kitabındaki fotoğraf ve çizimlerde olduğu gibi durduğu Kulübe Ucu Noktası'nı görmeye gitmemizde ısrar ettiler. Ne var ki etrafındaki alan tiksindiriciydi: fok derileri, fok kemikleri, penguen derileri, çöp ve hepsinin tepesinde de bağrışan, çılgın, yırtıcı kutup martıları. Refakatçilerimiz mezbaha boyunca, huzursuz bir dinginlik içinde paytak paytak yürüdü ve içlerinden biri şahsen, pek içeri girmek istemesem de, bana kapıyı gösterdi.

Kulübenin içi daha az rahatsız edici ama çok kasvetliydi. Bir tür oda içinde odaya erzak kutuları istiflenmişti; *Discovery* grubunun uzun kış gecelerinde melodramlarını ve romantik gösterilerini sahnelediği yer olarak tahayyül ettiğim gibi görünmüyordu. (Bizden sadece bir yıl önce oraya giden Sir Ernest'in burayı büyük ölçüde yeniden düzenlediğini çok sonraları öğrendim.) Pisti ve tam bir düzensizlik hâkimdi. Teneke bir çay kutusu açık duruyordu. Etrafta boş, et konservesi kutuları vardı; yere bisküviler saçılmıştı; ayaklarımızın altı köpek pislikleriyle doluydu ve donmuştu elbette; ama bu da durumu pek iyileştirmiyordu. Belli ki buranın son sakinleri aceleyle gitmek zorunda kalmıştı, belki de bir tipi anında. Yine de çay kutusunu kapatabilirlerdi. Ama ev temizliği, sonsuzun sanatı, amatörlere göre bir oyun değildir.

Teresa kulübeyi kampımız olarak kullanmamızı teklif etti. Zoe buna karşı çıktı ve orayı yakmamızı önerdi. Sonunda kapıyı kapattık ve orasını bulduğumuz gibi bıraktık. Penguenler onaylar gibiydi; filikaya gidene kadar yol boyu bize tezahürat yaptılar.

McMurdo Boğazı'nda buz yoktu ve Kaptan Pardo bizi Ross Adası'ndan çıkartıp Batı Dağları'nın eteğinde, kuru ve sağlam toprakta kamp kurabileceğimiz Victoria Ülkesi tarafına götürmeyi önerdi. Ama o dağlar, fırtınanın kararttığı zirveleri, asılı buzyalakları ve buzulları ile, Kaptan Scott'un batı seyahatinde bulduğu kadar korkunç görünüyordu ve hiçbirimiz onlar arasında bir sığınak aramaya pek istekli değildik.

O gece, gemide, geri dönmeye ve üssümüzü, ilk başta planladığımız gibi, Engel üstünde kurmaya karar verdik. Çünkü eldeki tüm raporlar güneye giden açık yolun, Engel yüzeyi boyunca ilerleyip bitişik buzullardan biri üzerinden kıtanın tüm iç kısmını oluşturuyor görünen yüksek platoya tırmanmak olduğunu gösteriyordu. Kaptan Pardo buna şiddetle karşı çıktı ve üzerinde durduğumuz buz parçası Engel'den kopup kuzeye doğru sürüklenmeye başlarsa bize ne olacağını sordu. "Eh" dedi Zoe, "o zaman bizimle buluşmak için o kadar yol gelmeniz gerekmez." Ama Kaptan bu konuda son derece ikna ediciydi ve kamp yaptığımızda, bir kaçış aracı olarak, *Yelcho*'nun filikala-

rından birini bizimle bırakma konusunda kendini ikna etti. Daha sonra, bunun balık tutmaya yaradığını fark ettik.

Antarktika toprağı üzerindeki ilk adımlarım, Ross Adası'na yegâne ziyaretim katıksız hazdan ibaret değildi. İngiliz şairin şu dizeleri takılmıştı aklıma:

Her görünüm hoş,
Ama sadece İnsan kötü.

Ama zaten kahramanlığın arka tarafı çoğu zaman üzücüdür; kandınlar ve hizmetçiler bilir bunu. Kahramanlığın bu nedenle eksilmediğini de bilirler. Ama elde edilenler erkeklerin sandığından daha küçüktür. Büyük olan gökyüzüdür, yeryüzüdür, denizdir, ruhtur. O akşam gemi tekrar doğuya doğru yol alırken dönüp baktım. Eylül ayına girmiştik ve on saat veya biraz daha fazla gün ışığı vardı. İlkbaharın günbatımı Erebus'un on iki bin fitlik zirvesinde asılı duruyor ve onun uzun, buharlı bacası üzerinde ışıyordu. Bizim kendi küçük bacamızdan çıkan buhar, biz yükseklere uzanan soluk buz duvarının altında tırmanırken, sisli sular üzerinde mavi renk alarak kayboluyordu.

"Orka Körfezi"ne –yıllar sonra, orasının Sir Ernest tarafından Balina Körfezi olarak adlandırıldığını öğrendik– dönerken, Engel'in kenarının gemiden kolay çıkışa imkân verecek kadar alçak olduğu bir korumalı kuytu yer bulduk. *Yelcho* buz demirini attı ve onu izleyen uzun, zorlu günleri erzakımızı indirerek ve orada, kenardan yarım kilometre ötede buz üzerinde kampımızı kurarak geçirdik: *Yelcho*'nun mürettebatı da bize çok değerli yardımlarda ve sonsuz tavsiyelerde bulundu. Tüm yardımları şükranla, tavsiyelerin çoğunu ise biraz ihtiyatla kabul ettik.

Hava o zamana kadar bu enlemde ilkbahar için olağanüstü ılımandı; sıcaklık henüz -20° Fahrenhayt altına inmemişti ve kampımızı kurarken sadece bir kez tipi oldu. Öte yandan, Kaptan Scott, Engel'deki sert güney rüzgârlarından ısrarla bahsetmişti ve biz de ona göre planımızı yapmıştık. Kampımız her türlü rüzgâra maruz kalabileceğinden, yerin üzerinde esnek

olmayan yapılar kurmaktan kaçındık. Korunmak için çadırlar kurarken bir yandan buzun içine, saman ve çam ağacından tahtalarla yalıtılmış bir dizi odacık kazdık ve üst kısımları bambu sırıklara çadır bezi gererek örtüp, üstünü de ağırlık ve yalıtım maksadıyla karla kapladık. Merkezdeki büyük odaya Arjantinlilerimiz anında Buenos Aires adını verdi; çünkü onlar için, nerede olurlarsa olsunlar merkez daima Buenos Aires'tir. Isınma ve pişirme ocağı Buenos Aires'teydi; depo tünelleri ve (Punta Arenas adı verilen) tuvalet ocaktan bir miktar ısı alıyordu. Uyuma odacıkları Buenos Aires'e açılıyordu ve çok küçüktüler; ayaklarınız önde, sürünerek girilebilen tüplerden ibarettiler. Alta saman döşenmişti ve kısa sürede vücut ısınızla ısınıyorlardı. Denizciler bunlara "tabut" ve "solucan deliği" adını veriyor ve buz içindeki tünellerimize dehşetle bakıyorlardı. Ama küçük tavşan yuvalarımız ya da köstebek köyümüz çok işimize yaradı; o koşullarda makul olarak beklenebilecek sıcaklığı ve mahremiyeti sağladı bize. *Yelcho* Şubat ayında buzu geçemeseydi ve kışı Antarktika'da geçirmek zorunda kalsaydık, çok sınırlı erzak kullanarak da olsa bunu kesinlikle yapabilirdik. Yaz gelmekte olduğundan, üssümüz –Sudamerica del Sur, Güney Güney Amerika; ama ona genellikle Üs diyorduk– sadece uyumak, erzakımızı saklamak ve bizi tipilerden korumak için kullanılacaktı.

Ama Berta ve Eva için, bundan öte bir şeydi. Üssün baş mimar-tasarımcıları, en hünerli yapıcı-kazıcıları ve gayretkeş ve hoşnut sakinleri onlardı; sürekli olarak, havalandırmada yeni bir yöntem icat ediyor, çatı penceresi yapmanın bir yolunu buluyor ya da buz içinde anında kazarak, odalarımıza nasıl yeni eklemeler yapılacağını bize gösteriyorlardı. Onların sayesinde depolarımız son derece kullanışlı biçimde istiflenmişti, ocağımız son derece verimli bir şekilde çalışıyor ve ısıtıyordu. Dokuz kişinin yemek pişirdiği, yediği, çalıştığı, sohbet ettiği, tartıştığı, homurdandığı, resim yaptığı, gitar ve banjo çaldığı ve Sefer'in kitap ve haritalarını içeren kitapların bulunduğu Buenos Aires bir rahatlık ve kullanışlılık harikasıydı. Gerçek anlamda bir dostluk ortamında yaşıyorduk. Bir süre yalnız kalmak istediği-

nizde ise uyuma deliğinize başınız önde sürünerek gitmeniz yetiyordu.

Berta biraz daha ileri gitti. Güney Güney Amerika'yı yaşanabilir kılmak için elinden geleni yaptıktan sonra, buz yüzeyi altında bir hücre daha kazdı, sera çatısını andıran, neredeyse saydam bir buz katmanı bıraktı ve orada, tek başına heykeller üzerinde çalıştı. Son derece güzeldi şekilleri onların. Bazıları yere uzanmış insan figürleri ile Weddell foklarının zarif kıvrım ve hacimlerinin karışımı gibiydi; diğerleri ise buz saçakları ve buz mağaraları gibi fantastik şekillerdi. Belki de hâlâ oradır onlar, karın altında, Büyük Engel'in kabarcığı içinde. Onları yaptığı yerde taş kadar uzun dayanabilirler. Ama onları kuzeye getiremezdi. Su içinde yontmanın bedeli bu.

Kaptan Pardo bizi bırakmaya istekli değildi ama ona verilen emirler belirsiz bir süre Ross Denizi etrafında takılmasına izin vermiyordu; bu yüzden, sonunda, bu iyi adam yerimizden kımıldamamız, seyahat etmememiz, tehlikeye atılmamamız, soğuk ısırmasından korunmamız, keskin aletler kullanmamamız, buzdaki çatlaklara dikkat etmemiz yönünde bir sürü ciddi tembihte bulunarak ve 20 Şubat'ta ya da rüzgâr ve buzun izin vereceği yakın bir tarihte Orka Körfezi'ne dönme sözü vererek bizimle vedalaştı; tayfaları ise demir alırken neşeyle selamladılar bizi. O akşam, Ekim ayının uzun, turuncu alacakaranlığında, *Yelcho*'nun gabya çubuğunun, kuzey ufku, dünyanın kenarı üzerinden giderek bizi buz, sessizlik ve Kutup ile baş başa bıraktığını gördük.

O gece Güney Seyahati'ni planlamaya başladık.

Onu izleyen ay, kısa uygulama gezileri ve depo yerleştirmeyle geçti. Evlerimizde sürdürdüğümüz hayat kendi ölçülerinde zorlayıcı olsa da, donma noktasının on veya yirmi derece altında kızak çekmenin zorlayıcılığına hazırlamamıştı bizi. Uzun bir kızak yolculuğunu göze almadan önce hepimizin olabildiğince alıştırma yapması gerekiyordu.

Benim en uzun keşif gezim, Dolores ve Carlota ile birlikte, güneybatıya, Markham Dağı'na doğru oldu ve tam bir karabasandı: Yol boyunca tipi ve basınçlı buzla, derin buz yarıklarıyla

uğraştık; oraya vardığımızda dağı göremedik ve dönüşte de karlı hava ve kar sırtları vardı. Ama yine de gezi yararlı oldu; bu sayede kapasitemizi hesaplamaya başlayabildik: Bu geziye çok ağır erzak yüküyle başlamıştık; bunları Üssün 100 ila 130 mil güney-güneybatısında depoladık. Ondan sonra, diğer gruplar daha da ileriyi, 83° 43' Enlemi'nde kar kurganları ve depolardan bir hat oluşana kadar zorladılar. Orada Juana ve Zoe, bir keşif gezisi sırasında, büyük bir buzulda, güneye açılan bir tür taş geçit buldu. Bu depoları, mümkünse, Kaptan Scott'un Güney Grubu'nun başına bela olan açlıktan, onu takip eden zorluklardan ve güç kaybından korunmak için kurduk. Ayrıca, bizim en az Kaptan Scott'un Husky'leri kadar iyi kızak çekebildiğimizi de memnuniyetle –büyük memnuniyetle– anlamış olduk. Elbette onun adamları kadar çok ya da hızlı çekmeyi umamazdık. Bunu yapabildiysek Kaptan Scott'un grubunun Engel'de karşılaştığından çok daha elverişli hava şartları sayesindedir; aynı zamanda, yiyeceklerimizin miktarı ve niteliği de kayda değer fark yarattı. Pemmikan pastırmamızda bulunan yüzde on beş oranındaki kurutulmuş meyvenin skorbiti önlediğinden eminim. And Kızılderililerinin geleneksel yöntemiyle dondurulmuş ve kurutulmuş patatesler de çok besleyici ama aynı zamanda çok hafifti ve az yer tutuyordu; kızakla taşınan erzak için mükemmeldi. Her durumda, yapabileceklerimiz konusunda ciddi bir güven duygusuyla, Güney Seyahati için hazırdık.

Güney Grubu iki kızak ekibinden oluşuyordu: Juana, Dolores ve ben; Carlota, Pepita ve Zoe. Berta, Eva ve Teresa'dan oluşan destek ekibi bizden önce ağır bir erzak yüküyle yola çıktı ve doğruca buzula, hedeflediğimiz güzergâhlara gidip dönüş yolculuğumuz için erzak depoları yerleştirdi. Onları beş gün geriden izledik ve dönüşte Ercilla Deposu ile Miranda Deposu arasında (bkz. harita) onlarla buluştuk. O "gece" –elbette, gerçekte karanlık yoktu– dümdüz buzun tam ortasında, dokuzumuz hep birlikteydik. Tarih 15 Kasım'dı; Dolores'in doğum günüydü. Sıcak çikolataya sekiz ons pisco ekleyerek kutladık ve çakırkeyif olduk. Şarkı söyledik. O büyük sessizlikte seslerimizin ne kadar zayıf çıktığını şimdi hatırlamak tuhaf

oluyor. Hava bulutluydu, beyazdı, hiçbir gölge, görünür bir ufuk ya da düzlüğü bozan bir özellik yoktu; görecek hiçbir şey yoktu. Haritadaki o beyaz yere, o boşluğa gelmiştik ve orada serçeler gibi uçtuk ve şakıdık.

Uyku ve iyi bir kahvaltıdan sonra, Üs Grubu kuzeye devam ederken Güney Grubu kızak çekmeyi sürdürdü. Gökyüzü açıktı. Yükseklerde, ince bulutlar üzerimizden hızla geçerek güneybatıdan kuzeydoğuya gidiyordu; ama aşağıda, Engel'de ortalık sakindi ve yeterince soğuktu, donma sıcaklığının altında beş ya da on dereceydi ve kızak çekmek için uygun bir zemin sağlıyordu.

Düz buz üzerinde, günde en az on bir mil, yani on yedi kilometre ve genel olarak, on beş-on altı mil, yani yirmi beş kilometre çekiyorduk. (Aletlerimiz İngiliz yapımı olduğundan, fit, mil, Fahrenhayt derece vs cinsinden ayarlanmıştı ama çoğu zaman milleri kilometrelere çeviriyorduk; çünkü daha büyük sayılar daha cesaret vericiydi.) Güney Amerika'dan ayrıldığımız sırada, sadece Bay Shackleton'un 1908'de Antarktika'ya bir başka sefer daha düzenlediğini, Kutup'a ulaşmayı denediğini ama başaramadığını ve o yıl, 1909 yılının Haziran ayında İngiltere'ye döndüğünü biliyorduk. Ayrıldığımızda, seferlerine ilişkin tutarlı raporlar Güney Amerika'ya henüz gelmemişti; hangi güzergâhta veya ne kadar gittiğini bilmiyorduk. Ama dümdüz uzanan beyaz düzlükte, çok uzaklarda, dağ zirvelerinin ve gökkuşağının aradan göründüğü bulut kümelerinin garip sessiz kaçışı altında, titreşen küçücük bir siyah nokta gördüğümüzde çok şaşırmadık. Onu ziyaret etmek için batıya yöneldik: kışın fırtınaları ile neredeyse gömülmüş bir kar yığını, bambu direkte bir bayrak, lime lime bir bez parçası, boş bir yağ tenekesi ve buzun birkaç inç üzerinde duran birkaç ayak izi. Bazı hava koşullarında, insanın ağırlığı altında sıkışan kar onu çevreleyen yumuşak kar eridiğinde ya da rüzgârla sürüklendiğinde geride kalır; işte bu ters ayak izleri de bütün bu aylar boyu, ayakkabı kalıpları gibi yerinde kalmıştı. Tuhaf bir görüntüydü.

Yolumuzda başka izle karşılaşmadık. Genel olarak, bizim güzergâhımız Bay Shackleton'un güzergâhının biraz doğusuna

düşüyordu, sanırım. Haritacımız Juana kendisini iyi yetiştirmişti; takip ve okumalarında dikkatli ve titizdi. Ne var ki çok az cihazımız vardı: üçayak üzerinde bir teodolit, yapay ufuklu bir sekstant, iki pusula ve kronometreler. Katettiğimiz mesafeyi tam olarak ölçmek için sadece kızaktaki mesafe ölçerimiz vardı.

Her halükârda, Bay Shackleton'un yol izini geçtikten sonraki gün, ilk kez güneybatıda dağlar arasında büyük buzulu net olarak gördüm; Engel'in deniz seviyesinden on bin fit yüksekte, Altiplano'ya kadar bize bir geçti sağlayacaktı. Giriş olağanüstüydü: uçsuz bucaksız dikey kubbelerden ve kaya sütunlarından oluşan bir geçit. Zoe ve Juana o geçitten akan buz nehrini, keşif seferimizin esin kaynağı ve kılavuzu olan İngiliz'in, ada ırkında en iyi ve en garip şeyleri temsil eden o çok cesur ve nev'i şahsına münhasır hanımın onuruna Florence Nightingale Buzulu olarak adlandırmıştı. Haritalarımızda ise, bu buzul, elbette, Bat Shackleton'un verdiği adı taşıyordu: Beardmore.

Nightingale'e tırmanış kolay değildi. Yol başlangıçta açıktı ve destek grubumuz tarafından iyi işaretlenmişti; ama birkaç gün sonra korkunç buz yarıklarıyla, bir ila otuz fit genişlikte ve otuz ila bin fit derinlikte, gizli çatlaklardan oluşan bir labirentle karşılaştık. Adım adım gittik ve adım adım, hep yukarı doğru yol aldık. On beş gün buzul üzerinde kaldık. Başlangıçta hava sıcaktı, 20° F'ye çıktığı oldu ve karanlık olmayan sıcak geceler küçük çadırlarımızda son derece rahatsız ediciydi. Tam da engebeli buzun yükseltileri ve yarıkları arasında yolumuzu bulmak, etrafımızdaki ve önümüzdeki harikaları görmek için net görüş yetisine ihtiyaç duyduğumuz bir anda, hepimiz, az ya da çok kar körlüğü çektik. Günbegün ilerledikçe batıda ve güneybatıda isimsiz yükseklikler, art arda uzanan zirveler ve düzlükler, yıldız kaya ve kar bitmek bilmeyen gündüzde görünür oluyordu.

Bu zirvelere birer isim verdik. Ne var ki pek ciddi değildik çünkü keşiflerimizin coğrafyacıların dikkatini çekmesini beklemiyorduk. Zoe'nun isim verme konusunda yeteneği vardı ve onun sayesinde çeşitli, Güney Amerika'yı gösteren, tavan aralarındaki bazı taslak haritalarda şöyle tuhaf isimler göze çarp-

maktadır: "Bolivar'ın Büyük Burnu", "Ben General Rosas", "Bulut Yapan", "Kimin Ayak Parmağı?" ve "Güney Haçı Anamızın Tahtı". Sonunda Altiplano'ya, büyük iç platoya vardığımızda, oraya pampa adını veren ve orada görünmez sığırlardan oluşan muazzam sürüler arasında, püskürtülmüş kar üzerinde otlayan saydam sığır sürüleri ve onların çobanları, durmak bilmez ve acımasız rüzgârlar arasında yürüdüğümüzü söyleyen Zoe'ydu. O sıra, hepimiz bitkinlik ve yükseklik –on iki bin fit– ve soğuk ve esen rüzgâr ve güneşleri –orada gökyüzünde çoğu zaman üç veya dört güneş vardı– çevreleyen ışıklı çemberler ve haçlar nedeniyle biraz çıldırmıştık.

Burası kimsenin işi olacak bir yer değil. Geri dönmeliydik; ama oraya varmak için bu denli çabaladığımızdan ötürü, en azından bir süre devam etmemiz gerekiyor gibiydi.

Sıcaklığın çok düştüğü bir tipi başladı; bu yüzden otuz saat boyunca çadırlarda, uyku tulumlarımızda kalmamız gerekti. Hepimizin ihtiyacı olan bir istirahattı bu. Ancak, en çok ihtiyaç duyduğumuz şey sıcaklık olmasına karşın, o korkunç düzlükte damarlarımızın içi haricinde hiçbir yerde sıcaklık yoktu. O süre boyunca birbirimize sıkıca sokularak yattık. Üzerinde yattığımız buz iki mil kalınlığındaydı.

Hava birden açtı ve plato için güzel bir hava oluştu: Isı sıfırın altında on iki derece ve rüzgâr da çok güçlü değil. Üçümüz sürünerek çadırlarımızdan çıktık ve kendi çadırlarından sürünerek çıkan diğerleriyle buluştuk. Carlota kendi grubunun geri dönmek istediğini söyledi. Pepita çok hastaydı; tipi sırasındaki dinlenmeden sonra bile, ateşi 94° üzerine çıkmamıştı. Carlota nefes almakta güçlük çekiyordu. Zoe'nun durumu çok iyiydi ama arkadaşlarıyla birlikte kalmak ve Kutup'a doğru kızak çekerken zorluklarla karşılaştıklarında onlara yardım etmek istiyordu. Bu yüzden, Noel için sakladığımız dört ons pisco'yu kahvaltıdaki kakaoya kattık ve çadırlarımızı toplayıp kızaklarımızı yükledikten sonra, orada, o acı düzlükte beyaz gün ışığında birbirimizden ayrıldık.

Kızağımız oldukça hafiflemişti artık. Güneye doğru çekiyorduk. Juana her gün konumumuzu hesaplıyordu. 22 Aralık

1909'da Güney Kutbu'na ulaştık. Hava her zaman olduğu gibi, çok sertti. İç karartıcı beyazlık üzerinde hiçbir işaret yoktu. Bir tür işaret ya da anıt bırakmayı tartıştık: bir kar kurganı, bir çadır direği ve bayrak belki. Ama bunu yapmak için özel bir neden göremedik. Yapabileceğimiz her şey, olduğumuz her şey o korkunç yerde önemsizdi. Barınmak için çadırı kurduk, bir fincan çay hazırladık ve sonra "90° Kampı"na ulaştık. Kızak koşumları içinde her zamanki gibi sabırla duran Dolores kara baktı; o kadar sert donmuştu ki gelirken bıraktığımız ayak izleri görünmüyordu. "Hangi yol?" diye sordu.

"Kuzey" dedi Juana.

Bir şakaydı bu; çünkü o yerde başka bir yön yoktu. Ama biz gülmedik. Buz ısırığı dudaklarımızı çatlatmıştı ve gülmemize meydan vermeyecek kadar canımızı acıtıyordu. Böylece geri gitmeye başladık; arkamızdaki rüzgâr bizi ileri itiyor ve donmuş kar dalgalarının keskin kenarlarını köreltiyordu.

Bütün o hafta boyunca tipi rüzgârı bir kuduz köpek sürüsü gibi izledi bizi. Nasıl bir şey olduğunu tarif etmem imkânsız. Keşke Kutup'a gitmeseydik diye düşündüm. Şimdi bile öyle düşünüyorum. Ama o zaman bile orada hiç iz bırakmadığımıza memnunum; çünkü bir gün, ilk olmak isteyen bir adam gelebilir, bıraktığımız izi bulabilir ve o zaman ne kadar aptallık ettiğini anlar ve kalbi kırılır.

Konuşabildiğimiz zaman, Carlota'nın grubuna yetişme konusunu konuştuk; çünkü onlar bizden daha yavaş gidiyor olabilirlerdi. Oysa çadırlarını bir yelken olarak kullanıp, onları izleyen rüzgârı yakalamış ve bizden ileriye gitmişlerdi. Ama birçok yerde kar kurganları kurmuş ya da bizim için bir işaret bırakmışlardı; bir seferinde Zoe on fitlik bir kar sırtının rüzgâr altı tarafına, Miraflores'de kumsala yazan çocuklar gibi yazı yazmıştı: "Çıkış Bu Yönde!" Donmuş sırtın üzerinde esen rüzgâr kelimelerin tam olarak belirgin kalmasını sağlamıştı.

Tam da buzuldan aşağı inmeye koyulduğumuz saatte, hava ısınmaya başladı ve kuduz köpekler ebediyen Kutup'a bağlı halde uluyarak geride kaldılar. Yukarı çıkarken on beş günde katettiğimiz mesafeyi, aşağı inerken sadece sekiz günde aldık.

Ama Nightingale'den inerken bize yardımcı olan iyi hava, Engel'in buzlarından aşağı inerken başımıza bela oldu. Kaldı ki biz depodan depoya geçerek tıka basa karnımızı doyurarak ve son üç yüz küsur milde acele etmeden, rahat bir ilerleme umuyorduk. Buzulun üzerinde muhkem bir yerde kar gözlüğümü kaybettim –o sırada bir buz yarığında koşumlarımı çıkartıyordum– sonra da, Geçit'ten aşağı kaya tırmanışı yaparken, Juana gözlüğünü kırdı. Aramızda elden ele gezdirdiğimiz tek bir kar gözlüğüyle parlak güneş ışığında geçirdiğimiz iki günün sonunda hepimiz kar körlüğünden mustariptik. Nirengi noktaları ya da depo bayraklarını görmeye çalışmak, manzaralara bakmak, hatta iğnenin titrememesi için kar üzerine bırakılması gereken pusulayı incelemek bile son derece acı verici bir hal almıştı. Bol miktarda yiyecek ve yakıt bulunan Concolorcorvo Deposu'nda mola verdik; gözlerimizde bandajla sürünerek uyku tulumlarımıza girdik ve acımasız güneş altında çadırda, ıstakoz gibi canlı canlı, yavaşça haşlandık. Berta ve Zoe'nun sesleri hayatımda duyduğum en tatlı sesti. Bizi merak edip, bizimle buluşmak için güneye gelmişlerdi. Bizi Üsse götürdüler.

Oldukça çabuk iyileştik; ama Altiplano kendi izini bırakmıştı. Rosita çok küçükken, "Annenin ayak parmaklarını köpek mi ısırdı?" diye sormuştu. Evet, dedim ona, Tipi adında, kocaman, beyaz bir kuduz köpek! Rositam ve Juanitom küçükken o korkunç köpek ve nasıl uluduğu, görünmez sığır çobanlarının güttüğü saydam sığır sürüleri ve Nightingale adlı sekiz bin fit yüksekteki bir nehir ve Kuzen Juana'nın dünyanın dibinde, yedi denizin altında dururken bir fincan çayı nasıl içtiği hakkında pek çok hikâye ve pek çok başka peri masalı dinledi.

Sonunda Üsse ulaştığımızda büyük bir şok yaşadık. Teresa hamileydi. İtiraf etmeliyim ki kızcağızın koca göbeğine ve koyunsu görünüşüne ilk tepkim kızgınlık, öfke, hiddet oldu. İçimizden birinin bir şeyi, hem de böyle bir şeyi diğerlerinden gizlemiş olması, kabul edilebilir gibi değildi! Ama Teresa böyle bir şey yapmamıştı. En çok bilmesi gereken şeyi ondan gizleyenlerdi asıl suçlu olan. Hizmetçiler tarafından büyütülen, bir manastırda dört yıl eğitim gören ve on altısında evlenen bu

kızcağız yirmi yaşında hâlâ o kadar cahildi ki âdet dönemlerini atlamasının nedeninin "soğuk hava" olduğunu sanmıştı. Aslında bu bile tamamen aptalca değildi; çünkü Güney Seyahati'ne katılan hepimiz artan soğuk, açlık ve yorgunluk nedeniyle âdet dönemlerimizin değiştiğini ya da âdetimizin tamamen kesildiğini görmüştük. Teresa'nın iştahı herkesin dikkatini çekmeye başlamış, sonra da o, üzüntüyle söylediği gibi, "şişmanlamaya" başlamıştı. Diğerleri onun yapmış olduğu tüm o kızak çekme işlerini düşününce endişelendiler; ama o canlanmıştı ve tek sorunu kesinlikle doymak bilmez iştahıydı. *Hacienda*'da kocasıyla geçirdiği son gece hakkında utangaçça söylediklerinden anlaşıldığı kadarıyla, bebeği neredeyse *Yelcho*'nun dönüş tarihi ile aynı zamanda doğacaktı: 20 Şubat'ta. Ama Güney Seyahati'nden iki haftada dönemedik ve 14 Şubat'ta doğum sancıları başladı.

Birkaçımız çocuk doğurmuş ve doğumlara yardımcı olmuştu; zaten yapılması gerekenlerin çoğu da belli gibiydi. Ne var ki ilk doğum uzun ve yorucu olabilir; bu yüzden hepimiz endişeliydik, Teresa'nın ise ödü kopmuştu. Sesi yırtıcı bir martı gibi çıkana dek Jose'sini çağırıp durdu. Zoe sonunda sabrını yitirdi ve şöyle dedi: "Tanrı aşkına, Teresa, bir kere daha 'Jose' dersen, umarım bir penguen doğurursun!" Ama yirmi uzun saatten sonra doğurduğu şey tatlı, küçük, kırmızı suratlı bir kızdı.

Sekiz gururlu ebe-teyzesinden çocuğun adı için birçok öneri geldi. Polita, Penguina, McMurdo, Victoria... Ama Teresa iyi bir uykunun ve büyük bir porsiyon pemmikan'ın ardından, "Adını Rosa koyacağım" dedi, "Rosa del Sur." Güneyli Rosa. O gece küçük Rosa'mız şerefine, kalan son iki şişe Veuve Clicquot'yı içtik (pisco'yu 88° 30' Güney Enlemi'nde bitirmiştik).

19 Şubat'ta, bir gün erken, benim Juanam aceleyle Buenos Aires'e geldi. "Gemi" dedi, "gemi geldi!" Ve gözlerinden yaşlar boşandı; o ki kızak çekerek geçen onca uzun zaman zarfında, haftalar süren acı ve yorgunluk anlarında bile asla ağlamamıştı.

Dönüş yolculuğu hakkında anlatacak bir şey yok. Kazasız belasız döndük.

1912'de bütün dünya cesur Norveçli Amundsen'in Güney Kutbu'na ulaştığını öğrendi ve çok sonraları Kaptan Scott ve adamlarının onun ardından oraya nasıl gittikleri ama asla dönemedikleri anlatıldı.

Bu yıl, geçenlerde Juana ve ben *Yelcho*'nun kaptanına yazdık; çünkü bütün gazeteler Sir Ernest Shackleton'un, adamlarını Fil Adası'ndan kurtarmak için giriştiği cesur girişimi anlatıyordu ve biz de onu kutlamak ve bir kez daha teşekkür etmek istedik. Sırrımızı açığa vuracak tek bir kelime bile çıkmadı ağzından. Onurlu bir adam Luis Pardo.

* * *

Bu son notu 1929'da ekliyorum. Yıllar geçtikçe birbirimizle irtibatı kopardık. Bizim gibi çok uzak yerlerde yaşayan kadınların buluşması çok zor. Arada bir yazışsak da, Juana öldüğünden beri eski kızaktaşlarımdan hiçbirini görmedim. Küçük Rosa del Sur beş yaşındayken kızıla yakalanıp öldü. Teresa'nın daha pek çok çocuğu oldu. Carlota on yıl önce Santiago'da bir manastıra katıldı. Artık yaşlı kadınlarız biz; yaşlı kocalarımız, yetişkin çocuklarımız ve bir gün Keşif Seferi hakkında bir şeyler okumak isteyebilecek torunlarımız var. Böyle çılgın büyükanneleri olduğu için utansalar bile sırrı paylaşmak hoşlarına gidebilir. Ama, Bay Amundsen'e söylemesinler sakın! Çok mahcup olabilir ve hayal kırıklığına uğrayabilir. Onun ya da ailenin dışında birilerinin bilmesine hiç gerek yok. Biz ayak izi bile bırakmadık.

Rüzgârgülü'nde, Le Guin'in olağanüstü zengin dünyasından farklı lezzetler sunuyoruz sizlere. Bazıları son derece eğlenceli, katıksız fanteziler; bazıları da altan alta ahlaki ve siyasi sorunları tartışan anti-ütopyalar...
Kolektif delilik, birey olmak, yalnızlık, bir arada yaşamak, özgürlük, yaratıcılık, sevgisizlik, sorumluluk, umut gibi devasa konulara değiniliyor bu öykülerde. Öğreticilik taslamadan, mütevazı ama yetkin bir üslupla... Müthiş bir hayal gücü, özenli bir dil, usta işi bir kurgu ve net bir siyasal bilinç bir araya geliyor öykülerin hepsinde.

Gülün Günlüğü'nü sevdiyseniz, *Rüzgârgülü*'ne bayılacaksınız. Çünkü bu kitap, *Gülün Günlüğü* dahil orada derlenen öyküleri içermekle kalmıyor; eklenen yeni öykülerle, bazen birleşen, bazen birbirinden tamamen farklı yönlere giden, bazen de hiç kesişmeyen duygulara güçlü imgelerle belli bir yön çizilmeye çalışılıyor. Ama bu yönler şaşırtıcı. Duyguların nereye gideceği ise kuşkulu.
Daha doğrusu, asıl soru şu:
Duygularla savrulup giderken
insan gerçekten yönünü bulabilir mi?

AYRINTI • EDEBİYAT
ISBN 978-975-539-657-6
9 789755 396576

21 ₺